

TR 63

(HATAY, KAHRAMANMARAŞ, OSMANİYE)

BÖLGE PLANI

2010-2013

Vizyonumuz;

“Ekonomik, sosyal ve demokratik birikimi geliştirerek; doğal ve kültürel çevreyi koruyarak; Tarım, Teknoloji, Ticaret, Taşımacılık, Turizm alanlarında Türkiye’nin ve Orta Doğu’nun lider bölgesi olmak”

Ağustos, 2010

YÖNETİCİ ÖZETİ

İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırmasına (İBBS) göre TR63 Düzey 2 Bölgesi Hatay (TR631), Kahramanmaraş (TR632) ve Osmaniye (TR633) illerinden oluşmaktadır. Bölge 23.607 km²'lik yüzölçümü ile Türkiye yüzölçümünün yaklaşık yüzde 2,9'unu, 2.957.289 kişilik nüfusu ile Türkiye nüfusunun yüzde 4'ünü oluşturmaktadır. Bölgede kilometrekareye 127 kişi olan nüfus yoğunluğu, ülke nüfus yoğunluğunun (94 kişi/km²) üstündedir.

Demografik göstergeler bakımından bölge illeri arasında farklılıklar görülmektedir. Osmaniye ili nüfus ve şehirleşme dinamikleri açısından Türkiye ortalamasını yansıtırken; Hatay ve Kahramanmaraş illeri kırsal bir nitelik taşımaktadır. 2008-2009 yılları arasındaki yıllık nüfus artış hızında Türkiye ortalaması binde 14,5 olmakla birlikte Hatay ili binde 24,6 ve Osmaniye binde 15,2 ile bu ortalamanın üzerinde yer alırken Kahramanmaraş ili binde 7,9 ile ortalamanın altında kalmaktadır.

TR63 Bölgesi kapsamındaki bütün iller itibarıyla net göç vermektedir. 2008-2009 yılları döneminde Bölgenin net göç hızı binde – 4,5'tir. Göç verilen istatistikî bölgelerin başında TR62 (Adana, Mersin), TR10 (İstanbul) ve TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis) gelmektedir. Kahramanmaraş binde – 8,1 net göç hızı ile en çok göç veren ildir.

Mevcut istatistiklere göre, bölgenin sağlık altyapısı ve sağlık gelişmişlik seviyesi diğer gelişmişlik göstergelerine kıyasla görece olumsuz bir görünüm arz etmektedir. Toplam nüfusun yüzde 4,1'ine sahip olan Bölgenin ulusal uzman hekim havuzundan aldığı pay yalnızca yüzde 1,9'dur. Bölgenin geneli itibarıyla ilave sağlık yatırımı ihtiyacı olmakla birlikte, bu hamlenin bölge kapsamındaki illerin kendine özgü ihtiyaçlarıyla uyum içerisinde olması ve öncelikle Hatay ve Kahramanmaraş illerini dikkate alması gerekecektir.

Temel eğitim göstergelerinde Türkiye ortalamasının altında seyreden Bölgede, okul öncesi eğitim okullaşma oranında Hatay, ortaöğretim okullaşma oranında da Osmaniye Türkiye ortalamasının üzerindedir. Derslik başına düşen öğrenci sayılarında tüm kademelerde Türkiye ortalamasının üzerinde yer alan Bölgede özellikle mesleki eğitimde yeni derslik ihtiyacı bulunmaktadır. Bölgede her ilde bir üniversite bulunmaktadır.

2009 yılı itibarıyla TR63 bölgesi işsizlik oranı yüzde 18 ile Türkiye ortalamasının dört puan üzerindedir. Osmaniye yüzde 19,4 ve Hatay yüzde 19'luk işsizlik oranı ile işsizliğin en yüksek

olduğu illerimiz arasındadır. Bölgede istihdam edilenlerin yüzde 30,9'u tarım, yüzde 27,8'i sanayi, yüzde 20,1'i ticaret ve yüzde 21,2'si hizmetler sektöründe çalışmaktadır. Bölge sanayisi son beş yılda istihdam içindeki payını yüzde 21'den yüzde 28 seviyesine kadar yükseltmiştir.

Özellikle gıda ve gıda dışı yoksulluk tanımı ele alındığında, kentsel alanlarda yoksullukla mücadelede son yıllarda bir gelişme kaydedilmesine karşın (yüzde 20'lerden yüzde 10'lara) kırsal bölgelerde yoksulluk nüfusun önemli bir kesimini etkilemeye devam etmiştir (yüzde 35'ler). Göreli yoksulluk kentsel alanlarda yüzde 11'lerden yüzde 8'lere gerilemesine rağmen kırsal alanlarda tehlikeli ve sürekli bir tırmanış sergileyerek yüzde 20'lerden yüzde 30'lu seviyelere kadar yükselmiştir. Yeşil Kart sahiplik oranına ilişkin göstergeler de bu bölümdeki bulguları destekleyici niteliktedir. Gelir dağılımı istatistikleri ile yoksulluğun kentsel ve kırsal bölgeler arasındaki eşitsiz dağılımını vurgulayan ve iktisadi faaliyet kollarıyla anlamlı bir ilişki içerisinde olabileceğini gösteren diğer ölçümlerle yaşanan çelişkinin, yapılan temel analizler neticesinde, metodoloji ve ölçüm yılları arasındaki farklılıklardan kaynaklandığı düşünülmektedir.

Ülkemizde yapılan yoksulluk araştırmasına göre yoksulluk özellikle kırsal bölgelerde nüfusun önemli bir bölümünü etkilemektedir. Bu noktadan hareketle Bölgenin kırsal nüfus yoğunluğu göz önünde bulundurularak Bölgede yoksulluk, iktisadi ve sosyal risk unsuru olarak değerlendirilebilir.

Bölge, tarihin en eski dönemlerinden beri yerleşim yeri vasfını korumuş ve birçok medeniyetin etkisi altında kalmış, önemli oranda tarihi ve kültürel eserlerin bulunduğu bir coğrafyada yer almaktadır. Bölge, kültür ve doğa turizm potansiyeli, flora zenginliği, köklü bir tarihe sahip olup medeniyetlere beşiklik etmesi ve yöresel mutfak kültürüyle Türkiye'de önemli konuma sahiptir. Hatay'da; Antakya Mozaik Müzesi, Habib-i Neccar Camii, St. Pierre Kilisesi, Harbiye, Kahramanmaraş'ta; Eshab-ı Kehf, Kahramanmaraş Kalesi, Osmaniye'de; Kastabala Antik Şehri, Zorkun Yaylası ve il geneline yayılmış kaleler önemli turizm değerleridir.

Bölgenin iktisadi yapısında hizmetler sektörü ağırlıklı olmakla birlikte tarımın ekonomiye katkısı Türkiye ortalamasının yaklaşık iki katıdır. 2006 yılı verilerine göre, Bölge gayrisafi katma değerinin yüzde 55,8'i hizmetler sektöründe, yüzde 26,6'sı sanayi sektöründe ve yüzde 17,6'sı da tarım sektöründedir.

Türkiye'nin toplam tarımsal gayri safi katma değerinin yüzde 4,4'ü Bölgede üretilmektedir. Bölge pamuk, yerfıstığı, soya, çerezlik ayçiçeği ve dane mısır gibi tarla bitkileri, turp, maydanoz, taze soğan, kuru sarımsak, havuç ve göbekli marul gibi sebze üretimi ve zeytin, turuncgiller, sofralık ve kurutmalık üzüm, erik, nar ve ceviz gibi meyve üretiminde Türkiye ölçeğinde söz sahibidir.

Bölgenin tarımsal kümelenmesi, tarımsal üretim alanlarındaki nitelikli uzmanlaşması, verimli arazi varlığı ve girişim yetenekleri gibi avantajlarına rağmen bölge, ülke çapında yükselen organik tarım ve örtü altı üretim faaliyetlerinden ancak küçük bir pay alabilmektedir.

Sanayi kollarının bölgesel katma değer ve istihdam içindeki ağırlığı hissedilir ölçüde artış göstermiştir. Sanayileşme göstergeleri ekseninde yapılacak bir değerlendirmede Hatay ve Kahramanmaraş ülke ortalamasının üstünde bir performans sergilerken Osmaniye vasatın altında kalmaktadır. Hatay ilinde barındırdığı işletme sayısı itibarıyla başı çeken sektörler; gıda, metal, dokuma ve giyim ve kimya alt kolları, Kahramanmaraş ilinde; gıda, dokuma giyim eşyası ve deri sanayi, Osmaniye ilinde; gıda, metal ana sanayi, dokuma ve giyim eşyası, taş ve toprağa dayalı sanayi sektörleri öne çıkmaktadır.

Bölgede bulunan organize sanayi bölgelerinde sırasıyla Hatay ilinde; gıda, demir ve çelik, dokuma ve giyim, filtre ve makine imalat sanayi; Kahramanmaraş ilinde; tekstil, metal mutfak eşyaları ve alüminyum levha imalatı sanayi; Osmaniye ilinde; makine imalatı, gıda, mermer, tekstil, çelik ve mobilya sanayi öne çıkan sektörlerdir.

Bölgenin ulusal karayolu sistemi içinde görece gelişmiş bir yol ağı yapısına sahip olduğu görülmektedir. Toplam ulusal il ve devlet yollarının yüzde 2,97'si, köy yollarının yüzde 3,32'si ve ulusal otoyol ağının yüzde 10,1'i bölgede yapılmış durumdadır. Ulusal demiryolu ağının yüzde 3,09'u bölge coğrafyasında yer almaktadır. Bölgede yer alan iki havalimanı gerek yük gerekse yolcu taşımacılığında bölge ve civar iller için önemli bir havayolu ulaşımı imkanı sağlamaktadır. Bölgede yer alan 10 adet liman ile birlikte tüm bu ulaşım altyapısı Bölgeyi lojistik sektörü açısından cazip hale getirmektedir.

Bölgede kamu özel 189 adet banka şubesi bulunmakta olup 2009 yılı verilerine göre yaklaşık 6 Milyar TL mevduat hacmi oluşmuştur. Bu mevduatın yüzde 68'i Hatay ilindedir. Bölgenin kredi hacmi ise 5,8 Milyar TL olarak gerçekleşmiş ve bunun da yüzde 62'si Hatay ilinde kullanılmıştır. Bölge, kişi başı mevduat ve kredi kullanımında Türkiye ortalamalarının altındadır.

2009 yılında toplam 1 Milyar 857 Milyon \$ ihracat ve 3 Milyar 285 Milyon \$ ithalatın yapıldığı Bölgede, Hatay ili, dış ticaretin yüzde 80'ini gerçekleştirmektedir. Bölgeden yapılan ihracatın önemli bir kısmını demir çelik ürünleri, tekstil ürünleri ve yaş meyve ve sebze ihracatı oluşturmaktadır.

Kişi başı elektrik tüketiminde Türkiye ortalamasının üzerinde yer alan Bölgede, Afşin-Elbistan Termik Santrali, hidro-enerji santralleri ve rüzgar enerji santralleri enerji üretim kaynaklarıdır. Bölge, Türkiye enerji üretiminin yüzde 6'sını karşılamaktadır. Enerji talebindeki büyüme yüzde 13 ile Türkiye ortalaması olan yüzde 7,8'in üzerindedir. Enerji talebindeki hızlı artışın temel nedeni bölgedeki sanayi yatırımlarıdır.

Bölgede maden kaynakları olarak Hatay ilinde; altın, alüminyum, demir, krom, kireçtaşı, marn, kil, boksit, Kahramanmaraş ilinde; linyit, kiremit, kireçtaşı, barit, demir, krom, manganez ve Osmaniye ilinde ise demir, kükürt, manyezit ve linyit bulunmaktadır. Bölgenin mevcutta tespit edilmiş maden varlığının çoğu rezerv miktarı ve cevher kalitesi bakımından ekonomik işletmeye uygun değilken, rezerv miktarı olarak ekonomik işletmeye uygun olan bazı madenler ise teknolojik sorunlar nedeniyle işletilememektedir.

Türkiye genelinde belediyelerde yaşayan nüfusun yüzde 99'u içme ve kullanma suyu ihtiyacını şebeke suyundan temin etmekte olup TR63 Düzey 2 Bölgesi de ülke değerleriyle paralellik göstermektedir. Ancak, Türkiye'de belediye nüfusunun yarısının arıtma tesislerinde arıtılmış suyu içme ve kullanma suyu olarak kullanmasına karşın, TR63 Düzey 2 Bölgesinde, içme ve kullanma suyunun yüzde 94'ü arıtım maliyeti olmayan yeraltı su kaynaklarından temin edilmektedir.

Genel olarak ifade edilen mevcut durum yapısı, Bölgede paydaşlarla yapılan atölye çalışmaları, moderasyonlar ve uygulanan anketler sonucunda Bölge Planı Stratejisi beş temel eksen üzerinde oluşturulmuştur. Bunlar;

Bölgede özellikle yüksek işsizliğin önlenmesi ve kalifiye işgücü ihtiyacının karşılanması amacıyla **Beşeri Sermayenin Rekabetçi Sektörlerle Uyumlu Bir Şekilde Geliştirilmesi,**

Bölge kaynaklarının ekonomiye kazandırılması amacıyla **Yatırım Ortamının İyileştirilmesi,**

Bölgenin mevcut sanayi ve ticaret potansiyelinin katma değer ve ürün çeşitliliği bakımından artırılması amacıyla **Sanayi ve Ticaretin Geliştirilmesi,**

Bölgede tarım sektöründe yapısal dönüşümün sağlanması ve verimlilik ve kalitenin yükseltilmesi amacıyla **Tarımsal Rekabet Gücünün Artırılması,**

Bölgenin turizm cazibe merkezi haline gelebilmesi için **Kültür ve Turizm Potansiyelinin Artırılması** olarak tanımlanan Gelişme Eksenlerinden oluşmaktadır.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
SUNUŞ	iii
YÖNETİCİ ÖZETİ	v
İÇİNDEKİLER.....	1
TABLOLAR VE ŞEKİLLER	4
GİRİŞ.....	11
A. BÖLGE PLANI TANIMI ve İZLENEN YÖNTEMLER	11
B. GENEL BİLGİLER.....	16
MEVCUT DURUM ANALİZİ.....	20
1. SOSYAL YAPI	20
1.1. DEMOGRAFİK GÖSTERGELER.....	20
1.1.1. NÜFUS	21
1.1.2. GÖÇ	25
1.2. SAĞLIK	29
1.3. EĞİTİM	35
1.4. İŞGÜCÜ	44
1.5. SOSYAL İÇERME, YOKSULLUK VE GELİR DAĞILIMI	52
1.6. KÜLTÜR VE TURİZM	56
1.7. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI.....	67
2. İKTİSADİ YAPI.....	70
2.1. TARIM	70
2.1.1. Tarımsal Üretim.....	74
2.1.2. Hayvansal Üretim	78
2.2. SANAYİ	81
2.3. ULAŞTIRMA.....	93

2.4. FİNANS	99
2.5. DIŞ TİCARET.....	104
2.6. ENERJİ	114
2.7. MADENCİLİK	126
2.8. YATIRIM TEŞVİKLERİ VE DESTEKLER	128
2.9. REKABETÇİLİK.....	132
2.10. ÇEVRE VE ALTYAPI.....	137
2.11. DOĞAL RİSK FAKTÖRLERİ.....	146
BÖLGESEL GELİŞME STRATEJİSİ	148
3. GELİŞME EKSENLERİ.....	150
3.1. BEŞERİ SERMAYENİN REKABETÇİ SEKTÖRLERLE UYUMLU BİR ŞEKİLDE GELİŞTİRİLMESİ	150
3.2. YATIRIM ORTAMININ İYİLEŞTİRİLMESİ VE YENİLİKÇİLİK	158
3.3. SANAYİ VE TİCARETİN GELİŞTİRİLMESİ	165
3.4. TARIMSAL REKABET GÜCÜNÜN ARTIRILMASI: Tarımda Yapısal Dönüşüm	173
3.5. TURİZM POTANSİYELİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ: Bölgenin Marka ve Cazibe Merkezi Haline Getirilmesi	180
4. MEKANSAL GELİŞME ŞEMASI	187
5. BÖLGEDEKİ ÖNE ÇIKAN SEKTÖRLERDE ÇEVRE BÖLGELER VE SINIRÖTESİ İŞBİRLİĞİ FIRSATLARI.....	191
6. PERFORMANS GÖSTERGELERİ	193
7. UYGULAMA, İZLEME VE DEĞERLENDİRME	196
8. FİNANSMAN	197
9. TR63 BÖLGE PLANI'NIN ÜST ÖLÇEKLİ PLAN VE PROGRAMLAR İLE İLİŞKİSİ	200
KAYNAKÇA	216

10.	EKLER.....	221
10.1.	TR63 DÜZEY 2 BÖLGESİ KALKINMA AVANTAJLARI	221
10.2.	TR63 DÜZEY 2 BÖLGESİ KALKINMA SORUNLARI	227
10.3.	BÖLGENİN KALKINMA SORUNLARINA YÖNELİK ÇÖZÜM ÖNERİLERİ.....	231
10.4.	GELİŞME EKSENLERİ, AMAÇLAR, HEDEFLER VE POLİTİKALAR	244
10.5.	BÖLGE SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ ANKET SONUÇLARI.....	257
10.6.	KALKINMA KURULU KATILIMCI LİSTESİ.....	259
10.7.	VİZYON-MİSYON BELİRLEME TOPLANTISI KATILIMCI LİSTESİ	263
10.8.	İLÇELERİN SOSYOEKONOMİK GELİŞMİŞLİK SIRALAMASI	266
10.9.	TR63 BÖLGESİ TARIM ÜRÜNLERİ HARİTASI.....	272
10.10.	TR63 BÖLGESİ TURİZM GELİŞİM HARİTASI	273
10.11.	TR63 BÖLGESİ SANAYİ HARİTASI	274
10.12.	TANIM VE KAVRAMLAR.....	275

TABLÖLAR VE ŞEKİLLER

TABLÖLAR

Tablo B.1. İdari Yapı	16
Tablo B.2 Düzey 2 Bölgeleri İtibarıyla Kişi Başına Gayrisafı Katma Değer (GSKD).....	18
Tablo B.3 Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye İlleri Gelişmişlik Sıralamaları.....	19
Tablo 1.1 TR63 Düzey 2 Bölgesinin Nüfus Göstergeleri (2008-2009).....	22
Tablo 1.2 İBBS-Düzey2 Bölgelerin Aldığı-Verdiği Göç (2008-2009).....	27
Tablo 1.3 Sağlık Personeli Sayıları	30
Tablo 1.4 Hastane Yatak Sayıları (2007)	32
Tablo 1.5 Nüfus ve Hastane Sayısı (2009)	32
Tablo 1.6 Sağlık Sektörü Genel Göstergeler (2009)	33
Tablo 1.7 TR63 Düzey 2 Bölgesi İlleri, Genel ve Alt Endeks Sıralamaları	35
Tablo 1.8 Temel Eğitim Göstergeleri (2009)	36
Tablo 1.9 İlk ve Ortaöğretimde Okul, Şube, Öğretmen ve Derslik Başına Öğrenci Sayıları (2009-2010)	39
Tablo 1.10 Yükseköğretim Öğrenci ve Öğretim Elemanı Sayıları (2009)	40
Tablo 1.11 Yükseköğretimde Öğretim Elemanı Sayıları	41
Tablo 1.12 Lise Giriş Sınavı Başarı Sıralamaları.....	42
Tablo 1.13 ÖSS Başarı Sıralamaları	42
Tablo 1.14 Kurumsal Olmayan Sivil Nüfusun Yıllara Göre İşgücü Durumu (15+ yaş)	44
Tablo 1.15 Kurumsal Olmayan Nüfusun Yıllara Ve Cinsiyete Göre İşgücü Durumu (Düzey2)..	46
Tablo 1.16 İstihdam Edilenlerin Yıllar ve Cinsiyete Göre İktisadi Faaliyet Kolları.....	50
Tablo 1.17 İstihdam Edilenlerin Yıllar ve Cinsiyete Göre İşteki Durumu (1.000 kişi).....	51
Tablo 1.18 Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Fert Yoksulluk Oranları (2002-2008).....	52
Tablo 1.19 Konaklama Tesis Sayıları (2010)	60
Tablo 1.20 Turizm İşletme Belgeli Konaklama Tesislerinin Sınıfı (2010).....	61
Tablo 1.21 TR63 Düzey 2 Bölgesi Jeotermal Kaynakları	62
Tablo 1.22 Kültürel Göstergeler	62

Tablo 1.23 2009-2010 Ocak-Mayıs Ayları Gelen Taşıt Sayıları	64
Tablo 1.24 2009-2010 Ocak-Mayıs Ayları Giden Taşıt Sayıları	64
Tablo 1.25 2008-2009-2010 Ocak-Haziran Ayları Gelen Toplam Yolcu Sayıları.....	65
Tablo 1.26 2008-2009-2010 Ocak-Haziran Ayları Giden Toplam Yolcu Sayıları	66
Tablo 2.1 Arazi Dağılımı (ha.) (2008)	72
Tablo 2.2 Organik Tarım Uygulamaları (2008)	77
Tablo 2.3 Örtü Altı Üretim Alanları (da.) (2009)	77
Tablo 2.4 Örtü Altı Üretim Yapılan Ürünler (2009)	78
Tablo 2.5 Bitkisel Üretim ve Hayvansal Ürün Değerleri (2008)	79
Tablo 2.6 Kullanılan Toplam ve Tarımsal Krediler (2009).....	80
Tablo 2.7 Hatay-Kahramanmaraş-Osmaniye İllerine Ait Genel Göstergeler	82
Tablo 2.8 TR63 Düzey 2 Bölgesi'ndeki Organize Sanayi Bölgeleri (2010)	88
Tablo 2.9 TR63 Düzey 2 Bölgesi'ndeki Küçük Sanayi Siteleri (2010)	89
Tablo 2.10 İllere Göre Devlet Yollarının Satış Cinslerine Göre Uzunlukları (Km).....	94
Tablo 2.11 İllere Göre İl Yol Uzunlukları (Km)	95
Tablo 2.12 2008 Yılı İllere Göre Köy Yolu Uzunlukları (Km)	95
Tablo 2.13 İllerinin Hava Kargo, Yolcu ve Uçak Sayısının Türkiye Toplamındaki Payı	97
Tablo 2.14 Bölge Mevduat Hacminin Türkiye Toplam Mevduat Hacmine Oranı (yüzde)	100
Tablo 2.15 Bölgede Kullanılan Toplam Kredinin Türkiye'de Kullanılan Toplam Kredilere Oranı (yüzde).....	101
Tablo 2.16 Bölgede Kullanılan Kredinin Mevduata Oranı.....	103
Tablo 2.17 Toplam İhracat ve İthalat, Bin ABD Doları (2009).....	106
Tablo 2.18 Sektör ve Alt Sektörler Bazında İhracat Değerleri (2009) (ABD Doları)	108
Tablo 2.19 Ekonomik Faaliyetlere Göre İthalat (2008) (Bin ABD Doları).....	110
Tablo 2.20 Elektrik Tüketim Oranları (yüzde).....	118
Tablo 2.21 Kişi Başı Elektrik Tüketimi (kWh/kişi)	118
Tablo 2.22 Türkiye Sektörlere Göre Elektrik Tüketimi (GWh)	119
Tablo 2.23 TR63 Düzey 2 Bölgesi Sektörlere Göre Elektrik Tüketimi (GWh)	120

Tablo 2.24 Yıllık Toplam Güneşlenme Süreleri (saat).....	123
Tablo 2.25 Yatırım Teşvikleri, 2008-2009	129
Tablo 2.26 KOBİ'lere Verilen Teşvikler	130
Tablo 2.27 TR63 Düzey 2 Bölgesi ve İllerindeki İşletmelere İlişkin Genel Bilgiler	131
Tablo 2.28 Patent Başvuruları	133
Tablo 2.29 Faydalı Model Başvuruları	134
Tablo 2.30 Faydalı Model Tescilleri	134
Tablo 2.31 Marka Başvuruları	135
Tablo 2.32 Marka Tescilleri.....	135
Tablo 2.33 İçme ve Kullanma Suyuna İlişkin Veriler (2010).....	137
Tablo 2.34 Kanalizasyon Şebekesi ve Arıtma Tesisi Verileri (1000 m ³ /yıl).....	139
Tablo 2.35 Bertaraf Yöntemine Göre Atık Miktarı.....	141
Tablo 2.36 2007-2023 Atık Bertaraf Tesisi Giderleri	141
Tablo 2.37 TR63 Düzey 2 Bölgesi Köy Yolları Durumu (2010)	144
Tablo 2.38 TR63 Düzey 2 Bölgesi Köy İçmesuyu Durumu (2010).....	144
Tablo 2.39 TR63 Düzey 2 Bölgesi Köy Kanalizasyonu Durumu (2010)	144

ŞEKİLLER

Şekil B.1 Düzey 2 Bölgeleri itibarıyla Kişi Başına Gayrisafi Katma Değer (\$), (2006).....	17
Şekil B.2 TR63 Bölgesi Kişi Başına Gayrisafi Katma Değerin Yıllar İtibarıyla Seyri(TL).....	18
Şekil 1.1 TR63 Düzey 2 Bölgesinin Şehirleşme Göstergeleri (2009).....	21
Şekil 1.2 TR63 Düzey 2 Bölgesi Nüfus Piramidi (2009)	23
Şekil 1.3 Genç ve Yaşlı Yaş Bağımlılık Oranları (2009).....	24
Şekil 1.4. Toplam Yaş Bağımlılık Oranları (2009)	25
Şekil 1.5 Düzeylere Göre Göç Göstergeleri (2008-2009).....	26
Şekil 1.6 TR63 Düzey 2 Bölgesinin Göç Verdiği Bölgeler (2008-2009).....	28
Şekil 1.7 TR63 Düzey 2 Bölgesinin Göç Aldığı Bölgeler (2008-2009).....	28
Şekil 1.8 Bazı İllerin Sağlık Gelişmişlik Sıralamaları (2003)	29
Şekil 1.9 Sağlık Personeli Sayısının Gelişimi	30
Şekil 1.10 Hekim Başına Düşen Nüfus (2006).....	31
Şekil 1.11 URAK İllerarası Rekabetçilik Endeksi (2009)	36
Şekil 1.12 Okuryazar Oranları (2009)	37
Şekil 1.13 Okul Öncesi Eğitim Okullaşma Oranları (2009).....	38
Şekil 1.14 Bölgesel İşsizlik oranı, (yüzde) 2004-2009	45
Şekil 1.15 Tarımsal İstihdam Oranları (2004-2009)	47
Şekil 1.16 Tarım İstihdamının Düzey 2 Bölgeleri Bazında Dağılımı (Yüzde, 2008) DPT	47
Şekil 1.17 Sanayi Sektörü İstihdam Oranları (2004-2009)	48
Şekil 1.18 Hizmet Sektörü İstihdam Oranları (Ticaret hariç) (2004-2009).....	49
Şekil 1.19 Fert Başına Yoksulluk Oranları: Gıda + Gıda Dışı (2002-2008)	53
Şekil 1.20 Fert Başına Yoksulluk Oranları: Harcama Esaslı Göreli Yoksulluk (2002-2008)	54
Şekil 1.21 Lorenz Eğrisi, Bölgesel ve Ulusal Karşılaştırma (2003).....	55
Şekil 1.22 2008-2009-2010 Ocak-Haziran Ayları Gelen Toplam Yolcu Sayıları	65
Şekil 1.23 2008-2009-2010 Giden Yolcu Sayısı.....	66
Şekil 2.1 Tarım Sektörünün Bölgesel GSKD ve Toplam İstihdam Payları (2004-2006)	71
Şekil 2.2 Tarımsal İstihdamın İş Durumuna Göre Dağılımı (bin kişi) (2009)	72
Şekil 2.3 Bölgenin Tarla Bitkileri Üretiminin Ülke Toplamı İçindeki Yeri (2009)	74

Şekil 2.4 Bölgenin Sebze Üretiminin Ülke Toplamı İçindeki Yeri.....	75
Şekil 2.5 Bölgenin Meyve Üretiminin Ülke Toplamı İçindeki Yeri.....	76
Şekil 2.6 Sanayi Sektörünün Bölgesel GSKD ve Toplam İstihdam Payları (2004-2006).....	81
Şekil 2.7 Kişi Başına Sanayi Elektrik Tüketimi 2008 (TR=100)	83
Şekil 2.8 Sanayi Siciline Kayıtlı İşletmelerin Sektörlere Dağılımı (2009) (yüzde).....	84
Şekil 2.9 Sanayi Siciline Kayıtlı İşletmelerin İstihdam Dağılımı (2009) (yüzde).....	87
Şekil 2.10 Bölgesel Havayolu Taşımacılığının Ulusal Payı (yüzde) ve Gelişme Hızı (binde) (2009)	97
Şekil 2.11 . Kişi Başı Ortalama Mevduat (TL), (2009).....	99
Şekil 2.12 Ortalama Kredi (TL), (2009)	101
Şekil 2.13 Türkiye ve TR63 Düzey 2 Bölgesindeki Kredi Hacimlerinin Değişimi (yüzde)	102
Şekil 2.14 Düzey2 Bölgelerde Kişi Başına Dış Ticaret, ABD Doları, 2008.....	104
Şekil 2.15 Bölge İçi İllerde Kişi Başına Dış Ticaret, ABD Doları (2009).....	105
Şekil 2.16 Bölge İhracatının Gelişimi, Milyon ABD Doları (2004-2009)	106
Şekil 2.17 Ekonomik Faaliyetlere Göre İhracat (Bin ABD Doları) (2009)	107
Şekil 2.18 Bölge İhracatının Ülkelere Göre Dağılımı, (yüzde), (2009)	109
Şekil 2.19 Bölge İthalatının Gelişimi, (Milyon ABD Doları), (2004-2009).....	111
Şekil 2.20 Ekonomik Faaliyetlere Göre İhracat (Bin ABD Doları, 2008.).....	112
Şekil 2.21 Türkiye Enerji Arzı ve Kompozisyonu (2007).....	114
Şekil 2.22 Türkiye Sektör Bazlı Enerji Tüketim Kaynakları (Milyon ton petrol).....	115
Şekil 2.23 TR63 Düzey 2 Bölgesi Elektrik Üretiminin Ulusal Payı ve Dağılımı (yüzde) (2005)..	116
Şekil 2.24 TR63 Düzey 2 Bölgesi Elektrik Tüketiminin Gelişimi, (1000 MWh) (2003-2008).....	117
Şekil 2.25 Elektrik Enerjisi Talebi, (yüzde), (2008)	121
Şekil 2.26 Elektrik Enerjisi Talebinin Sektörel Gelişimi (2002-2008)	122
Şekil 2.27 Türkiye Güneş Enerjisi Haritası	123
Şekil 2.28 Rüzgar Enerjisi Potansiyel Atlası (2009)	124
Şekil 2.29 Türkiye Deprem Bölgeleri Haritası (2009).....	147
Şekil 3.1 TR63 Düzey 2 Bölgesi Mekansal Gelişme Şeması.....	189

KISALTMALAR

ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
AVM	: Alışveriş Merkezi
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BOTAŞ	: Boru Hatları ile Petrol Taşıma Anonim Şirketi
DHMI	: Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı
DSİ	: Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü
EDAM	: Ekonomi ve Dış Politikalar Araştırma Merkezi
EİE	: Elektrik İşleri Etüt İdaresi Genel Müdürlüğü
EPDK	: Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu
EURADA	: Avrupa Bölgesel Kalkınma Ajansları Birliği
GRT	: Gros Ton
GSKD	: Gayrisafi Katma Değer
GSYH	: Gayrisafi Yurt İçi Hasıla
HGSİM	: Hatay Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü
HİKTİM	: Hatay İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü
HİSM	: Hatay İl Sağlık Müdürlüğü
IEA	: Uluslararası Enerji Ajansı
İBBS	: İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması
İKO	: İşgücüne Katılım Oranı
IPA	: Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı
KGM	: Karayolları Genel Müdürlüğü
KGSİM	: Kahramanmaraş Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü
KİKTİM	: Kahramanmaraş İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü
KİSM	: Kahramanmaraş İl Sağlık Müdürlüğü
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KSS	: Küçük Sanayi Sitesi

KYK	: Kredi ve Yurtlar Kurumu
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MİGEM	: Maden İşleri Genel Müdürlüğü
MTA	: Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü
MYO	: Meslek Yüksek Okulu
OECD	: Avrupa Birliği ve Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
OGSİM	: Osmaniye Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü
OİKTm	: Osmaniye İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü
OİSM	: Osmaniye İl Sağlık Müdürlüğü
OKS	: Ortaöğretim Kurumları Örenci Seçme Sınavı
OSB	: Organize Sanayi Bölgesi
OYP	: Ortaöğretim Yerleştirme Puanı
ÖSS	: Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı
RES	: Rüzgar Enerji Santrali
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TEDAŞ	: Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş.
TİM	: Türkiye İhracatçılar Meclisi
TKİ	: Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu
TOKİ	: T.C Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
TPE	: T.C Türk Patent Enstitüsü
TR63	: Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinden oluşan Düzey 2 Bölgesi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜSİAD	: Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği
UAVT	: Ulusal Adres Veri Tabanı
UÇES	: Avrupa Birliği Entegre Çevre Uyum Stratejisi
URAK	: Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurulu

A. BÖLGE PLANI TANIMI ve İZLENEN YÖNTEMLER

Bölge Planı Tanımı

3194 sayılı İmar Kanunu'nda "Bölgenin, sosyoekonomik gelişme eğilimleri, yerleşmelerin gelişme potansiyeli, sektörel hedefleri ve faaliyetlerin ve alt yapıların dağılımını belirleyen planlar" tanımlanan bölge planları, bölgesel kalkınmanın sürdürülebilirliğini ve bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılmasını hedefleyen stratejiler bütünüdür.

Ülkemizde planlı kalkınma döneminin ilk evrelerinde uygulanmak üzere hazırlanan; Antalya Projesi (1959), Doğu Marmara Planlama Projesi (1960-1964), Zonguldak Projesi (1961-1963) ve Çukurova Bölgesi Projesi (1962-1963) ile son dönemlerde uygulanmaya konulan Zonguldak-Bartın-Karabük (ZBK) Bölgesel Gelişme Projesi (1995-1996), Doğu Anadolu Projesi (DAP) (1999-2000), Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Planı (DOKAP) (1999-2000) ve Yeşilirmak Havza Gelişim Projesi (YHGP) (2005-2007) gibi bölgesel projeler, yerel inisiyatifin harekete geçirilmesindeki güçlükler, kaynak kısıtları, makroekonomik konjonktürel değişim ve diğer teknik engeller nedeniyle istenen ölçüde uygulanma şansı bulamamıştır. Bölgesel projeler içerisinde bugüne kadar en kapsamlı uygulama imkanını Güneydoğu Anadolu Projesi yakalamıştır.

Belirli bir coğrafya ifadesi bazen bir il olabildiği gibi, birden fazla ili de kapsayabilmektedir. Ülkemizde, bölgesel istatistiklerin toplanması, geliştirilmesi, sosyoekonomik analizlerin yapılması, bölgesel politikaların çerçevesinin belirlenmesi ve Avrupa Birliği Bölgesel İstatistik Sistemine uygun karşılaştırılabilir istatistiki veri tabanı oluşturulması amacıyla 28.08.2002 tarih ve 2002/4720 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile "İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması" uygulanmaya başlanmıştır. Buna göre Türkiye, 12 Düzey 1 Bölgesi, 26 Düzey 2 Bölgesi ve 81 Düzey 3 Bölgesi olarak sınıflandırılmıştır. Kalkınma Ajansları ise bu sınıflamada yer alan 26 Düzey 2 Bölgesi'nde kurulmuş ve her bir Kalkınma Ajansı kendi sorumluluk bölgesinde, bölge planı hazırlıklarına başlamıştır.

Bu kapsamda Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı, faaliyette bulunduğu Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinden oluşan TR63 Düzey 2 Bölgesi'nde, ulusal ve uluslararası kurumlarla işbirliği içerisinde yerel kaynakları harekete geçirerek sosyal ve ekonomik kalkınmayı hızlandıracak Bölge Planını hazırlamıştır.

Bölge Planı Hazırlama Yöntemi

Bölge Planı hazırlıkları aşamasında üst ölçekli planlar öncelikli olmak üzere bölge illerine yönelik daha önceki dönemlerde hazırlanmış olan stratejik planlar ve sektörel master planlarda yer alan hususlar dikkate alınmıştır.

Bu kapsamda Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), Orta Vadeli Program (2010-2012), 2010 Yılı Programı ve Türkiye Turizm Stratejisi 2023, KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı (2007-2009), Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Stratejik Planı (2010-2014), Bilgi Toplumu Stratejisi (2006-2010), Türkiye Sanayi Politikası, Tarım Strateji Belgesi (2006-2010), Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi, Ulusal Yenilik Stratejisi (2008-2010), Ulaştırma Ana Planı Stratejisi ile Hatay İli Stratejik Planı, Kahramanmaraş Özel İdaresi Stratejik Planı, Osmaniye İli SWOT Analizi, Hatay Tarım Master Planı, Kahramanmaraş Tarım Master Planı ve Osmaniye Tarım Master Planı incelenmiştir.

Bölge illerinin kendi aralarında ve diğer bölgelerle olan gelişmişlik farklarının kıyaslanabilmesi için kamu ve sivil toplum kuruluşları tarafından bölgeler arası gelişmişlik farklarını ortaya koyan, il düzeyinde sosyal ve ekonomik verilerin endeks şekline dönüştürülerek ifade edildiği, araştırma sonuçlarından faydalanılmıştır.

Bunlardan birincisi, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Müsteşarlığı tarafından 1996 ve 2003 yıllarında hazırlanan “İllerin ve Bölgelerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması”dır. Bu çalışmada; demografi, istihdam, eğitim, sağlık, sanayi, tarım, inşaat, altyapı ve diğer refah göstergeleri kullanılmıştır.

Konu hakkındaki bir diğer çalışma ise Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu (URAK) tarafından hazırlanan “İllerarası Rekabetçilik Endeksi”dir.

Ekonomi ve Dış Politikalar Araştırma Merkezi (EDAM) tarafından geliştirilen ve sosyal sermaye ve emek piyasalarındaki gelişmeleri, iktisadi ve fiziki altyapıyı, yaratıcılık ve bilgi ekonomisi gibi konuları kapsayan çalışmaya ilişkin sonuçlara yönelik endeks incelenmiştir.

Gerçekleştirilen moderasyon çalışmaları ile yerel katılımcıların öneri ve talepleri ile uygulanan anketlere yönelik yapılan analizler sonucu elde edilen veriler Bölge Planına yansıtılmıştır.

Bölge Planı Hazırlama Süreci

25 Temmuz 2009 tarih ve 27299 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2009/15236 sayılı Bazı Düzey 2 Bölgelerinde Kalkınma Ajansları Kurulması Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulan Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2010 yılı Nisan ayı itibarıyla personel alım sürecini tamamlamış ve aynı dönemde Bölge Planı hazırlıklarına başlamıştır.

Sektörel Destekler ve Programlama Birimi’nin yürüttüğü çalışmalara, birimde görevli uzmanlar arasında sektörel bir iş bölümü ile başlanılmıştır. Bu kapsamda ilgili Ajans uzmanları tarafından, sorumlu bulunduğu sektörlerle ilgili olarak üst ölçekli planlar ile il stratejik planları ve master planları incelenmiş ve mevcut durum analizi çalışmaları yapılmıştır.

2-4 Mayıs 2010 tarihinde Hatay ilinde yapılan Kalkınma Kurulu Toplantısı’na yaklaşık 60 kamu kurum ve kuruluşundan, 45 özel sektör ve sivil toplum kuruluşundan olmak üzere toplam 105 farklı kuruluştan 150’den fazla temsilci katılarak Bölge Planı hazırlıklarına katkıda bulunmuştur. Bu toplantıda uzman moderatörler yönetiminde İl Çalışma Grupları oluşturularak “Bölgenin Kalkınma Avantajları, Sorunları ve Sorunlara Yönelik Çözüm Önerileri” hakkında atölye çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar sonucu elde edilen çıktılar, Bölge Planının esasını oluşturmuştur.

Bölge Planı Vizyon Belirleme Çalışması yine katılımcı bir anlayış ile Kahramanmaraş ilinde yapılmış ve katılımcılardan gelen vizyon önerileri, yapılan moderasyon ile değerlendirilmiştir.

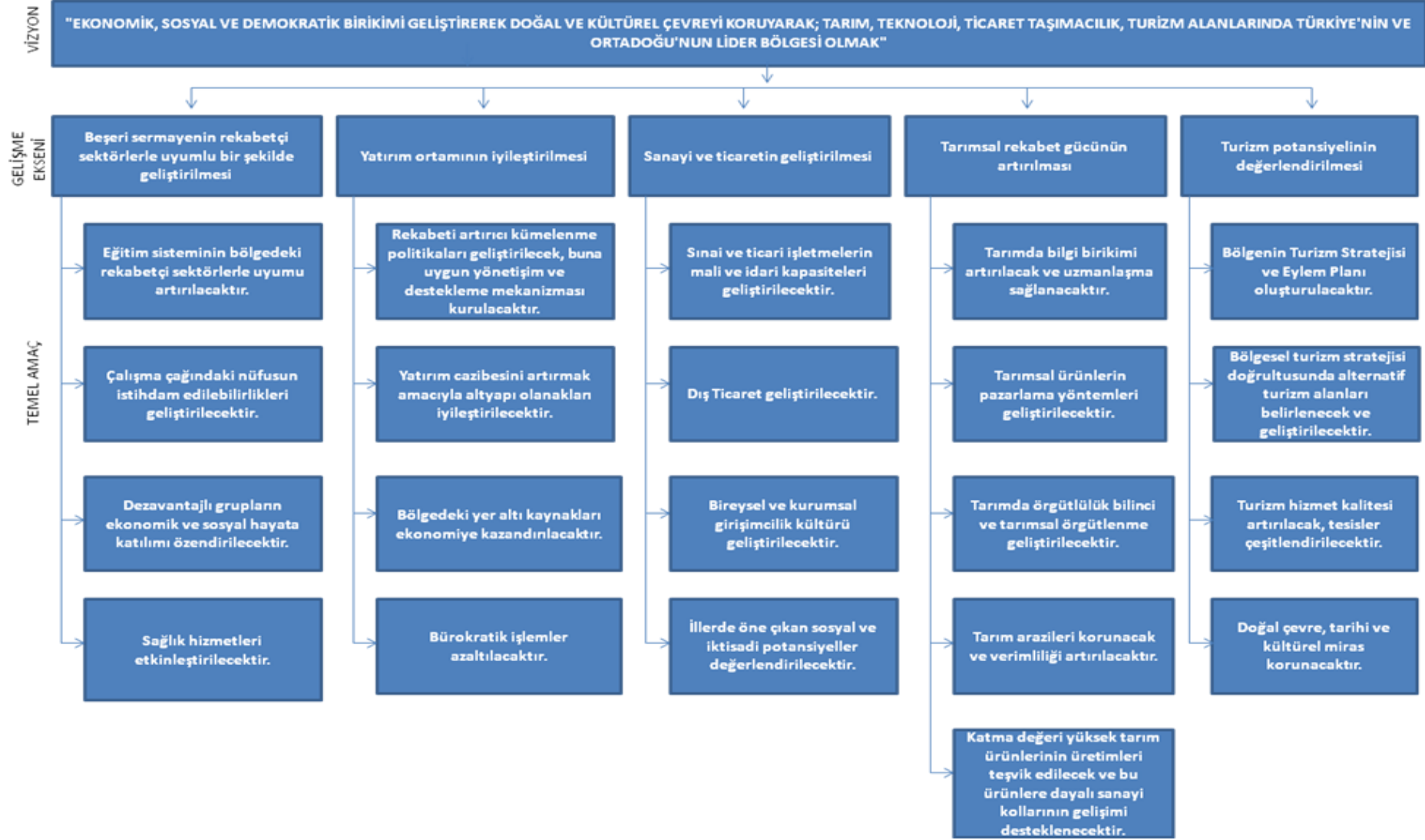
Ayrıca, Kalkınma Kurulu Toplantısı’nda, Ajans Bilgilendirme Toplantılarında ve Teknik Destek ve Doğrudan Faaliyet Desteği bilgilendirme ve eğitim toplantılarında katılımcılara anketler uygulanarak bölgenin öncelikleri ve kalkınma stratejilerine yönelik öneriler alınmıştır. Bu kapsamda 259 adet anket Ajansımıza ulaşmış olup bu anketlerdeki görüş ve öneriler analiz edilerek Bölge Planı eksen, amaç, hedef ve politikalarına yönelik çıktılar elde edilmiştir. (EK-7)

Böylece 2010-2013 yılları arasında Bölgede uygulanacak politikalar, Ajans koordinasyonunda merkezi kurumların yanı sıra özel sektör ve sivil toplum kuruluşları da dahil olmak üzere tüm yerel paydaşlar, yönetim ilkesi çerçevesinde sürece dahil edilerek belirlenmiştir. Bu paylaşım, hazırlanan Bölge Planının, etkinlik ve verimlilik ilkeleri gözetilerek, Bölgenin temel ihtiyaç ve sorunlarına yönelik politikalar geliştirilmesini sağlamıştır. Ayrıca Bölge Planı, çeşitli aşamalarda resmi yazışmalarla ve Ajans web sayfası (www.dogaka.org.tr) aracılığı ile resmi kurum kuruluş ve kamuoyu ile paylaşılmış ve farkındalık oluşturularak şeffaflık ve katılımcılık ilkeleri gözetilmiştir.

Bölge Planı çalışmaları Mayıs ayından itibaren her Yönetim Kurulu Toplantısı'nda geline aşamalar itibarıyla değerlendirilmiş ve son olarak Ağustos ayında yapılan Yönetim Kurulu Toplantısında oluşturulan taslak metin görüşülerek DPT Müsteşarlığı onayına sunulmuştur. Yönetim Kurulu toplantıları dışında da ikili görüşmeler yoluyla Valilikler, Belediyeler ve Ticaret ve Sanayi Odalarının görüşleri alınmıştır. Ayrıca Mayıs ayında yapılan Kalkınma Kurulu'nda ele alınan Bölge Planı çalışmaları ile ilgili olarak, taslak metnin oluşmasından sonra e-posta olarak Kalkınma Kurulu üyelerinin görüşleri alınmıştır. Bölge Planı taslak metni 14.08.2010 tarihinden itibaren ise Ajans web sayfasında yayımlanmıştır.

Ajans uzmanlarınca yapılan çalışmalar, bölge içinde yapılan kurum ve işyeri ziyaretleri ve yapılan atölye çalışmalarından elde edilen sonuçlar doğrultusunda hazırlanan Bölge Planı Taslağı 25.08.2010 tarihinde DOĞAKA Yönetim Kurulu'na sunulmuş, Yönetim Kurulu'nca kabul edildikten sonra Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı onayına sunulmuştur.

BÖLGE PLANI GELİŞME STRATEJİSİ

B. GENEL BİLGİLER

İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırmasına (İBBS) göre TR63 Düzey 2 Bölgesi Hatay (TR631), Kahramanmaraş (TR632) ve Osmaniye (TR633) illerinden oluşmaktadır.

Bölge, tarihin en eski dönemlerinden beri yerleşim yeri vasfını korumuş ve birçok medeniyetin etkisi altında kalmış, önemli tarihi ve kültürel eserlerin bulunduğu bir coğrafyada yer almaktadır. Kültür ve doğa turizmi potansiyeli, flora zenginliği, köklü bir tarihe sahip olup medeniyetlere beşiklik etmesi ve yöresel mutfak kültürüyle Türkiye’de önemli konuma sahip bir bölgedir.

Bölgenin Akdeniz yamaçlarında Akdeniz iklimi ve maki bitki örtüsü görülür. Yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlıdır. Dağların kuzey yamaçlarında ve göller yöresinde ise iklim karasal ve bitki örtüsü bozkırdır. Bu alanlarda yazlar sıcak ve kurak, kışlar soğuk ve kar yağışlıdır.

Bölge, 23.607 km²’lik yüzölçümü ile Türkiye yüzölçümünün yüzde 3’ünü, 2.957.289 kişilik nüfusu ile ise Türkiye nüfusunun yüzde 4’ünü oluşturmaktadır. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verilerine göre bölgede kilometrekareye 127 kişi olan nüfus yoğunluğu, ülke nüfus yoğunluğunun (94 kişi/km²) üstündedir.

Tablo B.1. İdari Yapı

	Yüzölçümü km ² 2009	Belediye sayısı 2009	İlçe sayısı 2009	Köy sayısı 2009
Hatay	5.867	76	12	362
K.Maraş	14.525	64	10	476
Osmaniye	3.215	16	7	160
TR63	23.607	156	29	998
Akdeniz	90.348	420	100	2.870
Türkiye	785.347	2.935	957	34.367

Kaynak: TÜİK, 2010

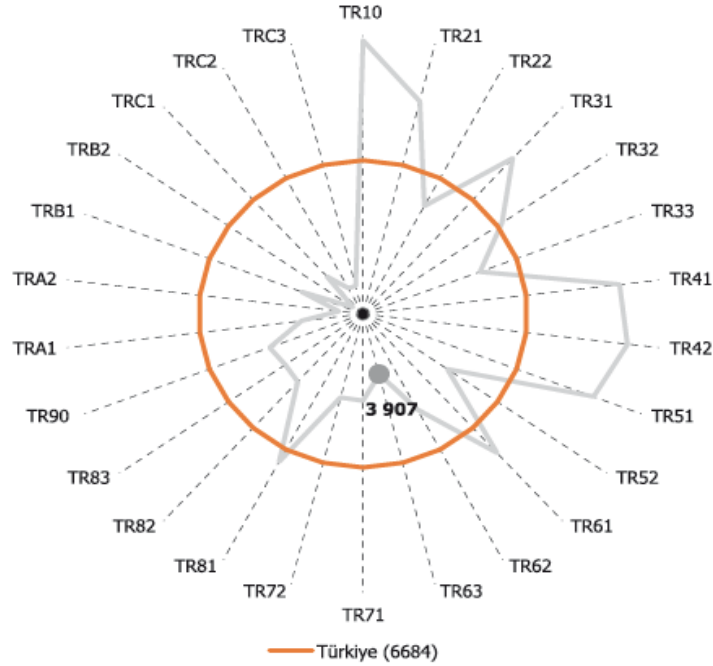
Bölge hem iller bazında hem de toplamda net göç veren konumundadır. Göç hareketliliğinde, Adana-Mersin ve Gaziantep-Adıyaman-Kilis gibi yakın bölgelerin yanı sıra İstanbul dikkati çekmektedir.

Bölge temel eğitim ve sağlık göstergeleri bakımından Türkiye ortalamalarının altındadır. 25 adedi devlet, 20 adedi de özel olmak üzere toplam 45 adet hastanenin yer aldığı Bölgede yüz bin kişiye düşen yatak sayısı 152 iken bu sayı Türkiye genelinde 262'dir. Eğitim kademelerindeki okullaşma oranlarında da, eğitim kademesi ve il bazında ülke ortalamasının altında yer alan Bölgede derslik başına düşen öğrenci sayısı ülke ortalamalarının üzerindedir. Bölgede ilköğretimde derslik başına düşen öğrenci sayısı 34, ortaöğretimde 39 iken Türkiye genelinde ilköğretimde 32, ortaöğretimde ise 33'tür.

Son yıllarda Türkiye ortalamalarına doğru olumlu bir gelişme gösteren Bölgesel işsizlik oranı, yaşanan ekonomik krizin etkisi ile önemli oranda artış göstererek yüzde 18'e yükselmiştir. Osmaniye ve Hatay, ülkemizde işsizlik oranının en yüksek olduğu iller arasında yer almaktadır. İstihdam edilen nüfusun sektörel dağılımda ise, Türkiye'nin genelinde hizmetler sektörü (yüzde 28,7) ilk sırada iken Bölgede tarım (yüzde 30,9) en yoğun istihdamın sağlandığı sektördür.

Bölgenin 2006 yılı itibarıyla Kişi Başına Gayrisafi Katma Değeri 3.907 \$'dır. Bu rakam Türkiye ortalamasının (6.684 \$) yarısının biraz üzerinde olup Bölge, 26 Düzey 2 Bölgesi içerisinde 19. sırada yer almaktadır.

Şekil B.1 Düzey 2 Bölgeleri itibarıyla Kişi Başına Gayrisafi Katma Değer (\$), (2006)

Kaynak: TÜİK, Bölgesel Göstergeler 2009

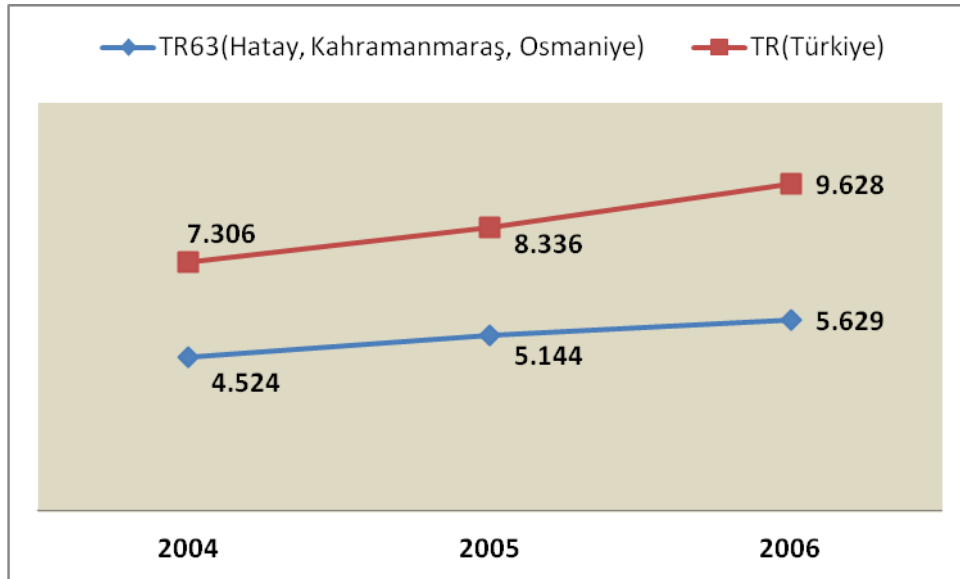
Tablo B.2 Düzey 2 Bölgeleri İtibarıyla Kişi Başına Gayrisafi Katma Değer (GSKD)

		Kişi başına GSKD (TL)					
		2004	SIRA	2005	SIRA	2006	SIRA
TR63	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	4.524	19	5.144	19	5.629	19
TR	Türkiye	7.306	-	8.336	-	9.628	-

Kaynak: TÜİK, Bölgesel Göstergeler 2009

Kişi Başına Gayrisafi Katma Değerin yıllar itibarıyla seyri incelendiğinde, Bölgenin 2004-2006 yılları arasında ülke genelindeki katma değer artışına paralel bir seyir izlediği gözlemlenmektedir (Şekil B.2).

Şekil B.2 TR63 Bölgesi Kişi Başına Gayrisafi Katma Değerin Yıllar İtibarıyla Seyri(TL)

Kaynak: TÜİK, Bölgesel Göstergeler 2009

Bölgesel gayrisafi katma değerın yüzde 56'sı hizmetler, yüzde 27'si sanayi ve yüzde 18'i tarım sektöründen elde edilmektedir. Bölgedeki tarım sektörünün gayrisafi katma değer üzerindeki etkisi Türkiye ortalamasının (yüzde 9,4) yaklaşık iki katıdır. Türkiye'de toplam gayrisafi hasıladan alınan pay ve toplam istihdam içerisindeki oran bakımından son yıllarda tarım sektöründe bir çözölme yaşanmasına rağmen TR63 Düzey 2 Bölgesinde hem toplam gayri safi hasıla içerisinde hem de istihdam yapısı içerisinde tarım sektörü önemini korumaktadır.

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (DPT) tarafından 1996 ve 2003 yıllarında; demografi, istihdam, eğitim, sağlık, sanayi, tarım, inşaat, altyapı ve diğer refah göstergeleri kullanılarak yapılan “İllerin ve Bölgelerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması” ve 2004 yılında yapılan “İlçelerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması” sonuçlarına göre Bölge illeri ve her ilin ilçeleri arasında önemli gelişmişlik farklılıkları bulunmaktadır.

Tablo B.3 Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye İlleri Gelişmişlik Sıralamaları

	Genel Endeks Sırası (DPT -1996)	Genel Endeks Sırası (DPT -2003)
Hatay	26	29
K.Maraş	50	49
Osmaniye	-	47

Bunun yanı sıra Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu (URAK) ve Ekonomi ve Dış Politika Araştırmalar Merkezi (EDAM) gibi farklı kuruluşlar tarafından farklı zamanlarda ve farklı metodolojiler kullanılarak yapılan çalışmalardan çıkan ortak sonuç, bölge illerinin gelişmişlik seviyelerinin genel olarak ülke ortalamalarında olmakla beraber bazı göstergelerde ortalamanın altında olduğudur. Ayrıca bölge illeri arasında önemli gelişmişlik farkları bulunmaktadır. Örneğin DPT 2003 çalışması sonuçlarına göre, Hatay ili 29. sırada iken, Kahramanmaraş 49., Osmaniye ise 47. sıradadır. Daha çarpıcı bir farklılık ise URAK tarafından geliştirilmiş endeks sıralamasında görülmektedir. Bu çalışma sonuçlarına göre, Hatay ili 10., Kahramanmaraş 30. ve Osmaniye ise 48. sıradadır.

MEVCUT DURUM ANALİZİ

1. SOSYAL YAPI

1.1. DEMOGRAFİK GÖSTERGELER

Akdeniz Bölgesinin doğusunda yer alan ve Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerini kapsayan TR63 Düzey 2 Bölgesi 23.607 km²'lik yüzölçümü ile Türkiye yüzölçümünün yüzde 2,9'unu oluşturmaktadır. Yüzölçümü sırasına göre Kahramanmaraş ili 14.525 km², Hatay ili 5.867 km² ve Osmaniye ili 3.215 km²'lik bir alanı kapsamaktadır.

TR63 Düzey 2 Bölgesi Türkiye yüzölçümünün yüzde 2,9'una ve toplam nüfusun yüzde 4,1'ine sahiptir.

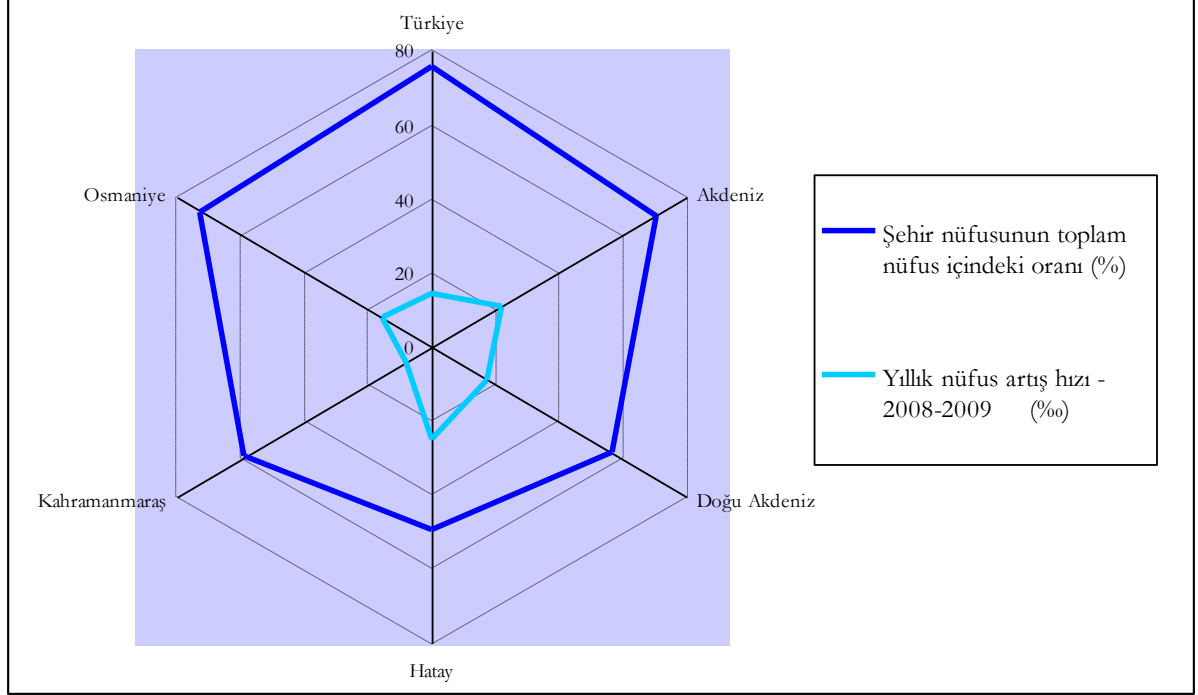
Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verilerine göre 2009 yılı Türkiye nüfusu 72.561.312 kişidir. TR63 Düzey 2 Bölgesi 2.957.289'luk nüfusu ile Türkiye nüfusunun yaklaşık yüzde 4,1'ini oluşturmaktadır. Bölgenin kilometrekareye 127 kişi olan ortalama nüfus yoğunluğu, ülke ortalamasının (94 kişi/km²) üstündedir. Km²'ye düşen kişi sayısı Hatay ilinde 249, Kahramanmaraş ilinde 72 ve Osmaniye ilinde 151'dir. 2009 yılı sonu itibarıyla nüfus yoğunluğunda Türkiye sıralamasında İstanbul 1., Kocaeli 2., İzmir 3. ve Hatay 4. sırada yer almaktadır.

2008-2009 yılları arasındaki yıllık nüfus artış hızında Türkiye ortalaması binde 14,5 olmakla birlikte Hatay ili binde 24,6 ve Osmaniye binde 15,2 ile Türkiye ortalamasının üzerinde yer alırken Kahramanmaraş ili binde 7,9 ile ortalamanın altında kalmaktadır.

Şehirleşme oranlarına bakıldığında bölgenin yüzde 56,2 şehirleşme oranı ile yüzde 75,5 olan Türkiye ortalamasının bir hayli altında olduğu görülmektedir. TR6 Akdeniz Bölgesi şehirleşme oranı bakımından 12 bölge içinde 5. sırada yer almakta iken TR63 Düzey 2 Bölgesi ise 26 Düzey 2 Bölge içinde 21. sırada yer almaktadır. Şehirleşme oranları sıralamasında Hatay yüzde 49,4 ile 73. sırada, Kahramanmaraş yüzde 58,4 ile 49. sırada ve Osmaniye yüzde 72 ile 17. sırada yer almaktadır (Tablo 1.1).

TR63 Düzey 2 Bölgesi demografik göstergelere bakıldığında büyük farklılıklar sergilemektedir; Osmaniye ili nüfus ve şehirleşme dinamikleri açısından Türkiye ortalamasını yansıtırken; Hatay ve Kahramanmaraş illeri kırsal bir nitelik taşımaktadır.

Şekil 1.1 TR63 Düzey 2 Bölgesinin Şehirleşme Göstergeleri (2009)

Kaynak: TÜİK, Bölgesel Göstergeler, 2010

1.1.1. NÜFUS

2009 yılı verilerine göre TR63 Düzey 2 Bölgesi toplam nüfusu 2.957.713'dür. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) 31.12.2009 tarihi itibarıyla açıklamış olduğu Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'ne (ADNKS) göre Bölge, Türkiye nüfusunun yüzde 4,07'sini barındırmaktadır.

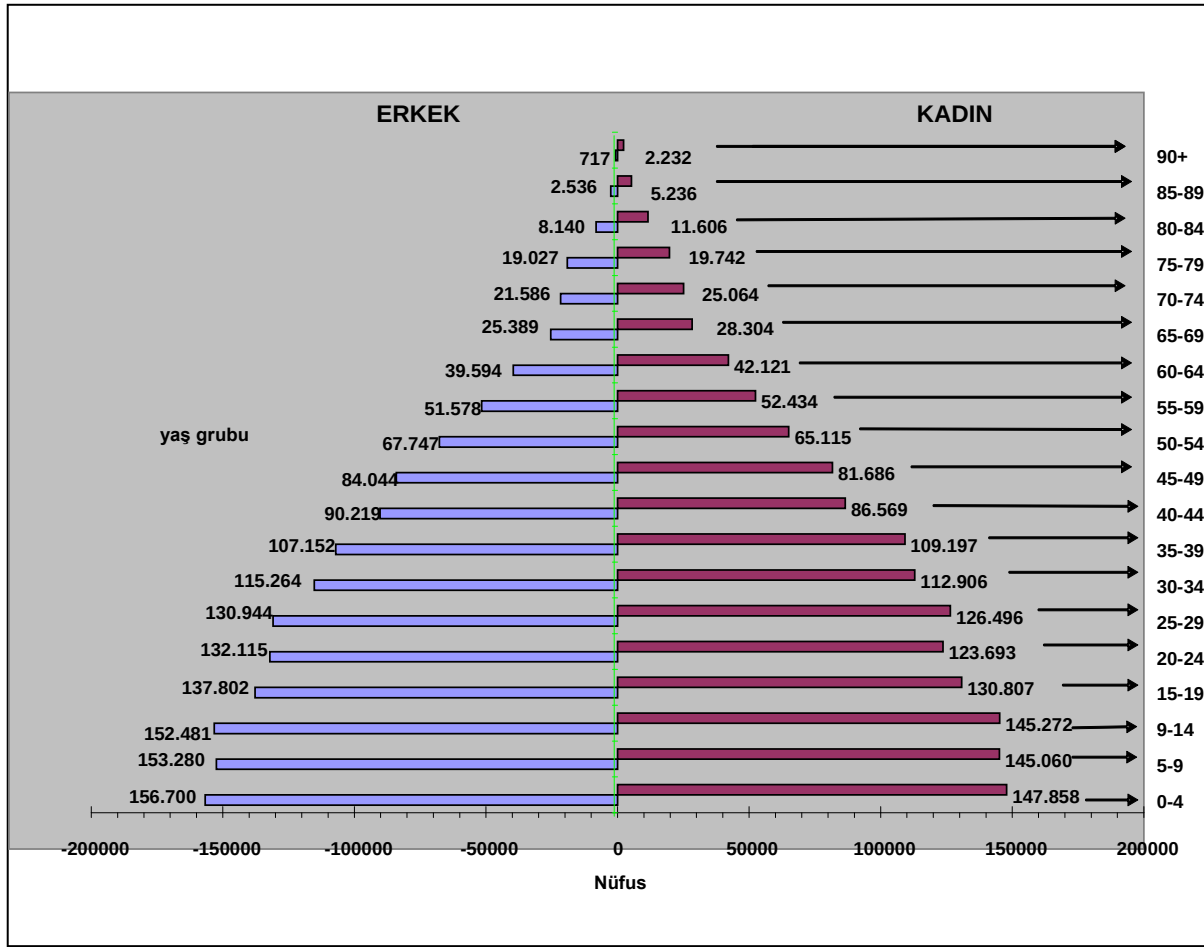
Nüfusları itibarıyla toplam nüfusun yüzde 1,99'unu Hatay ili, yüzde 1,43'ünü Kahramanmaraş ili ve yüzde 0,65'ini Osmaniye ili oluşturmaktadır. 2009 yılı sonu itibarıyla Hatay ili nüfusu, 1.413.287'ten 1.448.418'e, Kahramanmaraş nüfusu, 1.029.298'den 1.037.491'e ve Osmaniye nüfusu, 464.704'ten 471.804'e artarken TR63 Düzey 2 Bölgesinin nüfusu, 2.907.289'dan 2.957.713'e yükselmiştir. Şehir-köy nüfusları ve toplam nüfusları gösteren tablo aşağıdaki gibidir. (Tablo 1.1)

Tablo 1.1 TR63 Düzey 2 Bölgesinin Nüfus Göstergeleri (2008-2009)

		Toplam	Şehir nüfusu	Şehir nüfusunun toplam nüfus içindeki oranı (yüzde)	Köy nüfusu	Köy nüfusunun toplam nüfus içindeki oranı (yüzde)
Hatay	2008	1.413.287	683.991	48,4	729.296	51,6
	2009	1.448.418	715.653	49,41	732.765	50,59
K.Maraş	2008	1.029.298	598.471	58,14	430.827	41,86
	2009	1.037.491	605.531	58,36	431.960	41,64
Osmaniye	2008	464.704	332.394	71,53	132.310	28,47
	2009	471.804	339.559	71,97	132.245	28,03
TR63	2008	2.907.289	1.614.856	55,55	1.292.433	44,45
	2009	2.957.713	1.660.743	56,15	1.296.970	43,85
Akdeniz	2008	9.050.691	6.291.842	69,52	2.758.849	30,48
	2009	9.252.902	6.499.564	70,24	2.753.338	29,76
Türkiye	2008	71.517.100	53.611.723	74,96	17.905.377	25,04
	2009	72.561.312	54.807.219	75,53	17.754.093	24,47

Kaynak: TÜİK, Bölgesel Göstergeler, 2009

Şekil 1.2 TR63 Düzey 2 Bölgesi Nüfus Piramidi (2009)

Kaynak: TÜİK, 2010

Yukarıdaki nüfus piramidi incelendiğinde TR63 Düzey 2 Bölgesinde 0-4 yaş arasında bulunan nüfus, Türkiye’de 0-4 yaş arasında bulunan nüfusun yüzde 4,95’ini oluşturmaktadır. Bölgede en yoğun nüfus 0-4 yaş aralığındadır. Daha sonra en fazla nüfusun yer aldığı yaş aralığı 9-14’tür. Genç bir nüfus yapısına sahip olan Bölgede nüfusun kadın-erkek ayrımı dengelenmiş durumdadır. Bölgedeki 65 yaş üstü nüfus Türkiye’deki 65 yaş üstü nüfusun yüzde 3,34’ünü oluşturmaktadır.

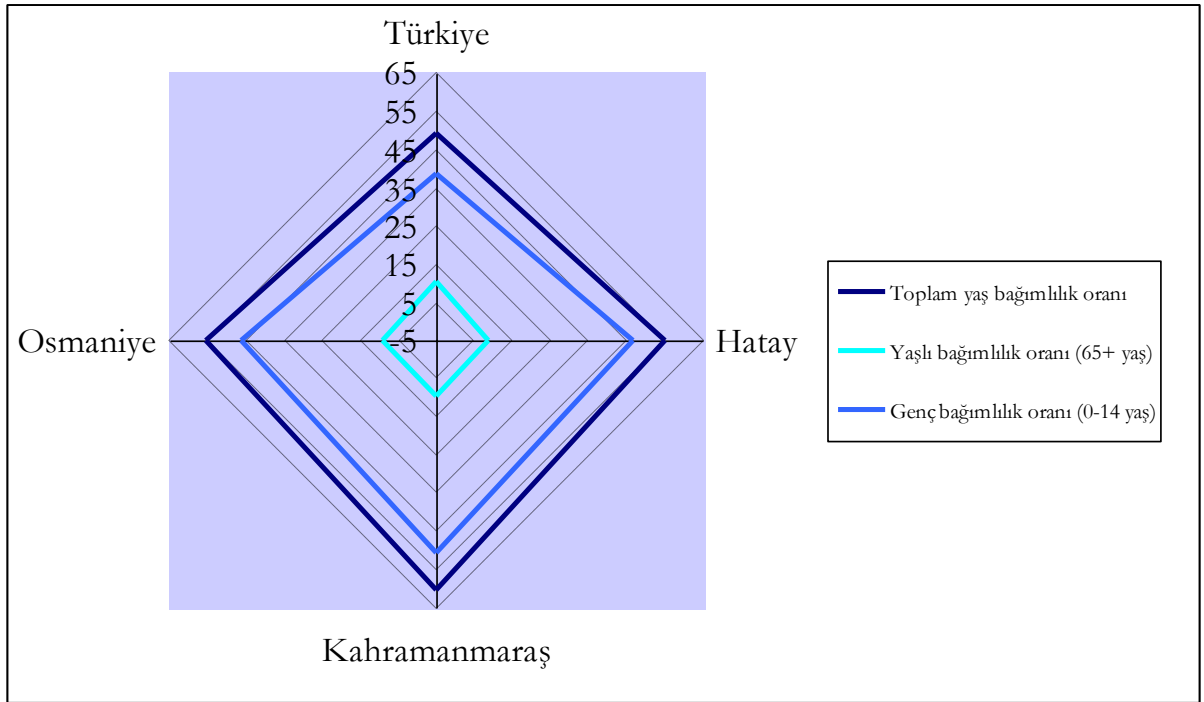
Bölge nüfusunun ana yaş grupları itibarıyla dağılımı incelendiğinde, genç nüfusun (0-14 yaş grubu) toplam nüfus içerisindeki oranının Türkiye ortalamasının üstünde, 65+ yaş grubunun toplam nüfus içerisindeki oranının Türkiye ortalamasının yaklaşık 1,5 puan altında olduğu görülmektedir. Buna paralel olarak, toplam bağımlılık oranının yüzde 56,7 ile Türkiye ortalamasının (yüzde 49,25) üstünde olduğu görülmektedir. Bağımlılık oranının yüksekliği önemli oranda genç bağımlılık oranından kaynaklanmaktadır. Genç bağımlılık oranı yüzde 47,72 ile Türkiye ortalamasının (yüzde 38,79) yaklaşık dokuz puan üstündedir. Toplam yaş bağımlılık oranının genç ve yaşlı nüfus grupları itibarıyla dağılımı kamu politika tasarımı ve

kamusal kaynakların dağılımında önem arz etmektedir. Örneğin 0-14 yaş grubunun, dolayısıyla eğitim çağ nüfusunun ülke ortalamasının üstünde olması, başta ilköğretim olmak üzere eğitim kaynak tahsisatında bölgenin alması gereken pay açısından örnekleyici ve belirleyici olmaktadır.

Bölgeye ilişkin sosyal ve iktisadi altyapı yatırım kararların tasarımında önemli parametrelerden birisi nüfus dinamikleridir. Örneğin, TR63 Düzey 2 Bölgesi için çalışma çağındaki nüfusun ve oranının düşüklüğü, bölgenin istihdam ve işgücü oranlarının daha yüksek olma ihtiyacını beraberinde getirmektedir. Bir başka ifadeyle, işgücünün sektörel dağılımı ve işgücü verimliliği ülke ortalamaları ile aynı olması durumunda, bölgedeki genç ve yaşlı nüfusun toplama oranı daha yüksek olduğu için işgücüne katılım ve istihdam oranlarının ülke ortalamasının üstünde olmasını gerektirmektedir (Bkz: İstihdam bölümü).

Türkiye ortalamasının üstünde doğurganlık ve nüfus artış hızı ile beraber düşünüldüğünde, bölgedeki genç nüfusun yoğunluğu eğitim ve sağlık sektörleri gibi beşeri sermaye yatırımlarının göreceli olarak önemini ve önceliğini artırmaktadır.

Şekil 1.3 Genç ve Yaşlı Yaş Bağımlılık Oranları (2009)

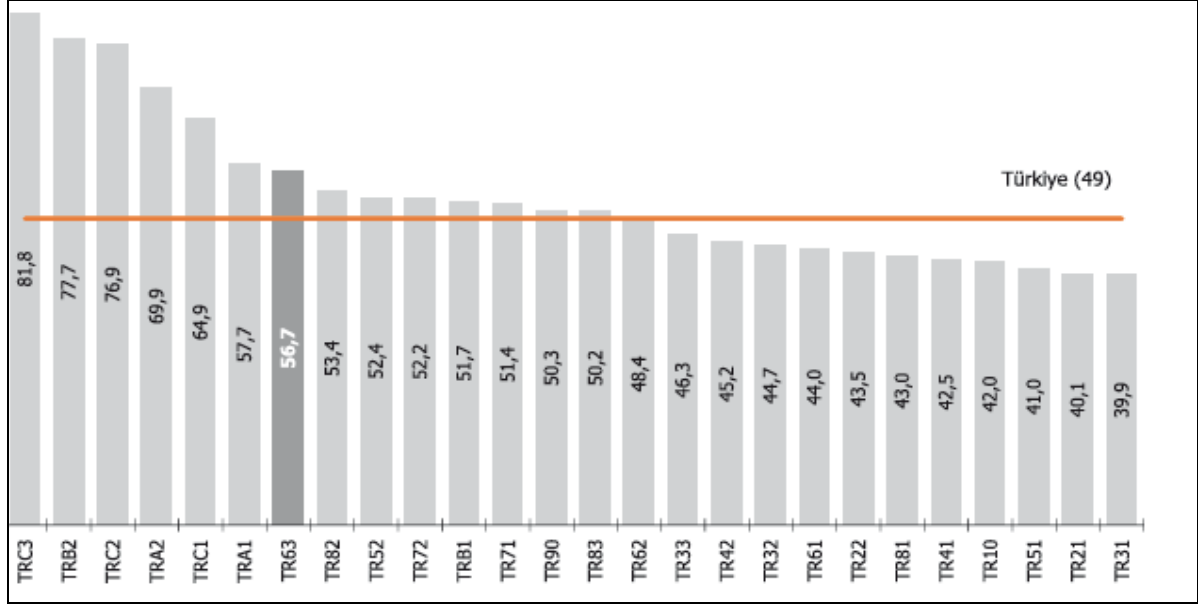
Not 1: 31/12/2009 tarihi itibarıyla Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Nüfus Sayımından elde edilmiştir.

Not 2: İl, ilçe, belediye, köy ve mahallelere göre nüfuslar belirlenirken: Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından, ilgili mevzuat ve idari kayıtlar uyarınca Ulusal Adres Veri Tabanında (UAVT) yerleşim yerlerine yönelik olarak yapılan; idari bağıllık, tüzel kişilik ve isim değişiklikleri dikkate alınmıştır.

Kaynak : TÜİK, 2010

Yüksek bağımlılık oranları ve hızlı nüfus artışının bölgesel politika düzeyine ciddi yansımaları olması muhakkaktır. Özellikle eğitim ve sağlık gibi beşeri sermaye eksenlerinin bölgenin mevcut demografik dinamiklerini dikkate almaları gerekmektedir.

Şekil 1.4. Toplam Yaş Bağımlılık Oranları (2009)

Kaynak: TÜİK, Bölgesel Göstergeler, 2009

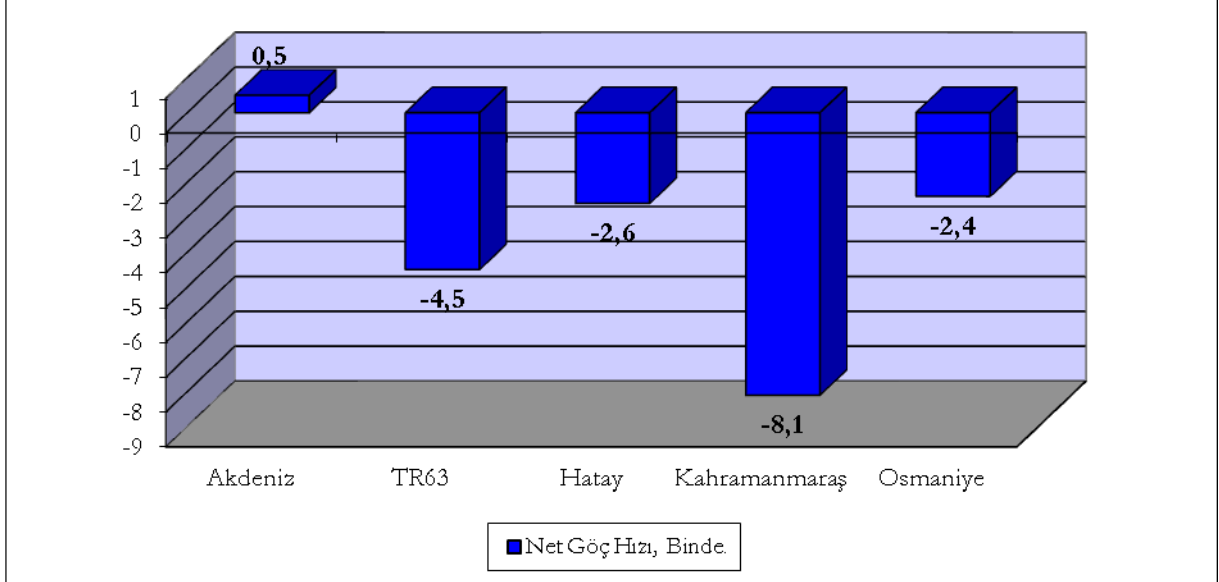
1.1.2. GÖÇ

Nitelikli bir demografik analizin en önemli bileşenlerinden birisi de göç olgusudur. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde hızlı sanayileşme, şehirli bir orta sınıfın ortaya çıkışı, toplumsal modernleşme, geleneksel ekonomik örgütlenmenin çözülmesi ve siyasi istikrar arayışları gibi pek çok husus göç kavramını gündemin üst sıralarına taşımaktadır.

Akdeniz bölgesi 2008-2009 dönemi itibarıyla binde 0,5 net göç hızıyla 12 bölge arasında 7. sırada yer almaktadır. Söz konusu oran Türkiye ortalamasına kıyasla oldukça ılımlı sayılabilir. TR63 Düzey 2 Bölgesi incelendiğinde ise, istatistiki bölge sınıflaması dahilindeki tüm Düzey 2 Bölge illerinde net göçün negatif değerlerle cereyan ettiği anlaşılmaktadır. Bölgenin göç kaynaklı nedenlerle aldığı ve verdiği toplam nüfus hareketi netleştirildiği takdirde bakiyenin negatif olduğu görülmektedir. Özellikle Kahramanmaraş binde -8,1'lik net göç hızı ile ülke düzeyinde 59. sırada yer almaktadır.

TR63 Düzey 2 Bölgesi kapsamındaki bütün iller itibarıyla net göç vermektedir. Göç verilen istatistiki bölgelerin başlıcaları TR62 (Adana, Mersin), TR10 (İstanbul) ve TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis) bölgeleridir.

Şekil 1.5 Düzeylere Göre Göç Göstergeleri (2008-2009)

Kaynak: TÜİK, 2010

26 bölgenin yer aldığı Düzey 2’de, TR63 Düzey 2 Bölgesinin 2008-2009 yılları arasında en fazla göç aldığı ve verdiği 10 bölge aşağıdaki tabloda verilmiştir (Tablo 1.2). Bu verilere göre 2008-2009 yılları arasında Düzey 2’ler arasında 2.069.262 kişi göç etmiştir ve Bölge diğer Düzey 2 Bölgelerinden 54.653 kişi göç almış olup, 67.967 kişi göç vermiştir. TR63 Düzey 2 Bölgesinin en fazla göç aldığı bölge 10.879 kişi ile TR62 Adana, Mersin olurken en fazla göç verdiği bölge de 12.208 kişi ile yine TR62 Adana, Mersin’dir.

Hatay ilinin 2008-2009 yılları arasında diğer illerden aldığı ve verdiği göçlere bakıldığında Hatay ili diğer Düzey 3 illerinden 28.547 kişi göç almış olup, 32.296 kişi göç vermiştir. Hatay ilinin en fazla göç aldığı il 3.641 kişi ile İstanbul olurken en fazla göç verdiği il ise, 4.994 kişi ile yine İstanbul’dur.

Nüfus akımlarına il düzeyinde bakıldığında, Kahramanmaraş’tan İstanbul’a doğru hapsedilir bir nüfus hareketliliği göze çarpmaktadır.

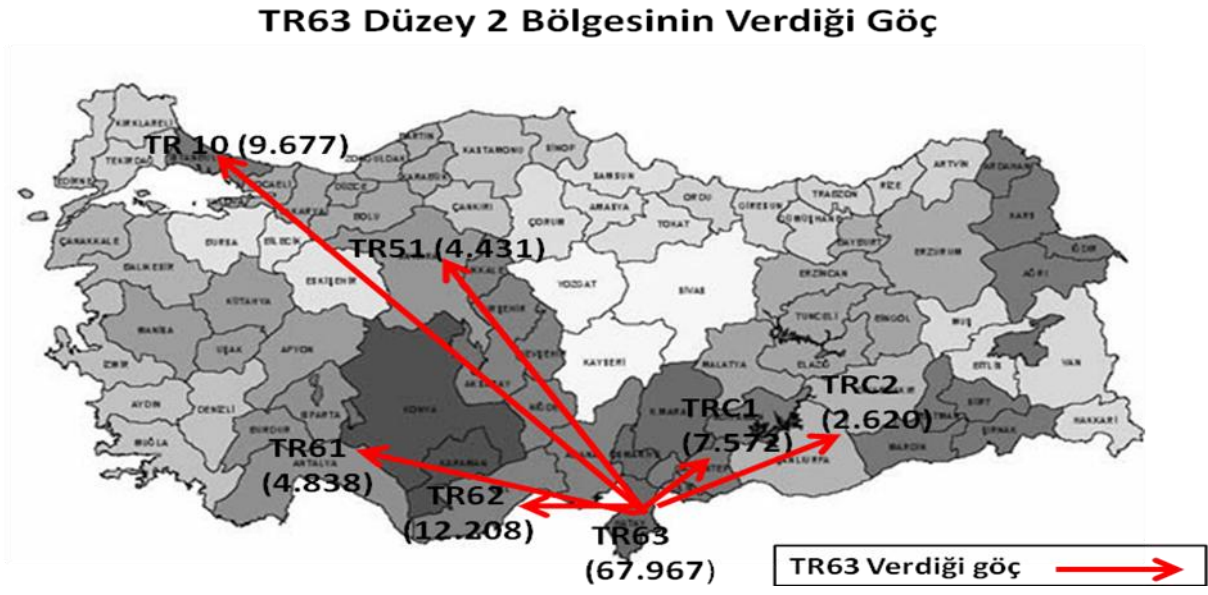
Tablo 1.2 İBBS-Düzey2 Bölgelerin Aldığı-Verdiği Göç (2008-2009)

Bölgeler	Verilen Göç Toplamı	TR63'e Verilen Göç	Bölgeler	Alınan Göç Toplamı	TR63'ten Alınan Göç
Toplam	2.069.262	54.653	Toplam	2.069.262	67.967
TR62 Adana, Mersin	92.024	10.879	TR62 Adana, Mersin	90.768	12.208
TR10 İstanbul	348.986	7.330	TR10 İstanbul	388.467	9.677
TRC1 Gaziantep, Adıyaman, Kilis	50.133	5.977	TRC1 Gaziantep, Adıyaman, Kilis	44.864	7.572
TR61 Antalya, Isparta, Burdur	70.376	3.990	TR61 Antalya, Isparta, Burdur	89.736	4.838
TRC2 Şanlıurfa, Diyarbakır	76.050	3.108	TR51 Ankara	168.193	4.431
TR51 Ankara	131.114	2.431	TR72 Kayseri, Sivas, Yozgat	61.596	2.997
TRB1 Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	55.849	2.242	TRC2 Şanlıurfa, Diyarbakır	56.552	2.620
TRC3 Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	75.088	1.898	TRB1 Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	45.501	2.220
TR72 Kayseri, Sivas, Yozgat	72.561	1.744	TR31 İzmir	116.390	2.120
TR32 Aydın, Denizli, Muğla	65.920	1.562	TR41 Bursa, Eskişehir, Bilecik	99.559	1.951

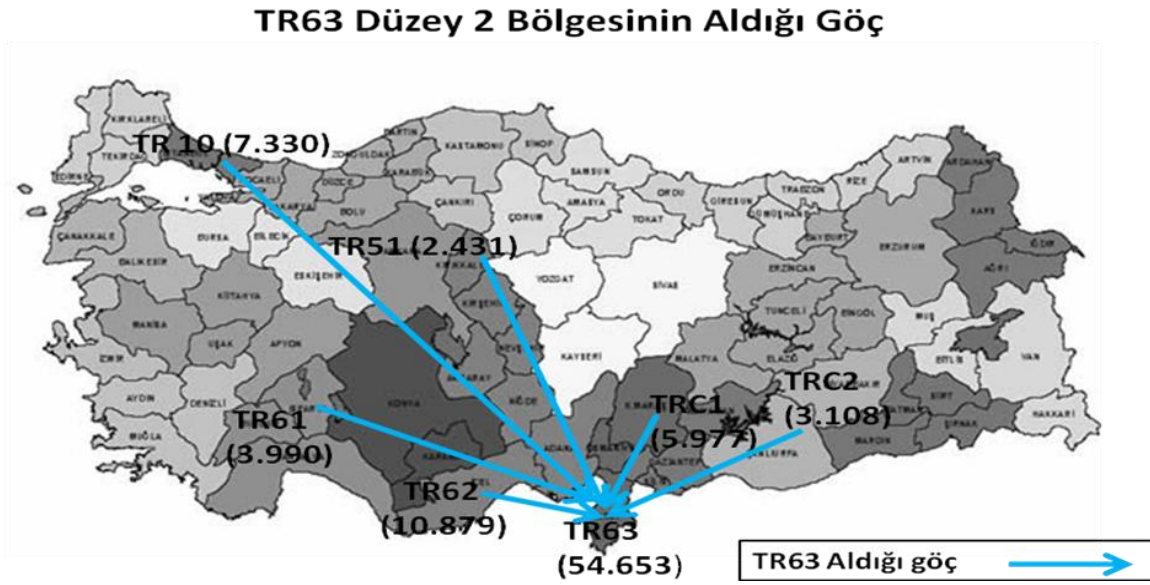
Kaynak: TÜİK, 2010

Kahramanmaraş ilinin 2008-2009 yılları arasında diğer illerden aldığı ve verdiği göçlere bakıldığında Kahramanmaraş ili diğer illerden 18.521 kişi göç almış olup, 26.934 kişi göç vermiştir. TR632 Kahramanmaraş ilinin en fazla göç aldığı il 2.423 kişi ile İstanbul olurken en fazla göç verdiği il ise, 3.730 kişi ile yine İstanbul'dur. Osmaniye ili diğer illerden 15.167 kişi göç almış olup, 16.319 kişi göç vermiştir. Osmaniye ilinin en fazla göç aldığı il 2.678 kişi ile Adana olurken en fazla göç verdiği il ise, 2.959 kişi ile yine Adana'dır.

Şekil 1.6 TR63 Düzey 2 Bölgesinin Göç Verdiği Bölgeler (2008-2009)

Şekil 1.7 TR63 Düzey 2 Bölgesinin Göç Aldığı Bölgeler (2008-2009)

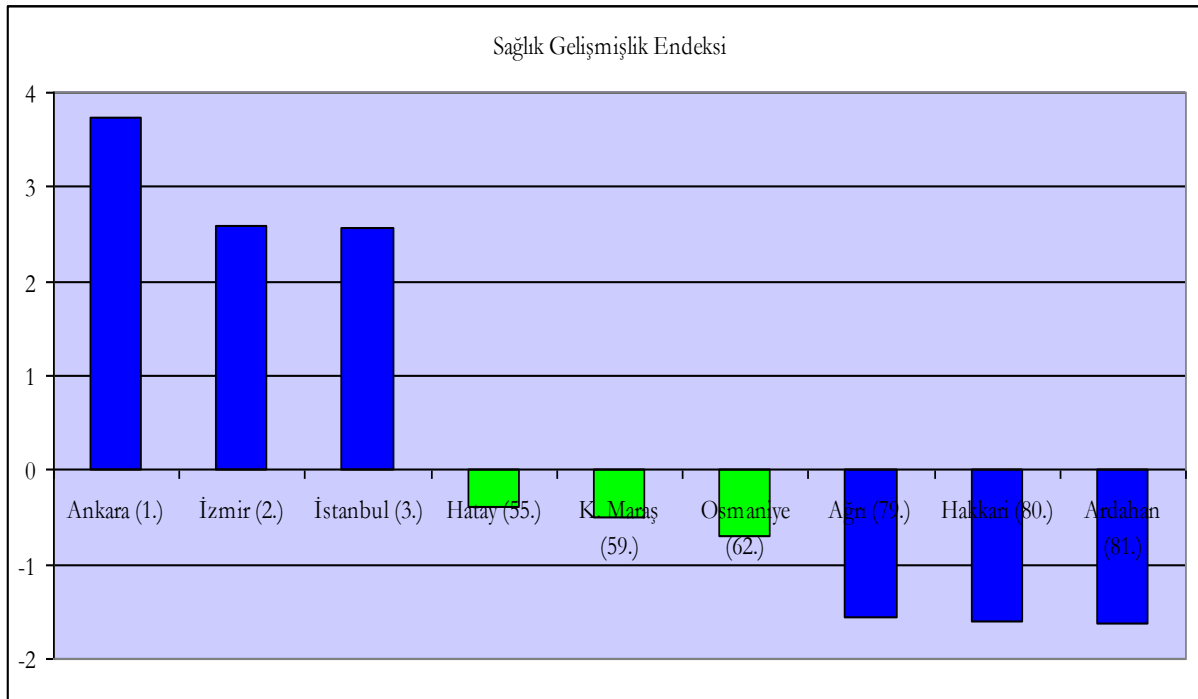
1.2. SAĞLIK

İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (DPT, 2003) çalışması kapsamında yer alan sağlık alt endeksi verilerine göre bölgedeki iller arasında sağlık sektörü performansı açısından en gelişmiş il Hatay'dır. Hatay 55. sırada bulunurken, Osmaniye ve Kahramanmaraş illeri sırasıyla 62. ve 59. sırada yer almaktadır.

Bu çalışmaya göre genel sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında Hatay'ın 29., Osmaniye'nin 47. ve Kahramanmaraş'ın ise 48. sırada olduğu dikkate alındığında bölgenin sağlık altyapısının ve sağlık gelişmişlik seviyesinin diğer gelişmişlik göstergelerine kıyasla olumsuz bir görünüm arz ettiği anlaşılmaktadır.

Mevcut istatistiklere göre, bölgenin sağlık altyapısı ve sağlık gelişmişlik seviyesi diğer gelişmişlik göstergelerine kıyasla görece olumsuz bir görünüm arz etmektedir.

Şekil 1.8 Bazı İllerin Sağlık Gelişmişlik Sıralamaları (2003)

Kaynak: İllerin ve Bölgelerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (DPT 2003)

Sağlık sektörü performansındaki görece düşüklüğün başlıca nedenlerinden bir tanesi sağlık personel sayısındaki yetersizliktir. Hekim sayısındaki yetersizlik uzmanlaşma ile doğru orantılı bir şekilde büyümektedir. Toplam nüfusun yüzde 4,1'ine sahip olan Bölgenin ulusal uzman

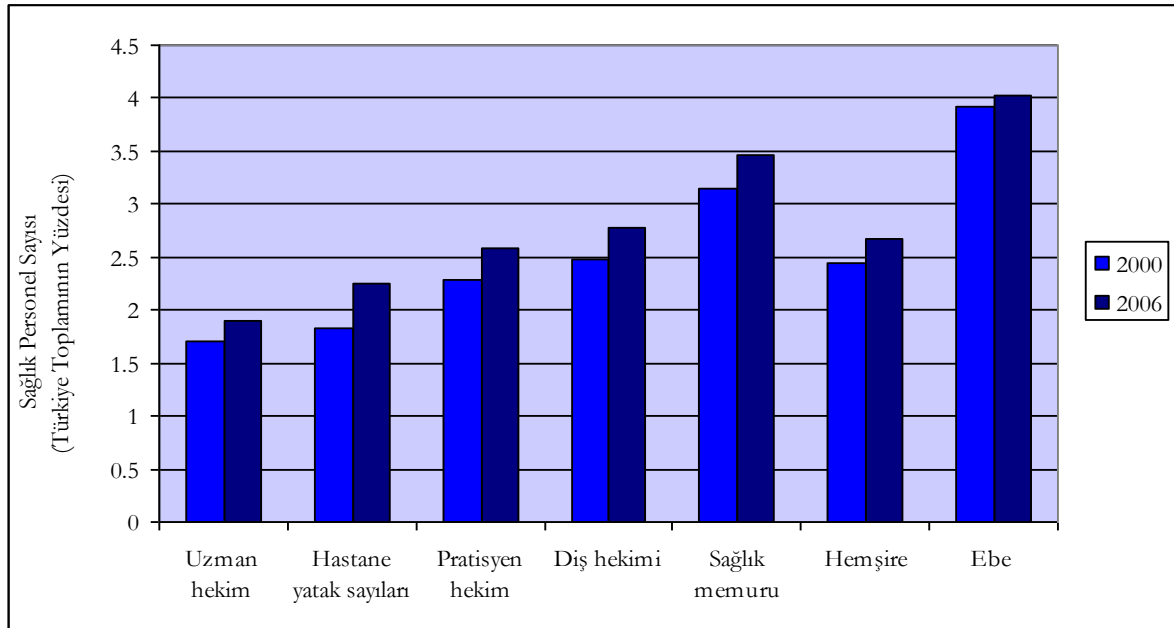
hekim havuzundan aldığı pay yalnızca yüzde 1,9'dur. 2000-2006 döneminde, sağlık personel sayılarında bir iyileşme olmakta birlikte henüz nüfus potansiyeliyle uyumlu bir gelişmişlik seviyesine ulaşamadığı anlaşılmaktadır (Şekil 1.8, Tablo 1.3).

Tablo 1.3 Sağlık Personeli Sayıları

	Hatay	K.Maraş	Osmaniye	TR63
Uzman Hekim (Kamu)	555	451	162	1.168
Uzman Hekim (Özel)	147	94	105	346
Pratisyen Hekim (Kamu)	574	386	218	1.178
Pratisyen Hekim (Özel)	23	16	34	73
Diş Hekimi (Toplam)	306	79	77	462
Ebe-Hemşire (Kamu)	2.017	1.746	824	4.587
Ebe-Hemşire (Özel)	124	165	157	446
Uzman Hekim Başına Düşen Nüfus	2.063	1.904	1.767	1.954
Diş Hekimi Başına Düşen Nüfus	4.733	13.133	6.127	6.402

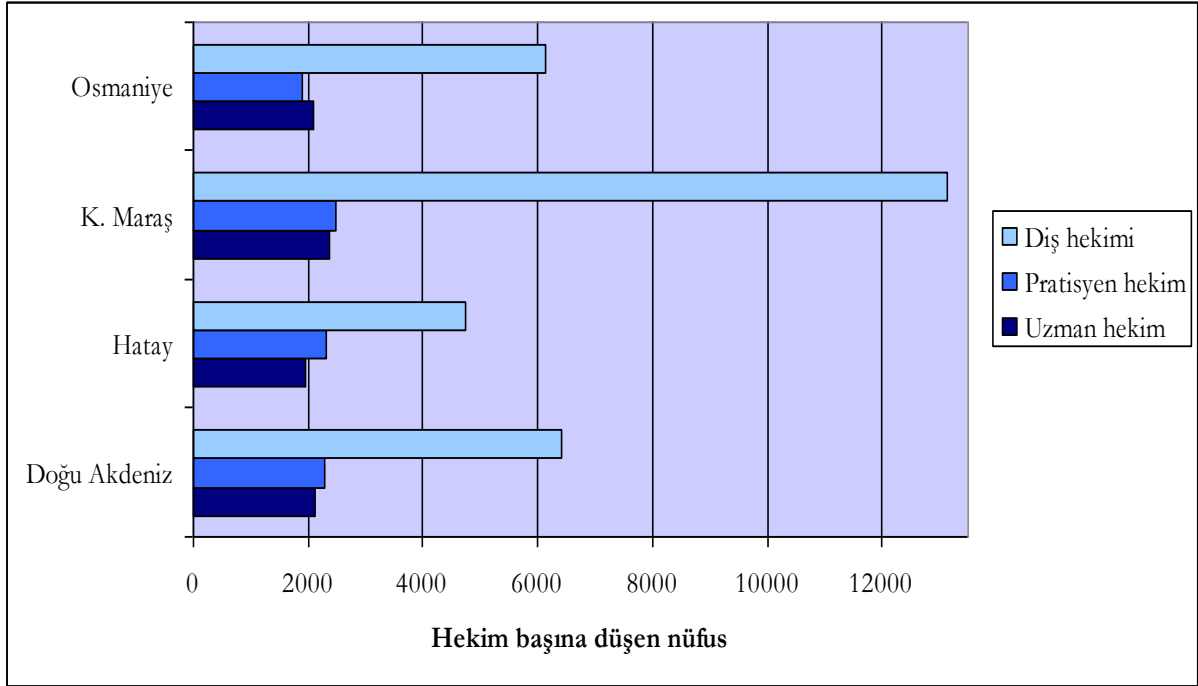
Kaynak: Hatay İl Sağlık Müdürlüğü (HİSM), KİSM, OİSM, 2010.

Şekil 1.9 Sağlık Personeli Sayısının Gelişimi

Kaynak: TÜİK Bölgesel İstatistikler Veritabanı.

Şekil 1.10 Hekim Başına Düşen Nüfus (2006)

Kaynak: TÜİK Bölgesel İstatistikler Veritabanı.

Özellikle uzman ve pratisyen hekim dağılımında belirgin olmakla birlikte düşük sağlık personeli sayısı, beşeri sermaye gelişimi ve bölge insanının yaşam kalitesi açısından önemli bir sorun alanını ortaya koymaktadır. Sağlık personelinin yurt geneline dağılımına bakıldığında, son yıllarda azalmakla birlikte, başta Ankara, İstanbul ve İzmir olmak üzere büyük şehirler lehine bir dağılım olduğu gözlemlenmektedir.

Bu husus 2010 yılı Programında şu şekilde ifade edilmektedir; “Sağlık personelinin bölgeler arasında dengesiz dağılım sorunu azaltmakla beraber önemini korumaktadır. Sağlık Bakanlığı tarafından uygulanan mecburi hizmet, personel dağılım çalışmaları ve personelin ihtiyaç olunan bölgede çalıştırılmasına yönelik teşvikler ile 2002-2008 döneminde uzman hekim açısından en iyi ve en kötü iller arasındaki oran, 1/24,6’dan 1/7’ye, pratisyen hekimler için 1/7,4’ten 1/2,7’ye, hemşire için ise 1/6,4’ten 1/3,9’a düşürülmüştür.”

Ayrıca sağlık personeli bölge içerisinde de dengesiz bir surette dağılmıştır. Özellikle Kahramanmaraş ilinin diş hekimi ihtiyacı çarpıcı boyutlara ulaşmıştır (Şekil 1.10).

Tablo 1.4 Hastane Yatak Sayıları (2007)

	Hatay	K.Maraş	Osmaniye	TR63	Türkiye
Hastane yatak sayısı (Kamu)	1.876	1.653	594	4.123	-
Hastane yatak sayısı (Özel)	426	239	201	866	-
Hastane yatak sayısı (Toplam)	2.302	1.892	795	4.989	184.983
Yüz bin kişi başına hastane yatak sayısı	159	182	168	168	262

Kaynak: Sağlık Bakanlığı Sağlık İstatistikleri Yıllığı, 2008

Bölgenin geneli itibarıyla ilave sağlık yatırımı ihtiyacı olmakla birlikte, bu hamlenin bölge kapsamındaki illerin kendine özgü ihtiyaçlarıyla uyum içerisinde olması ve öncelikle Hatay ve Kahramanmaraş illerini dikkate alması gerekecektir.

Yüz bin kişi başına hastane yatak sayısı 2007 yılı itibarıyla ülke genelinde 262 iken, bu oran bölge için 152'dir. Toplam yatak sayısında Düzey 2 Bölgeleri arasında 16. sırada olan Bölge yüz bin kişiye düşen yatak sayısında ise 24. sırada yer almaktadır. Hatay en düşük ortalama yatak sayısına sahip bölge ilidir. Hatay'ın aynı zamanda bölgede en yoğun nüfusa sahip il olduğu dikkate alındığında Hatay ilinden başlamak üzere sağlık altyapısının geliştirilmesi önem arz etmektedir. Bir başka ifadeyle, bölgenin geneli itibarıyla ilave sağlık yatırımı ihtiyacı olmakla birlikte, söz konusu hamlenin öncelikle Hatay ve Kahramanmaraş illerini dikkate alması gerekecektir.

Tablo 1.5 Nüfus ve Hastane Sayısı (2009)

	Toplam Nüfus	Toplam Hastane
Hatay	1.448.418	20
Kahramanmaraş	1.037.491	16
Osmaniye	471.804	9
TR63	2.957.713	45
Akdeniz	9.252.902	-
Türkiye	72.561.312	-

Kaynak: TÜİK, 2010

Yeşil kart sahibi kişi sayısı en fazla Hatay’da bulunurken; yeşil kart sahiplik oranının en yüksek olduğu il yüzde 29,4 ile Osmaniye’dir. En fazla sağlık ocağı Hatay’da bulunmasına rağmen sağlık ocağı başına düşen nüfus göstergesine bakıldığında Hatay bölge illeri arasında sonuncu durumdadır. Bu konuda en büyük etken Hatay’ın nüfusunun diğer illerden fazla olmasıdır.

Özet itibarıyla, sağlık sektörü göstergeleri açısından bölge dezavantajlı bir görünüm çizmektedir. Bölgenin önemli ilave sağlık yatırımlarına ihtiyacı olduğu açıktır. Söz konusu yatırımların, bölgenin kırsal niteliği göz önünde bulundurularak, koruyucu ve gezici sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması, sağlık alt yapısının modern bilgi iletişim teknolojilerinin tatbiki ile konsolide edilmesi gibi bütüncül tedbirleri içermesi gerekmektedir.

Sağlık sektörü göstergeleri açısından bölge dezavantajlı bir görünüm çizmektedir. Bölgenin önemli ilave sağlık yatırımlarına ihtiyacı olduğu açıktır. Söz konusu yatırımların, bölgenin kırsal niteliği göz önünde bulundurularak, koruyucu ve gezici sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması, sağlık alt yapısının modern bilgi iletişim teknolojilerinin tatbiki ile konsolide edilmesi gibi bütüncül tedbirleri içermesi gerekmektedir.

Tablo 1.6 Sağlık Sektörü Genel Göstergeler (2009)

	Yeşil Kartlı Kişi Sayısı	Yeşil Kartlı Kişi Oranı (yüzde)	Bebek Ölüm Oranı (binde)	Sağlık Ocağı Sayısı	Sağlık Ocağı Başına Düşen Nüfus
Hatay	302.272	20,9	14	144	10.058
K.Maraş	257.491	24,8	11,3	123	8.435
Osmaniye	138.938	29,4	13,7	54	8.737
Türkiye	9.555.000	13,1	17	6.305	11.343

Kaynak: TÜİK, İl Sağlık Müdürlükleri, 2010

Bölge illerinde bebek ölüm oranı Türkiye ortalamasının altında yer alsa da OECD üyesi ülkelere binde 4.03 olan bebek ölüm hızının üç katından daha fazla bir değere sahiptir.

Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 2010 yılında yayınladığı bildiriye göre, 2010 yılı sonunda Hatay ve Kahramanmaraş illeri aile hekimliği uygulamasına geçecek iller kapsamına alınmıştır. Osmaniye ili ise fiziki altyapı, personel durumu gibi etkenler nedeniyle 2007 yılında pilot iller kapsamına alınmıştır.

1.3. EĞİTİM

Eğitim düzeyi ve kalitesi, bireylerin ve toplumların karar verme süreçlerini doğrudan etkileyen, beşeri ilişkilerinde ve tercihlerinde belirleyici etken olan ve verimlilik artışları ile sürdürülebilir ekonomik ve sosyal kalkınmanın en önemli belirleyicilerinden birisidir.

İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (DPT 2003) çalışması kapsamında yer alan ve okuryazar nüfus oranı, okullaşma oranları gibi altı adet temel eğitim göstergesine dayanarak hazırlanan sıralamaya göre, Hatay 33., Osmaniye 36. ve Kahramanmaraş ise 54. sırada yer almaktadır.¹

Söz konusu çalışma bölge illerinin eğitim alanında bir atılım yapmaları gerektiğini ortaya koymakta ve bölge içi farkların altını çizmektedir. Konuya ilişkin diğer çalışmalar da benzer bulgulara yer vermektedir.²

Tablo 1.7 TR63 Düzey 2 Bölgesi İlleri, Genel ve Alt Endeks Sıralamaları

	Genel Endeks	Beşeri Sermaye ve Yaşam Kalitesi
Hatay	10	44
K.Maraş	30	52
Osmaniye	48	56

Kaynak: URAK , İllerarası Rekabetçilik Endeksi, 2009

Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye Genel Endeks verilerine göre 10., 30., ve 48.sırada yer almaktadır. Ancak illerin rekabetçilik güçlerinin en düşük olduğu alt endeksin Beşeri Sermaye ve Yaşam Kalitesi endeksi olduğu görülmektedir. Bu endekse göre ise Hatay 44., Kahramanmaraş 52. ve Osmaniye ise 56. sıradadır.

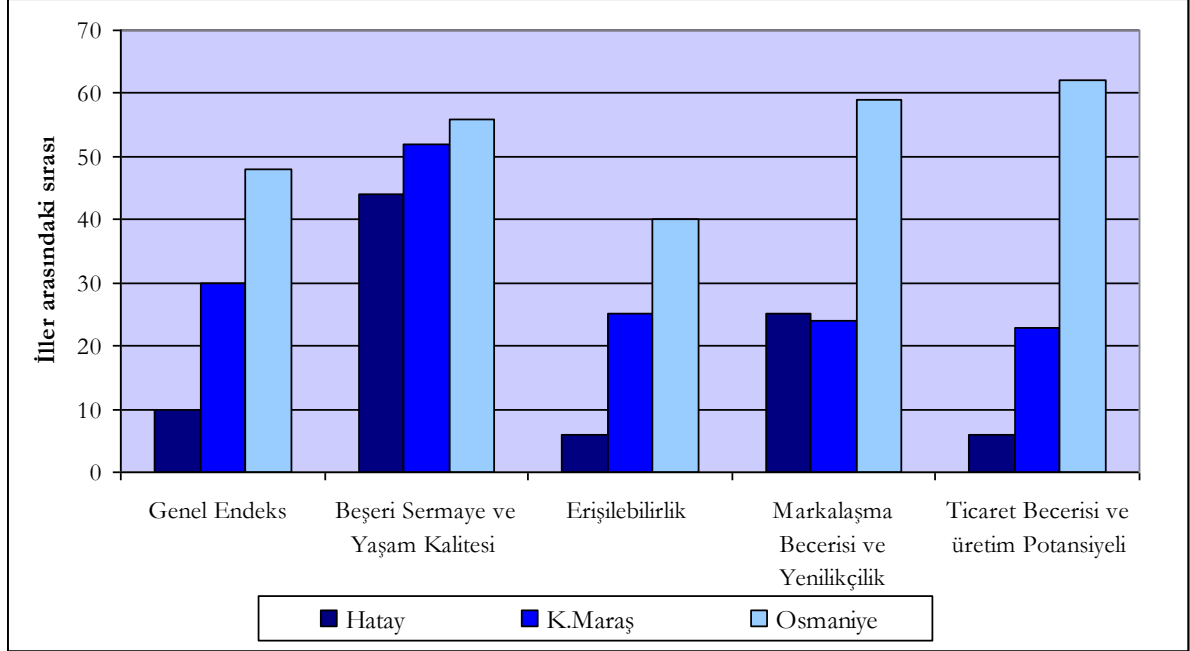
Beşeri sermaye endeksinin göreceli düşüklüğü, bölgenin genel ekonomik rekabet edebilirliğinde önemli bir sorun alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin girişimcilerin mal ve hizmet üretim süreçlerine yenilikçi yaklaşımlar getirebilme potansiyelleri, iş verimlilikleri ve çalışanlarının beşeri

¹ İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (DPT 2003)

² Ulusal Rekabet Araştırmaları Kurumu (URAK), İllerarası Rekabetçilik Endeksi, 2009

sermaye kapasiteleri ile yakından ilintilidir. Konu bu perspektiften ele alındığında, diğer alanlarda yapılan yatırımların geri dönüş oranlarının istenilen seviyede olmamasının nedeni olarak beşeri sermaye birikimindeki yetersizliklerin yattığı söylenebilir.

Şekil 1.11 URAK İllerarası Rekabetçilik Endeksi (2009)

Kaynak: İllerarası Rekabetçilik Endeksi, URAK (2009)

Tablo 1.8 Temel Eğitim Göstergeleri (2009)

	Hatay	K.Maraş	Osmaniye	TR63	Türkiye
Okuma yazma bilen oranı/Erkek (+6 yaş)	96,54	95,9	96,34	96,28	97,03
Okuma yazma bilen oranı/Kadın(+6 yaş)	85,81	82,98	85,16	84,72	87,88
Okul Öncesi Eğitim Okullaşma Oranı (3-5 Yaş)	29,63	21,64	23,26	-	26,92
Okul Öncesi Eğitim Okullaşma Oranı (4-5 Yaş)	43,87	32,04	34,59	-	38,55
İlköğretim Okullaşma Oranı	98,14	96,97	96,17	-	98,17
Ortaöğretim Okullaşma Oranı	62,58	57,31	71,84	-	64,95

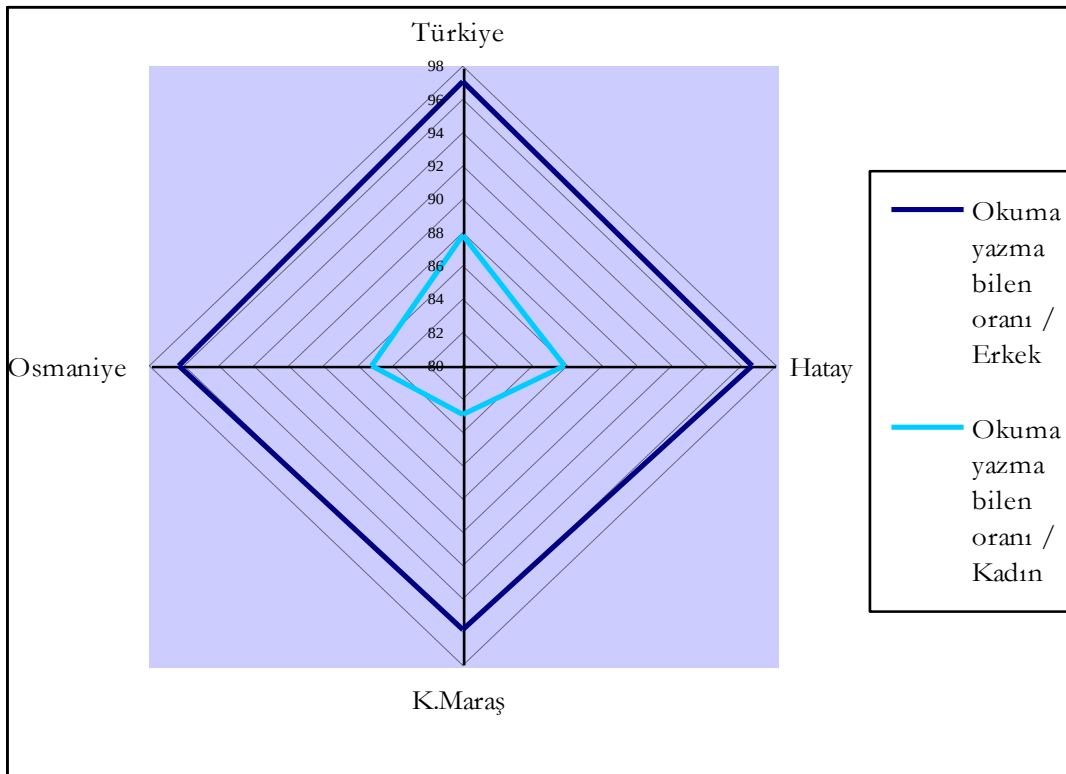
Kaynak: TÜİK, 2010; MEB, 2010.

Temel eğitim göstergelerinde Türkiye ortalaması civarında seyreden bölgesel performans kadın okur-yazarlık oranında ortalamadan uzaklaşmaktadır. Özellikle kırsal yörelerdeki kadınlara yönelik bir okuma-yazma kampanyası geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Bölgede okur-yazarlık oranı Türkiye ortalamasının altındadır. Türkiye’de 2009 yılında kadınlar için yüzde 87,88; erkekler için yüzde 97,03 olarak gerçekleşen bu oran Hatay ilinde sırasıyla yüzde 85,81 ve yüzde 96,54 olarak gerçekleşmiştir. Kahramanmaraş ve Osmaniye illeri için bu oran, tabloda görüldüğü üzere daha da düşüktür.

Ayrıca Türkiye ortalamalarında kadınlar ve erkekler arasındaki yaklaşık yüzde 9’luk okur-yazarlık farkı bölgede daha yüksek değerlerde seyretmektedir. Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinde bu değer sırasıyla yaklaşık olarak yüzde 11, yüzde 13, yüzde 11 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 1.12 Okuryazar Oranları (2009)

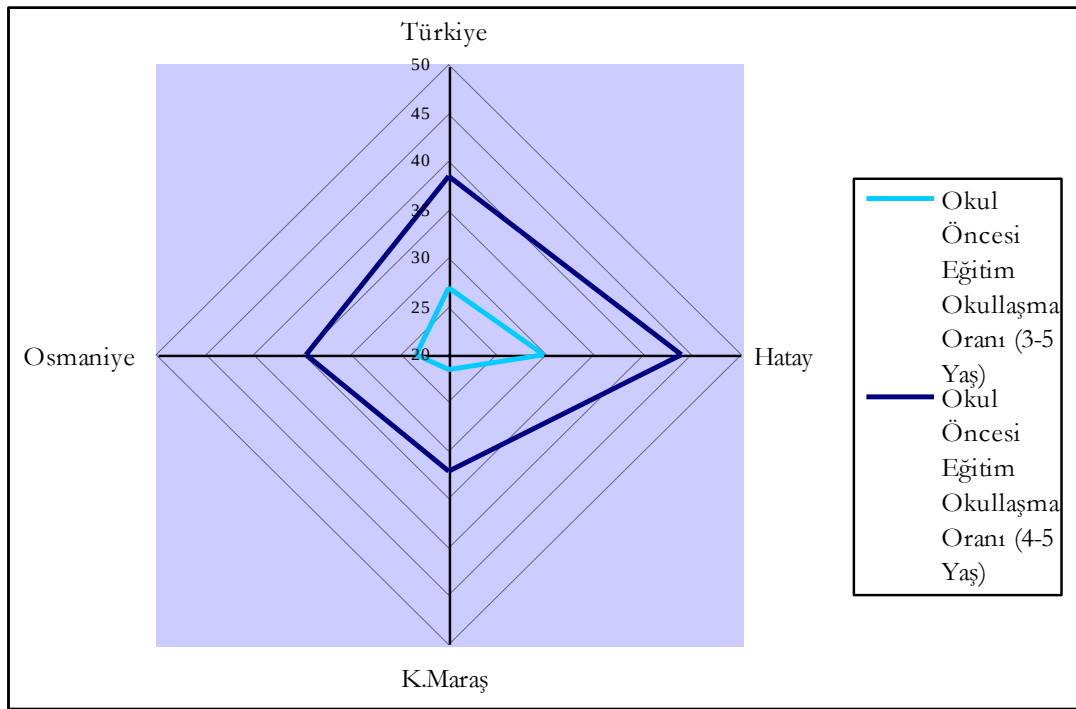

Kaynak: TÜİK, 2010; MEB, 2010

Öte yandan okul öncesi eğitimde okullaşma oranı bölgedeki illerden sadece Hatay için (yüzde 43,87) Türkiye ortalamasının (yüzde 38,55) üzerinde gerçekleşmiş, Osmaniye ve Kahramanmaraş illerinde bu oran Türkiye ortalamasının altında kalmıştır. İlköğretim ve ortaöğretim okullaşma oranlarına bakıldığında bölge illerinde okullaşma oranlarının ülke ortalamalarına oldukça yakın seyrettiği görülmektedir (Tablo 1.8).

Kahramanmaraş ve Osmaniye okul öncesi eğitim alanında Türkiye ortalamasının altında yer alırken Hatay ili ülke vasatını aşmış durumdadır.

Şekil 1.13 Okul Öncesi Eğitim Okullaşma Oranları (2009)

Kaynak:

TÜİK, 2010; MEB, 2010.

Öğretmen başına düşen öğrenci sayıları eğitim kademeleri itibarıyla incelendiğinde, okullaşma oranlarına benzer şekilde, bölge ortalamalarının ülke ortalamalarına yakın olduğu görülmektedir. Ancak aynı durum derslik sayıları için söz konusu değildir. İlköğretim kademesinde ülke genelinde derslik başına 32 öğrenci düşmekte iken bölgede derslik başına düşen ilköğretim öğrencisi sayısı 34'tür. Genel ortaöğretim kademesinde derslik başına düşen

öğrenci sayısı ise 35'tir.³ Mesleki ortaöğretim kademesinde Türkiye ve bölge arasındaki fark daha da yüksektir. TR63 Düzey 2 Bölgesinde derslik başına 45 öğrenci düşmekte iken ülke genelinde bu sayı 36'dır.

Mesleki ve teknik ortaöğretim kademesinde Türkiye ve bölge arasındaki fark daha da yüksektir. TR63 Düzey 2 Bölgesinde derslik başına 45 öğrenci düşmekte iken ülke genelinde bu sayı 36'dır. Bölgede gelişen sanayileşme eğilimi ile paralel bir şekilde farklı mesleki eğitim tür ve kademelerine yönelik artan talebin, eğitim hizmet sunumunu artırıcı ve çeşitlendirici tedbirlerle çözüme kavuşturulması gerekmektedir.

Tablo 1.9 İlk ve Ortaöğretimde Okul, Şube, Öğretmen ve Derslik Başına Öğrenci Sayıları (2009-2010)

	<u>İlköğretim</u>				<u>Toplam Ortaöğretim</u>			
	Okul	Şube	Öğretmen	Derslik	Okul	Şube	Öğretmen	Derslik
Hatay	367	26	22	33	548	28	20	41
K.Maraş	234	23	21	36	431	27	18	36
Osmaniye	334	24	20	33	476	24	18	40
TR63	301	25	21	34	489	27	19	39
Türkiye	316	25	22	32	408	26	18	33
	<u>Genel Ortaöğretim</u>				<u>Mesleki ve Teknik Ortaöğretim</u>			
	Okul	Şube	Öğretmen	Derslik	Okul	Şube	Öğretmen	Derslik
Hatay	646	28	20	36	440	27	21	51
K.Maraş	524	27	18	35	361	26	18	37
Osmaniye	501	22	17	34	446	28	19	54
TR63	573	26	19	35	407	27	19	45
Türkiye	492	27	18	31	338	26	17	36

Kaynak : TÜİK, 2010

³ Bu göstergede Türkiye ortalaması 31'dir.

Bölgedeki üç ilde de üniversite bulunmaktadır. Hatay’da Mustafa Kemal Üniversitesi, Kahramanmaraş’ta Sütçü İmam Üniversitesi, Osmaniye’de ise Korkut Ata Üniversitesi çalışmalarını sürdürmektedir.

Mustafa Kemal Üniversitesi’ne 2008-2009 döneminde 7.470 öğrenci kayıt yaptırırken bir önceki dönemde bu üniversite 3.547 öğrenciyi mezun etmiş olup 18.519 öğrenci eğitime devam etmiştir. Aynı dönemde Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi’nde 2.609 öğrenci mezun olmuş, 5.270 yeni kayıt alınmıştır. Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi 1.817 yeni kayıt almış ve 1.143 öğrenci mezun vermiştir. Bölge üniversitelerindeki öğrenci sayıları her yıl artmaktadır.

Bölge genelinde ise 37.162 üniversite öğrencisi eğitime devam ederken, bu üniversitelerimizde toplamda 1.535 öğretim elemanı görev yapmaktadır. Bunlardan 82’si Profesör, 100’ü Doçent, 418’ i Yardımcı Doçenttir.

Bölgenin tüm illerinde faaliyet göstermekte olan üniversiteler bölge kalkınması için ciddi roller üstlenebilecek kapasitedir. Ancak üniversitelerin iş dünyası ile işbirliği programları geliştirmeleri ve bölge sorunlarına yeni modellerle müdabil olmaları gerekmektedir.

Tablo 1.10 Yükseköğretim Öğrenci ve Öğretim Elemanı Sayıları (2009)

	Öğrenci Sayıları				Öğretim Elemanları			
	Yeni kayıtlı	Okuyan	Mezun	Toplam	Profesör	Doçent	Yar. Doç.	Diğer öğretim elemanı
Hatay	7.470	18.519	3.547	694	45	48	248	353
K.Maraş	5.270	14.579	2.609	766	36	52	161	517
Osmaniye	1.817	4.064	1.143	75	1	-	9	65
TR63	14.557	37.162	7.299	1.535	82	100	418	935
Türkiye	807.400	2.757.828	409.023	100.504	13.662	7.360	18.538	60.944

Kaynak: MEB, 2009

Tablo 1.11 Yükseköğretimde Öğretim Elemanı Sayıları

	Toplam öğretim elemanı	Profesör	Doçent	Yardımcı Doçent	Diğer öğretim elemanı
TR63					
2007/08	1.492	77	84	435	896
TÜRKİYE					
2007/08	98.766	13.494	6.867	18.074	60.331
2008/09	100.504	13.662	7.360	18.538	60.944
TR63 / TR (yüzde)					
2001/02	1,48	0,47	0,47	1,64	1,78
2007/08	1,51	0,57	1,22	2,41	1,49
2008/09	1,53	0,60	1,36	2,25	1,53

Kaynak: TÜİK Bölgesel İstatistikler veritabanı

Bölge genelinde 95 özel öğrenci yurdu, 6 adet Kredi ve Yurtlar Kurumu'na bağlı yurt bulunmaktadır. Bu yurtlardaki toplam öğrenci kapasitesi 13.607'dir. Bölge illerindeki üniversitelerde yeni kayıtlı ve okuyan olmak üzere mevcut öğrenci sayısının 51.719 olduğunu göz önünde bulundurduğumuzda yurtlardaki öğrenci kapasitesinin yetersiz olduğu görülmektedir. Bölgedeki Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar kurumuna bağlı yurt sayısı Türkiye genelinde yüzde 2.4'lük, özel öğrenci yurtları sayısı ise Türkiye genelinde yüzde 2.7'lik bir paya sahiptir.

2007-2009 yılları arasında gerçekleşen lise giriş sınavlarındaki başarı sıralamalarına bakıldığında Hatay 2007 yılına göre gelişme kaydetmiş, 2008 yılına göre gerilemiş durumdadır. Ancak genel anlamda yıllar arasında paralel bir seyir izlemektedir. Kahramanmaraş'ın başarı sıralamasında ise bir düşüş eğilimi gözlemlenmektedir. Osmaniye ili ise son 3 yıla göre iyi bir gelişme kaydedip Türkiye genelinde 22. sırada yerini almıştır.

Tablo 1.12 Lise Giriş Sınavı Başarı Sıralamaları

	2009 OYP		2008 OKS		2007 OKS	
	SINAVA GİREN	BAŞARI SIRASI	TM SIRA	MF SIRA	TM SIRA	MF SIRA
Hatay	21.195	55	58	58	54	53
Kahramanmaraş	15.980	63	61	61	52	51
Osmaniye	7.893	22	31	30	25	24

Kaynak: MEB, 2010

2007-2009 yılları arasında TR63 Düzey 2 Bölgesi kapsamındaki illerin üniversite giriş sınavı başarı sıralamalarına bakıldığında Hatay ilinde sayısal, sözel ve eşit ağırlık alanlarda yıllar itibarıyla başarı sıralamasının arttığı görülmektedir. Kahramanmaraş ilinin sayısal alanda 2008 yılına kıyasla 6 sıra gerilediği gözlenmektedir. Osmaniye ise 2009 yılında her üç alanda da başarı sırasında gerilemiştir.

Tablo 1.13 ÖSS Başarı Sıralamaları

	Sayısal			Sözel			Eşit Ağırlık		
	2009	2008	2007	2009	2008	2007	2009	2008	2007
Hatay	15	16	22	12	18	21	12	14	15
K.Maraş	39	33	41	35	41	49	40	40	48
Osmaniye	47	41	44	11	4	5	30	18	23

Kaynak: MEB, 2010

İllerin lise ve üniversite giriş sınavlarındaki başarı durumları kıyaslandığında ilginç sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Hatay Lise giriş sınavlarında 53 ve 58 arası değişik başarı sıralamalarına sahip iken, üniversite giriş sınavında 12 ile 22. sıralar arasında bir başarı sıralamasına sahiptir.

Bu kadar belirgin olmamakla birlikte, benzer eğilimler Kahramanmaraş ve Osmaniye illeri için de söz konusudur. Daha detaylı araştırmalara ihtiyaç duyulmakla birlikte, bölge potansiyel işgücünün uygun eğitim imkanları sunulduğunda, rekabet gücü yüksek bir beşeri sermaye birikimine dönüştürülebileceği söylenebilir.

1.4. İŞGÜCÜ

TR63 Düzey 2 Bölgesi, istihdam ve işgücü göstergeleri açısından Türkiye ortalamalarından daha kötü bir tablo sergilemektedir. Türkiye için işgücüne katılım oranı (İKO) yüzde 47,9 iken bu oran bölge için ise yüzde 46,6'dır. 2009 yılı EuroStat verilerine göre AB'de ise işgücüne katılım yüzde 64,6 olup ülke ve bölge ortalamasının bir hayli üzerindedir. Bunun en önemli nedenlerinden birisi kadın işgücüne katılım oranının düşüklüğüdür. Kadınlar için Türkiye geneli işgücüne katılım oranı yüzde 26 iken bu oran bölge için yüzde 22 düzeyindedir. AB'de bu oran yüzde 58,6'dır. Bölgede erkeklerin işgücüne katılım oranı yüzde 73 ile Türkiye ortalamasının yaklaşık 2,5 puan, AB ortalamasının 2,3 puan üzerinde seyretmektedir. Dolayısıyla, kadınların işgücüne katılımı Türkiye için zaten oldukça düşük iken, Bölge için daha da kötü bir tablo mevcuttur.

Son yıllarda ülke ortalamasına gerileme eğilimi gösteren bölgesel işsizlik, ekonomik krizle birlikte ciddi oranlarda artış kaydetmiştir: 2009 yılı itibarıyla TR63 Düzey 2 Bölgesi işsizlik oranı yüzde 18 ile Türkiye ortalamasının dört puan üzerindedir.

Tablo 1.14 Kurumsal Olmayan Sivil Nüfusun Yıllara Göre İşgücü Durumu (15+ yaş)

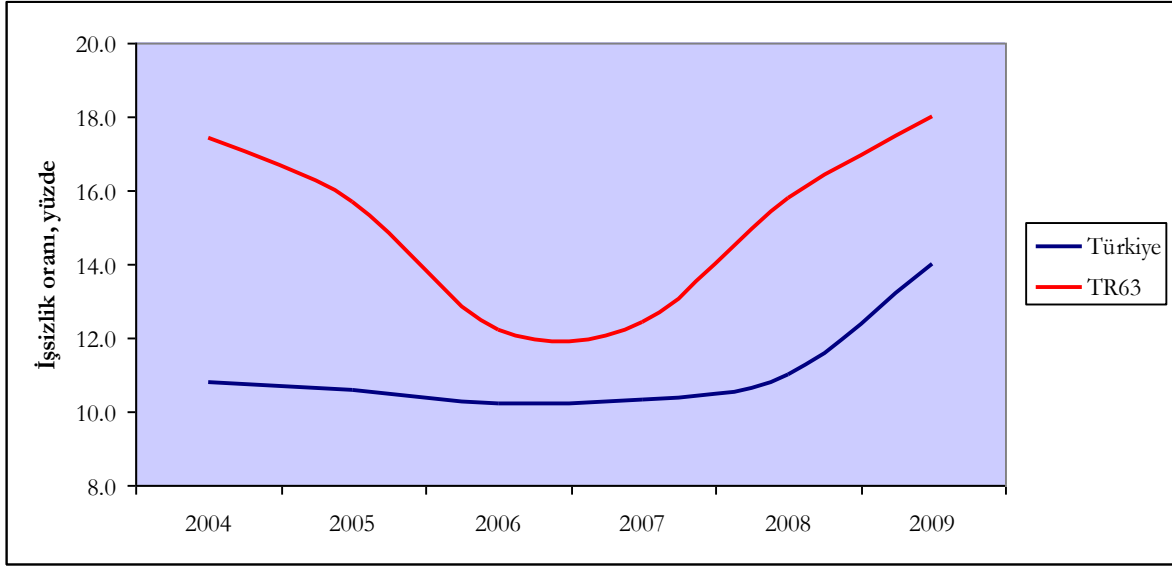
	İşsizlik oranı 2009	
	(%)	Sıra
Hatay	19,0	6
Kahramanmaraş	16,0	21
Osmaniye	19,4	4
TR63	18,0	3
Türkiye	14,0	-

Kaynak: TÜİK, 2010

İl bazında işgücü rakamlarına bakıldığında özellikle Osmaniye ilinin işsizlik oranları 2008 yılından 2009 yılına geçildiğinde yüzde 16,3'ten yüzde 19,4'e yükseldiği ve Türkiye sıralamasında 4. sırayı aldığı görülmektedir.

Osmaniye ve Hatay illeri işsizlik sıralamasında Türkiye'de ilk 10 il içerisinde yer almaktadır.

Şekil 1.14 Bölgesel İşsizlik oranı, (yüzde) 2004-2009

Kaynak: TÜİK, Bölgesel Göstergeler, 2009.

İşgücüne katılıma benzer şekilde, Bölgenin istihdam oranları da ülke ortalamalarının altındadır. 2009 yılı itibarıyla Bölgede işsizlik oranı yüzde 18 ile Türkiye ortalamasının dört puan üzerinde iken yüzde 9 olan AB ortalamasının iki katıdır. Düşük işgücüne katılım ve yüksek işsizlik oranlarının doğal bir neticesi olarak Bölgenin istihdam oranı yüzde 38,2 ile Türkiye ortalamasının üç puan altında seyretmektedir.

Özet itibarıyla bölge işgücü piyasasının temel yapısal özellikleri şu şekilde sıralanabilir :

- Kadınların işgücüne katılımı oldukça düşüktür. Bu oranın düşüklüğü toplam işgücüne katılımı da olumsuz etkilemektedir.
- Kadınların işsizlik oranları ülke ortalamasının altındadır. Bir başka ifadeyle, kadınlar önemli oranda, belirli bir süre iş aramalarına rağmen istihdam edilemediği veya istihdam seçeneklerinin az olduğunu düşündükleri durumlarda işgücü piyasasından çekilmekte, işgücü piyasasında erkekler kadar uzun bir süre iş aramamaktadırlar. Erkekler için işsizlik oranı ülke ortalamasının yaklaşık beş puan üstündedir. Bir başka ifadeyle, erkekler iş bulma ümitleri az olmasına rağmen iş aramaya devam etmektedirler.
- Kadınlara yönelik iş imkânlarının görece azlığı istihdam oranlarında da kendini göstermektedir. Yüzde 18,6 ile kadın istihdam oranı 26 bölge içerisinde en düşük dokuzuncu istihdam oranıdır.

Tablo 1.15 Kurumsal Olmayan Nüfusun Yıllara Ve Cinsiyete Göre İşgücü Durumu (Düzey2)

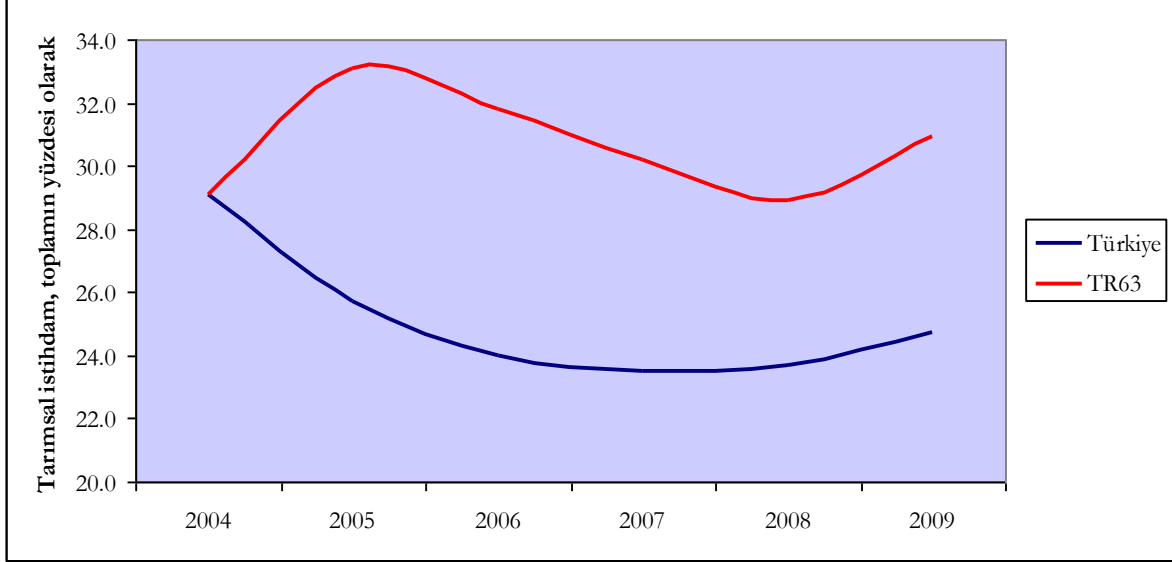
	Kurumsal olmayan nüfus	15 ve daha yukarı yaştaki nüfus	İşgücü	İstihdam edilenler	İşsiz	İşgücüne katılma oranı	İşsizlik oranı	İstihdam oranı	İşgücüne Dahil Olmayanlar
TOPLAM									
2004 TR	66.379	47.544	22.016	19.632	2.385	46,3	10,8	41,3	25.527
TR63	2.598	1.724	707	584	123	41,0	17,4	33,8	1.018
2005 TR	67.227	48.359	22.455	20.067	2.388	46,4	10,6	41,5	25.905
TR63	2.656	1.809	837	706	131	46,2	15,7	39,0	973
2006 TR	68.066	49.174	22.751	20.423	2.328	46,3	10,2	41,5	26.423
TR63	2.714	1.858	813	714	99	43,8	12,2	38,4	1.045
2007 TR	68.901	49.994	23.114	20.738	2.376	46,2	10,3	41,5	26.879
TR63	2.773	1.864	807	707	100	43,3	12,4	37,9	1.057
2008 TR	69.724	50.772	23.805	21.194	2.611	46,9	11,0	41,7	26.967
TR63	2.832	1.897	862	725	137	45,4	15,8	38,2	1.035
2009 TR	70.542	51.686	24.748	21.277	3.471	47,9	14,0	41,2	26.938
TR63	2.891	1.919	894	733	160	46,6	18,0	38,2	1.026
ERKEK									
2004 TR	32.895	23.251	16.348	14.585	1.762	70,3	10,8	62,7	6.903
TR63	1.265	818	563	465	98	68,8	17,4	56,9	255
2005 TR	33.328	23.673	16.704	14.959	1.746	70,6	10,5	63,2	6.969
TR63	1.282	847	591	493	98	69,8	16,6	58,2	256
2006 TR	33.756	24.094	16.836	15.165	1.671	69,9	9,9	62,9	7.258
TR63	1.317	884	587	514	73	66,4	12,4	58,2	297
2007 TR	34.178	24.513	17.098	15.382	1.716	69,8	10,0	62,7	7.415
TR63	1.358	886	603	522	81	68,0	13,4	58,9	284
2008 TR	34.589	24.917	17.476	15.598	1.877	70,1	10,7	62,6	7.441
TR63	1.387	901	640	538	103	71,1	16,0	59,7	261
2009 TR	35.000	25.369	17.898	15.406	2.491	70,5	13,9	60,7	7.471
TR63	1.430	925	675	548	127	73,0	18,8	59,3	249
KADIN									
2004 TR	33.483	24.293	5.669	5.047	622	23,3	11,0	20,8	18.624
TR63	1.332	906	144	118	25	15,9	17,7	13,1	763
2005 TR	33.898	24.686	5.750	5.108	642	23,3	11,2	20,7	18.936
TR63	1.374	962	245	213	33	25,5	13,4	22,1	717
2006 TR	34.309	25.080	5.916	5.258	658	23,6	11,1	21,0	19.165
TR63	1.397	974	226	200	26	23,2	11,7	20,5	748
2007 TR	34.722	25.480	6.016	5.356	660	23,6	11,0	21,0	19.464
TR63	1.415	978	204	185	19	20,9	9,5	18,9	773
2008 TR	35.134	25.855	6.329	5.595	734	24,5	11,6	21,6	19.526
TR63	1.445	996	222	188	34	22,3	15,4	18,8	774
2009 TR	35.541	26.317	6.851	5.871	979	26,0	14,3	22,3	19.466
TR63	1.461	995	219	185	34	22,0	15,4	18,6	776

Kaynak : TÜİK, 2010

TR63 Düzey 2 Bölgesinde istihdam edilenler iktisadi faaliyet kolları itibarıyla incelendiğinde ülke geneline kıyasla çok değişik bir desen ortaya çıkmaktadır. Bölgenin gelişmişlik seviyesi ve kentleşme oranına paralel bir şekilde tarım istihdamı Türkiye ortalamasının (yüzde 24,7) yaklaşık altı puan üzerindedir. Tarım istihdamı 2004 -2009 arası Türkiye için yüzde 29,1'den yüzde 24,7'ye düşerken bölge genelinde tarımsal istihdam yüzde 29,1'den yüzde 30,9'a yükselmiştir. Dolayısıyla ülke genelinde özellikle son yıllarda belirginleşen tarımdaki çözülme TR 63 Düzey 2 Bölgesi için geçerli değildir (Şekil 1.15).

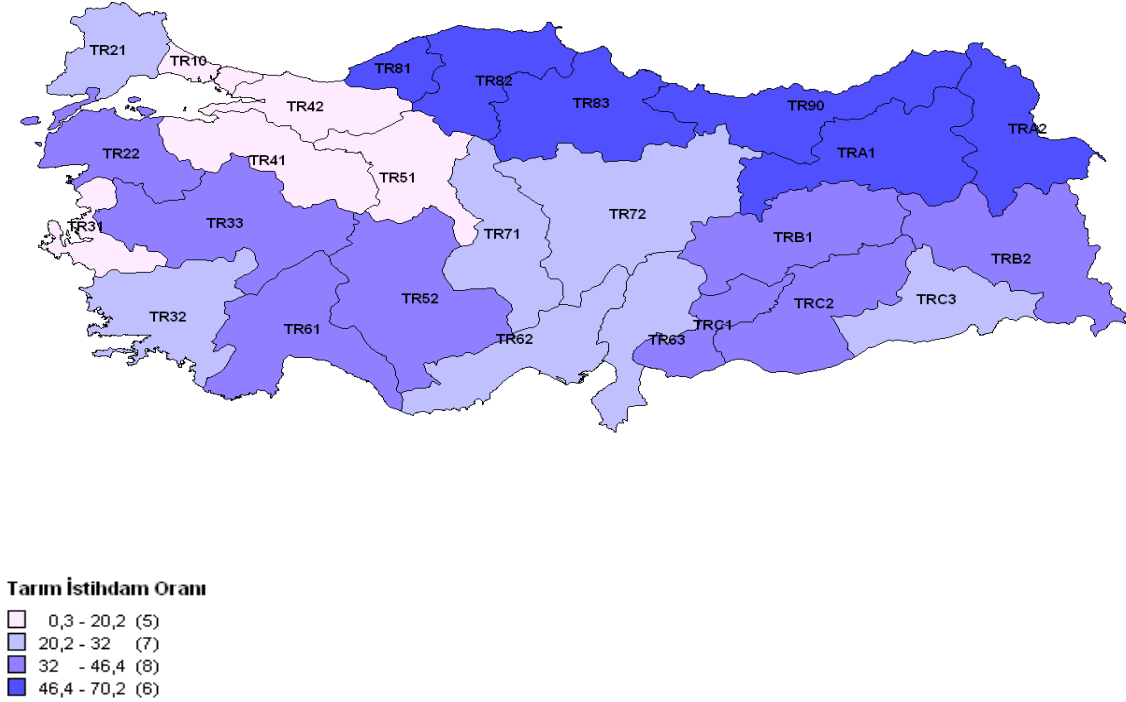
Tarım istihdamı 2004-2009 arası dönemde ulusal düzeyde yüzde 29,1'den istikrarlı bir biçimde yüzde 24,7'ye gerilerken, bölge genelinde tarımsal istihdam yaklaşık yüzde 30'luk ağırlığını korumuştur.

Şekil 1.15 Tarımsal İstihdam Oranları (2004-2009)

Kaynak:: TÜİK,İşgücü İstatistikleri Veritabanı

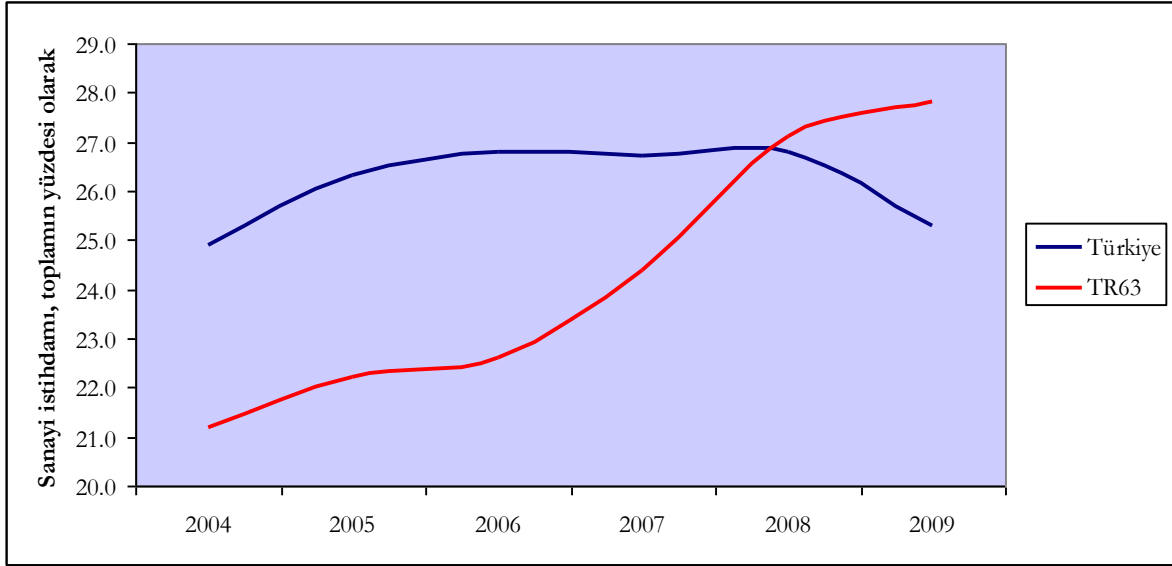
Şekil 1.16 Tarım İstihdamının Düzey 2 Bölgeleri Bazında Dağılımı (Yüzde, 2008) DPT

Bölgesel işgücünün büyük ölçüde istihdam edildiği diğer önemli bir sektör sanayidir. Bölge sanayisi son beş yılda kayda değer bir başarı sergileyerek istihdam kapasitesini büyük ölçüde artırmış ve toplam istihdamın yüzde 21'inden yüzde 28'i seviyelerine kadar yükselmiştir. Bölgenin mevcut sanayi istihdam seviyesi oransal olarak Türkiye genelinin üzerinde seyretmektedir.

Bölge sanayisi son beş yılda kayda değer bir başarı sergileyerek istihdam kapasitesini büyük ölçüde artırmış ve bölgesel istihdam içindeki payını yüzde 21'den yüzde 28 seviyesine kadar yükseltmiştir.

Şekil 1.17 Sanayi Sektörü İstihdam Oranları (2004-2009)

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri Veritabanı

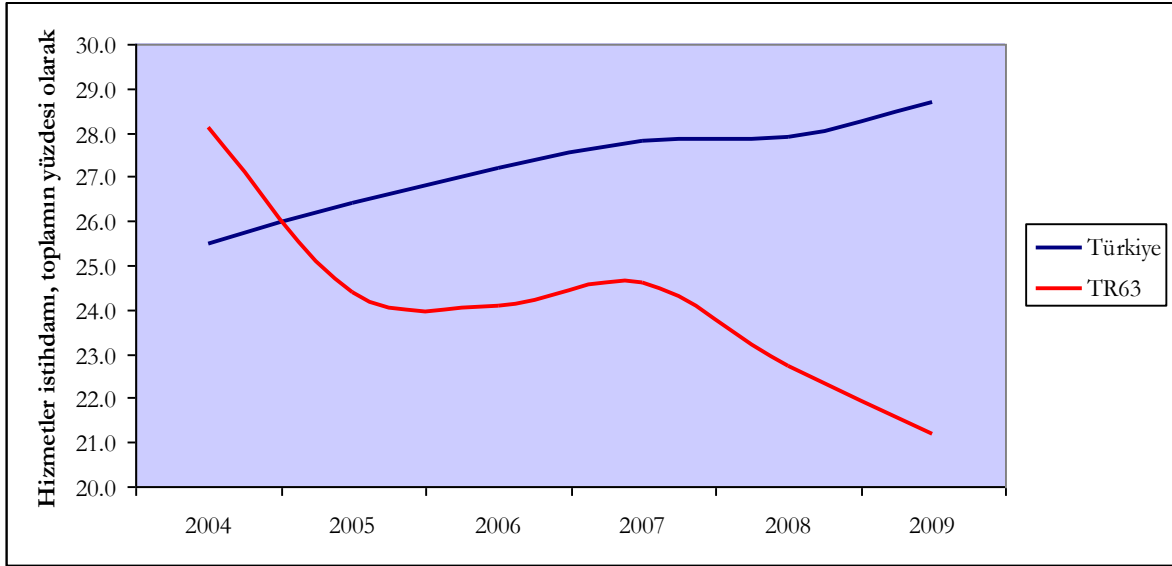
Tarımsal istihdamın seviyesini korumasına ve sanayi istihdamının büyük artış kaydetmesine karşın istihdam kapasitesinde ciddi azalma görülen sektör ticaret hariç hizmet kollarıdır. Ticaret sektörünün toplam istihdamdaki yeri yaklaşık beşte bir seviyesinde seyretmeye devam etmiştir ki bu aynı zamanda ülke ortalamasını yansıtmaktadır.

Küresel gelişmelere paralel olarak ülkemizde hizmet sektörlerinin toplam istihdam içerisindeki payı son yıllarda artarken benzer bir eğilim bölgede gözlenmemektedir. Tam tersine, örneğin 2004-2009 arası hizmet sektörlerinde istihdam yüzde 49,7'den yüzde 41,3'e kadar gerilemiştir. Bu gerilemenin hemen tamamı ticaret hariç hizmet sektörlerindeki istihdam gerilemesinden kaynaklanmaktadır.

Hizmet sektörü istihdamındaki oransal düşüş cinsiyet bazında incelendiğinde kadın işgücü için gerilemenin daha dramatik olduğu gözlemlenmektedir. Söz konusu dönemde kadınların hizmet sektörlerinde istihdamı yüzde 43'ten yüzde 31,6'ya kadar gerilemiştir.

Ticaret hariç hizmet sektörlerinde sürekli bir kan kaybı yaşayan bölge istihdamı, yüzde 28'lik seviyelerden yüzde 21'lere kadar gerilemiştir. Söz konusu gelişme, sanai sektörlerdeki istihdam artışı ile birlikte ele alındığında, sanayinin tarım yerine hizmet sektörlerinden istihdam transfer ettiği anlamına gelmektedir.

Şekil 1.18 Hizmet Sektörü İstihdam Oranları (Ticaret hariç) (2004-2009)

Kaynak:: TÜİK,İşgücü İstatistikleri veritabanı

Söz konusu durum sadece ulusal ölçekte yaşanan işgücü piyasası eğilimleri ile değil küresel piyasadaki gelişmelerle de tezat bir durum ortaya koymaktadır. Dünyada ve Ülkemizde gözlenen eğilim, kadınların kırdan kente göçle birlikte, işgücü piyasası için gerekli becerilerden uzak olmaları sebebiyle bir süre işgücünden çekilmeleri, daha sonra ise nispeten daha düşük vasıflar gerektiren hizmet sektörlerinde istihdam edilebilmeleridir. Bu süreci hızlandıran veya değiştiren en önemli değişken ise eğitim seviyesidir. Kadınların eğitim seviyesi arttıkça, işgücüne ve istihdama katılım oranları belirgin şekilde artmaktadır.

Özet itibarıyla Bölge istihdam piyasasının bu asimetric durumunun daha detaylı, analitik çalışmalarla irdelenmesi ve bu yapısal sorunun arkasında yatan iktisadi, sosyal ve demografik faktörlerin belirlenmesi gerekmektedir.

Özet itibarıyla Bölge istihdam piyasasının bu asimetrik durumunun daha detaylı, analitik çalışmalarla irdelenmesi ve bu yapısal sorunun arkasında yatan iktisadi, sosyal ve demografik faktörlerin belirlenmesi gerekmektedir.

Tablo 1.16 İstihdam Edilenlerin Yıllar ve Cinsiyete Göre İktisadi Faaliyet Kolları

Yıllar	Toplam	Tarım	Sanayi	Ticaret	Hizmet	(yüzde)			
						Tarım	Sanayi	Ticaret	Hizmet
TOPLAM									
2004 TR	19.632	5.713	4.885	4.027	5.006	29,1	24,9	20,5	25,5
TR63	584	170	123	126	164	29,1	21,2	21,6	28,1
2005 TR	20.067	5.154	5.284	4.336	5.292	25,7	26,3	21,6	26,4
TR63	706	233	156	144	172	33,1	22,2	20,4	24,4
2006 TR	20.423	4.907	5.465	4.492	5.558	24,0	26,8	22,0	27,2
TR63	714	227	162	153	172	31,8	22,6	21,4	24,1
2007 TR	20.738	4.867	5.544	4.557	5.770	23,5	26,7	22,0	27,8
TR63	707	214	173	146	174	30,2	24,4	20,7	24,6
2008 TR	21.194	5.016	5.682	4.573	5.922	23,7	26,8	21,6	27,9
TR63	725	210	197	154	165	28,9	27,1	21,2	22,7
2009 TR	21.277	5.254	5.379	4.542	6.102	24,7	25,3	21,3	28,7
TR63	733	227	204	147	155	30,9	27,8	20,1	21,2
ERKEK									
2004 TR	14.585	3.148	4.073	3.521	3.843	21,6	27,9	24,1	26,3
TR63	465	103	115	116	131	22,1	24,7	25,0	28,3
2005 TR	14.959	2.787	4.435	3.755	3.981	18,6	29,6	25,1	26,6
TR63	493	108	131	124	131	21,8	26,5	25,1	26,6
2006 TR	15.165	2.613	4.603	3.822	4.126	17,2	30,4	25,2	27,2
TR63	514	113	144	128	129	22,0	27,9	24,9	25,1
2007 TR	15.382	2.578	4.681	3.851	4.271	16,8	30,4	25,0	27,8
TR63	522	111	153	123	135	21,2	29,3	23,7	25,9
2008 TR	15.598	2.663	4.802	3.825	4.309	17,1	30,8	24,5	27,6
TR63	538	100	181	127	129	18,6	33,7	23,6	24,1
2009 TR	15.406	2.808	4.478	3.770	4.349	18,2	29,1	24,5	28,2
TR63	548	122	183	121	123	22,2	33,3	22,1	22,4
KADIN									
2004 TR	5.047	2.565	812	506	1.163	50,8	16,1	10,0	23,0
TR63	118	67	9	10	33	56,8	7,4	8,2	27,6
2005 TR	5.108	2.367	849	581	1.311	46,3	16,6	11,4	25,7
TR63	213	126	26	20	41	59,2	12,0	9,4	19,3
2006 TR	5.258	2.295	861	670	1.432	43,6	16,4	12,7	27,2
TR63	200	114	18	25	43	57,1	9,0	12,5	21,5
2007 TR	5.356	2.288	863	705	1.499	42,7	16,1	13,2	28,0
TR63	185	103	20	23	39	55,7	10,8	12,5	21,0
2008 TR	5.595	2.354	880	749	1.613	42,1	15,7	13,4	28,8
TR63	188	110	16	27	36	58,4	8,4	14,3	18,9
2009 TR	5.871	2.446	900	772	1.753	41,7	15,3	13,1	29,9
TR63	185	105	21	26	32	56,8	11,6	14,1	17,5

Kaynak : TÜİK, 2010

İstihdam edilenlerin işteki durumu incelendiğinde ise tarım ve tarım dışı sektörlerde bir ayrışma söz konusudur. Türkiye genelinde ücretli, maaşlı ve yevmiyeli çalışanların oranı 2004-2009 arası yüzde 54,5'ten yüzde 60'a yükselirken benzer bir şekilde Bölgede aynı dönem için ücretli, maaşlı ve yevmiyeli çalışanların oranı yüzde 53,6'dan yüzde 58,9'a yükselmiştir.

Ücretsiz aile işçiliğinin en yoğun olduğu sektör tarım sektörüdür. Tarım istihdamı 2004-2009 arası Türkiye için yüzde 29,1'den yüzde 24,7'ye düşerken bölge genelinde tarımsal istihdam yüzde 29,1'den yüzde 30,9'a yükselmiştir. Ancak aynı dönemde ücretsiz aile işçiliği tarım sektöründe yüzde 35,3'ten yüzde 30,4'e gerilemiş ve tarım sektöründe ücretli, maaşlı ve yevmiyeli çalışanların oranı yüzde 17,6'dan yüzde 24,2'ye yükselmiştir.

Tablo 1.17 İstihdam Edilenlerin Yıllar ve Cinsiyete Göre İşteki Durumu (1.000 kişi)

	TOPLAM				TARIM				TARIM DIŞI			
	Toplam	Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli	İşveren ve kendi hesabına	Ücretsiz aile işçisi	Toplam	Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli	İşveren ve kendi hesabına	Ücretsiz aile işçisi	Toplam	Ücretli, maaşlı ve yevmiyeli	İşveren ve kendi hesabına	Ücretsiz aile işçisi
TOPLAM												
2004 TR	19.631	10.693	5.571	3.367	5.713	401	2.445	2.867	13.919	10.293	3.126	500
TR63	584	313	196	75	170	30	80	60	414	282	116	15
2009 TR	21.277	12.770	5.638	2.870	5.254	466	2.373	2.416	16.023	12.304	3.265	454
TR63	733	432	212	89	227	55	103	69	506	377	109	20
ERKEK												
2004 TR	14.585	8.430	5.031	1.123	3.148	264	2.102	782	11.437	8.166	2.929	342
TR63	465	260	177	28	103	19	66	18	363	241	111	10
2009 TR	15.406	9.771	4.811	825	2.808	292	1.958	558	12.598	9.478	2.853	266
TR63	548	362	161	25	122	37	70	15	427	325	92	10
KADIN												
2004 TR	5.047	2.263	539	2.244	2.565	136	343	2.086	2.482	2.127	197	158
TR63	118	52	19	47	67	11	14	42	51	41	5	5
2009 TR	5.871	2.999	827	2.045	2.446	174	415	1.858	3.425	2.826	412	188
TR63	185	70	51	64	105	18	33	54	80	52	18	10
YÜZDE												
2004 TR		54,5	28,4	17,2		7,0	42,8	50,2		73,9	22,5	3,6
TR63		53,6	33,6	12,8		17,6	47,1	35,3		68,1	28,0	3,6
2009 TR		60,0	26,5	13,5		8,9	45,2	46,0		76,8	20,4	2,8
TR63		58,9	28,9	12,1		24,2	45,4	30,4		74,5	21,5	4,0

Kaynak : TÜİK, 2010

1.5. SOSYAL İÇERME, YOKSULLUK VE GELİR DAĞILIMI

Türkiye’de yoksullukla mücadelede ve gelirin nüfusun alt grupları itibarıyla dağılımında yakın dönemlerde önemli iyileşmeler yaşanmış olmakla birlikte, halen bu oranlar gelişmiş ülke ortalamalarından uzaktır.

Tablo 1.18 Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Fert Yoksulluk Oranları (2002-2008)

Yöntemler	Fert yoksulluk oranı (%)						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007(*)	2008
TÜRKİYE							
Gıda yoksulluğu (açlık)	1.35	1.29	1.29	0.87	0.74	0.48	0.54
Yoksulluk (gıda+gıda dışı)	26.96	28.12	25.60	20.50	17.81	17.79	17.11
Kişi başı günlük 1 \$'ın altı ⁽¹⁾	0.20	0.01	0.02	0.01	0.00	0.00	0.00
Kişi başı günlük 2.15 \$'ın altı ⁽¹⁾	3.04	2.39	2.49	1.55	1.41	0.52	0.47
Kişi başı günlük 4.3 \$'ın altı ⁽¹⁾	30.30	23.75	20.89	16.36	13.33	8.41	6.83
Harcama esaslı göreceli yoksulluk ⁽²⁾	14.74	15.51	14.18	16.16	14.50	14.70	15.06
KENT							
Gıda yoksulluğu (açlık)	0.92	0.74	0.62	0.64	0.04	0.07	0.25
Yoksulluk (gıda+gıda dışı)	21.95	22.30	16.57	12.83	9.31	10.36	9.38
Kişi başı günlük 1 \$'ın altı ⁽¹⁾	0.03	0.01	0.01	0.00	0.00	0.00	0.00
Kişi başı günlük 2.15 \$'ın altı ⁽¹⁾	2.37	1.54	1.23	0.97	0.24	0.09	0.19
Kişi başı günlük 4.3 \$'ın altı ⁽¹⁾	24.62	18.31	13.51	10.05	6.13	4.40	3.07
Harcama esaslı göreceli yoksulluk ⁽²⁾	11.33	11.26	8.34	9.89	6.97	8.38	8.01
KIR							
Gıda yoksulluğu (açlık)	2.01	2.15	2.36	1.24	1.91	1.41	1.18
Yoksulluk (gıda+gıda dışı)	34.48	37.13	39.97	32.95	31.98	34.80	34.62
Kişi başı günlük 1 \$'ın altı ⁽¹⁾	0.46	0.01	0.02	0.04	0.00	0.00	0.00
Kişi başı günlük 2.15 \$'ın altı ⁽¹⁾	4.06	3.71	4.51	2.49	3.36	1.49	1.11
Kişi başı günlük 4.3 \$'ın altı ⁽¹⁾	38.82	32.18	32.62	26.59	25.35	17.59	15.33
Harcama esaslı göreceli yoksulluk ⁽²⁾	19.86	22.08	23.48	26.35	27.06	29.16	31.00

(1) Satınalma gücü paritesine göre 1 \$'ın karşılığı olarak 2002 yılı için 618 281 TL; 2003 yılı için 732 480 TL;

2004 yılı için 780 121 TL, 2005 yılı için 0.830 YTL, 2006 yılı için 0.921 YTL, 2007 yılı için 0.926 YTL ve

2008 yılı için ise 0.983 kullanılmıştır.

(2) Eşdeğer fert başına tüketim harcaması medyan değerinin yüzde 50'si esas alınmıştır.

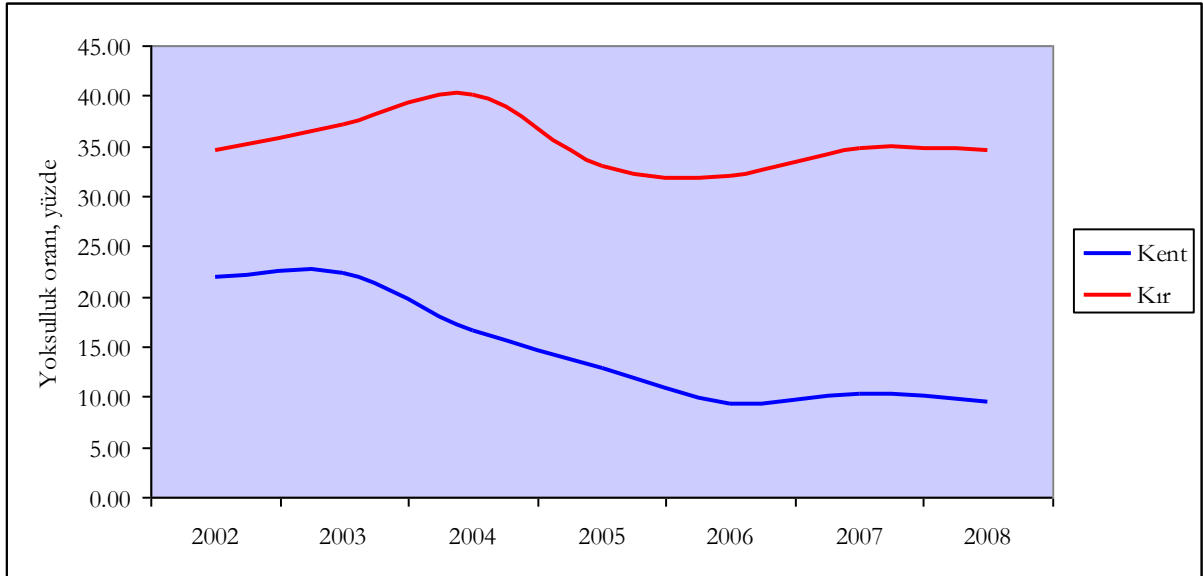
(*) Yeni nüfus projeksiyonlarına göre revize edilmiştir.

Kaynak: TÜİK 2008 Yoksulluk Araştırması.

Yoksulluk kavramının tanım ve ölçümünde uluslararası bir standart bulunmamakla birlikte, uluslararası çalışmalarda kullanılan başlıca tanım ve göstergeler Tablo 1.18’de sunulmuştur. Türkiye geneli için bütün göstergeler yoksulluğun kent ve kırsal ayrımına dikkat çekmekte ve kırsal nüfusun arasında yoksulluğun daha belirgin bir olgu olduğunu ortaya koymaktadır.

Özellikle gıda ve gıda dışı yoksulluk tanımı ele alındığında, kentsel alanlarda yoksullukla mücadelede son yıllarda bir gelişme kaydedilmesine karşın (yüzde 20’lerden yüzde 10’lara) kırsal bölgelerde yoksulluk nüfusun önemli bir kesimini etkilemeye devam etmiştir (yüzde 35’ler).

Şekil 1.19 Fert Başına Yoksulluk Oranları: Gıda + Gıda Dışı (2002-2008)

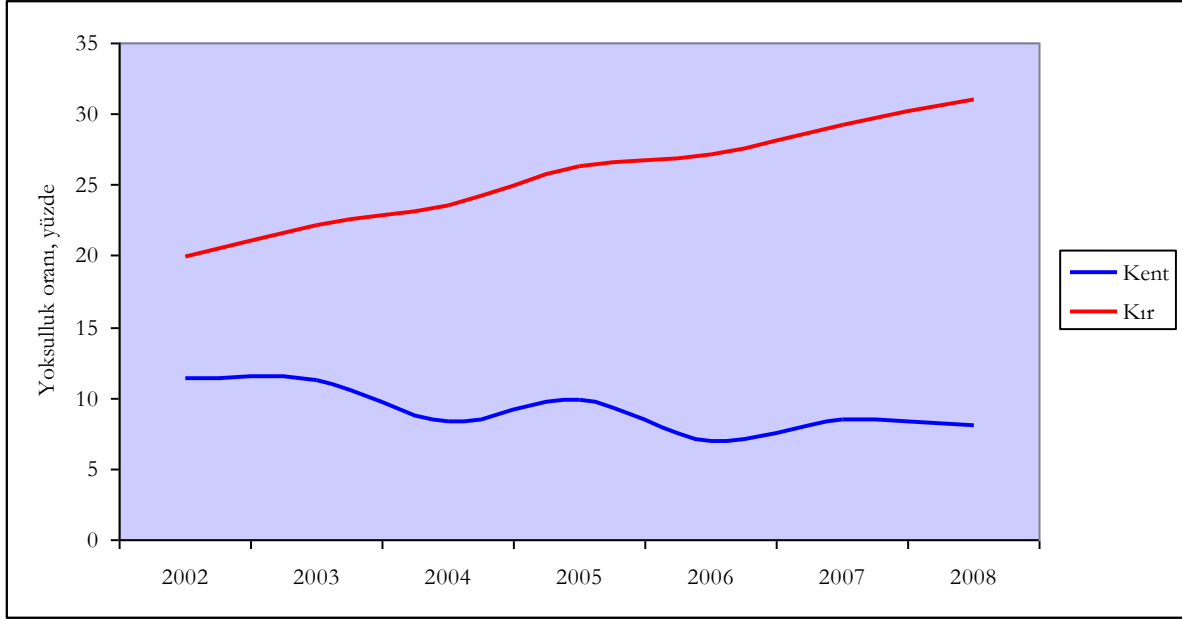
Kaynak: TÜİK 2008 Yoksulluk Araştırması

Özellikle gıda ve gıda dışı yoksulluk tanımı ele alındığında, kentsel alanlarda yoksullukla mücadelede son yıllarda bir gelişme kaydedilmesine karşın (yüzde 20’lerden yüzde 10’lara) kırsal bölgelerde yoksulluk nüfusun önemli bir kesimini etkilemeye devam etmiştir (yüzde 35’ler).

TR63 Düzey 2 Bölgesinin, kırsal nüfusun toplam nüfusa oranının yüksek olduğu Düzey 2 Bölgelerinden birisi olduğu dikkate alındığında, kırsal yoksulluk önemli bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Sağlık bölümünde ortaya konulan Yeşil Kart sahiplik oranına ilişkin göstergeler de bu bölümdeki bulguları destekleyici niteliktedir. Türkiye genelinde yüzde 13 olan yeşil kartlı nüfusun oranı Bölgede yüzde 24 civarındadır.

Harcama esaslı görelî yoksulluk göstergesi incelendiğinde ise daha olumsuz bir tabloyla karşılaşılmaktadır (Şekil 1.20). Bu göstergeye göre, kentsel alanlarda yüzde 11’lerden yüzde 8’lere gerileyen görelî yoksulluk kırsal alanlarda tehlikeli ve sürekli bir tırmanış sergileyerek yüzde 20’lerden yüzde 30’lu seviyelere kadar yükselmiştir.

Şekil 1.20 Fert Başına Yoksulluk Oranları: Harcama Esaslı Görelî Yoksulluk (2002-2008)

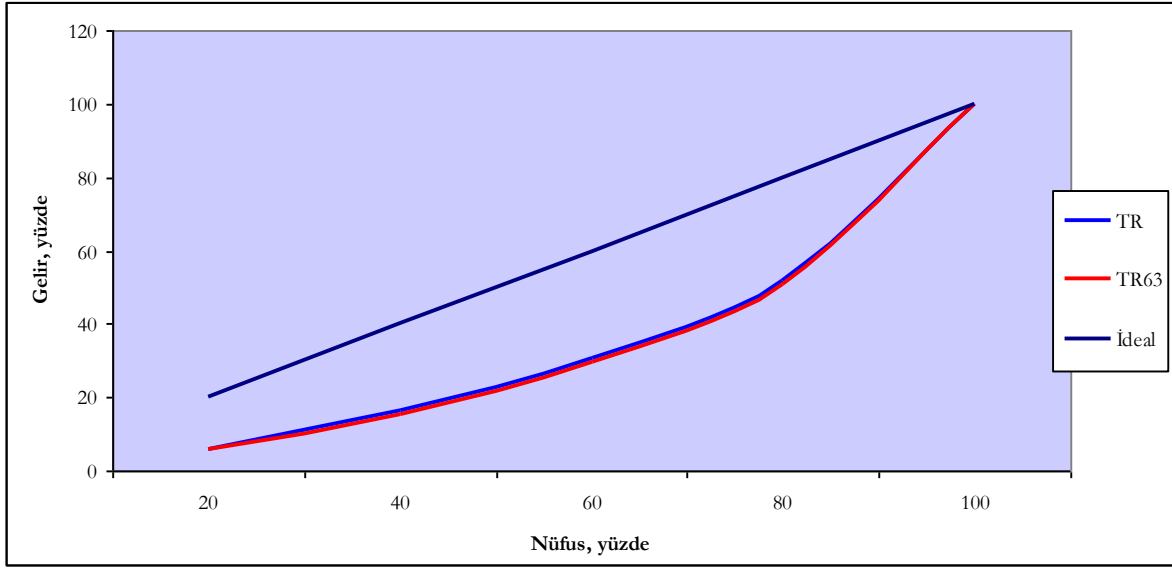
Kaynak: TÜİK 2008 Yoksulluk Araştırması

Yoksulluk aynı zamanda iktisadi faaliyet kollarıyla ilişkilendirilebilecek bir olgudur. TÜİK verilerine göre, ülke genelinde, en yüksek yoksulluk riskine sahip olan tarım sektörü çalışanlarında yoksulluk oranı 2007 yılında yüzde 32,05 iken, 2008 yılında yüzde 37,97 olarak gerçekleşmiştir.

Sanayi sektöründe çalışanlarda 2008 yılında yoksulluk oranı yüzde 9,71 olarak gerçekleşirken, bu oran hizmet sektörü çalışanlarında yüzde 6,82 olmuştur. 2008 yılında ekonomik olarak aktif olmayan fertlerin yoksulluk oranı yüzde 13,73 iken, iş arayan fertlerin yoksulluk oranı yüzde 17,78’dir. Bölgedeki görece yüksek tarım istihdamı, yoksulluk olgusunun daha dikkatli ve öncelikli olarak ele alınmasını gerektiren bir diğer göstergedir.

Harcanabilir gelirin, yüzde 20’lik nüfus dilimleri arasındaki dağılımını gösteren ve gelir dağılımı eşitsizliğini ölçmekte kullanılan temel yöntemlerden biri olan *Lorenz Eğrisi*yle gerçekleştirilen TR63 Düzey 2 Bölgesi ve Türkiye geneli gelir dağılımı eşitsizliği karşılaştırması, yukarıdaki analizlerle çelişkili sonuçlar vermektedir.

Şekil 1.21 Lorenz Eğrisi, Bölgesel ve Ulusal Karşılaştırma (2003)

Kaynak: TÜİK, Bölgesel Göstergeler, 2009

Ülke ve bölgeye ait gelir dağılımı istatistikleri karşılaştırıldığında Bölgenin Türkiye ortalamasını yansıttığı görülmektedir. Bu durum, yoksulluğun kentsel ve kırsal bölgeler arasındaki eşitsiz dağılımını vurgulayan ve iktisadi faaliyet kollarıyla anlamlı bir ilişki içerisinde olabileceğini gösteren diğer ölçümlerle çalışmaktadır.

Gelir dağılımı istatistikleri ile yoksulluğun kentsel ve kırsal bölgeler arasındaki eşitsiz dağılımını vurgulayan ve iktisadi faaliyet kollarıyla anlamlı bir ilişki içerisinde olabileceğini gösteren diğer ölçümlerle yaşanan çelişkinin, yapılan temel analizler neticesinde, metodoloji ve ölçüm yılları arasındaki farklılıklardan kaynaklandığı düşünülmektedir.

Yukarıdaki kısa analizlerden hareketle, Bölgenin kırsal niteliği ve tarım faaliyet kolunun istihdam ve katma değer açısından taşıdığı ağırlık dikkate alınarak; yoksulluğun ciddi bir iktisadi risk unsuru olduğu sonucuna varmak mümkündür. Yoksullukla mücadele, yoksulluğun hanehalkı katmanları ve iktisadi faaliyet kollarındaki yerleşimlerini ortaya koyan, mekansal karakteristiğini betimleyen daha nitelikli çalışmalara ihtiyaç vardır.

Bölgede yoksulluğun ciddi bir iktisadi ve sosyal risk unsuru olduğu sonucuna varmak mümkündür. Bununla birlikte yoksullukla mücadelede, yoksulluğun hanehalkı katmanları ve iktisadi faaliyet kollarındaki yerleşimlerini ortaya koyan, mekansal karakteristiğini betimleyen daha nitelikli çalışmalara ihtiyaç vardır.

1.6. KÜLTÜR VE TURİZM

TR 63 Düzey 2 Bölgesi, tarihin en eski dönemlerinden beri yerleşim yeri vasfını korumuş ve birçok medeniyetin etkisi altında kalmış, önemli oranda tarihi ve kültürel eserlerin bulunduğu bir coğrafyada yer almaktadır. Bölge, kültür ve doğa turizm potansiyeli, flora zenginliği, köklü bir tarihe sahip olup medeniyetlere beşiklik etmesi ve yöresel mutfak kültürüyle Türkiye’de önemli konuma sahiptir.

Bölge, kültür ve doğa turizm potansiyeli, flora zenginliği, köklü medeniyetlere beşiklik etmesi ve yöresel mutfak kültürüyle bölgesel kalkınmayı sürükleyebilecek sosyokültürel varlıklara sahiptir.

Özellikle, yaklaşık olarak 2300 yıllık bir geçmişi olan Hatay, yaşamı kolaylaştıran iklim koşulları ve verimli topraklarının yanı sıra Anadolu’yu Çukurova yoluyla Suriye ve Arap Yarımadasına bağlayan yolların kavşak noktasında bulunması nedeniyle çekiciliğini tarih boyunca korumuştur. Ayrıca Mezopotamya’dan Akdeniz’e çıkmak için kullanılabilecek en uygun limanlar yine bu bölgede yer almıştır. Medeniyetlerin buluşma noktası olan Hatay inanç turizmi merkezleri, antik kentleri ve yaylalarıyla önemli bir turizm potansiyeli taşımaktadır.

Benzer şekilde ilk çağlardan itibaren yerleşim yeri olduğuna dair izlere rastlanılan Kahramanmaraş, Eshab-ı Kehf Külliyesi, yaylaları, zengin akarsu ve kaynak suları ile önemli bir turizm potansiyeli barındırmaktadır.

Çukurova’da, Ceyhan Nehri’nin doğu yakasında yer alan Osmaniye; Ceyhan Nehri, Hamıs, Karaçay, Kesiksuyu ve Sabun Çayları sayesinde verimli, hem de Çukurova’yı doğuya bağlayan yolların kavşağında olması nedeniyle de işlek bir bölgededir. Çukurova’ya has zengin tarım toprakları ve geniş ormanlara sahip olan Osmaniye’de; Karatepe-Aslantaş Açık Hava Müzesi, antik kentler ve kaleler önemli turizm kaynaklarıdır.

Hatay’daki Tarihi ve Turistik Yerler

St. Pierre Kilisesi, Antakya'daki ilk Hristiyanların gizli toplantıları için kullandıkları bu mağara Hristiyanlığın en eski kiliselerinden biri olarak kabul edilir.

Antakya Mozaik Müzesi, Hatay Devleti zamanında tamamlanmış, düzenlenmesi uzun sürdüğünden 1948 yılında hizmete açılabilmiştir. Müzede, Hitit, Helenistik, Roma ve Bizans Dönemlerine ait olan ve Harbiye, Antakya, Atçana, Seleukia Pieria ile İskenderun'da bulunmuş eserlerin sergilenmektedir. Mozaik zenginliği yönünden dünyanın ikinci, para koleksiyonu yönünden üçüncü büyük müzesidir.

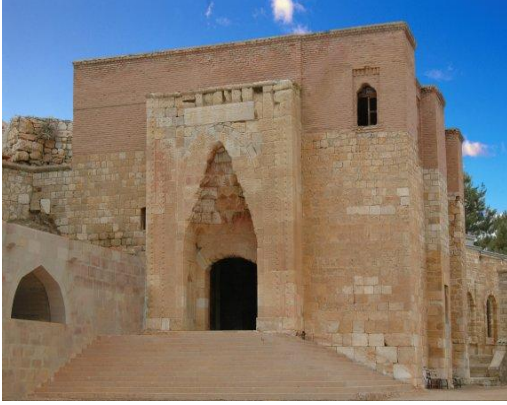
Habib-i Neccar Camii; Anadolu'da yapılan ilk camii olarak bilinir. Caminin kuzeydoğu köşesinde İsa'nın havarilerinden Yunus (Yuhanna) ve Yahya (Pavlos) ile onlara ilk inanan ve şehit edilen ilk kişi olan Antakyalı Habib-i Neccar'ın türbesi bulunur.

Harbiye; Hatay ilinde, Antakya merkez ilçesine bağlı bir beldedir. Yüzlerce yıllık bir yerleşim yeridir. Tarihsel adı 'Defne' veya 'Daphne' olarak bilinmektedir. Antakya Bölgesindeki en eski şelalerden birisidir. En yukarısından en aşağısına kadar belirli aralıklarla küçük, orta ve büyük şelaleler bulunmaktadır. Ana kaynaktan en aşağıya kadar yaklaşık olarak 1.5 km uzunluğundadır.

Ayrıca; St. Simon Stylite Manastırı, Yayladağı Barlaam Manastırı, Şeyh Ahmet Kuseyri Cami ve Türbesi, Sokullu Mehmet Paşa Külliyesi, Payas Sokullu Külliyesi, Ulu Cami, Demirkapı, Demirköprü, Koz Kalesi, Bakras Kalesi, Payas Kalesi, Mancınık Kalesi, Cin Kulesi, Darbısak Kalesi, Cindi Hamamı, Saka Hamamı, Kurşunlu Han, Sokullu Hanı, Habibi Neccar Dağı ve Tekkoz Kengerlidüz Tabiat Koruma Alanı, Reyhanlı Hamamat Kaplıcaları, Erzin Başlamış Kaplıcaları ve Şifalı Suları, Reyhanlı Hamamı, Kisecik Köyü Şifalı Suyu, Sarıseki Mağarası, Açıana Örenyeri, Çevlik Örenyeri, Harbiye, Titus Kaya Tüneli, Tel Açıana, Kinet Höyük, Nekropoller, Ceylanlı, İmna, Tainat, Dor Mabedi, Su Kanalları , (Memekli Köprü), uzun sahil şeritleri önemli turizm değerleridir.

Kahramanmaraş'taki Tarihi ve Turistik Yerler

Eshab-ı Kehf; Selçuklular devrinde Eshab-ı Kehf Mağarasının Afşin yakınlarında olduğuna inanılmaktadır. 13. yy ın birinci yarısında Selçuklu Devleti buraya bir tekke, mescit ve bir de medrese yaptırmıştır. Selçuklular devrinde külliye'nin yapılması esnasında burada kilisenin bulunması Anadolu Hristiyanlarının mağara arkadaşlarının da burada uyuduklarına inandıklarını gösterir.

Kahramanmaraş Kalesi; Kentin ortasında, yığma bir tepe üzerinde bulunan kale Hitit, Roma ve Osmanlı dönemlerinde kullanılmış ve çeşitli devirlerde onarımlar görmüştür.

Hurman kalesi;

Afşin'in Marabız Köyünde Hurman Çayının kuzeyindeki sarp kaya üstündedir. Yapım tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak tekniğinden Bizans döneminde inşa edildiği sanılmaktadır. İçinde su ve yiyecek depoları, asker barınakları, kilise vardır.

Uludaz Uğur Böcekleri; Kahramanmaraş il sınırları içerisindeki doğu uzantısında yer alan 2.273 metre yükseklikteki Çimen Dağı Uludaz Tepesinde sürü halinde bulunan yedi noktalı uğur böcekleri 1.500 metreden başlayarak 2 bin 271 metreye kadar aşırı yoğunlukta görülebilmektedir.

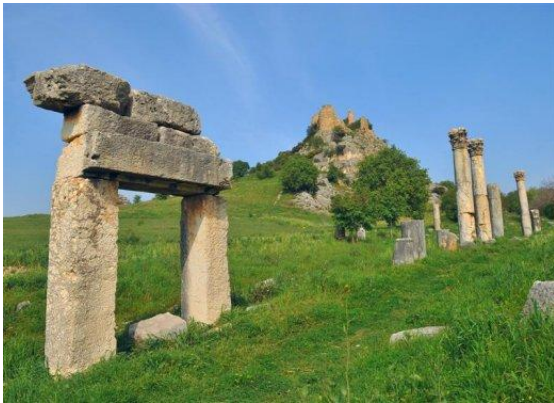
Ayrıca; Kahramanmaraş Müzesi, Karahöyük, Yassı Höyük (Tanır Köyü), Kaşanlı Köyü Kabartması, Pazarcık (Turunçlu Köyü) Kalıntıları, Ufacıklı Köyü Kalıntıları, Şapeller, Meryemçil (Gaben) Kalesi, Azgıt (Yeniköy) Kalesi, Babıklı Kalesi, Haştırın Kalesi, Anacık Kalesi, Kız Kalesi, Haznadarlı Camii (Duraklı Camii), Hatuniye Camii, Himmet Baba Camii ve Türbesi, Külliyesi ve Camii, İklim Hatun Mesciti, Taş Medrese, Taşhan, Kuruhan, Katıphanı, Tüfekçi Hamamı, Acar Hamamı, Gavur Gölü önemli turizm değerleridir.

Osmaniye'deki Tarihi ve Turistik Yerler

Kastabala (Hierapolis) Şehri; Bir kaya çıkıntısı üzerinde Bodrum Kalesi adını taşıyan 13. yüzyıldan kalma bir kaledir. Kentin antik devirdeki diğer bir adı da Hierapolis'tir.

Zorkun Yaylası; Amanos Dağları üzerinde Çukurova Bölgesinin ve Osmaniye'nin en önemli, en eski yaylalarındandır. Yaz mevsiminde nüfusu 60 bine kadar ulaşmaktadır. Çam, sedir, köknar ağaçları içindeki yaylaya 26 km. asfalt yolla ulaşılabilir. Her yıl Ağustos ayı içerisinde çeşitli etkinliklerle gelenekselleşen çocuk şenliği yapılmaktadır. Kamp kurup, sosyal ihtiyaçlara cevap veren tesis mevcuttur.

Karatepe - Aslantaş Geç Hitit Kalesi; Karatepe-Aslantaş; Adana (bugün Osmaniye) ili, Kadirli ilçesi sınırlarında M.Ö. 8yy.da, yani Geç Hitit Çağında, kendisini Adana Ovası hükümdarı olarak tanıtan Asativatos tarafından, kuzeydeki vahşi kavimlere karşı bir sınır kalesi olarak kurulmuş, Asativadaya diye adlandırılmıştır. Kalenin batısında, güney

ovalardan Orta Anadolu yaylasına geçit veren bir kervan yolu, doğusunda Ceyhan Irmağı (tarihi Pyramos) yer almaktadır.

Karatepe Kilimleri: Osmaniye'nin Kadirli İlçesine bağlı Karatepe Köyünde yapılan dünyaca ünlü Karatepe Kilimleri doğal yün ve kök boya kullanılarak hazırlanmaktadır. Son yıllarda ev ve işyerlerinde dekorasyon amaçlı olarak kullanımı artmaktadır.

Toprakkale Kalesi, Hemite (Amuda) Kalesi, Kaypak (Savrandı) Kalesi, Çardak Kalesi, Karafenk Kalesi, Babaoğlu Kalesi, -Olukbaşı- Ürün Yaylaları, Sumbas-Bağdaş Yaylası, Kadirli-Maksutoğlu, Beyoğlu-Savrunğözü-Dokurcun ve Çığsar Yaylaları, Hasanbeyli-Almanpınarı Yaylası, Kırmıtlı Kuş Cenneti diğer önemli turizm değerleridir.

Tablo 1.19 Konaklama Tesisi Sayıları (2010)

	Turizm İşletme Belgeli	Turizm Yatırım Belgeli	Belediye Belgeli	Toplam
Hatay	23	8	10	41
K.Maraş	9	3	173	186
Osmaniye	1	1	5	6
TR63	33	12	188	233

Kaynak: HİKTM, KİKTM, OİKT, 2010

Bölgede 233 adet konaklama tesisi bulunmakta olup bunun 186 adedini barındıran Kahramanmaraş bölgesindeki iller arasında en fazla tesise sahip ildir. Hatay'da 41, Osmaniye'de ise 6 tesis bulunmakta olup bölgedeki tesislerin büyük bir kısmı Belediye Belgeli tesislerdir.

Bölgede yer alan Turizm İşletme Belgeli konaklama tesisleri içerisinde Hatay ilinde yalnızca bir adet 5 yıldızlı otel bulunmakta olup turizm potansiyeli bu denli yüksek olan ve bulunduğu konum itibarıyla kongre, seminer gibi organizasyonlar için dış ziyaretçilere açık olan Bölge illerinde konaklama tesisi yetersizliği vardır. Örnek olarak Osmaniye'de üç yıldızlı sadece tek bir otel bulunmaktadır.

Tablo 1.20 Turizm İşletme Belgeli Konaklama Tesislerinin Sınıfı (2010)

	5 Yıldızlı	4 Yıldızlı	3 Yıldızlı	2 Yıldızlı	Özel Belgeli	Butik Otel
TR63	1	9	7	13	2	1
Hatay	1	4	5	10	2	1
K.Maraş	-	5	1	3	-	-
Osmaniye	-	-	1	-	-	-

Kaynak: Hatay İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü HİKTM, KİKTM, OİKTM, 2010

Bölgedeki konaklama tesisi yetersizliğini gidermek için inşası devam eden projeler bulunmaktadır. Turizm Yatırım Belgeli olarak Hatay ilinde bir adet 5 yıldızlı, dört adet 4 yıldızlı ve üç adet 3 yıldızlı olmak üzere sekiz adet yatırım projesi yürütülmektedir. Kahramanmaraş ilinde bir adet 5 yıldızlı ve iki adet 3 yıldızlı olmak üzere üç adet tesisin, Osmaniye’de ise 4 yıldızlı bir otelin inşasına devam edilmektedir.

Turizm potansiyeli bu denli yüksek olan ve bulunduğu konum itibarıyla kongre, seminer gibi organizasyonlar için dış ziyaretçilere açık olan Bölge illerinde konaklama tesisi yetersizliği vardır.

TR63 Düzey 2 Bölge illeri jeotermal kaynaklar bakımından oldukça zengindir. Bölgenin bu özelliği sağlık turizminin gelişmesi için önemli bir potansiyel niteliğindedir. Ancak bu potansiyelin daha verimli bir şekilde kullanılıp Bölge ekonomisine katma değer sağlayabilmesi için sıcak su kaynaklarının çevresindeki tesislerin geliştirilmesi ve ülke çapında tanıtımının yapılması gerekmektedir.

Bölge, önemli derecede jeotermal enerji kaynağı potansiyeline sahiptir. Bu potansiyelin bölge ekonomisine katkı sağlaması için mevcut tesislerin iyileştirilmesi, yeni ve modern tesislerin kurulması gerekmektedir.

Tablo 1.21 TR63 Düzey 2 Bölgesi Jeotermal Kaynakları

İl Adı	Kaynak Adı	Sıcaklık (°C)	Debi (l/s)
HATAY	Tahtaköprü	27	3
	Suluca-1	33	0.2
	Suluca-2	35	0.1
	Başlamış İçmecesesi	33	0.2
	Başlamış Sıcak Suları		
	Erkekler Hamamı	32	2.41
	Kadınlar Hamamı	31.9	0.1
	Suriye Hamamı (Güneydeki Havuz Kaynağı)	36.5	1.66
	Suriye Hamamı Deposu (Birikinti Havuzu)	37.3	3.33
	Askeri Havuz Kaynağı	37.2	14.6
	Reyhanlı Kaplıcası -1	36	5
	Reyhanlı Kaplıcası -2 (Güney)	36	2.47
	Reyhanlı Kaplıcası -3	36	1.53
	Reyhanlı Kaplıcası (Gölet Çıkışı)	28	0.3
	Koyuncuhöyük Kaynağı	33	Ölçülemedi
K.MARAŞ	Dere Kaynağı	41	3.44
	Hartlap(Döngüle)	32-37	44
	Yel değirmeni	30-36	4
OSMANİYE	Haruniye	31-33	22

Kaynak: Türkiye Jeotermal Kaynakları Envanteri, MTA, 2008

Tablo 1.22 Kültürel Göstergeler

	Sinema Sayısı	Tiyatro Sayısı	Kütüphane Sayısı	Müze Sayısı
Hatay	12	2	19	1
K.Maraş	11	1	15	1
Osmaniye	2	1	8	1
TR63	25	4	42	3
Türkiye	1.514	205	1.156	159

Kaynak: TÜİK, 2008

Kültürel göstergelere bakıldığında Hatay ilinin bölge illeri arasında kültürel faaliyetler açısından önde olduğu, Kahramanmaraş ilinin de Hatay iline yakın bir tablo sergilediği ancak Osmaniye ilinin bölge illerini geriden takip ettiği görülmektedir.

Bölgenin kültür ve turizm potansiyeli irdelendiğinde zengin bir manzarayla karşılaşılmaktadır. Bölge çok eski dönemlere kadar uzanan bir tarihe sahiptir. Birçok farklı medeniyete beşiklik etmiştir. Hatay ili başta olmak üzere bölge illerinin medeniyetlerin ve dinlerin buluşma noktası olması bölgeye ülke genelinde bir ayrıcalık kazandırmaktadır.

Bölge illeri, yöresel mutfak kültürü, tarihi ve turistik yerleri, zengin akarsu ve jeotermal kaynakları, ilgi çekici doğası, limana, demiryolu ağına ve hava alanlarına sahip olması, kendine has tarım ürünleri, el sanatları ve farklı medeniyetlere sahip olması nedeniyle yüksek bir kültür ve doğa turizmi potansiyeli taşımaktadır.

Bölgenin turizm potansiyelinin etkin kullanımı için bölgede atıl kalmış tarihi ve turistik mekanlar değerlendirilmeli, restorasyon çalışmaları yapılmalı, halk kültürel değerlerin korunmasına yönelik olarak bilinçlendirilmelidir. Bölgeye gelen yerli ve yabancı turistlerin konaklama, yeme-içme gibi ihtiyaçları için gerekli olan tesislerin sayıları artırılmalıdır. Bölgenin turizmde öncelikli probleminin konaklama tesisi sorunu olduğu görülmektedir. Bu nedenle konaklama tesislerinin sayıları ziyaretçilerin beklentilerine uygun olarak artırılmalı, mevcut tesislerin standartları iyileştirilmelidir.

Bölgenin turizmde öncelikli probleminin konaklama tesisi sorunu olduğu görülmektedir. Bu nedenle konaklama tesislerinin sayıları ziyaretçilerin beklentilerine uygun olarak artırılmalı, mevcut tesislerin standartları iyileştirilmelidir.

Ayrıca son yıllarda mutfak turizminin geliştirilmesine ve mutfak kültürlerinin tanıtılmasına yönelik organizasyonlar yapılmaya başlanmıştır. Bu kapsamda ilk kez Lezzet Şenliği organize edilmiştir. Antakya'da düzenlenen bu organizasyona Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye'nin yanı sıra Halep de katılmıştır. Dolayısıyla bölgedeki iller arasında bu konuda işbirliği oluşturulup bölge, farklı lezzetleri keşfetme hususunda bir niş alan olarak konumlandırılabilir. Bu turizm alanının geliştirilmesi için mutfak kültürü oldukça zengin olan bölge illerinde bu tür faaliyetler sürekli hale getirilmeli ve bölgedeki üniversitelerin bu tür çalışmalara destek vermesi suretiyle gastronomi bölümlerinin açılmasına yönelik çalışmalar başlatılmalıdır.

Bölge illerinin oldukça zengin ve uluslararası potansiyeli olan bir mutfak ve lezzet kültürüne sahip olması, uygun teşvik ve iş modelleriyle iktisadi açıdan kıymetlendirilmeyi bekleyen bir alandır.

Bölgeye yakın olan illerden birisi olan Gaziantep’te örnek alınabilecek bir çalışma yapılmış olup bir mutfak müzesi kurulmuştur. Bu çalışmadan hareketle Bölgede de bu tür girişimlerde bulunularak mutfak turizmi bir niş alan haline getirilebilir.

Gümrük Kapılarındaki Araç ve Yolcu Giriş-Çıkış Verileri

13 Ekim 2009 tarihinde Suriye ile Türkiye arasında imzalanan vize muafiyeti anlaşması ile Türkiye-Suriye arasında vizesiz geçişler başlamıştır. Bu muafiyet sayesinde Türkiye ile Suriye arasındaki yolcu ve araç trafiğinde önemli bir artış yaşandığı gözlenmektedir.

Tablo 1.23 2009-2010 Ocak-Mayıs Ayları Gelen Taşıt Sayıları

	Uçak		Gemi		Kamyon-Tır		Otobüs		Otomobil	
	<u>2009</u>	<u>2010</u>	<u>2009</u>	<u>2010</u>	<u>2009</u>	<u>2010</u>	<u>2009</u>	<u>2010</u>	<u>2009</u>	<u>2010</u>
İskenderun Güm. Müd.			202	246	8.229	374				
İsdemir Güm. Müd.			318	475	1.368	1.373				
Antakya Güm. Müd.	150	278			10.090	9.828				
Yumurtalık S.B.Güm.Müd.					161	332				
Botaş Güm. Müd.			229	231						
Cilvegözü Güm. Müd.					28.065	34.396	2.540	5.025	26.399	72.445
Yayladağı Güm. Müd.							10	166	15.112	29.172
Toplam	150	278	749	952	47.913	46.303	2.550	5.191	41.511	101.617

Kaynak: İskenderun Gümrük Müdürlüğü, 2010

Tablo 1.24 2009-2010 Ocak-Mayıs Ayları Giden Taşıt Sayıları

	Uçak		Gemi		Kamyon-Tır		Otobüs		Otomobil	
	<u>2009</u>	<u>2010</u>	<u>2009</u>	<u>2010</u>	<u>2009</u>	<u>2010</u>	<u>2009</u>	<u>2010</u>	<u>2009</u>	<u>2010</u>
İskenderun Güm. Md.			181	199	2.228	2.294	-	-	-	-
İsdemir Güm. Md.			370	389	5.601	4.981	-	-	-	-
Antakya Güm. Md.	150	280			10.090	9.828	-	-	-	-
Yumurtalık S.B.Güm.Md.					624	458	-	-	-	-
Botaş Güm. Md.			231	230						
Cilvegözü Güm. Md.					32.248	33.922	2.852	5.335	27.891	73.510
Yayladağı Güm. Md.							13	140	14.675	28.099
Toplam	150	280	782	818	50.791	51.483	2.865	5.475	42.566	101.609

Kaynak: İskenderun Gümrük Müdürlüğü, 2010

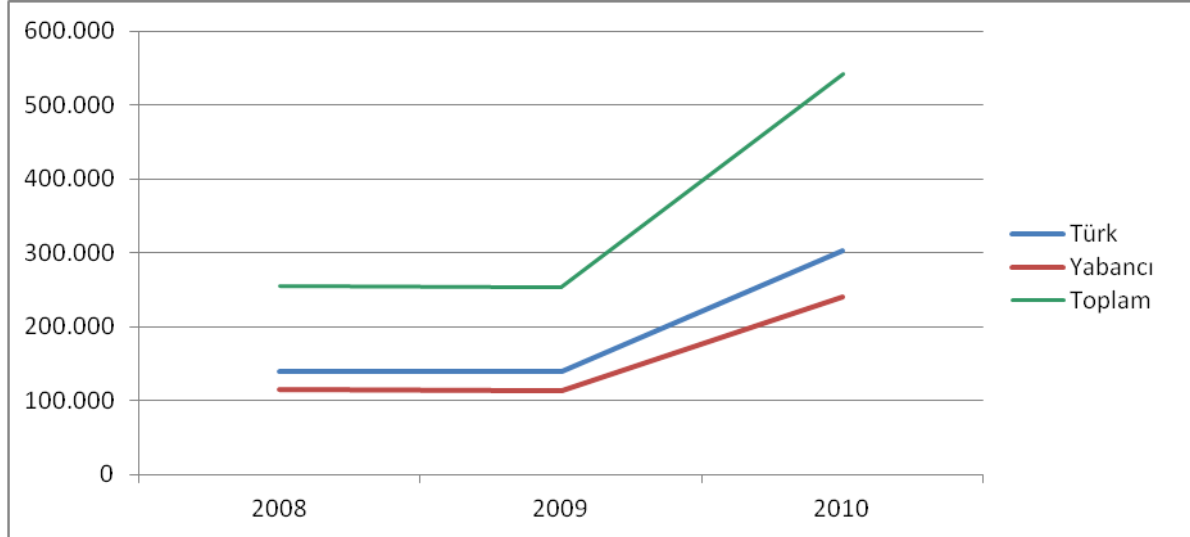
2009-2010 yılları Ocak-Mayıs aylarındaki araç girişlerinde 2009-2010 yılları arasındaki değişime bakıldığında toplam taşıt trafiğinde yüzde 66,2'lik, araç çıkışlarında ise yüzde 64,3'lük bir artış olduğu gözlenmektedir.

Tablo 1.25 2008-2009-2010 Ocak-Haziran Ayları Gelen Toplam Yolcu Sayıları

Gelen Yolcu Sayısı (Bin kişi)								
	2008		2009		2010		2008/2010	
	<u>Türk</u>	<u>Yabancı</u>	<u>Türk</u>	<u>Yabancı</u>	<u>Türk</u>	<u>Yabancı</u>	<u>Artış %</u>	
	<u>Türk</u>	<u>Yabancı</u>	<u>Türk</u>	<u>Yabancı</u>	<u>Türk</u>	<u>Yabancı</u>	<u>Türk</u>	<u>Yabancı</u>
Cilvegözü								
Güm. Md.	115.922	89.957	116.635	90.130	246.350	189.365	113	111
Yayladağı								
Güm. Md.	23.991	25.175	23.434	23.659	56.274	50.300	135	100
Toplam	139.913	115.132	140.069	113.789	302.624	239.665	116	108
Genel Toplam	255.045		253.858		542.289		113	

Kaynak: İskenderun Gümrük Müdürlüğü, 2010

Şekil 1.22 2008-2009-2010 Ocak-Haziran Ayları Gelen Toplam Yolcu Sayıları

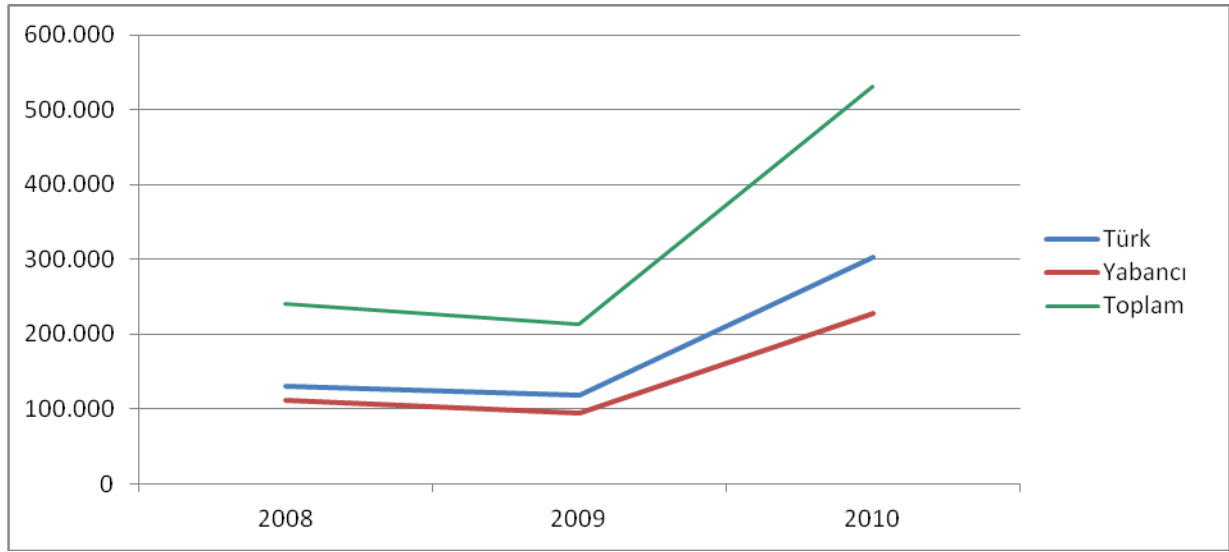

Kaynak: İskenderun Gümrük Müdürlüğü, 2010

Tablo 1.26 2008-2009-2010 Ocak-Haziran Ayları Giden Toplam Yolcu Sayıları

	Giden Yolcu Sayısı (Bin kişi)						2008/2010 Artış %	
	2008		2009		2010		Türk	Yabancı
	Türk	Yabancı	Türk	Yabancı	Türk	Yabancı		
Cilvegözü Güm. Md.	108.029	85.082	97.226	70.186	252.742	178.549	134	110
Yayladağı Güm. Md.	21.947	25.798	21.162	24.866	50.763	49.813	131	93
Toplam	129.976	110.880	118.388	95.052	303.505	228.362	133	106
Genel Toplam	240.856		213.440		531.867		121	

Şekil 1.23 2008-2009-2010 Giden Yolcu Sayısı

Kaynak: İskenderun Gümrük Müdürlüğü, 2010

Bu muafiyet sayesinde bu iki ülke arasındaki yolcu girişlerinde 2009 yılından 2010 yılına yüzde 114 oranında, yolcu çıkışlarında ise yüzde 150 oranında bir artış gözlenmiştir.

Göstergelere bakıldığında vize muafiyeti sonrasında gerek araç giriş-çıkış sayılarında gerekse yolcu giriş-çıkış sayılarında önemli bir artış görülmektedir. Bu durum bölgede ticaret ve turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi açısından bir avantaj oluşturmaktadır.

1.7. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Sivil toplum kuruluşları; daha çok kalkınma ve yardım amaçlarıyla kurulan, bilginin üstünlüğüne önem veren ve yatay ilişkiler içerisinde; özgürlük, özerklik, şeffaflık, eleştirelilik, ussal tartışma ve iletişim kurma kültürlerinin gelişmesine dayalı, demokrasi adına vazgeçilmez yapılardır.

Sivil toplum kuruluşları, belli bir konu etrafında örgütlenmiş olduğundan, o konuda derin bilgi birikimi, deneyimi, uzmanlığı ile mevcut problematik karşısında işlevsel, etkin ve birikimlidir. Ayrıca sorunların yaşandığı düzeylerle daha iç içe olduğundan, kalkınma politikalarında sivil toplumun bulundurulması sorunun çözümüne doğru tarafların katılımını ve sürdürülebilir çözümleri olası kılmaktadır. Bu nedenle kalkınmada ve demokrasinin gelişmesinde “sivil toplum kuruluşları, kamu kesimi ve özel kesim işbirliği” önemli bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

Kalkınma ve demokrasinin gelişmesinde sivil toplum kuruluşları, kamu kesimi ve özel kesim işbirliği önemli bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

Ülkemizde, derneklerin sayılarının 2004 yılından itibaren istikrarlı bir şekilde arttığı görülmektedir. Türkiye’de bugüne dek 217.385 adet dernek kurulmuş olup bunlardan 132.115 adedi feshedilmiş, 85.270 adedi faaliyet göstermektedir.

Türkiye’deki dernekler nevelerine göre incelendiğinde ilk sırada toplam sayısı 15.240 adet olan dini hizmetlerle ilgili derneklerin olduğu, toplam sayısı 9.768 olan kalkınma ile ilgili olan derneklerin ise 4. sırada yer aldığı görülmektedir.

Türkiye’de ortalama olarak 10 kişiden bir kişi herhangi bir derneğe üyedir. Türkiye nüfusu içerisinde derneğe üye olan erkeklerin sayısı yüzde 8,49 iken, bu oranın kadınlarda yüzde 1,70 gibi düşük bir düzeyde kalması dikkat çekicidir.

Ülkemizde kurulan derneklerin hedeflediği kitlelere bakarsak, tüm kesimlere yönelik derneklerin oranının yüzde 50, gençlere yönelik derneklerin yüzde 18, hemşerilere yönelik derneklerin yüzde 7, belli bir meslekte çalışanlara yönelik derneklerin yüzde 6,1 olduğu gözlenirken, dezavantajlı gruplar içerisinde yer alan çocuklara yönelik derneklerin yüzde 4,8, engellilere yönelik derneklerin yüzde 1,4, yoksullara yönelik derneklerin yüzde 1, kadınlara yönelik derneklerin yüzde 0,9, yaşlılara yönelik derneklerin oranının ise yüzde 0,3 olduğu görülmektedir.

Türkiye’de derneklere kuruluş amaçları açısından bakıldığında, yardım amaçlı derneklerin oranının yüzde 20,14, üyeler arası toplumsal dayanışma amaçlı derneklerin oranının yüzde 17,71 olduğu Ar-Ge amaçlı derneklerin oranının ise yüzde 5,68 olduğu görülmektedir.

TR63 Düzey 2 Bölgesinde ise toplam 2.105 adet dernek bulunmakta olup bu derneklerin 964 adedi Hatay ilinde, 689 adedi Kahramanmaraş ilinde, 453 adedi ise Osmaniye ilinde yer almaktadır. Bölgedeki derneklerin Türkiye’deki derneklere oranı ise yüzde 2,47’dir.

Bölgede bulunan dernekleri amaçlarına göre sınıflandırdığımızda bazı amaçların bölgede daha fazla öne çıktığı görülmektedir. Bölgede, yüzde 17,86’lık oranla en fazla dini amaçlı dernek bulunurken, bu dernekleri yüzde 14,73 oranla spor amaçlı dernekler, yüzde 12,45 oranla mesleki dayanışma amaçlı dernekler ve yüzde 8,93 oranla eğitim amaçlı derneklerin izlediği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Dini amaçlı derneklerin yüzde 89’unu cami yaptırma ve yaşatma dernekleri oluşturmaktadır. Spor amaçlı kurulan dernekler daha çok Uzakdoğu dövüş sporları, güreş sporu ve bilardo sporuna yönelik olduğu dikkat çekmektedir.

Bölgede yer alan dernekler içerisinde dezavantajlı gruplardan engelliler ve engelli sporuna yönelik kurulan derneklerin bölgedeki tüm derneklere oranı yüzde 2,14 iken kadınlara yönelik kurulan derneklerin oranı yüzde 1’dir.

Ülkemizde vakıflar Medeni Kanundan önce ve Medeni Kanundan sonra kurulan vakıflar olmak üzere iki kısımda incelenmektedir. Türkiye’de cumhuriyetin kurulmasından sonra, şahısların isteği üzerine, bağımsız mahkemeler tarafından kurulup, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından kuruluş senedine uygunluk yönünden denetlenen 4.516 adet yeni vakıf bulunmakta olup bunun 39’u Hatay’da, 27’si Kahramanmaraş’ta ve 9’u Osmaniye’de olmak üzere 75 adedi TR63 Düzey 2 Bölgesi’nde yer almaktadır. Söz konusu 75 adet vakıf içerisinde 13’ü Hatay’da, 11’i Kahramanmaraş’ta ve 6’sı Osmaniye’de olmak üzere toplam 30 adedi sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfıdır.

Medeni Kanundan önce kurulan vakıflar ise 283 adettir. 5737 sayılı Vakıflar Kanunu’na göre, mülga 743 Sayılı Türk Kanunu Medenisi’nin yürürlük tarihinden önce kurulmuş ve yönetimi vakfedenlerin soyundan gelenlere şart edilmiş olan bu vakıflara “mülhak vakıflar” denilmektedir. Hatay’da 7 ve Kahramanmaraş’ta 2 adet olmak üzere Bölgede toplam 9 adet mülhak vakıf vardır. Osmaniye ilinde mülhak vakıf bulunmamaktadır.

Bunların dışında Türkiye’de Cumhuriyet öncesinde gayrimüslim Türk vatandaşlarının oluşturduğu hayır kurumları olan 161 adet cemaat vakfı bulunmaktadır. Bölge sınırları içerisinde yer alan 11 cemaat vakfının tamamı Hatay ilinde yer almaktadır.

Türkiye’de, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği’ne bağlı odalar ve borsaların toplam sayısı 365’tir. Bunların 181 adedi ticaret ve sanayi odası, 113 adedi ticaret borsası, 57 adedi ticaret odası, 12 adedi sanayi odası, 2 adedi deniz ticaret odasıdır. Bölgede ise TOBB’a bağlı toplam 11 adet sanayi ve ticaret odası ve 6 adet ticaret borsası yer almaktadır. Hatay ili merkez ve ilçelerinde toplam 6 adet ticaret ve sanayi odası 3 adet ticaret borsası, Kahramanmaraş ili merkez ve ilçelerinde toplam 3 adet ticaret ve sanayi odası 1 adet ticaret borsası, Osmaniye ili merkez ve ilçelerinde toplam 2 adet ticaret ve sanayi odası 2 adet ticaret borsası bulunmaktadır.

Sendikalar bakımından Bölgeyi incelediğimizde farklı konfederasyonlara bağlı sendika, şube ve temsilciliklerin en fazla Hatay ilinde bulunduğu görülmektedir. Hatay’da işçi sendikalarının, 1 genel merkezi, 2 bölge temsilciliği, 13 şube ve 4 temsilciliği, memur sendikalarının ise 3 müteşebbis heyeti, 17 şubesi ve 63 temsilciliği bulunmaktadır. Kahramanmaraş’ta işçi sendikalarının 10 şubesi, 4 temsilciliği, memur sendikalarının 14 şubesi 42 temsilciliği yer almaktadır. Osmaniye ilinde işçi sendikalarına ait 1 şube, 4 temsilcilik, memur sendikalarına ait 5 şube 34 temsilcilik bulunmaktadır

TR63 Bölgesinde dünyanın gelişmiş bölgelerinde olduğu gibi kalkınma politikalarına sivil katılım için demokratik işbirliği mekanizmalarının mutlaka etkinleştirilmesi, sivil topluma dönük uzmanlık, eğitim ve kapasite artırımı programlarının oluşturulması gerekir.

Bölgede sivil toplum kuruluşların etkinliğinin artırılması ve kalkınma ile ilgili süreçte uygulanan politikalara katkı ve katılımlarının sağlanması gerekmektedir.

Üçüncü sektör olarak adlandırılan sivil toplum kuruluşlarının başta Avrupa Birliği olmak üzere çağdaş dünya ile bütünleşmiş hale gelmesi, toplumun diğer kesimleriyle işbirliği içerisinde olan bir yapıya kavuşmasına ve katılımcı demokrasinin kökleşmesine Bölgedeki sosyal kalkınma açısından büyük önem arz etmektedir.

2. İKTİSADİ YAPI

2.1. TARIM

Bölgenin iktisadi durumunu sektörel düzeyde irdeleyebilmek için TÜİK tarafından yayımlanan bölgesel istatistikler oldukça yetersiz kalmaktadır. Sektörel istihdam verilerindeki nispi başarıya rağmen, örneğin sektörlerin katma değer göstergelerine ilişkin en güncel veri 2006, bölgesel düzeyde kişi başına düşen gayrisafi yurt içi hasılaya ilişkin en güncel veri ise 2001 yılına aittir.

2006 yılı verilerine göre, Bölge gayrisafi katma değerinin yüzde 55,8'i hizmetler sektöründe, yüzde 26,6'sı sanayi sektöründe ve yüzde 17,6'sı da tarım sektöründe konumlanmaktadır. 2007 OECD üye ülkeleri ortalamalarında hizmet sektörünün katma değer payı yüzde 65,76, sanayinin payı 29,4 ve tarımın payı yüzde 3,59'dur.

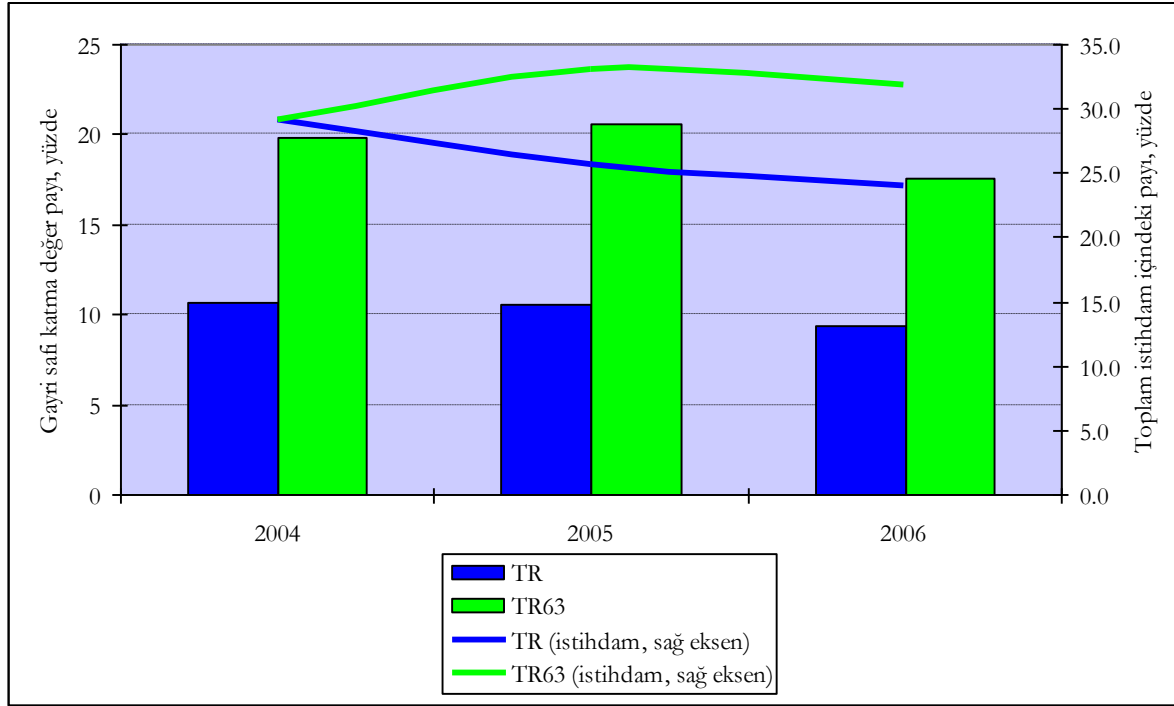
Bölgenin toplam gayrisafi katma değeri içerisinde tarımın payı ülke geneline kıyasla iki kat yüksek seyretmekte ve tarımsal sektörlerde herhangi bir istihdam çözülmesi gözlenmemektedir.

Mevcut istatistikler tarımın bölgesel iktisadi faaliyet kolları arasında başat öneme sahip olduğunu vurgulamaktadır. Bölgenin toplam gayrisafi katma değeri içerisinde tarımın payı ülke geneline kıyasla iki kat yüksektir (Şekil 2.1). 2006 yılında ülke genelinde tarımın gayrisafi katma değeri içindeki payı yüzde 9,4 iken, bu pay bölgede yüzde 17,6'dır.

Yüzde 30'lar civarındaki yüksek bölgesel istihdam payı ile bölge tarımı ülke ortalamasının üzerinde seyreden bir istihdam grafiği izlemektedir. Ülkemizde yaygın bir olgu olan tarım sektöründeki istihdam çözülmesinin aksine, bölge tarımı istihdam piyasalarındaki ağırlığını sürdürmektedir. Aynı veriler son yıllarda tarımsal işgücünün üretkenliğinde nispi bir azalmanın meydana geldiğine dair kuvvetli işaretler vermektedirler. Bununla birlikte söz konusu gözlem detaylı istatistiki çalışmalar ve ilave iktisadi analizler neticesi açıklığa kavuşturulmaya muhtaçtır.

Aynı veriler son yıllarda tarımsal işgücünün üretkenliğinde nispi bir azalmanın meydana geldiğine dair kuvvetli işaretler vermektedirler.

Şekil 2.1 Tarım Sektörünün Bölgesel GSKD ve Toplam İstihdam Payları (2004-2006)

Kaynak : TÜİK Bölgesel Göstergeler, 2009

Türkiye'nin toplam gayrisafi katma değerinin yüzde 2,3'ü bölgede üretilirken bu oran tarım sektörü için yüzde 4,4'tür. Bölge, ülke tarım sektörüne sağlanan katkı bakımından Düzey 2 Bölgeleri arasında 10.sıradadır. ⁴

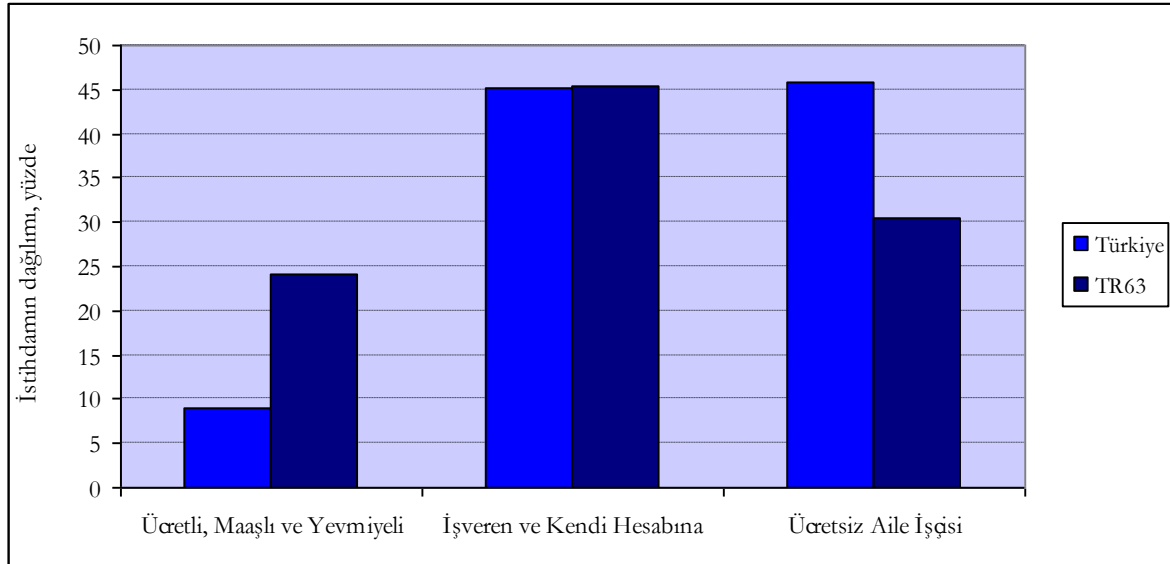
Bölge, Türkiye toplam tarım istihdamının yüzde 4,2'sini karşılamaktadır. Bölgede tarım sektöründe çalışanların yüzde 45,4'ü işveren ve kendi hesabına çalışandır. Türkiye genelinde tarım sektöründe çalışanların yüzde 45,9'u ücretsiz aile işçisi olarak yer almakta iken bölgede bu oran yüzde 30,4'e düşmekte buna karşılık ücretli ve yevmiyeli olarak çalışan tarım işçilerinin oranı Türkiye ortalamasının oldukça üzerinde yer almaktadır.

Ücretsiz aile işçilerinin ülke ortalamasının altında ve yevmiyeli tarım işçileri oranının ülke ortalamasının üzerinde yer alması, tarımsal faaliyet kollarındaki iktisadileşme, örgütlenme ve kurumsallaşma süreçlerini sergilemektedir.

⁴ TÜİK Bölgesel Göstergeler, 2009

Ücretsiz aile işçilerinin ülke ortalamasının altında ve yevmiyeli tarım işçileri oranının ülke ortalamasının üzerinde yer alması, tarımsal faaliyet kollarındaki iktisadileşme, örgütlenme ve kurumsallaşmayı sergilemektedir (Şekil 2.2).

Şekil 2.2 Tarımsal İstihdamın İş Durumuna Göre Dağılımı (bin kişi) (2009)

Kaynak: TÜİK, 2010, İşgücü veritabanı.

Tablo 2.1 Arazi Dağılımı (ha.) (2008)

	Yüzölçümü	Tarım Alanı	Orman ve Fundalıklar	Çayır-Mera	Diğer Araziler
Hatay	586.700	267.085	208.165	53.375	58.075
K.Maraş	1.452.500	366.251	503.321	183.204	399.724
Osmaniye	321.500	149.169	143.653	4.000	24.678
TR63	2.360.700	782.505	855.139	240.579	482.477
Türkiye	78.534.700	24.505.000	21.189.000	14.617.000	18.223.700

Kaynak: TÜİK, 2010.

Bölgedeki tarım alanları, Türkiye'deki toplam tarım alanlarının yüzde 3,2'sini, bölgenin toplam arazi varlığının ise yüzde 33'ünü kapsamakta olup; bu oran genel olarak Türkiye ortalaması

(yüzde 31) ile paralellik göstermektedir. Bölgedeki orman ve fundalıklar ise bölge arazisinin yüzde 36'sını kaplamakta olup bu oran Türkiye'de yüzde 27'dir. Ormanlık alanların önemli bir kısmı Kahramanmaraş ilinde yer almaktadır. Bölge, çayır ve mera varlığı bakımından Türkiye ortalamalarının altında yer almakta ve bunun da önemli bir kısmı Kahramanmaraş'ta bulunmaktadır.

Tarımsal arazi varlığı iktisadi bir kıymet olarak ülke ortalamasının üzerinde bir verimliliğe sahiptir. Bu arazilerin yüzde 72'si tarla, yüzde 19'u meyve ve yüzde 7'si ise sebze üretim alanı olarak değerlendirilmektedir.

Bölgede tarım yapılan arazinin yüzde 72'si tarla arazisi olarak kullanılmaktadır. Bu durum bölgenin bitkisel üretimine de yansımakta ve tahıl ve yağlı tohumlu bitkilerin üretimi, bölgenin tarımsal ürün yapısında öne çıkmaktadır. Tarım arazilerinin yüzde 19'u meyve ve yüzde 7'si de sebze üretim alanı olarak kullanılmaktadır. Nadasa bırakılan tarım alanının toplam tarım alanına oranı yüzde 2 olup Türkiye ortalamasına göre (yüzde 18) oldukça düşük seviyelerdedir.

Tarım arazilerinin kullanım alanlarına göre dağılımında, sebze ve meyve üretim alanlarının Türkiye ortalamalarının üzerinde yer aldığı buna karşılık tarla ürünleri üretim alanlarının Türkiye ortalamasına göre daha az yer kapladığı görülmektedir.

Son yıllarda Türkiye'de kullanılan tarım alanları ve bu alanların kullanım amaçlarına göre dağılımı incelendiğinde hem ülkemizde hem de Bölgede kullanılan toplam tarım alanlarının azaldığı görülmektedir. 2002 yılında 26 Milyon 579 Bin 218 ha. olan Türkiye toplam tarım alanı 2009 yılında 24 Milyon 318 Bin 537 ha. olurken, Bölgedeki tarım alanı ise 2002 yılında 883 Bin 258 ha. iken 2009 yılında 759 Bin 816 ha. olmuştur.

Bölge tarımı, meyve yetiştiriciliğinde uzmanlaşma eğilimini güçlendirmiş ve 2002-2009 arası dönemde meyveciliğe tahsis edilen tarım arazisi üçte bir oranında artırmıştır.

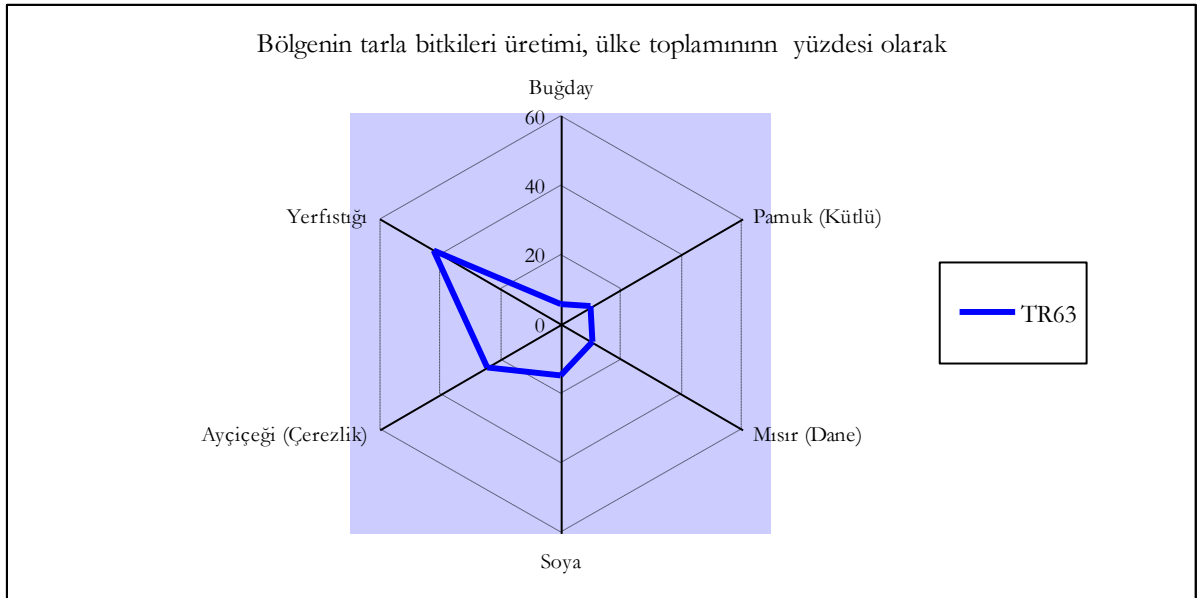
Ancak, kullanılan toplam tarım alanı içerisinde tarla alanı ve sebze üretilen alanların azalmasına rağmen hem Türkiye genelinde hem de Bölgedeki meyvelik alanlardaki artış dikkati çekmektedir. 2002 yılında Türkiye genelinde 2 Milyon 673 Bin 525 ha. olan meyvelik alanlar yüzde 10'luk bir artış ile 2009 yılında 2 Milyon 942 Bin 984 ha. olmuştur. Meyvelik alanlar Bölgede ise daha yüksek bir oranda artış göstererek, 2002 yılında 108 Bin 897 ha. iken yüzde 33 oranında artış göstererek 2009 yılında 145 Bin 363 ha. olmuştur.

2.1.1. Tarımsal Üretim

Bölgenin tarımsal ürün üretiminde gerek üretim alanı gerekse ürün miktarı bakımından en önemli yeri tahıllar ve diğer bitkisel ürünler almaktadır. Toplam tarım alanının yüzde 72'si bu ürünlere tahsis edilmiş durumdadır. Tahıllar ve diğer bitkisel ürün üretiminde buğday başta olmak üzere arpa, mısır, pamuk, çerezlik ve yağlık ayçiçeği, yerfıstığı ve soya önemli yer tutmaktadır.

Türkiye toplam buğday üretiminin yüzde 5'i, kütlü pamuk üretiminin yüzde 9'u, dane mısır üretiminin yüzde 10'u, soya üretiminin yüzde 15'i, çerezlik ayçiçeği üretiminin yüzde 24'ü ve yerfıstığı üretiminin yüzde 42'si bölgede gerçekleştirilmektedir. Hatay buğday ve pamuk, Kahramanmaraş buğday, çerezlik ayçiçeği ve Osmaniye ise yerfıstığı, soya ve dane mısır üretiminde öne çıkmaktadır.

Şekil 2.3 Bölgenin Tarla Bitkileri Üretiminin Ülke Toplamı İçindeki Yeri (2009)

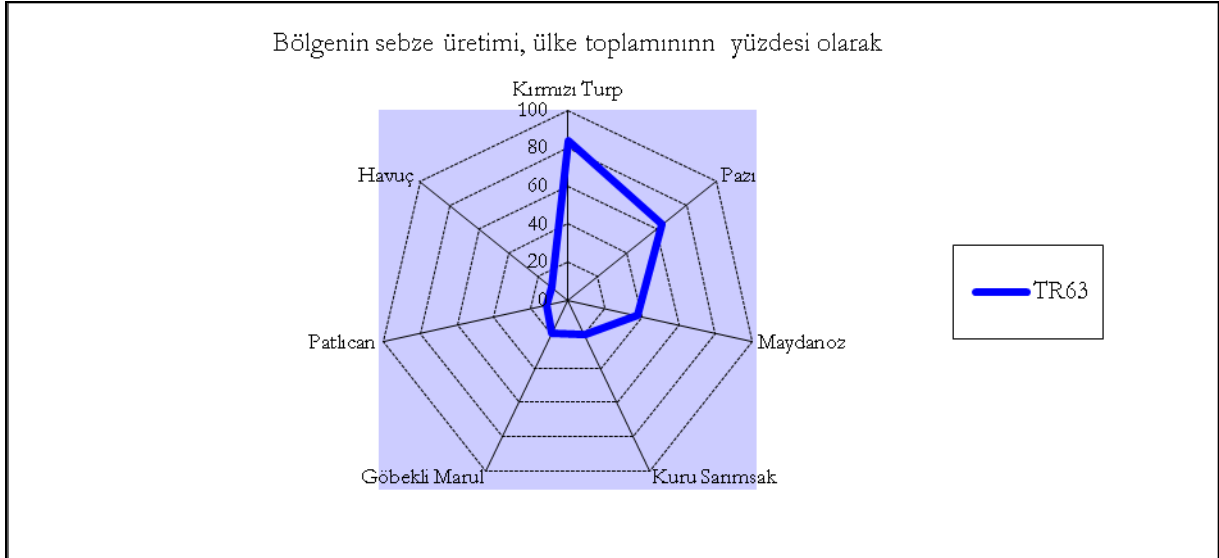

Kaynak: TÜİK, Bölgesel Göstergeler, 2009

Bölgenin toplam tarım arazisi içerisinde diğer tarımsal ürün türlerine göre daha az alan kaplayan sebze üretimi, üretim miktarı bakımından Türkiye ölçeğinde önemli değerlere sahiptir. Üretim miktarı bakımından domates, kuru soğan, hıyar ve karpuz üretiminde öne çıkan bölge kırmızı turp, maydanoz ve taze soğan üretiminde Türkiye'de ilk sırada, kuru sarımsak, havuç ve göbekli marul üretiminde ilk üç içerisinde yer almaktadır.

Bölge tarımının örgütlediği iktisadi faaliyetlerin önemli bir kısmı turuncgiller, zeytincilik, sebze yetiştiriciliği, çekirdekli üzüm, çerezlik ayçiçeği ve yerfıstığı üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Şekil 2.4 Bölgenin Sebze Üretiminin Ülke Toplamı İçindeki Yeri

Kaynak: TÜİK, Bölgesel Göstergeler, 2009

Sebze üretiminde ülkemizin önemli üretim alanlarından biri olan Hatay ilinde, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerine göre daha fazla üretim yapıldığı görülmektedir. Geniş bir ürün çeşitliliği olan Hatay ili, üretimde Türkiye ölçeğinde söz sahibidir. Türkiye toplam pazı üretiminin yüzde 63'ü, maydanoz üretiminin yüzde 37'si, göbekli marul üretiminin de yüzde 16'sı bu ilde gerçekleştirilmektedir. Bu ürünlerin üretiminde Hatay ili Türkiye'de ilk sırada yer almaktadır.

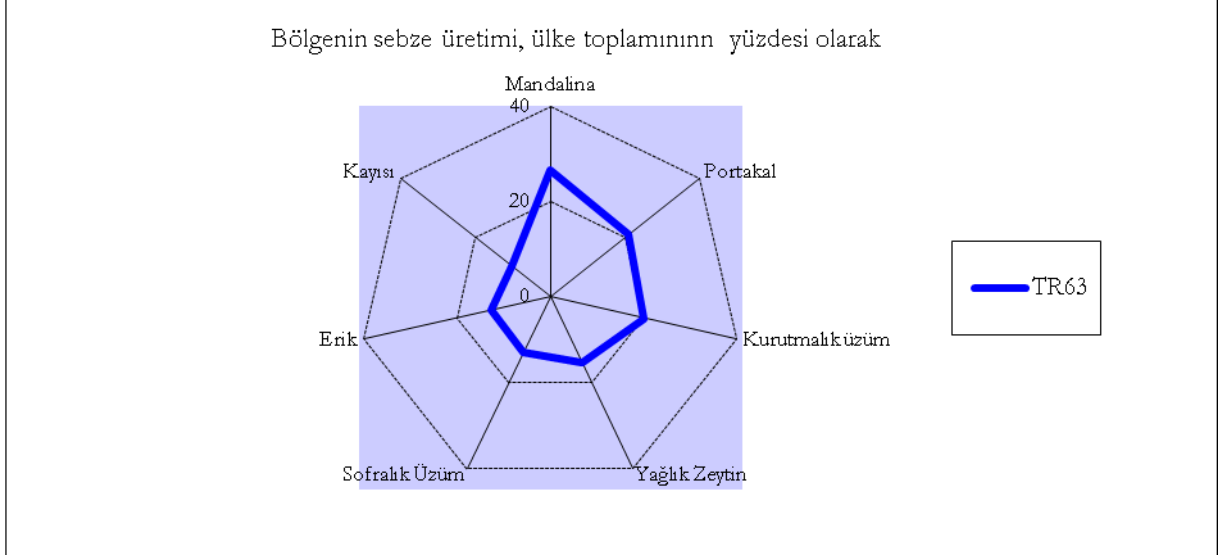
Bunların dışında taze soğan, kuru soğan, kuru sarımsak, patlıcan ve havuç üretiminde Türkiye'de ilk üç sırada olan Hatay'da domates, hıyar, salçalık ve sivri biber ve kavun diğer önemli ürünlerdir.

Bölgenin diğer illerinden Osmaniye kırmızı turp ve karpuz üretiminde, Kahramanmaraş ise baharatlık biber ve acur üretiminde öne çıkmaktadır.

Bölge toplam tarım alanları içerisinde meyvelikler yüzde 19 oranında yer kaplamakta olup bu oranın Türkiye ortalaması yüzde 12'dir. Zeytin üretimi bölge geneline yayılmış önemli bir faaliyet olmakta, ayrıca turuncgiller, sofralık ve kurutmalık üzüm, kayısı, nar ve ceviz üretimi bölgede öne çıkmaktadır. Hatay ilinde portakal, mandalina, yağlık zeytin, erik, Kahramanmaraş ilinde üzüm, ceviz, kayısı, Antep fıstığı ve Osmaniye ilinde ise yağlık zeytin, portakal ve kiraz üretimi önem arz etmektedir.

Türkiye mandalina üretiminin yüzde 27'si, portakal üretiminin yüzde 21'i, kurutmalık çekirdekli üzüm üretiminin yüzde 20,1'i ve yağlık zeytin üretiminin yüzde 15'i bölgede yapılmaktadır.

Şekil 2.5 Bölgenin Meyve Üretiminin Ülke Toplamı İçindeki Yeri

Kaynak: TÜİK, Bölgesel Göstergeler, 2009

Organik Tarım Uygulamaları

Bölgede organik tarım uygulamaları hem organik tarım yapılan alan hem de elde edilen organik ürün bakımından oldukça düşük düzeyde kalmaktadır. Türkiye’de 2008 yılında elde edilen toplam organik ürünlerin yüzde 1,7’si bölgeden sağlanmaktadır. Bölgenin Türkiye toplam tarımsal üretimdeki payının ise yüzde 4,4 olduğu düşünüldüğünde organik tarımdan aldığı pay düşük kalmaktadır.

Toplam tarım alanının yüzde 0,06’sı organik tarım amaçlı kullanılmakta olup Hatay’da organik pamuk, buğday üretimi ve organik sebzeçilik, Kahramanmaraş’ta ise organik sebzeçilik ve zeytincilik uygulamaları gerçekleştirilmektedir.

Bölgenin tarımsal kümelenmesi, tarımsal üretim alanlarındaki nitelikli uzmanlaşması, verimli arazi varlığı ve girişim yetenekleri gibi avantajlarına rağmen bölge, ülke çapında yükselen organik tarım faaliyetlerinden ancak küçük bir pay alabilmektedir.

Tablo 2.2 Organik Tarım Uygulamaları (2008)

	Çiftçi Sayısı		Ekilen Alan (ha.)		Üretim (ton)	
	2007	2008	2007	2008	2007	2008
Hatay	5	6	445	123	1.325	1.250
K.Maraş	6	6	608	363	4.776	5.776
Osmaniye	-	-	-	-	-	-
TR63	11	12	1.053	486	6.101	7.026
Türkiye	10.553	9.384	135.359	141.752	431.205	415.380

Kaynak: TÜİK, 2009.

Örtü Altı Üretim Uygulamaları

Bölgedeki örtü altı üretim Türkiye ölçeğinde önem arz edecek bir konumda değildir. 2009 yılında Türkiye genelinde yapılan 5 Milyon 257 Bin ton örtü altı üretimin ancak yüzde 1'i bölgede gerçekleştirilmiştir.

Tablo 2.3 Örtü Altı Üretim Alanları (da.) (2009)

	Cam sera	Plastik sera	Yüksek Tünel	Alçak Tünel	Toplam
Hatay	4	505	1.754	8.592	10.855
K.Maraş	10	44	-	-	54
Osmaniye	-	27	3	825	855
TR63	14	576	1.757	9.417	11.764
Türkiye	82.932	220.186	77.046	187.016	567.180

TÜİK, 2010

Bölgede büyük bir çoğunluğu Hatay ilinde yapılan örtü altı üretimde kavun, karpuz, hıyar, domates, patlıcan ve biber üretimi gerçekleştirilmekle birlikte örtü altı üretim faaliyetleri, bölgenin tarımsal üretimi içerisinde önemli bir konumda değildir. 2009 yılında bölgede en çok örtü altı üretim yapılan domates, hıyar, biber, kavun, karpuz ve patlıcan üretiminde, bölgenin toplam üretimi 817 bin ton olup bunun 58 bin tonu örtü altı üretim olarak gerçekleştirilmiştir.

Bölgenin örtü altı üretim konusunda arazi yapısı ve mevsimsel koşullar bakımından önemli avantajları olmasına rağmen örtü altı üretim yeterince gelişmemiştir. Örtü altı üretimin Bölgede geliştirilmesi ürün verimliliği ve katma değeri bakımından katkı sağlayacağı gibi üretime konu olan ürünlerde markalaşmayı da sağlayabilecektir.

Bölgenin uygun tarımsal arazi varlığı ve mevsim koşullarına rağmen Bölgede örtü altı üretim gelişmemiştir. Örtü altı üretimin Bölgede geliştirilmesi ürün verimliliği ve katma değeri bakımından katkı sağlayacağı gibi üretime konu olan ürünlerde markalaşmayı da sağlayabilecektir.

Tablo 2.4 Örtü Altı Üretim Yapılan Ürünler (2009)

	Domates	Patlıcan	Biber (Sivri)	Hıyar	Kavun	Karpuz	Muz
Hatay	19.994	6.054	5.395	5.718	7.500	3.608	198
K.Maraş	800	-	-	168	-	-	-
Osmaniye	440	-	-	118	100	4.800	-
TR63	21.234	6.054	5.395	6.004	7.600	8.408	198
Türkiye	2.657.461	197.785	260.485	973.871	117.627	755.863	145.788

TÜİK, 2010

2.1.2. Hayvansal Üretim

Bölgede bitkisel üretim faaliyetleri daha yoğun olarak yapılsa da özellikle kırsal kesimlerde hayvancılık faaliyetleri de önemli bir geçim kaynağıdır. Bölge, Türkiye küçükbaş hayvan sayısının yüzde 2,5'ine, büyükbaş hayvan sayısının ise yüzde 2'sine sahiptir.

Yetişkin küçükbaş ve büyükbaş hayvan varlığının yüzde 55'i süt üretiminde kullanılmakta ve bölge Türkiye süt üretiminin yüzde 3'ünü karşılamaktadır. Türkiye kırmızı et üretiminin ise yüzde 3'ü bölgeden karşılanmaktadır.

Kahramanmaraş, küçükbaş ve büyükbaş hayvan varlığı ve elde edilen hayvansal ürün bakımından bölgede başat rol oynamaktadır. Bölgedeki küçükbaş ve büyükbaş hayvan varlığının yüzde 57'si, süt üretiminin yüzde 42'si, kırmızı et üretiminin yüzde 54'ü ve deri üretiminin yüzde 44'ü

Kahramanmaraş'ta gerçekleştirilmektedir. Kanatlı havyan varlığı ve bunlara bağlı üretimde ise Hatay ili öne çıkmakta olup bölgedeki tavuk varlığının yüzde 58'i, beyaz et üretiminin tamamı ve yumurta üretiminin yüzde 47'si bu ilde yer almaktadır. Bölgedeki arıcılık faaliyetleri ve bal üretimi Türkiye ölçeğinde önemli bir yer tutmamakta olup bölgenin arı kovanı varlığının yüzde 44'ü ve bal üretiminin yüzde 48'i Hatay ilinde bulunmaktadır.

Bitkisel ve Hayvansal Üretim Değerleri

Bölge bitkisel üretim değeri Türkiye toplam bitkisel üretim değerinin yüzde 6'sını, hayvansal ürün değeri ise Türkiye toplam hayvansal ürün değerinin yüzde 2,4'ünü oluşturmaktadır. Bölge, Türkiye toplam tarım alanlarının yüzde 3'üne sahip iken bitkisel üretimden yüzde 6 pay alması, bölgede tarımsal arazinin Türkiye ortalamalarının üzerinde bir verimlilikte kullanıldığını düşündürmektedir.

Tablo 2.5 Bitkisel Üretim ve Hayvansal Ürün Değerleri (2008)

	Bitkisel Üretim Değeri (bin TL.)	Kişi Başı Bitkisel Üretim Değeri (TL)	Hayvansal Ürünler Değeri (bin TL.)	Kişi Başı Hayvansal Ürünler Değeri (TL)
Hatay	2.180.537	1.543	216.975	154
K.Maraş	1.199.526	1.165	247.725	241
Osmaniye	632.936	1.362	111.622	240
TR63	4.013.000	1.380	576.322	198
Türkiye	66.010.114	923	23.816.982	333

Kaynak: TÜİK, 2009

Bölgede kişi başına düşen bitkisel üretim değeri 1.380 TL ile Türkiye ortalamasının üzerinde yer almaktadır. Kahramanmaraş bölgenin en geniş tarım arazilerine sahip olmasına rağmen bölgede hem toplam hem de kişi başına düşen bitkisel üretim değerinde Hatay daha önde gelmektedir. Bölgedeki tarım arazilerinin yüzde 47'si Kahramanmaraş'ta olmasına rağmen, elde edilen bitkisel üretim değerinin yüzde 54'ü Hatay ilinden sağlanmaktadır. Bölgedeki kişi başına düşen hayvansal ürün değeri ise Türkiye ortalamasının altındadır.

Tarımsal alan ve makineleşme açısından, bölgenin Türkiye ortalamalarında yer aldığı görülmektedir. Ancak bölgenin tarımsal faaliyetlerinde önemli bir yer tutan tahıl ürünleri üretiminde kullanılan biçerdöver sayısı, bölgenin ekim alanına göre Türkiye ortalamalarının altında yer almaktadır.

Tarımsal Krediler

Türkiye Bankalar Birliği tarafından yayımlanan verilere göre bölgede kullanılan toplam kredi hacmi içerisinde, tarım sektöründe kullanılan kredilerin oranı Türkiye ortalamasının üzerinde yer almaktadır. Bölgede kullanılan tarımsal kredi toplam kredilerin yüzde 6,1'ini oluştururken bu oranın Türkiye ortalaması yüzde 3'tür.

Tablo 2.6 Kullanılan Toplam ve Tarımsal Krediler (2009)

	Kullanılan Toplam Kredi (bin TL)	Tarımsal Kredi (bin TL)	Tarımsal Kredi Payı (yüzde)	Kişi Başı Tarımsal Kredi (TL)
Hatay	3.613.961	204.439	5,7	141
K.Maraş	1.568.144	91.704	5,8	88
Osmaniye	654.785	60.881	9,3	129
TR63	5.836.890	357.024	6,1	121
Türkiye	379.404.761	11.490.009	3,0	158

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, 2010

Bölgede kişi başına düşen tarımsal kredi miktarı ise Türkiye ortalamalarının altındadır. Kişi başı tarımsal kredinin en yüksek olduğu Hatay ilinde 2009 yılında 3 Milyar 613 Milyon 961 Bin TL. kredi kullanılmış olup bölgedeki toplam tarımsal kredi miktarının yüzde 62'sini oluşturmaktadır.

Tarımla ilgili göstergelerden ve çözümlemelerden hareketle, Bölgenin konvansiyonel tarımsal örgütlenmenin ve verimliliğin sınırlarında olduğu söylenebilir. Bölge için yeni bir tarımsal dönüşüm stratejisi gerekmektedir. Bu dönüşüm;

- Kırsal yoksulluk olgusunun azaltılmasını,
- Organik tarımın ve örtü altı üretimin alt kümeler bazında geliştirilmesini,
- Modern ve etkin sulama tekniklerinin entegrasyonunu,
- Ürün deseninin katma değer artışı sağlayacak şekilde modifikasyonunu,
- Tarıma dayalı sanayinin geliştirilerek, Gıda-sanayi arasında katma değer köprüsünün kurulmasını,
- Ölçek ekonomisinden artan oranlarda yararlanmayı içermelidir.

Tarımla ilgili göstergelerden ve çözümlemelerden hareketle, Bölgenin konvansiyonel tarımsal örgütlenmenin ve verimliliğin sınırlarında olduğu söylenebilir. Bölge için yeni bir tarımsal dönüşüm stratejisi gerekmektedir.

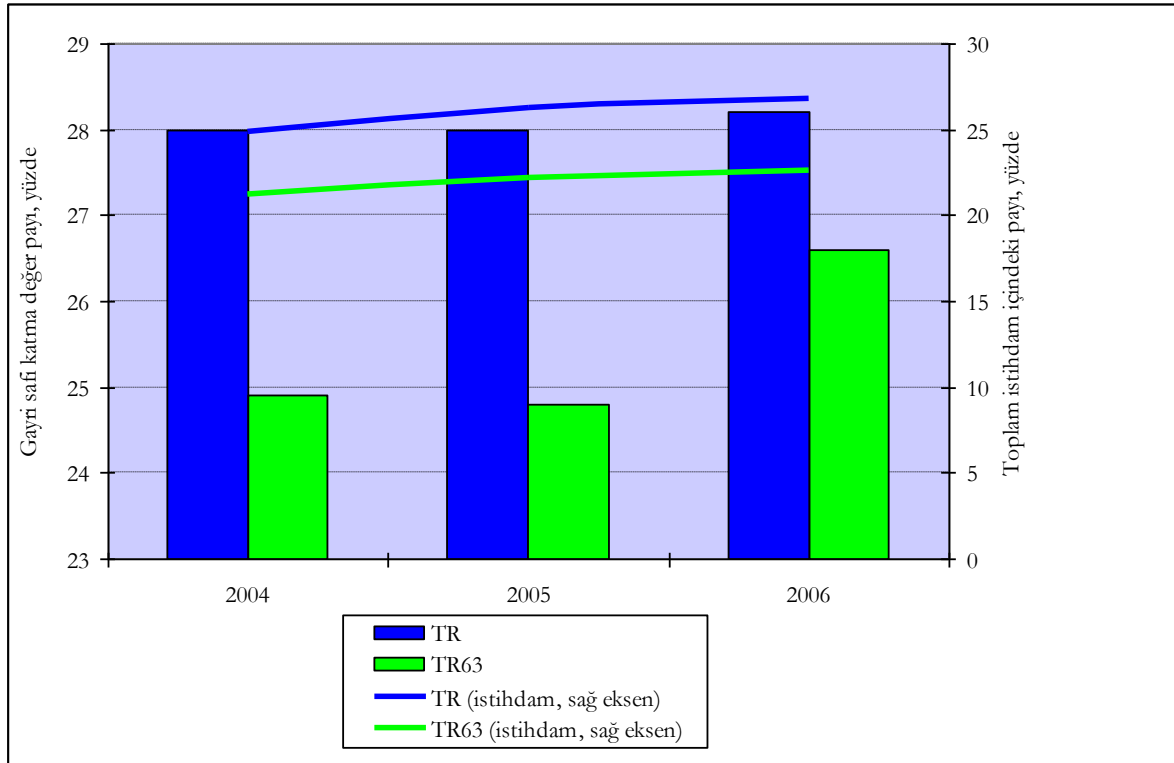
2.2. SANAYİ

Mevcut istatistiklere göre gayrisafı katma değer katkısı açısından, sanayi sektör kolları Türkiye ortalamasına yaklaşarak bölge ekonomisinde gittikçe artan bir ağırlığa ulaşmıştır. Buna göre bölge sanayisi bölgesel katma değer içerisindeki payını yüzde 25’ler seviyesinden bir buçuk puan daha yukarıya taşıyarak ülke ortalaması olan yüzde 28 eşiğine yaklaştırmış durumdadır (Şekil 2.6). Benzer şekilde bölge sanayinin istihdam piyasalarındaki ağırlığı sürekli bir yükselme kaydetmiştir.

Sanayi kollarının bölgesel katma değer ve istihdam içindeki ağırlığı hissedilir ölçüde artış göstermiştir.

Bölge sosyoekonomik gelişmişlik sıralamasında 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 15’inci sırada yer alırken, imalat sanayi gelişmişlik sıralamasında 10’uncu sırada yer almaktadır (Dinçer ve diğerleri, 2003; 102-116). Bölgenin imalat sanayi gelişmişlik sıralamasında, sosyoekonomik gelişmişlik sıralamasına göre daha yukarılarda yer alması imalat sanayi sektörünün Bölge sanayisi için önemli bir sektör olduğunu göstermektedir.

Şekil 2.6 Sanayi Sektörünün Bölgesel GSKD ve Toplam İstihdam Payları (2004-2006)

K

Kaynak: TÜİK, Bölgesel Göstergeler, 2009

Türkiye'nin toplam gayrisafi katma değerinin yüzde 2,3'ü bölgede üretilirken sanayi sektöründen sağlanan toplam gayrisafi katma değerinin yüzde 2,1'i bölgede üretilmekte olup bölge sanayi sektörüne sağlanan katkı bakımından 26 Düzey 2 Bölgesi içerisinde 9'uncu sırada bulunmaktadır.

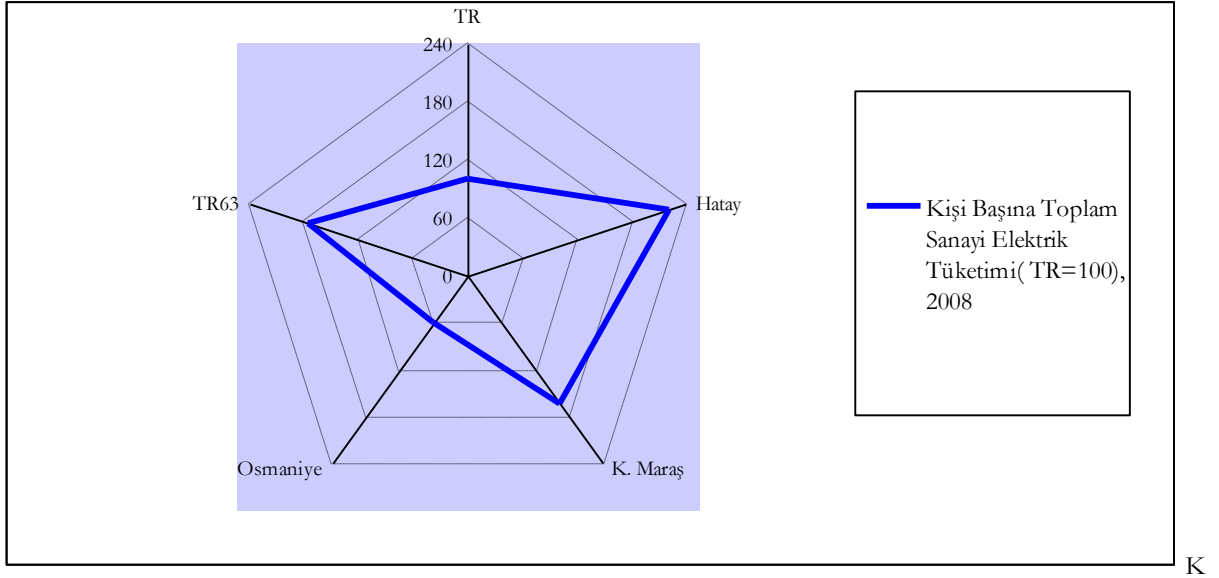
Hatay, sosyoekonomik gelişmişlik sıralaması bakımından iller arasında 29'uncu sırada yer alırken, imalat sanayi gelişmişlik sıralamasında 15'inci sırada bulunmaktadır (Tablo 2.7). Kahramanmaraş, sosyoekonomik gelişmişlik sıralaması bakımından iller arasında 48'inci sırada, imalat sanayi gelişmişlik sıralamasına göre ise 27'inci sırada yer almaktadır. Osmaniye ise sosyoekonomik gelişmişlik sıralaması bakımından iller arasında 47'inci sırada iken, imalat sanayi gelişmişlik sıralamasına göre 57'inci sırada bulunmaktadır. Osmaniye, diğer illerin aksine imalat sanayi gelişmişlik sıralamasında sosyoekonomik gelişmişlik sıralamasına göre daha geride bulunmaktadır.

Tablo 2.7 Hatay-Kahramanmaraş-Osmaniye İllerine Ait Genel Göstergeler

	Hatay	K.Maraş	Osmaniye	TR63	Türkiye
Sosyal-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması	29	48	47	15	-
İmalat Sanayi Gelişmişlik Sıralaması	15	27	57	10	-
İş Kayıtlarına Göre Girişim Sayıları Toplamı (2008)	57.649	36.515	17.637	111.801	3.490.786
İş Kayıtlarına Göre Girişim Sayıları Toplamı (2008)İmalat	6.266	4.939	1.937	13.142	446.393
Kişi Başına Toplam Elektrik Tüketimi(KWh)(2008)	3.252	2.431	1.347	2.657	2.264
Kişi Başına Toplam Sanayi Elektrik Tüketimi(KWh)(2008)	2.299	1.697	637	1.820	1.047
Toplam Elektrik Tüketimi(MWh)(2008)	4.595.424	2.501.786	626.058	7.723.268	161.947.528

Kaynak: TÜİK, 2009; DPT, 2003

Şekil 2.7 Kişi Başına Sanayi Elektrik Tüketimi 2008 (TR=100)

Kaynak: TÜİK, 2009

Sanayi kollarının yapılaşmasına ve nispi gelişmişliğine ilişkin diğer önemli bir gösterge enerji tüketimidir. Kişi başına sanayi elektrik tüketimleri karşılaştırıldığında, Hatay ve Kahramanmaraş'ın ülke ortalaması üzerinde, Osmaniye'nin ise ortalamanın altında bir tüketim profiline sahip olduğu anlaşılmaktadır (Şekil 2.7). Söz konusu istatistik sanayi kuruluşlarının bölge içindeki dağılımına ilişkin somut bir değerlendirme imkanı sağlamaktadır.

Sanayileşme göstergeleri ekseninde yapılacak bir değerlendirmede Hatay ve Kahramanmaraş ülke ortalamasının üstünde bir performans sergilerken Osmaniye vasatın altında kalmaktadır.

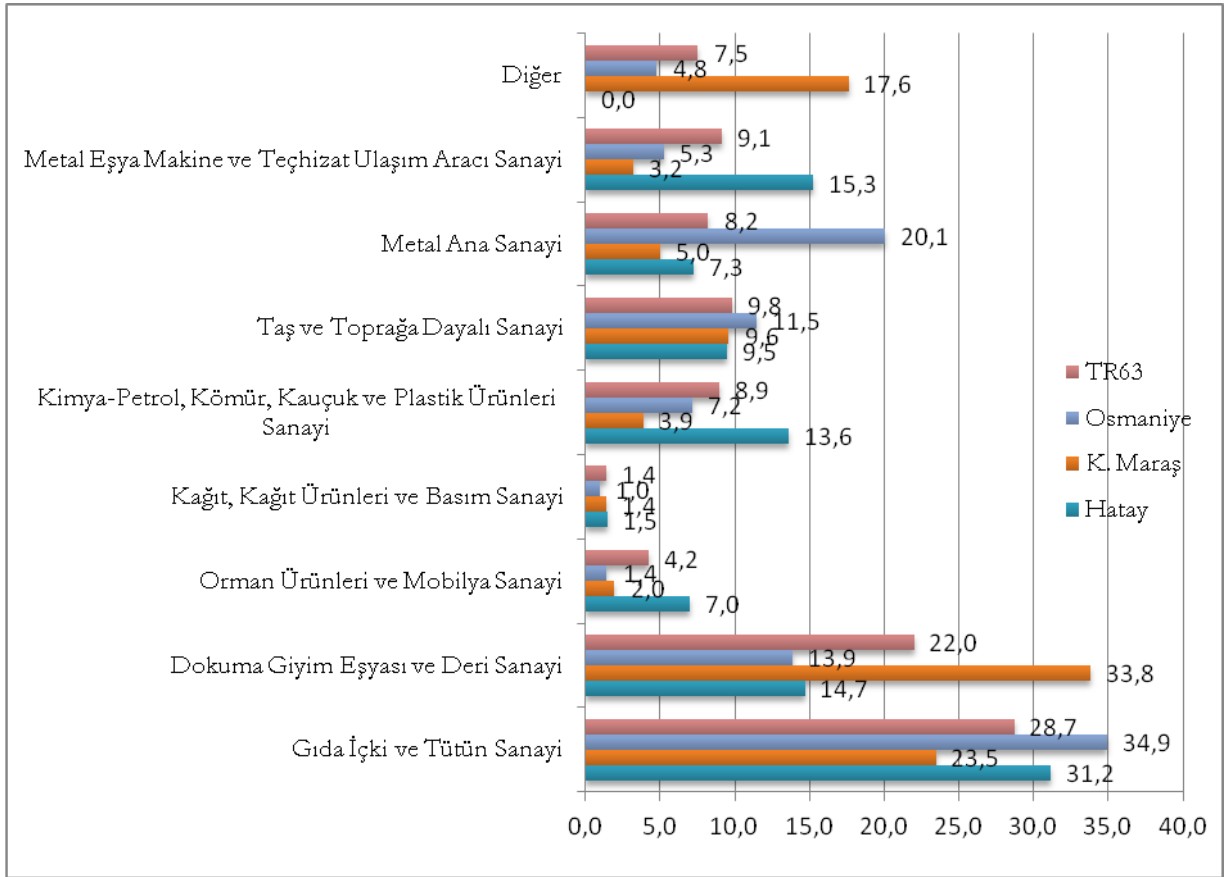
Sanayi Kollarının Mekansal Yerleşimi

Bölge ekonomisinin sanayi kolları itibarıyla yapılaşmasını gözlemleyebilmek için ancak sınırlı sayıda göstergeden yararlanmak mümkündür. Bu göstergelerden başlıcaları sanayi siciline kayıtlı firma bilgilerinden yola çıkarak üretilenlerdir. Bölgedeki sanayi siciline kayıtlı sanayi işletmelerinin sektörel dağılımına bakıldığında gıda, içki ve tütün sanayi firma sayısı 415 olup bu işletmelerin sanayi sektörü içindeki payı yüzde 28,7'dir. Bu payla bu sektör ilk sırada gelmektedir. Gıda

sektörünün ardından dokuma, giyim eşyası ve deri sanayi gelmektedir. 318 firmanın bulunduğu bu sektörün toplam sanayi içindeki payı yüzde 22'dir.

Toplam kayıtlı işletmelerin sayısı baz alındığında gıda, içki ve tütün; dokuma, giyim eşyası ve deri; taşa ve toprağa dayalı sanayiler ve metal iş gruplarının en çok işletme barındıran faaliyet kolları olduğu görülmektedir.

Şekil 2.8 Sanayi Siciline Kayıtlı İşletmelerin Sektörlere Dağılımı (2009) (yüzde)

Kaynak: Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye İl Sanayi ve Ticaret Müdürlükleri

Sanayi kuruluşlarının sektörel dağılımına baktığımızda, Hatay ilinde gıda işletmelerinin sayısı 210 olup bu işletmelerin payı yüzde 31,2'dir. Gıda sektörünün ardından ikinci sırada 103 firma ile metal eşya makine ve teçhizat ulaşım aracı ve ilmi ve mesleki ölçme aletleri sanayi gelmekte olup sanayi sektörü içindeki payı yüzde 15,3'tür. Dokuma giyim eşyası ve deri sanayi sektöründe 99 firma bulunmaktadır. Bu sektörlerin toplam sanayi içindeki payı yüzde 14,7'dir. Orman ürünleri

ve mobilya sanayi ile kağıt, kağıt ürünleri ve basım sanayi sektörlerinde toplam 57 firma bulunmakta olup bu sektörlerin toplam sanayi içindeki payı yüzde 8,5'tir.

Hatay ilinde barındırdığı işletme sayısı itibarıyla başı çeken sektörler gıda, metal, dokuma ve giyim, ve kimya alt kollarından müteşekkildir.

Hatay ilinde sanayi sektöründe firma sayısı açısından öne çıkan bir diğer sektör ise kimya-petrol, kömür, kauçuk ve plastik ürünleri sanayidir. Sektörde toplamda 92 firma bulunurken sektörün sanayi içindeki payı yüzde 13,6'dır. Metal ana sanayi sektörü Hatay ili sanayisinde önemli bir yere sahip olan bir diğer sektördür ve bu sektörde toplam 49 firma bulunmaktadır. Genel olarak işletme sayıları dikkate alınarak bakıldığında Hatay ilinde öne çıkan sektörler gıda, dokuma giyim eşyası ve deri sanayi, metal eşya makine ve teçhizat ulaşım aracı, ilmi ve mesleki ölçme aletleri sanayi , metal ana sanayi, taş ve toprağa dayalı sanayi ve kimya-petrol, kömür, kauçuk ve plastik ürünleri sanayidir.

Kahramanmaraş ilinde gıda, dokuma giyim eşyası ve deri sanayi sektörlerindeki firma sayılarının toplam sanayideki firma sayılarına oranı yüzde 50'den fazladır. Bu sektörlerde toplam 322 firma bulunmaktadır.

Kahramanmaraş ilinde gıda, dokuma giyim eşyası ve deri sanayi sektörlerindeki firmalar sayıca toplam sanayi sektörü firmalarının yarısından fazladır.

Bu sektörleri diğer sanayi sektörü olarak sınıflandırdığımız hediyeelik eşya krom ve çelik mutfak eşyası takip etmektedir. Bu sektörlerde ise 99 firma bulunmaktadır. Bu sektörlerin ardından 54 firma ile taş ve toprağa dayalı sanayi, 46 firma ile metal eşya makine ve teçhizat ulaşım aracı, ilmi ve mesleki ölçme aletleri sanayi ve 22 firma ile kimya-petrol, kömür, kauçuk ve plastik ürünleri sanayi gelmektedir.

İşletme sayılarına göre Osmaniye ilinde öne çıkan sektörler gıda, metal ana sanayi, dokuma ve giyim eşyası, taş ve toprağa dayalı sanayi sektörleridir.

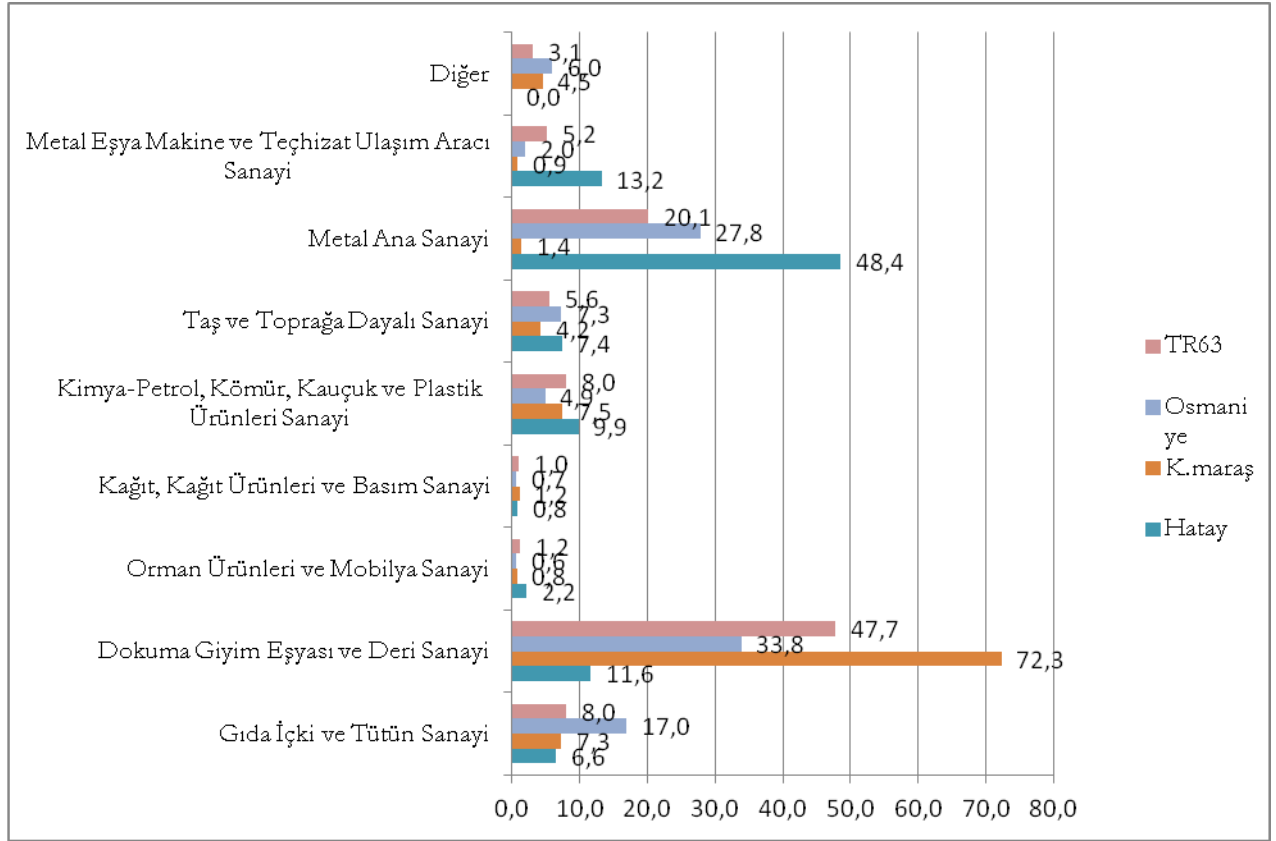
Sanayi siciline kayıtlı toplam 209 firmanın bulunduğu Osmaniye’de, bu 209 firmadan 73’ü gıda sektöründe yer almaktadır. Gıda sanayi sektörünün firma sayılarına göre toplam sanayi içindeki oranı yüzde 34,9’dur ve ilk sırada gelmektedir. Gıda sektörünün ardından 42 firma ve yüzde 20’lik pay ile metal ana sanayi gelirken, bu sektörleri sırası ile tekstil ve taş toprağa dayalı sanayi takip etmektedir. Osmaniye ilinde öne çıkan sektörler gıda, metal ana sanayi, dokuma ve giyim eşyası, taş ve toprağa dayalı sanayi sektörleridir.

Sanayi sektöründeki istihdam dağılımına bakıldığında; *Dokuma giyim eşyası ve deri sanayi* sektörü 30.363 kişi istihdam ve yüzde 47,7’lik payla ile en fazla istihdam oluşturan sektör durumdadır. Bunun en önemli sebebi Kahramanmaraş’ta dokuma giyim eşyası ve deri sanayi sektöründe istihdam edilen kişi sayısının 25.672 olmasıdır. İkinci sırada 12.807 kişi istihdama sahip olan metal ana sanayi gelmekte olup bu sektörün istihdamının sektörel dağılımı içindeki payı yüzde 20,1’dir. Bu sektörleri sırası ile 5.122 kişi ve yüzde 8 pay ile gıda içki ve tütün sanayi sektörü, 5.102 kişi ve yüzde 8 pay ile de kimya-petrol, kömür, kauçuk ve plastik ürünleri sanayi izlemektedir. Taş ve toprağa dayalı sanayi, metal eşya makine ve teçhizat ulaşım aracı, ilmi ve mesleki ölçme aletleri ise yaklaşık yüzde 5’lik paylarla sanayi sektöründeki istihdam edilen kişi sayısı bakımından bölgede öne çıkan sektörlerdendir.

Dokuma, giyim eşyası ve deri sanayi kolu tek başına toplam bölge sanayisi istihdamının yaklaşık yarısını karşılamaktadır. Bunun en önemli sebebi Kahramanmaraş merkezli endüstriyel kümelenmedir ki bu yoğunlaşmanın toplam istihdamı 25.672 kişiye ulaşmaktadır.

Genel olarak işletmelerde istihdam edilen kişi sayısı dikkate alındığında, Bölgede öne çıkan sektörler dokuma giyim eşyası ve deri sanayi, metal ana sanayi ve gıda içki ve tütün sanayi sektörleridir. Bu sektörlerin yanında kimya-petrol, kömür, kauçuk ve plastik ürünleri sanayi , taş toprağa dayalı sanayi ve metal eşya makine ve teçhizat ulaşım aracı, ilmi ve mesleki ölçme aletleri sanayi sektörleri bölge için diğer önemli sektörlerdir.

Şekil 2.9 Sanayi Siciline Kayıtlı İşletmelerin İstihdam Dağılımı (2009) (yüzde)

Kaynak: Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye Sanayi ve İl Ticaret Müdürlükleri

Hatay ilinde sanayi sektöründeki istihdamın dağılımında, 10.497 kişi ve yüzde 48,4'lük pay ile metal ana sanayi ilk sırada gelmektedir. Bu sektörü 2.860 kişi ve yüzde 13,2'lik pay ile metal eşya makine ve teçhizat ulaşım aracı, ilmi ve mesleki ölçme aletleri sanayi izlemektedir. Hatay ilinde dokuma giyim eşyası ve deri sanayi öne çıkan bir diğer sektördür. Bu sektörde toplam 2.504 kişi istihdam edilirken sanayi sektörü içindeki payı yüzde 11,6'dır. Yüzde 6,6'luk paya sahip olan gıda sektörü, yüzde 9,9 ile kimya-petrol, kömür, kauçuk ve plastik ürünleri sanayi ve yüzde 7,4'lük pay ile taş ve toprağa dayalı sanayi sektörü istihdam edilen kişi sayısı bakımından ilde önemli diğer sektörlerdir.

Bölgenin illerinden Kahramanmaraş ilinde, dokuma giyim eşyası ve deri sanayi sektörü yüzde 72,3'lük pay ile istihdam yaratmada ilk sırada gelmektedir. Bu sektörde toplam 25.672 kişi istihdam edilmektedir. Bu sektörün yüzde 7,3'lük pay ile gıda sektörü ve yüzde 7,5'lik pay ile kimya-petrol, kömür, kauçuk ve plastik ürünleri sanayi sektörleri izlemektedir. Taş ve toprağa dayalı sanayi, krom ve çelik mutfak eşyaları sanayi bölgede istihdam yaratmada öne çıkan diğer sektörlerdir.

Bölgenin bir diğer ili olan Osmaniye ilinde, yüzde 33,8'lik pay ile dokuma giyim eşyası ve deri sanayi istihdam yaratma bakımından ilk sırada gelirken, ikinci sırada yüzde 27,8'lik pay ile metal ana sanayi, üçüncü sırada yüzde 17'lik pay ile gıda sanayi, dördüncü sırada yüzde 7,3'lük pay ile taş ve toprağa dayalı sanayi gelmekte; yüzde 4,9'luk pay ile kimya-petrol, kömür, kauçuk ve plastik ürünleri beşinci sırada bulunmaktadır.

Tablo 2.8 TR63 Düzey 2 Bölgesi'ndeki Organize Sanayi Bölgeleri (2010)

O.S.B'nin Adı	O.S.B'nin Büyüklüğü (ha)	Toplam Sanayi Parseli	Üretimdeki Firma Sayısı	OSB'de Çalışan Kişi Sayısı
Hatay O.S.B	150	62	38	1.000
İskenderun O.S.B	208	48	47	4.224
Hatay Payas O.S.B	53	42	35	1.870
Hatay 75. Yıl O.S.B	100	-	-	-
İskenderun II. O.S.B	100	-	-	-
Kahramanmaraş O.S.B	300	55	31	3.142
Elbistan O.S.B	130	-	-	-
Türkoğlu O.S.B	126	101	-	-
Osmaniye O.S.B	380	130	67	5.633
Osmaniye Kadirli O.S.B	120	39	8	122

Kaynak: Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye İl Sanayi ve Ticaret Müdürlükleri

TR63 Düzey 2 Bölgesi illerinden Hatay'da; 1'i Antakya'da, 2'si İskenderun'da, 1'i Dörtöyol'da ve 1'i de Erzin'de olmak üzere, toplam 5 tane organize sanayi bölgesi bulunmakta olup, bunlardan da; Antakya, Payas ve İskenderun Organize Sanayi Bölgeleri faal durumdadır. Kahramanmaraş ilimizde Kahramanmaraş, Elbistan ve Türkoğlu olmak üzere üç adet organize sanayi bölgesi bulunmakta olup bu organize sanayi bölgelerinden sadece biri faaldir. Osmaniye ilimizde Osmaniye ve Osmaniye Kadirli Organize Sanayi Bölgesi olmak üzere 2 adet Organize Sanayi Sitesi bulunmaktadır.

TR63 Düzey 2 Bölgesi'nde bulunan organize sanayi bölgelerinde Hatay'da, gıda, demir ve çelik, dokuma ve giyim, filtre ve makine imalat sanayi; Kahramanmaraş'ta, tekstil, metal mutfak eşyaları ve alüminyum levha imalatı sanayi; Osmaniye'de, makine imalatı, gıda, mermer, tekstil, çelik ve mobilya sanayi öne çıkan sektörlerdir.

Tablo 2.9 TR63 Düzey 2 Bölgesi'ndeki Küçük Sanayi Siteleri (2010)

	Adı	Faaliyete Başladığı Yıl	Toplam İşyeri Sayısı	Mevcut İstihdam
Hatay (TR631)	Antakya K.S.S	1967	1.515	6.000
	İskenderun K.S.S	1967	700	2.100
	Dört Yol K.S.S	1978	150	550
	Payas K.S.S	1986	151	400
K.Maraş (TR632)	Kahramanmaraş K.S.S Merkez I-II-III	1981	1.908	7.500
	Elbistan K.S.S I-II	1992	419	1.650
	Göksun K.S.S	1994	106	320
	Afşin K.S.S I	1990	100	300
	Yeni Elbistan K.S.S	2007	22	66
	Narlı K.S.S	-	50	60
	Kahramanmaraş Terziler Konfeksiyon K.S.S	-	65	-
	Afşin K.S.S II	-	75	-
	Kahramanmaraş Ahşap İşleri K.S.S	-	-	-
	Kahramanmaraş Ayakkabıcılar ve Çantacılar K.S.S	-	-	-
	Pazarcık K.S.S.	-	-	-
	Osmaniye Merkez 1. K.S.S	1979	300	1.500
	Osmaniye Merkez 2. K.S.S	1991	250	1.000
	Kadirli K.S.S.	1977	153	213
	Bahçe K.S.S.	2004	78	70
Osmaniye (TR633)	Düziçi K.S.S	2008	100	105
	Kadirli Marangoz ve Mobilyacılar K.S.S	-	100	-
	Osmaniye Mobilya Ağaç İmalatı	-	100	-

Kaynak: Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye Sanayi ve İl Ticaret Müdürlükleri

Küçük sanayi sitelerinin kurulması ile sanayide; kalite ve standardizasyonun geliştirilmesi, esnek üretim sistemlerinin ve modern teknoloji ve kullanımın yaygınlaştırılması, küçük ve büyük sanayi bütünleşmesinin sağlanması ve katma değeri yüksek üretim yapısına verimli bir şekilde ulaşılması amaçlanmaktadır (Koç, 2008). Hatay ilinde bu amaçları gerçekleştirmek üzere kurulan ve faal olan 4 adet küçük sanayi sitesi vardır. Her biri farklı ilçelerde faal olan bu küçük sanayi sitelerinde 2.516 işyeri bulunmakta ve bu işyerlerinde 9.050 kişi istihdam edilmektedir.

Bölgenin bir diğer ili olan Kahramanmaraş'ta 11 adet küçük sanayi sitesi bulunmakta olup bunlardan sadece 6 tanesi faaldir. Bu küçük sanayi sitelerinde 2.745 işyeri bulunmakta olup toplam istihdam edilen kişi sayısı 9.896'dır. Beş adedi faal olmak üzere toplam yedi küçük sanayi sitesinin bulunduğu Osmaniye ilinde, bu sanayi sitelerinde 1081 işyeri bulunmakta olup toplam istihdam edilen kişi sayısı 2.988'dir.

İstanbul Sanayi Odası İlk 500 Büyük Sanayi Kuruluşu Sıralaması

İstanbul Sanayi Odası tarafından yayınlanan ve ülkemizde sanayi kuruluşlarının performanslarını değerlendiren "İSO İlk 500 Sanayi Kuruluşu-2009" listesine göre TR63 Bölgesinden 20 firma bu prestijli listeye girmeyi başarmıştır. Bunlardan 14 firma Hatay ilinde diğer 6'sı Kahramanmaraş ilinde faaliyet yapmaktadır.

Üretimden satışlara göre yapılan sıralamada Hatay'dan

- İskenderun Demir ve Çelik A.Ş. (12. sıra)
- Tosçelik Profil ve Sac Endüstrisi A.Ş. (45. Sıra)
- Yazıcı Demir Çelik Sanayi ve Turizm Ticaret A.Ş. (59. Sıra)
- Yücel Boru ve Profil Endüstrisi A.Ş. (67. Sıra)
- Nursan Çelik Sanayi ve Haddecilik A.Ş. (70. sıra)
- Nursan Metalurji Endüstrisi A.Ş. (75. sıra)
- Ekinciler Demir ve Çelik San. A.Ş. (77. Sıra)
- Noksel Çelik Boru Sanayi A.Ş. (116. Sıra)
- Tosyalı Demir Çelik San. A.Ş. (151. Sıra)
- Yolbulan Metal Sanayi ve Ticaret A.Ş. (205. Sıra)
- İlhanlar Haddecilik Boru Profil ve Tekstil San. Ltd. Şti. (301. Sıra)
- İlhan Demir Çelik ve Boru Profil Endüstrisi A.Ş. (362. Sıra)
- Koç Haddecilik Tekstil İnşaat Sanayi ve Ticaret A.Ş. (415. Sıra) ve
- Baştuğ Çelik Sanayi A.Ş. (457. Sıra) yer almaktadır.

Kahramanmaraş'tan ise

- Matesa Tekstil Sanayi ve Ticaret A.Ş. (238. sıra)
- Kipaş Mensucat İşletmeleri A.Ş. (315. Sıra)
- Mem Tekstil Sanayi ve Ticaret A.Ş. (325. Sıra)
- Kipaş Denim İşletmeleri A.Ş. (334. Sıra)
- KÇS Kahramanmaraş Çimento Beton Sanayi ve Madencilik İşletmeleri A.Ş (404) ve
- Erdem Tekstil Sanayi ve Ticaret A.Ş. (458. Sıra) firmaları bölgemizi temsil etmektedir.

2009 yılı toplam üretimden satışları 205,3 milyar TL olarak gerçekleşen ilk 500 firmanın içinde yer alan Bölge firmaları, 8,62 milyar TL ile “ISO-500” satışlarının yüzde 4,2'sini sağlamaktadır.

Fortune Türkiye İlk 500 Firma Sıralaması

ISO-500'ün yanında, firma performanslarını gösteren diğer bir çalışma Fortune Türkiye dergisi tarafından yapılmaktadır. ABD'de yayımlanan ve tüm dünyada en çok okunan ekonomi dergilerinden biri olan Fortune dergisinin Türkiye'ye özel çıkarttığı Fortune Türkiye Dergisi'nin Temmuz ayı sayısında Türkiye'nin en büyük 500 şirketi sıralamasına göre, Bölgeden 13 firma Fortune Türkiye'nin belirlediği en büyük 500 şirket arasında yer almaktadır. Bu firmaların 8'i Hatay'da, 5'i ise Kahramanmaraş'ta faaliyet göstermektedir.

Net satışlara göre yapılan sıralamada Hatay'dan

- İsdemir (15. sıra)
- Yazıcı Demir Çelik Sanayi ve Turizm Ticaret A.Ş. (64. Sıra)
- Yücel Boru ve Profil Endüstri A.Ş. (92. Sıra)
- Nursan Çelik Sanayi ve Haddecilik A.Ş. (93. sıra)
- Nursan Metalurji Endüstrisi A.Ş. (101. sıra)
- Noksel Çelik Boru Sanayi A.Ş. (140. Sıra)
- İlhanlar Haddecilik Boru Profil ve Tekstil Sanayi Ltd. Şti. (314. sıra) ve
- Doğan Mahmut Narin Dış Ticaret A.Ş. (399. sıra) yer almaktadır.

Kahramanmaraş'tan ise

- Matesa Tekstil Sanayi ve Ticaret A.Ş. (267. sıra)
- Mem Tekstil Sanayi ve Ticaret A.Ş. (368. sıra)
- Erdem Tekstil Sanayi ve Ticaret A.Ş. (391. sıra)

- Kipaş Pazarlama ve Ticaret A.Ş. (472. sıra) ve
- İskur Tekstil Enerji Ticaret ve Sanayi A.Ş. (496. sıra) firmaları bölgemizi temsil etmektedir.

Bu listenin verilerine göre 2009 yılı toplam net satışı 353,5 milyar TL olarak gerçekleşen ilk 500 firmanın içinde yer alan Bölge firmaları, 9,41 milyar TL ile “Fortune 500” satışlarının yüzde 2,7’sini sağlamaktadır.

Bölgenin, İSO-500 ve Fortune-500 ile benzeri sıralamalardaki yerinin daha yukarılara çıkmasının yolu, katma değeri yüksek ürünlere ve hizmetlere yönelerek ve araştırma-geliştirmeye ve inovasyona ağırlık vererek küreselleşen dünya ekonomisinde daha iyi rekabet edebilmekten geçmektedir.

2.3.ULAŞTIRMA

Ulaştırma sektörü; kara, hava, deniz ve demiryolları taşıma faaliyetlerini kapsamaktadır. Bu sektördeki gelişmeler mal ve faktör piyasalarının entegrasyonunda belirleyici olmakta ve ulaşım sistemleri altyapısı, ekonomik gelişmeyi bütün sektörel eksenler boyunca sürükleyebilecek genel amaçlı teknolojilerden birisi olarak kabul edilmektedir.

İktisadi gelişme yazınında ulaşım sistemleri altyapısı, ekonomik gelişmeyi bütün sektörel eksenler boyunca sürükleyebilecek genel amaçlı teknolojilerden birisi olarak kabul edilmektedir.

Bölge, ulusal düzeyde kuzey-güney ve doğu-batı ekseninde kesişen ekonomik ve demografik merkezleri birbirine bağlayan stratejik bir coğrafyaya sahiptir. Ulusal yük ve yolcu taşımacılığında başat rol oynayan bu ulaşım koridorları bölge üzerinde kesişmektedir. Bölge uluslararası ulaşım için de önemli bir geçiş noktasıdır. Üç kıtanın kavşak noktası olarak uluslararası ulaşımın ve transit taşımacılığın en yoğun ve hareketli olduğu yerlerden biridir. Önemli bir uluslararası karayoluna (E-91), büyük bir limana (İskenderun), Türkiye'nin en önemli sınır kapılarından birine (Cilvegözü) ve Yayladağı giriş-çıkış kapısına sahip bulunmaktadır.

Bu konumun getirdiği avantajlarla ulusal ölçekte ortalamanın üzerinde ulaşım altyapısına sahiptir. Özellikle ticari karayolu, denizyolu ve demiryolu taşımacılığı açısından gelişmiş durumdadır. Fakat yolcu ulaşım altyapısı bölge içinde aynı şekilde gelişmiş değildir. Bölge sıfır sorun diplomasinin beklenen pozitif iktisadi etkilerinden akılcı bir turizm modeli, ticari girişim planı ve ulaşım moduyla azami derecede yararlanabilir. Bölgenin ulusal ve uluslararası yolcu taşımacılığında daha fazla pay alabilmesi sosyoekonomik kalkınmanın yaygınlaşması ve rekabet gücünü artırması bakımından önemlidir.

Bölge sıfır sorun diplomasisinin beklenen pozitif iktisadi etkilerinden akılcı bir turizm modeli, ticari girişim planı ve ulaşım moduyla azami derecede yararlanabilir.

Bu potansiyelin harekete geçirilebilmesi için bölgenin komşu ülkelere bağlantı noktası olan Hatay ilinin sahip olduğu ulaşım altyapısı ve konumundan akılcı tekniklerle yararlanılması zaruridir.

Hatay sahip olduğu liman, otoyol ve demiryolu ađ bağlantılarına ve tarifeli uçuşların ger ekleştittiği havaalanına sahip olması ile birlikte iktisadi erişebilirlik bakımından Türkiye genelinde altıncı en rekabetçi il konumundadır. ⁵

Bölgenin lojistik ve ulaştırma altyapısı planlanırken ürün özelliklerinin göz önüne alınması ve buna göre yapılanmalar gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Ürün hacmi, ürün değeri ve risk karakteristikleri gibi kavramlar lojistik ve ulaştırma alt yapısını önemli derecede etkilemektedir.

Bölgesel Karayolu Sistemi

Devlet yolları uzunlukları bakımından Hatay ilinde bulunan toplam asfalt yol uzunluğu 349 km, Kahramanmaraş ilinde bulunan toplam asfalt yol uzunluğu 397 km, Osmaniye ilinde bulunan toplam asfalt yol uzunluğu ise 67 km.dir. Devlet yollarının tamamı asfalttır (Tablo 2.10).

Tablo 2.10 İllere Göre Devlet Yollarının Satıh Cinslerine Göre Uzunlukları (Km)

DEVLET YOLLARI					
	ASFALT YOLLAR			BÖLÜNMÜŞ	Bölünmüş Yol
	Asfalt	Betonu	Sathi Kaplama	Toplam	YOL / Toplam Yol %
Hatay		168	181	349	173 49,6
K.Maraş		2	395	397	180 45,3
Osmaniye		57	10	67	34 50,1
TR63		227	586	813	387 47,6
Türkiye		7.488	23.282	30.770	13.606 44,2

Kaynak: KGM, 2010

Bölgenin ulusal karayolu sistemi içinde görece gelişmiş bir yol ağı yapısına sahip olduğu görülmektedir. Toplam ulusal il ve devlet yollarının yüzde 2,97'si, köy yollarının yüzde 3,32'si ve ulusal otoyol ağının yüzde 10,10'u bölgede yapılanmış durumdadır.

5 URAK 2008-2009 yılı Erişebilirlik alt endeksi

TR63 Düzey 2 Bölgesinde il yol uzunlukları bakımından Hatay ilinde 272 km, Kahramanmaraş ilinde 533 km, Osmaniye ilinde ise 217 km toplam asfalt yol bulunmaktadır. İl yollarının tamamı asfalt yoldur (Tablo 2.11).

Tablo 2.11 İllere Göre İl Yol Uzunlukları (Km)

İL YOLLARI					
	ASFALT YOLLAR			BÖLÜNMÜŞ	Bölünmüş Yol /
	Asfalt Betonu	Sathi Kaplama	Toplam	YOL	Toplam Yol %
Hatay	7	265	272	44	16,1
K.Maraş	0	533	533	15	2,8
Osmaniye	5	212	217	12	5,5
TR63	12	1.010	1.022	71	6,9
Türkiye	1.193	26.500	27.693	852	3,1

Kaynak: KGM, 2010

Türkiye’de 2008 yılı itibarıyla 288.013 km uzunluğunda köy yolu mevcuttur. TR63 Düzey 2 Bölgesindeki köy yollarının yüzde 29,2’si Hatay’da, yüzde 52,8’i Kahramanmaraş’ta ve yüzde 18’i Osmaniye’de bulunmaktadır (Tablo 2.10).

Tablo 2.12 2008 Yılı İllere Göre Köy Yolu Uzunlukları (Km)

	UZUNLUK
Hatay	2.788
Kahramanmaraş	5.061
Osmaniye	1.721
TR63	9.570
Türkiye	288.013

Kaynak: TÜİK, 2010

Motorlu kara taşıtı sayısında 2007-2009 yılları arasında Türkiye genelinde yüzde 10 oranında artış görülürken aynı süre içinde Hatay ilindeki artış oranı yüzde 12, Kahramanmaraş ve Osmaniye’deki artış oranları yüzde 16 olarak gerçekleşmiştir. Bölgedeki motorlu kara taşıtı sayısının yüzde 57’si Hatay ilindedir.

2010 yılı itibarıyla Hatay motorlu kara taşıtı bakımından Türkiye genelindeki yüzde 2,13'lük payıyla 10. sırada, Kahramanmaraş yüzde 0,93'lük payıyla 26. sırada, Osmaniye yüzde 0,69'luk payıyla 33. sırada yer almaktadır.

Motorlu kara taşıtlarının türlere göre dağılımı incelendiğinde Bölgede yüzde 38,5'lik pay ile otomobil ilk sırada yer alırken, motosiklet yüzde 33'lük pay ile ikinci sırada yer almıştır. Kamyonet sayısı motorlu taşıt toplamının yüzde 11,3'ünü oluşturmaktadır. Bölgedeki toplam otomobil miktarının yüzde 49,9'u ve toplam motosiklet miktarının yüzde 68,5'i Hatay'da bulunmaktadır. Bölgede 41.595 adet traktör bulunmakta ve iller arasında dengeli bir dağılım göstermektedir.

Bin kişi başına özel otomobil sayısı incelendiğinde Osmaniye 83 adet otomobille Türkiye'de 36. sırada, Hatay 71 adet ile 45. sırada, Kahramanmaraş ise 62 adet ile 55. sıradadır. İllerde kaydı yapılan taşıt sayılarına bakıldığında Hatay 9. sırada yer almaktadır. Türkiye'de kaydı yapılan taşıtların yüzde 1,8'i Hatay ilindedir.

Bölgesel Demiryolu Sistemi

Türkiye genelinde demiryolları hat uzunlukları 8.699 km.si ana hat olmak üzere toplam 11.005 km.dir. TR63 Düzey 2 Bölgesinde ise Hatay ilinde 54 km., Kahramanmaraş ilinde 147 km., Osmaniye ilinde ise 68 km. demiryolu bulunmaktadır.

Ulusal demiryolu ağının yüzde 3,09'u bölge coğrafyasında yer almaktadır. Bölge ile özellikle Adana ve Mersin illerine kurulacak hızlı tren hattı, ticaret ve lojistik sektörünün gelişimine önemli katkılar sağlayacaktır.

Bölgesel Havayolu Taşımacılığı ve Altyapısı

Bölge kapsamındaki Kahramanmaraş ve Hatay illerinde iki adet havaalanı bulunmaktadır. Bu erişim noktaları gerek yük gerekse yolcu taşımacılığı açısından hem bölge için hem de civar iller için önemli bir havayolu ulaşımı imkanı sağlamaktadır. Yük ve yolcu taşımacılığındaki ulusal payı hızla artan bu limanların zaman içinde oluşabilecek altyapı eksiklikleri giderilmelidir.

Bölgede yer alan iki havalimanı gerek yük gerekse yolcu taşımacılığında bölge ve civar iller için önemli bir havayolu ulaşımı imkanı sağlamaktadır.

Tablo 2.13 İllerinin Hava Kargo, Yolcu ve Uçak Sayısının Türkiye Toplamındaki Payı

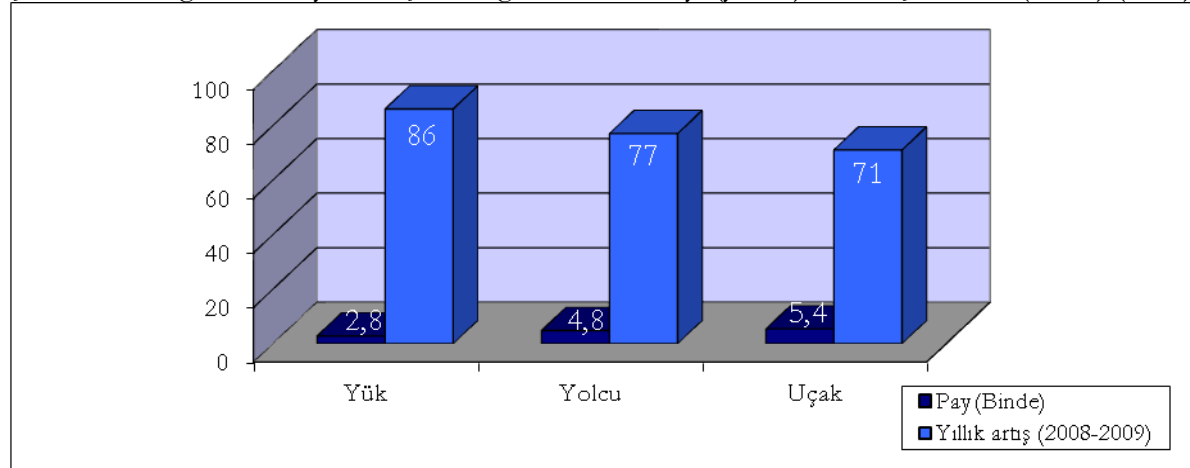
	2008			2009		
	Yük (Ton)	Yolcu (Kişi)	Uçak Sayısı	Yük (Ton)	Yolcu (Kişi)	Uçak Sayısı
Hatay	1.841	162.128	1.470	3.955	325.307	3.102
Kahramanmaraş	721	68.167	1.002	822	81.420	1.133
TR63	2.562	230.295	2.472	4.777	406.727	4.235
Türkiye	1.642.114	79.438.289	741.765	1.726.345	85.508.508	788.469
TR63 / Türkiye	0,16	0,29	0,33	0,28	0,48	0,54

Kaynak: DHMİ, 2010

2009 yılında hava kargo toplamı bakımından TR63 Düzey 2 Bölgesi'nin Türkiye toplamındaki payının yüzde 0,28 olduğu görülmektedir (Tablo 2.13). Bölgenin hava yük miktarı 2008-2009 yılları içinde yüzde 86 artış göstermiştir. Yolcu miktarı açısından Bölgenin 2009 yılında Türkiye toplamındaki payı yüzde 0,48'dir. Hava yolcu sayısı yıllık bazda yüzde 77 artış kaydetmiştir. Toplam uçak sayısında Bölgenin Türkiye toplamındaki payı yüzde 0,54 olup, bölgedeki toplam uçak sayısı yüzde 71 artış göstermiştir. Rakamlara bakıldığında Bölgede hava taşımacılığının gelişmeye açık olduğu görülmektedir.

Bölge havayolu yük ve yolcu taşımacılığında ulusal taşımacılık sektöründeki payını hızla artırmaktadır (Yıllık artış hızı Yük taşımacılığında yüzde 86, yolcu taşımacılığında yüzde 77 ve uçak sayısında yüzde 71).

Şekil 2.10 Bölgesel Havayolu Taşımacılığının Ulusal Payı (yüzde) ve Gelişme Hızı (binde) (2009)

Kaynak: TÜİK, 2010

Denizyolu Altyapısı

500 GRT ve üzeri gemilerin yanaşabileceği liman ve iskele özellikleri tablosuna göre TR63 Düzey 2 Bölgesinde toplam 10 adet liman mevcuttur. Bu tesislerin ikisi kamu diğerleri ise özel sektör tarafından işletilmektedir. Bölgedeki limanlardan İskenderun Liman İşletme Müdürlüğü gemi kabul kapasitesi, İskenderun Demir ve Çelik A.Ş. ve BOTAŞ - Dört Yol İşletme Müdürlüğü ise yük kapasitesi bakımından öne çıkmaktadır.

Enerji Nakil Hatları

Bölge, son yıllarda artan ham petrol boru hatlarının sonlanma noktası olması itibarıyla de ayrıca önem kazanmaktadır. Bu gelişmelerin bölgenin sosyoekonomik ve çevresel yapısı üzerine etkileri önceden değerlendirilmeli ve bu yönde tedbirleri alınmalıdır.

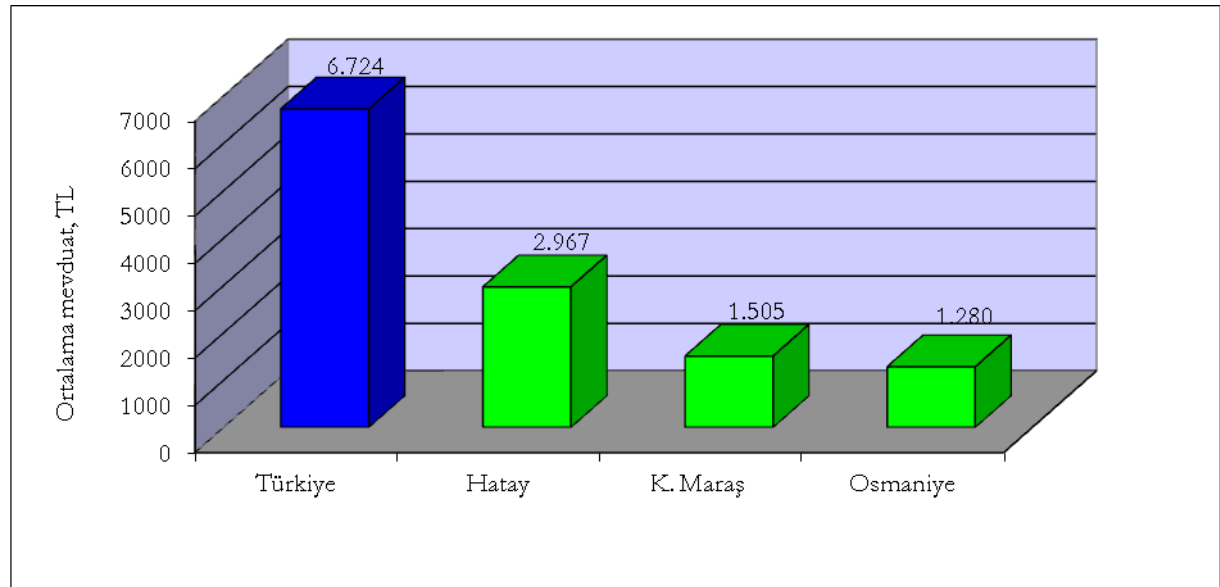
Bölge, son yıllarda önemli bir uluslararası enerji koridoru ve dünya piyasalarına erişim noktası haline gelmiştir. Bu gelişmelerin bölgenin sosyoekonomik, çevresel ve güvenlik yapısı üzerine etkileri değerlendirilmeli ve bu yöndeki fırsatlar tanımlanarak gerekli tedbirler alınmalıdır.

2.4.FİNANS

Bankalar serbest piyasa ekonomisinin önemli unsurları arasındadır. Finansman döngüsünü, yatırım ve kredi faaliyetleri ile yürüten bankalar aynı zamanda ekonominin gelişmişlik düzeyine de ışık tutmaktadır.

Bölgedeki bankaların çoğunluğu mevduat bankalarıdır. Bunun yanında Hatay’da 5, Kahramanmaraş’ta 4 ve Osmaniye’de 3 adet katılım bankası şubesi bulunmaktadır. Bölge 2007 yılında toplam 151 banka şubesine sahipken 2008’de 25 ve 2009’da 13 yeni banka şubesi açılarak toplam 189 şubeye ulaşılmıştır.

Şekil 2.11 . Kişi Başı Ortalama Mevduat (TL), (2009)

Kaynak: BDDK 2010

Ülkemizde mevduatın mekansal dağılımı iktisadi ve yerleşme dinamiklerinden daha belirgin bir yoğunlaşma göstermektedir. Pek çok bölgenin ulusal mevduat içindeki payı gayrisafi katma değer içindeki payından daha düşüktür.

TBB’ye göre 2009 itibarıyla Bölgede toplam mevduat 5,975 milyar TL seviyesindedir. Bu hacmin ülke içindeki payı ise yüzde 1,18’dir. Hatay ili toplam bölgesel mevduatın yüzde 68,3’üne sahiptir. Kahramanmaraş ve Osmaniye ise sırasıyla yüzde 22,97 ve yüzde 8,72 paya sahiptir. Mevduatın kişi başına dağılımında Türkiye ortalaması 6.724 TL’dir. Bu ortalamayı sadece 4 il (Ankara, İstanbul,

İzmir ve Muğla) aşmaktadır. Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illeri sırasıyla 2.967, 1.505 ve 1.280 bin TL değerlerine sahiptir (Şekil 2.11).

Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinin mevduat hacimlerinin diğer iller içindeki sıralaması 2001 yılında sırasıyla 11, 39 ve 61'dir. 2009 yılında Hatay beş sıra gerileyerek 16'ncı; Kahramanmaraş altı sıra ilerleyerek 33'üncü; Osmaniye bir sıra aşağıya 62'inci sıraya düşmüştür. Bölgenin mevduat hacminin ülke genelindeki yüzdesine bakarsak bu tespit desteklenmektedir. Hatay'ın payı 2001'de yüzde 0,89'dan 2009'da yüzde 0,80'e gerilemiştir. Kahramanmaraş'ta ise yüzde 0,24'ten yüzde 0,27'e çıkarken Osmaniye'de yüzde 0,1 oranında kalmıştır (Tablo 2.14).

Tablo 2.14 Bölge Mevduat Hacminin Türkiye Toplam Mevduat Hacmine Oranı (yüzde)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hatay	0,89	0,88	0,91	1,10	0,90	0,89	0,82	0,85	0,80
Kahramanmaraş	0,24	0,28	0,28	0,27	0,24	0,26	0,24	0,25	0,27
Osmaniye	0,10	0,13	0,11	0,12	0,11	0,11	0,11	0,10	0,10
TR63	1,23	1,29	1,30	1,49	1,25	1,26	1,17	1,21	1,18
Türkiye	100	100	100	100	100	100	100	100	100

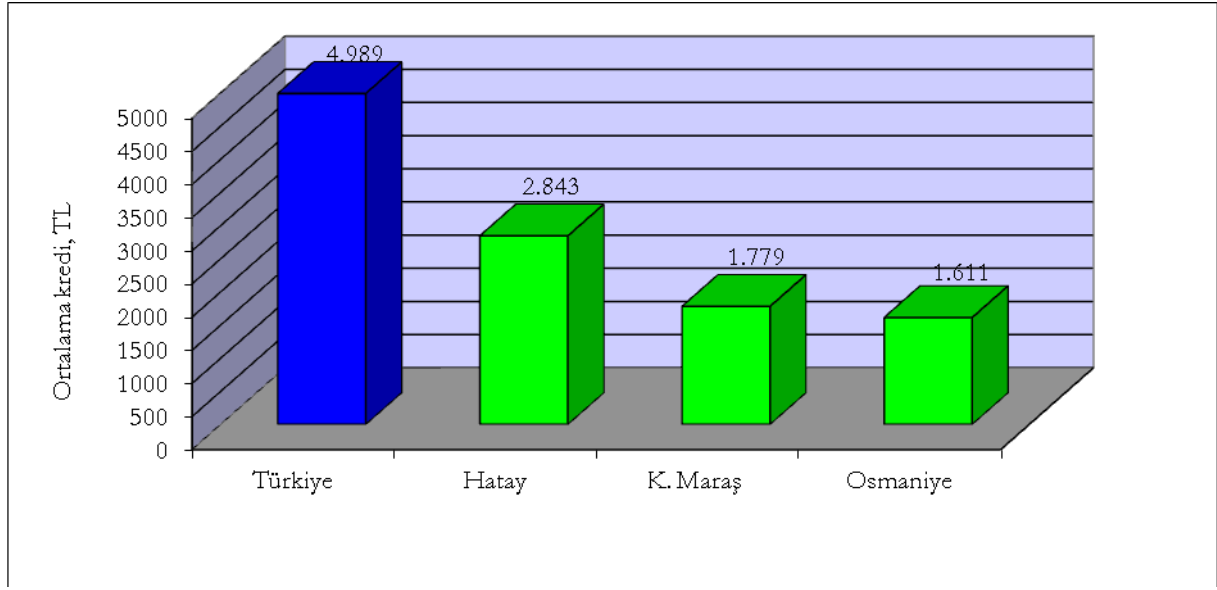
Kaynak: TBB, 2009

Türkiye Bankalar Birliği, toplam nakdi kredi hacminin 2009 yılında 379 milyar TL civarında olduğunu açıklamıştır. Mevduatta olduğu gibi kredi hacminin ülke genelindeki dağılımı yoğunlaşma deseniyle karakterize edilmiştir. Toplam kredilerin yüzde 35,4'ü İstanbul ekonomik alanına açılmıştır.

Mevduatta olduğu gibi kredi hacminin ülke genelindeki dağılımı yoğunlaşma deseniyle karakterize edilmiştir. Toplam kredilerin yüzde 35,4'ü İstanbul ekonomik alanına açılmıştır.

Bölgede 2001 yılında 262 milyon TL olan kredi hacmi yılda ortalama yüzde 49 büyüyerek 2009 yılında 5.837 milyon TL olmuştur. 2009 yılı itibarıyla Hatay ilimiz bu hacmin yüzde 61,9'una sahiptir (TBB, 2009). Bu pay son dokuz yılın en yüksek oranıdır. Kahramanmaraş ve Osmaniye'nin Bölge içindeki kredi hacim oranları ise yüzde 26,9 ve yüzde 11,2'dir. Kredi hacimlerindeki yıllık ortalama büyüme Hatay'da yüzde 52, Kahramanmaraş'ta yüzde 45 ve Osmaniye'de yüzde 59 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 2.12 Ortalama Kredi (TL), (2009)

Kaynak: BDDK, 2010

Kredilerin kişi başına dağılımında Türkiye ortalaması 4.989 TL'dir (Şekil 2.12). Ortalamanın üzerinde kredi kullanan sadece 4 il (İzmir, Ankara, İstanbul ve Muğla) vardır. Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerimiz sırasıyla 2.843, 1.779 ve 1.611 TL ortalama kredi kullanmaktadır.

Tablo 2.15 Bölgede Kullanılan Toplam Kredinin Türkiye'de Kullanılan Toplam Kredilere Oranı (yüzde)

BÖLGE	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hatay	0,41	0,39	0,52	0,80	0,71	0,74	0,74	0,72	0,95
Kahramanmaraş	0,24	0,32	0,45	0,44	0,42	0,40	0,43	0,43	0,41
Osmaniye	0,06	0,05	0,08	0,12	0,12	0,14	0,14	0,15	0,17
TR63	0,71	0,76	1,05	1,35	1,25	1,28	1,31	1,31	1,54
Türkiye	100	100	100	100	100	100	100	100	100

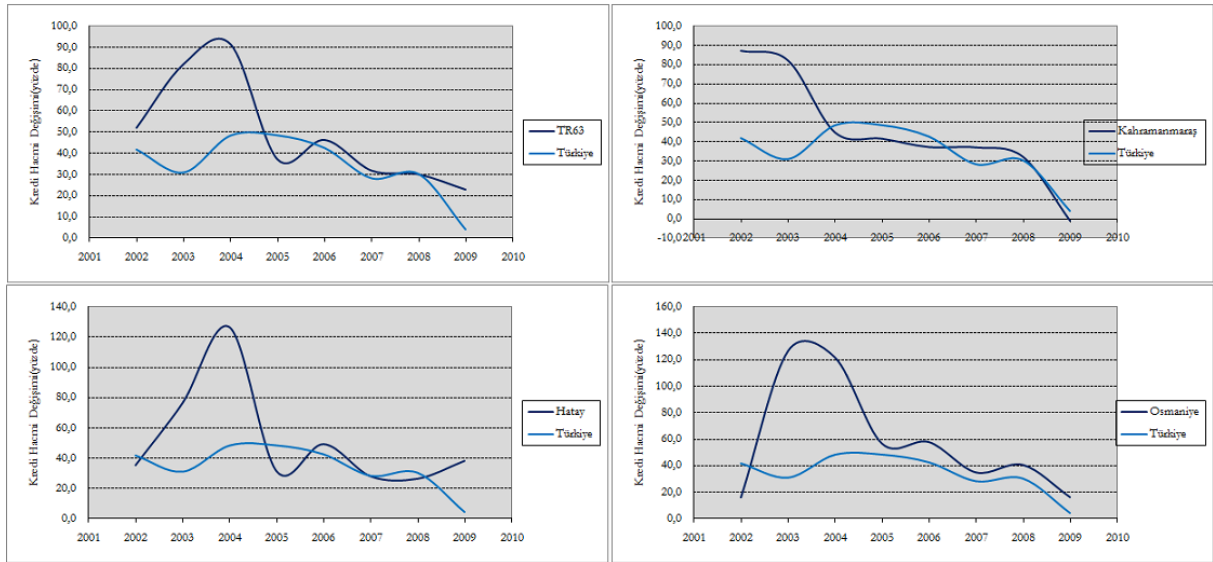
Kaynak: TBB, 2009

TBB verilerine göre Bölgenin 2001 yılında kredi hacmi oranı yüzde 0,71 iken 2009 yılında payını yüzde 1,54'e çıkarmıştır (Tablo 2.15). Buna ilave olarak tüm illerimiz de ülke içindeki paylarını artırmışlardır. Hatay yüzde 0,41'den yüzde 0,95'ye; Kahramanmaraş yüzde 0,24'ten yüzde 0,41'e;

Osmaniye yüzde 0,06'dan yüzde 0,17'e çıkarmıştır. Yüzde bazında en fazla artışı Hatay ili gerçekleştirmiştir. Bu artışlardan sonra Hatay 2001 yılında tüm iller içinde 14. sırada iken 2009'da sırası 11 olmuştur. Kahramanmaraş 24'üncü sıradan 25'e gerilemiştir. Osmaniye beş sıra ilerleyerek 51'inci sıraya yerleşmiştir.

Kahramanmaraş'ın kredi kullanma eğilimi 2001'den beri düşerek 2009 'da kredi hacmi daralmıştır. Bölge, Türkiye eğilimi ile paralellik göstermemekte ve Bölgenin kredi eğilimini Hatay karakterize etmektedir. Osmaniye ise 2006'dan itibaren Türkiye'deki eğilime paralel ama biraz üzerinde artış oranları ile kredi kullanma eğilimi göstermektedir (Şekil 2.13).

Şekil 2.13 Türkiye ve TR63 Düzey 2 Bölgesindeki Kredi Hacimlerinin Değişimi (yüzde)

Kaynak: TBB, 2010

Eldeki mevduatın krediye dönüştürülmesi ekonomi için önem arz etmektedir. TBB verilerine göre Türkiye genelinde mevduatın krediye dönüşme oranı 2009 yılı sonu itibarıyla 0,75'tir. (Tablo 2.16). Bölgede ise bu oran 2001 yılında 0,18 iken 2009 yılına kadar her yıl artarak 2009 yılında 1,02 olmuştur. Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye'de bu oranlar sırasıyla 0,88; 1,14 ve 1,26'dır. Her üç ilde ülke ortalamasının üzerinde yer almıştır.

Verilen kredilerin geri dönmesi ve tekrar kullanır hale getirilmesi kredilerin performansı olarak değerlendirilebilir. Kredi performansı, verilen toplam nakdi kredinin geri dönme oranı olarak

tanımlanabilir. BDDK'nın yayınladığı 2009 yılı son çeyrek verilerine göre ülkemizde ortalama kredi performansı yüzde 93,92 iken bu değer Bölge için yüzde 95,72 ile ülke ortalamasının üzerindedir. Bölge illerinden Hatay tüm iller içinde yüzde 96,23 ile 8. sıradadır. Kahramanmaraş yüzde 94,58 ile 30. ve Osmaniye yüzde 95,19 ile 19. sıralarda yer almaktadır.

Tablo 2.16 Bölgede Kullanılan Kredinin Mevduata Oranı

BÖLGE	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hatay	0,15	0,16	0,25	0,38	0,47	0,58	0,70	0,67	0,88
Kahramanmaraş	0,33	0,43	0,69	0,84	1,03	1,10	1,38	1,38	1,14
Osmaniye	0,17	0,13	0,29	0,51	0,66	0,86	1,04	1,22	1,26
TR63	0,18	0,22	0,35	0,47	0,60	0,71	0,87	1,15	1,02
Türkiye	0,32	0,37	0,43	0,52	0,60	0,70	0,78	0,80	0,75

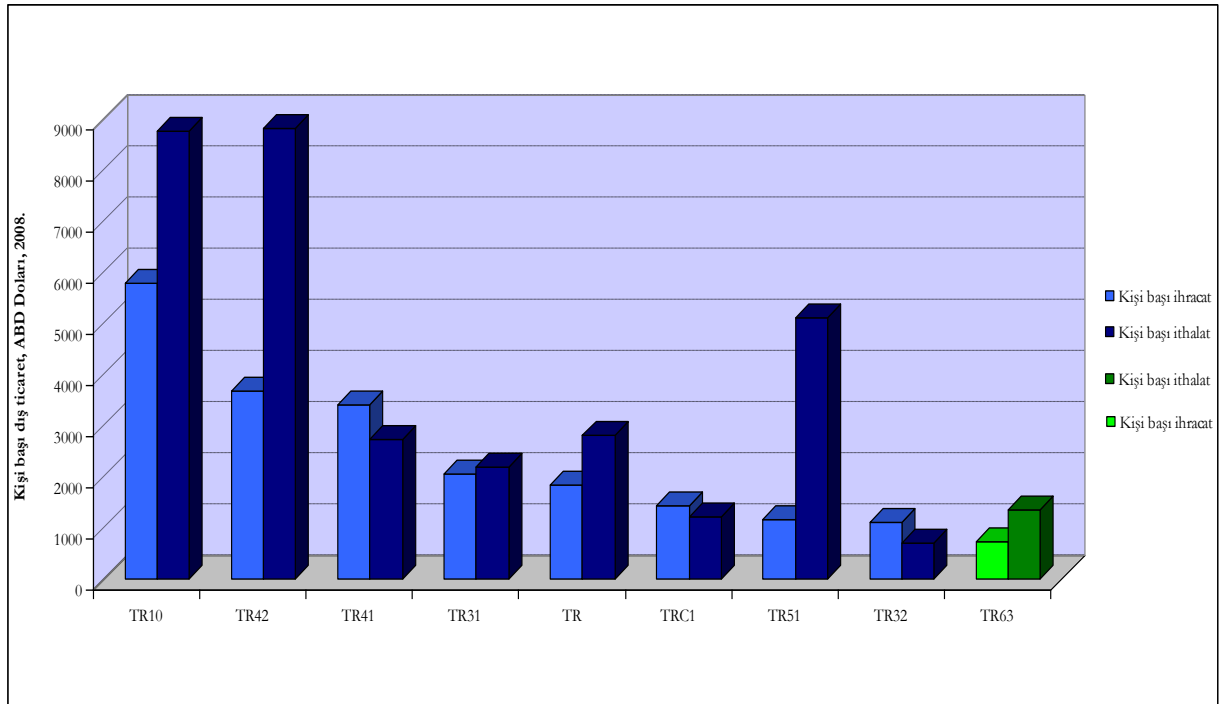
Kaynak: TBB, 2009

2.5.DIŞ TİCARET

Türk ekonomisinin dış ticaret performansı güçlü bir mekansal yoğunlaşma göstermektedir. İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Bursa, İzmir ve Ankara merkezli ekonomik kümelenmelerin, ulusal dış ticaret faaliyetlerinin büyük çoğunluğunu yürüttükleri gözlenmektedir (Şekil 2.14). Bölge her ne kadar kişi başı dış ticaret rakamlarında Türkiye ortalamasının altında kalsa da Marmara, Ege, Ankara ve Gaziantep yerleşimli ekonomik alanların hemen akabinde bir dış ticaret katkısı sağlamaktadır.

Türkiye ekonomisinin dış ticaret performansı güçlü bir mekansal yoğunlaşma göstermektedir. İstanbul, Kocaeli ve Sakarya, Bursa, İzmir ve Ankara merkezli ekonomik kümelenmeler ulusal dış ticaret faaliyetlerinin büyük çoğunluğunu yürütmektedirler.

Şekil 2.14 Düzey2 Bölgelerde Kişi Başına Dış Ticaret, ABD Doları, 2008

Kaynak: TÜİK, 2010.

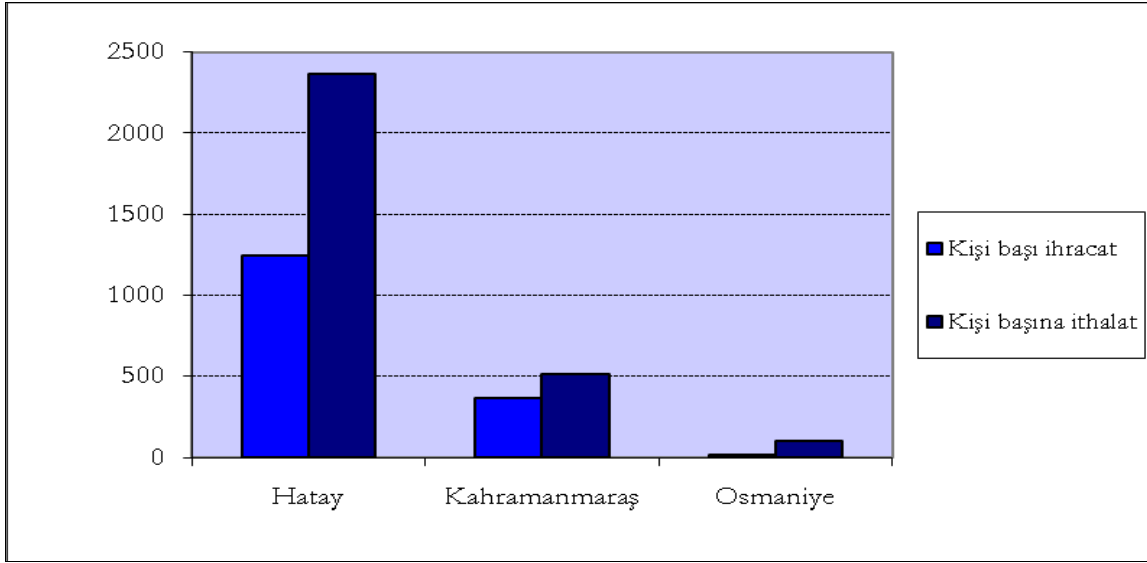
Kişi başına düşen ihracat rakamlarına göre, bölgenin ülke ortalamalarının hayli altında yer aldığı anlaşılmaktadır. Hatay ilinin Türkiye ortalamasına yaklaştığı ve 1.247 dolara ulaştığı halde, Osmaniye ilinin kişi başı ihracat değerinin son derece düşük kaldığı gözlenmektedir (Şekil 2.15).

Kişi başına düşen ithalat rakamlarında da Bölgenin Türkiye ortalamasına uzak kaldığı görülmektedir. Bölgede kişi başına düşen ithalat ülke ortalamasının yaklaşık yarısı kadardır.

Dış ticaret faaliyetlerinin bölgenin illeri arasındaki dağılımı hissedilir bir mekansal karakter taşımaktadır. Bölgenin kişi başına düşen ihracat ve ithalat rakamlarına göre, Hatay ilinde kuvvetli bir dış ticaret yerleşmesi mevcutken diğer illerin dış ticaretten aldıkları pay oldukça düşüktür.

Dış ticaret faaliyetlerinin bölgenin illeri arasındaki dağılımı güçlü bir mekansal karakter taşımaktadır. Bölgenin kişi başına düşen ihracat ve ithalat rakamlarına göre, Hatay ilinde kuvvetli bir dış ticaret yerleşmesi mevcutken diğer illerin dış ticaretten aldıkları pay oldukça düşük kalmaktadır. (Şekil 2.15).

Şekil 2.15 Bölge İçi İllerde Kişi Başına Dış Ticaret, ABD Doları (2009)

Kaynak: TÜİK, 2010

Bölge İhracatının Yapısı ve Gelişimi

Bölge, 2009 yılında toplam 1,9 milyar dolarlık ihracat gerçekleştirmiş ve bu tutara Hatay 1,4 milyar dolar, Kahramanmaraş yaklaşık 430 milyon dolar katkıda bulunurken Osmaniye ili sadece 9 milyon dolarlık ihracat yapabilmıştır.

Bölgenin ihracatı Türkiye'nin toplam ihracatının yüzde 1,94'ünü oluşturmaktadır. 2004 yılında yüzde 1,30 olan Türkiye içindeki toplam payının artış gösterdiği gözlenmektedir. Hatay'ın ihracat

miktarı 2004-2009 yılları arasında 2,5 kata yakın bir artış göstermiştir. Kahramanmaraş'ın ihracat artışı da aynı seyri izlemiştir. 2004 yılında çok düşük olduğu gözlenen Osmaniye ihracat oranı 2008 yılı itibari ile artış göstermiştir (Şekil 2.16).

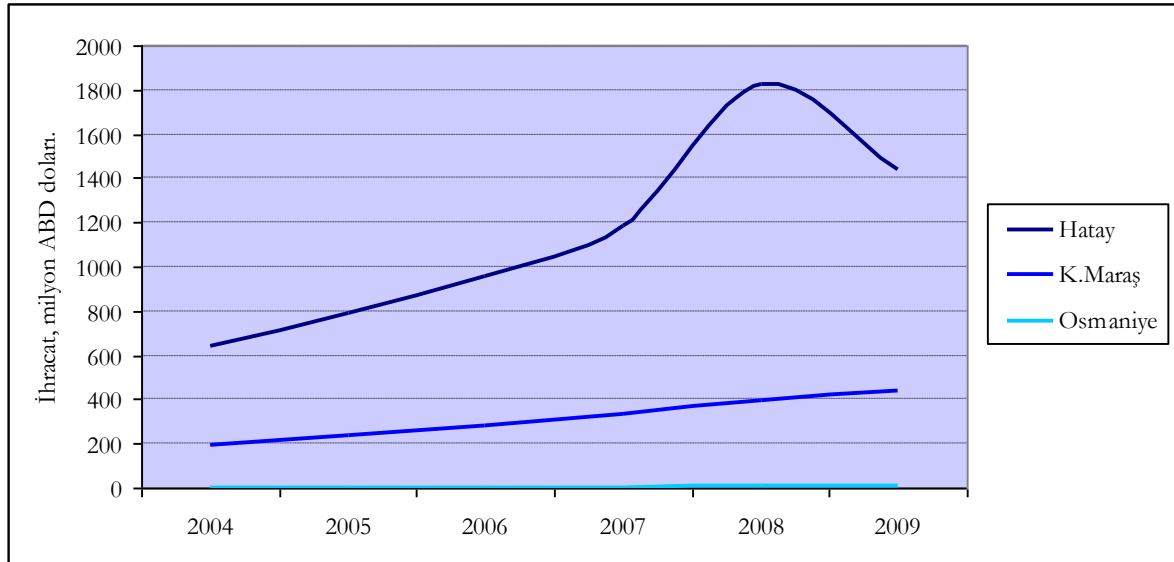
Tablo 2.17 Toplam İhracat ve İthalat, Bin ABD Doları (2009)

	Toplam ihracat (Bin ABD Doları)	Toplam ithalat (Bin ABD Doları)
Hatay	1.416.898	2.711.490
Kahramanmaraş	430.773	545.671
Osmaniye	9.754	28.154
TR63	1.857.424	3.285.315
Türkiye	102.128.447	140.898.982

Kaynak: TÜİK, 2010

Hatay ve Kahramanmaraş çarpıcı bir ihracat atağı gerçekleştirerek son beş yılda ihracatlarını en az 2'ye katlamayı başarmışlardır.

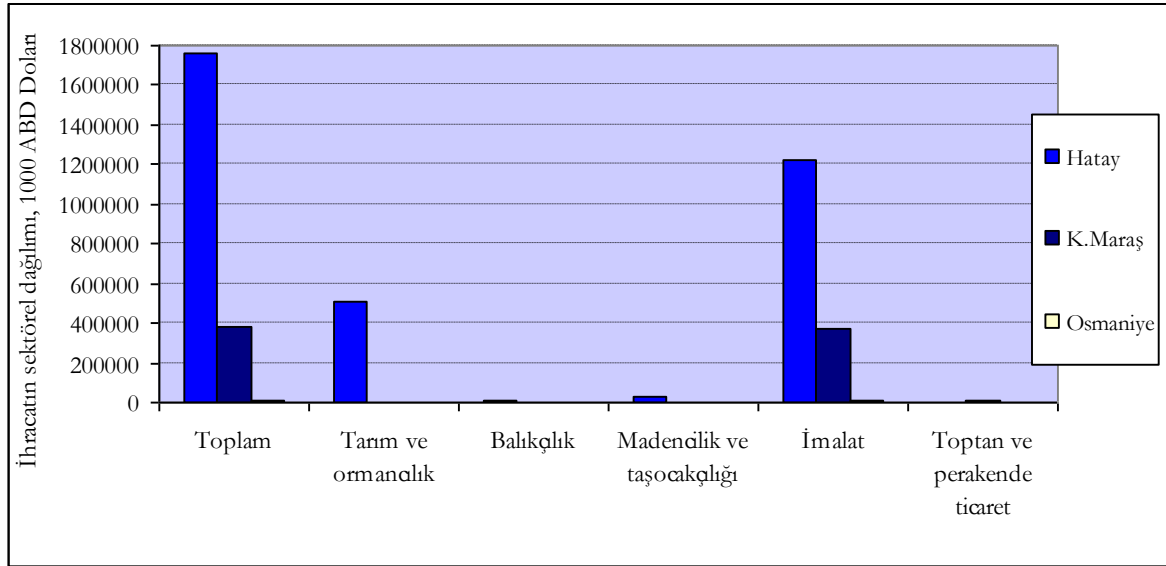
Şekil 2.16 Bölge İhracatının Gelişimi, Milyon ABD Doları (2004-2009)

Kaynak: TİM, 2009.

İktisadi faaliyet kollarına göre değerlendirildiğinde bir kaç sektörün neredeyse ihracat aktivitesinin tamamından sorumlu olduğu görülmektedir. Bunlar Hatay için tarım ve ormancılık ile imalat; Kahramanmaraş için ise imalat kollarıdır.

Şekil 2.17 Ekonomik Faaliyetlere Göre İhracat (Bin ABD Doları) (2009)

Kaynak: TÜİK, 2010.

İktisadi faaliyet kollarına göre değerlendirildiğinde birkaç sektörün neredeyse bütün ihracat aktivitesinin tamamından sorumlu olduğu görülmektedir. Bunlar Hatay için tarım ve ormancılık ile imalat; Kahramanmaraş için ise imalat kollarıdır.

Tablo 2.18 ihracatçı sektörlerin iller bazında daha detaylı bir değerlendirmesini yapmamıza imkan tanımaktadır. Hatay'da tarım sektörünün toplam ihracattaki payı yüzde 49, sanayi sektörünün payı yüzde 50, madencilik sektörünün payı ise yüzde 1'dir. Hatay ili sanayi sektörü ihracatı içinde sanayi mamullerinin oranı yüzde 94, kimyevi madde ve mamullerinin oranı yüzde 4, tarıma dayalı işlenmiş ürünlerin oranı yüzde 2'dir. Tarım sektörü toplam ihracatında bitkisel ürünlerin payı yüzde 93, hayvansal ürünler ve ağaç-orman ürünlerinin payı ise yüzde 7'dir.

Kahramanmaraş'ın ihracatında ağırlıklı sektör sanayi sektörüdür. Madencilik sektörünün ihracattaki payı ise çok düşüktür. Kahramanmaraş'ta tarım sektörünün toplam ihracattaki payı yüzde 1, sanayi sektörünün payı yüzde 98,7, madencilik sektörünün payı ise yüzde 0,3'tür. Sanayi sektörü ihracatı içinde sanayi mamullerinin oranı yüzde 26, tarıma dayalı işlenmiş ürünlerin oranı yüzde 73'tür. Kalan yüzde 1'lik pay ise kimyevi maddeler ve mamullerine aittir.

Tablo 2.18 Sektör ve Alt Sektörler Bazında İhracat Değerleri (2009) (ABD Doları)

	HATAY	KAHRAMANMARAŞ	OSMANİYE
<u>I. TARIM</u>	702.503.843	5.826.825	1.581.579
A. BİTKİSEL ÜRÜNLER	654.870.773	4.034.703	1.212.041
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	79.842.522	3.935.652	835.500
Yaş Meyve ve Sebze	497.604.644	5.773	332.441
Meyve Sebze Mamulleri	8.948.268	82.619	36.750
Kuru Meyve ve Mamulleri	32.015.471	10.659	7.350
Fındık ve Mamulleri	18.687.611	0	0
Zeytin ve Zeytinyağı	17.772.259	0	0
Tütün	0	0	0
Kesme Çiçek	0	0	0
B. HAYVANSAL ÜRÜNLER	16.226.533	0	237.000
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	16.226.533	0	237.000
C. AĞAÇ VE ORMAN ÜRÜNLERİ	31.406.537	1.792.122	132.538
Ağaç Mamulleri ve Orman Ürünleri	31.406.537	1.792.122	132.538
<u>II. SANAYİ</u>	715.209.230	432.666.053	5.551.303
A. TARIMA DAYALI İŞLENMİŞ ÜRÜNLER	16.099.848	317.859.903	2.469.681
Tekstil ve Hammaddeleri	9.189.905	315.308.723	2.469.576
Deri ve Deri Mamulleri	1.531.607	54.551	105
Halı	5.378.336	2.496.629	0
B. KİMYEVİ MADDELER VE MAMULLERİ	25.029.161	4.011.537	236.888
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	25.029.161	4.011.537	236.888
C. SANAYİ MAMULLERİ	674.080.221	110.794.613	2.844.735
Hazır giyim ve Konfeksiyon	25.028.281	60.931.627	25.009
Taşıt Araçları ve Yan Sanayi	76.401.524	51.221	807.463
Elektrik-Elektronik, Makine ve Bilişim	4.123.791	136.652	12.814
Makine ve Aksamları	26.968.965	3.147.278	842.742
Demir ve Demir Dışı Metaller	12.714.395	41.992.551	324.839
Demir Çelik Ürünleri	500.984.434	526.557	619.614
Çimento ve Toprak Ürünleri	27.806.668	1.924.508	11.074
Değerli Maden ve Mücevherat	35.114	0	5.550
Diğer Sanayi Ürünleri	17.049	2.084.220	195.630
<u>III. MADENCİLİK</u>	24.120.526	61.303	84.618
Madencilik Ürünleri	24.120.526	61.303	84.618
TOPLAM	1.441.833.599	438.554.181	7.217.501

Kaynak: TİM, 2010.

Bölge ihracatının ülkeler bazında yapısında Orta Doğu, Avrupa ve Rusya başı çekmekte, aslan payını ise Orta Doğu bölgesi almaktadır. Bölge ihracatının yüzde 36'sı Orta Doğu ülkelerine yapılmaktadır. Suudi Arabistan, Mısır ve Suriye bölge ekonomisi açısından önem taşıyan birer ticaret partneri haline gelmişlerdir. İkinci sırada yüzde 21'le Avrupa ülkeleri, üçüncü sırada ise yüzde 7 ile Rusya gelmektedir (Şekil 2.18).

Ortadoğu Ülkeleri

40

20

0

Diğer

Avrupa Ülkeleri

Rusya

— Bölge ihracatı içindeki pay, yüzde

Bölge İthalatının Yapısı ve Gelişimi

109

Tablo 2.19 Ekonomik Faaliyetlere Göre İthalat (2008) (Bin ABD Doları)

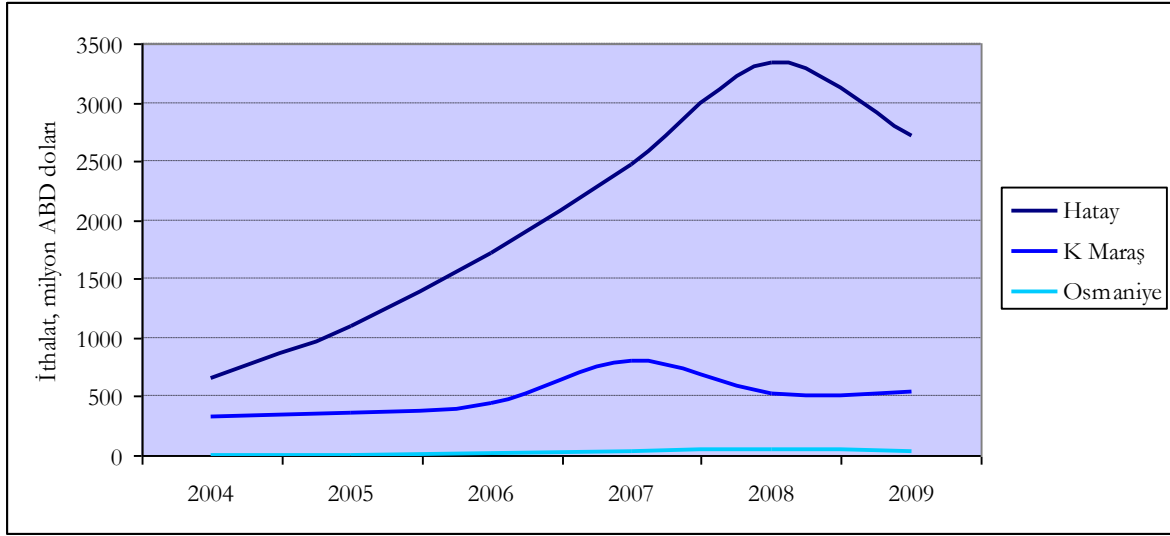
	Hatay	K.Maraş	Osmaniye	TR63	Türkiye
Toplam	3.344.522	531.429	47.647	3.923.598	201.963.574
Tarım ve ormancılık	44.754	304.749	18.377	367.880	6.391.914
Balıkçılık	140	-	-	140	41.125
Madencilik ve taşocakçılığı	1.050.114	-	397	1.050.512	35.649.704
İmalat	1.650.757	226.621	26.331	1.903.709	150.252.335
Elektrik, gaz ve su	-	-	-	-	15.492
Toptan ve perakende ticaret	598.750	59	2.541	601.350	9.578.987
Gayrimenkul kiralama ve iş faaliyetleri	1	-	-	1	1.696
Diğer sosyal, toplumsal ve kişisel hizmet faaliyetleri	6	-	-	6	32.320

Kaynak: TÜİK, 2009

İl bazında bakıldığında Hatay'ın diğer illere göre ithalatı da ihracatta olduğu gibi daha önde olduğu gözlenmektedir. Bölge toplam ithalat miktarının yüzde 85'i Hatay'da, yaklaşık yüzde 14'ü Kahramanmaraş'ta gerçekleştirilmektedir. Osmaniye'deki ithalat miktarının çok düşük olduğu gözlenmektedir.

2001-2009 yılları arasında Türkiye'deki toplam ithalat değeri 3,5 katına çıkarken, TR63 Düzey 2 Bölgesindeki toplam ithalat miktarı yaklaşık 10 katına çıkmıştır. 2001 yılında Hatay ilinin TR63 Düzey 2 Bölgesi içindeki ithalat payı yüzde 60 iken 2009 yılında bu oran yüzde 83'e yükselmiştir. Kahramanmaraş ilinin TR63 Düzey 2 Bölgesi içindeki payı ise 2001 yılında yüzde 40 iken, 2009 yılında bu oran yüzde 16'ya gerilemiştir. 2001 yılında Osmaniye'de çok düşük olan ithalat değeri 2009 yılında artış göstermiştir (Şekil 2.19)

Şekil 2.19 Bölge İthalatının Gelişimi, (Milyon ABD Doları), (2004-2009)

Kaynak: TÜİK, 2010

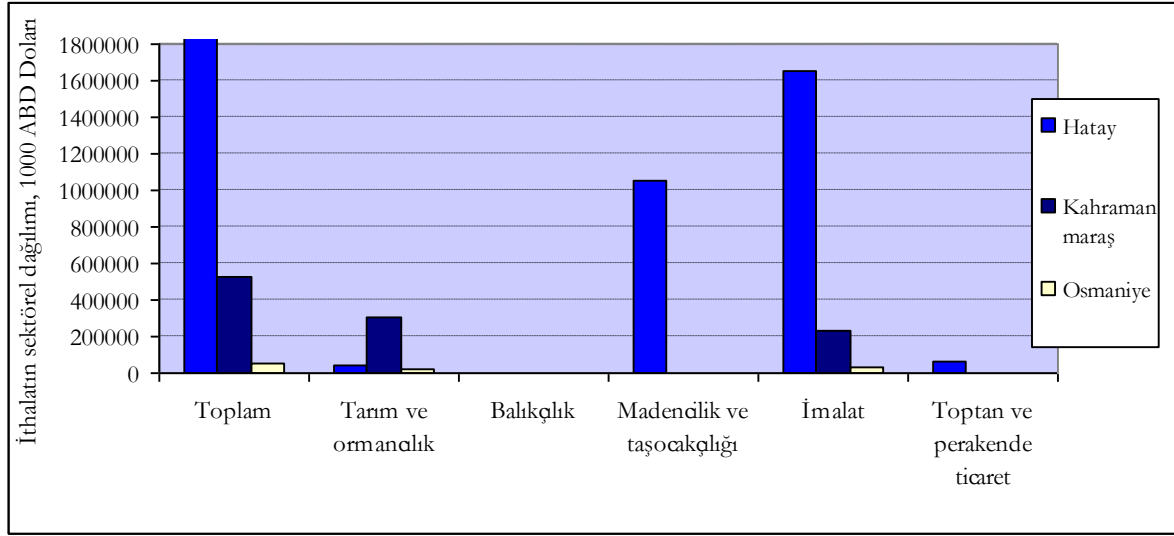
Bölge ekonomisinin ithalat gereksinimi ihracat performansından daha hızlı bir biçimde yükselmiştir. TR63 Düzey 2 Bölgesi kapsamındaki bütün iller itibarıyla net ithalatçı durumundadır.

Bölge ithalatının iktisadi faaliyet kollarına göre sınıflandırması ihracatına benzeyen bir yoğunlaşma karakteristiği sergilemekte ve birkaç sektör başrolü oynamaktadır. Hatay ekonomisinin uluslararası ekonomiye ithalat gereksinimi bakımından özellikle imalat ve madencilik sektörlerinde eklemlendiği anlaşılmaktadır (Şekil 2.20). Madencilik sektöründe yılda yaklaşık 1 milyar dolarlık ithalat gerçekleştirilmekte, böylelikle Hatay ekonomisinin itici gücünden birisi olan demir çelik sanayinin cevher ihtiyacı karşılanmaktadır.

Bölge ithalatının iktisadi faaliyet kollarına göre sınıflandırması ihracatına benzeyen bir yoğunlaşma karakteristiği sergilemekte ve bir kaç sektör başrolü oynamaktadır.

Dış ticaretin taşıma sistemlerine göre dağılımlarına bakıldığında, denizyolu taşımacılığının ağırlıkta olduğu görülmektedir. İthalat ve ihracatta ağırlıklı olarak denizyolu kullanılmaktadır.

Şekil 2.20 Ekonomik Faaliyetlere Göre İhracat (Bin ABD Doları, 2008.)

Kaynak: TÜİK, 2009

Sektörel Yığılma Oranlarının Dış Ticaret Verileri Kullanılarak Tahmin Edilmesi

TR63 Bölgesine ait sektörel üretim değerleri henüz güncellenmediği için sektörel yığılma oranları hesaplanamamıştır. Ancak gerçek üretim değerleri ile yapılacak yakınsamaların yanında bölgenin sektör bazlı ithalat ve ihracat yapısı incelenerek de sektörel yığılma yönü tahmin yapılabilir.

2008 yılı dış ticaret verilerine göre, Bölgenin ithalat kalemlerine bakıldığında maden kömürü, linyit ve turba ithalatının yığılması 10,6 olup bunu metal cevheri 8,44, atık ve hurdalar 4,08, kok kömürü, rafine petrol ürünleri ve nükleer yakıtlar ve ana metal sanayi 1,88 ile takip etmektedir. Bu beş ithalat kalemindeki yoğunlaşma Bölgenin metal sanayinde yoğunlaştığını göstermektedir. Bölge içinde Hatay ili bu beş kalemdede yine aynı yığılma oranlarına sahip olması ile bölgenin ithalatını karakterize etmektedir.

Bölge ihracatı içerisinde ise ana metal sanayi 4,16, metal cevherleri 2,63 ve tarım-hayvancılık 1,54 yığılma katsayılarına sahiptir. Hatay ili yine aynı yığılma katsayılarına sahiptir. İthalat ve ihracat kalemlerine bakıldığı zaman, tarım ve hayvancılık hariç, Hatay ili OECD sınıflamasına göre orta-düşük teknoloji ürünleri üreten bir bölgedir.

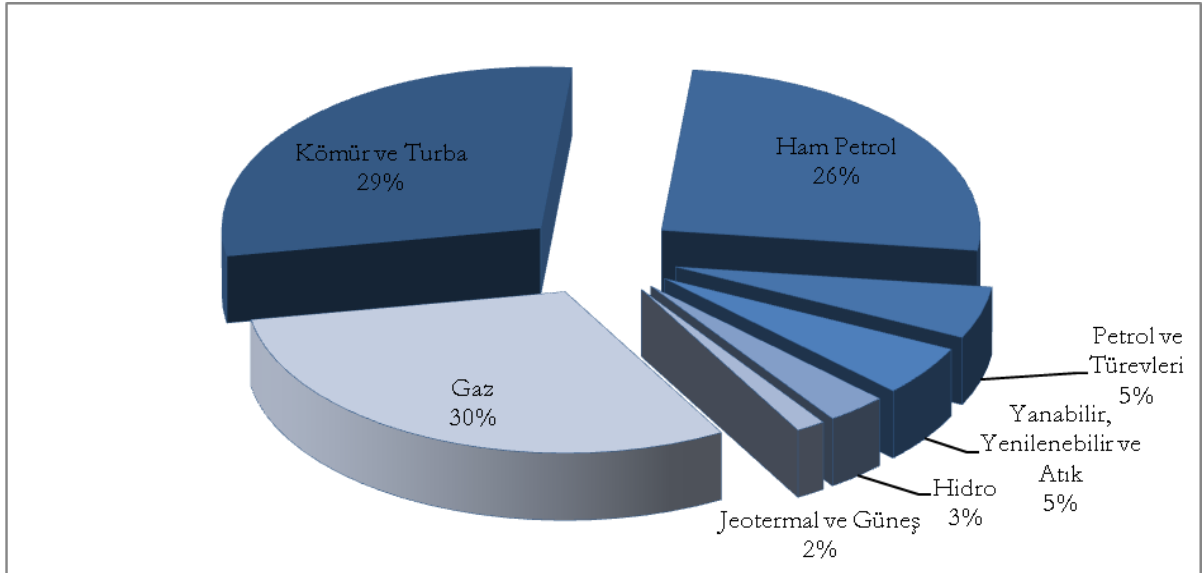
Kahramanmaraş ili ithalatının yüzde 43,5'i tarım ve hayvancılık iken 0,175 yoğunlaşma katsayısına sahiptir. Benzer şekilde ilin ihracatının yüzde 79,4'ü tekstil sektöründe yer alırken yoğunlaşması 0,46'da kalmıştır. Dolayısıyla, Kahramanmaraş ili dış ticaret rakamlarına göre herhangi bir sektörde yoğunlaşmamıştır. Kahramanmaraş OECD sınıflamasına göre düşük teknoloji ürünler üretmektedir.

2.6.ENERJİ

Uluslararası Enerji Ajansı verilerine göre Türkiye 2007 yılı toplam enerji arzı Şekil 1.36'da verilmektedir. Buna göre Türkiye'de 2007 yılında toplam 100 milyon ton petrol eşdeğeri enerji üretilmiş ve bu arzın yüzde 85'i üç ana kaynaktan sağlanmıştır. Kaynaklar gaz, kömür ve turba ile ham petrolden oluşmaktadır.

Ülkemiz 100 milyon ton petrol eşdeğeri seviyesinden daha fazla enerji üretmekte ve üretiminin yüzde 26'sını ham petrolden, yüzde 30'unu doğal gazdan, yüzde 29'unu kömürden karşılamaktadır.

Şekil 2.21 Türkiye Enerji Arzı ve Kompozisyonu (2007)

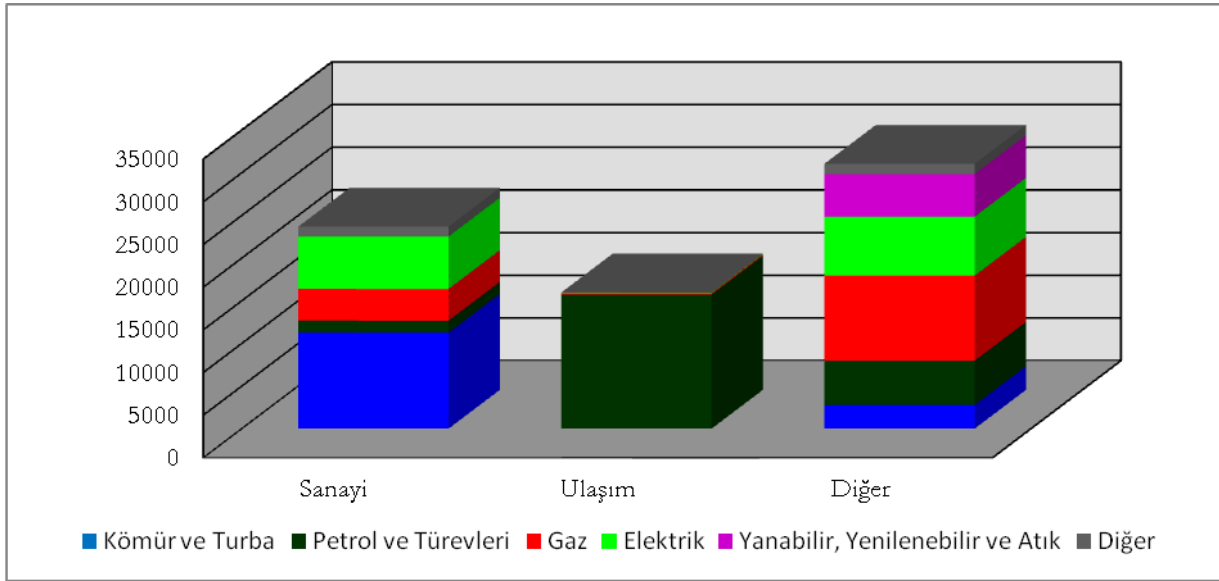

Kaynak: Uluslararası Enerji Ajansı, 2008

Yine aynı verilere göre 2007 yılındaki enerji tüketiminin sektör dağılımında; yüzde 33,5'i (23,67 milyon ton eşdeğer petrol) sanayi alanında, yüzde 22,6'sı (15,95 milyon ton eşdeğer petrol) ulaşım sektöründe ve geriye kalan yüzde 43,9'luk kısmı da diğer alanlarda kullanılmıştır. Sanayi sektöründe kullanılan enerjinin büyük bir kısmı (yüzde 47,4) kömür ve turbadan, ulaşım sektöründe ise büyük oranda (yüzde 98,4) petrol türevlerinden sağlanmaktadır.

Enerji tüketiminde yüzde 34 ile sanayi, yüzde 23 ile ulaştırma ve yüzde 44 payla diğer sektörler gelmektedir. Ulaştırma sektörü büyük oranda petrole bağımlı iken, kömür en fazla sınıai ihtiyaçlar için kullanılmaktadır.

Şekil 2.22 Türkiye Sektör Bazlı Enerji Tüketim Kaynakları (Milyon ton petrol)

Kaynak: Uluslararası Enerji Ajansı, 2008.

Genel olarak ülkemizde enerji sektörü kömür, doğal gaz, hidrolik ve petrol türevleri üzerinde yoğunlaşmaktadır. TR63 Düzey 2 Bölgesinde, ulaşım harici kullanılan enerji kaynakları göz önüne alındığında, kömür ve hidrolik kaynaklar ön plana çıkmaktadır.

Birincil Enerji Kaynakları

2009 yılı itibarıyla Türkiye’de toplam 4,138 milyar ton yeni linyit rezervi bulunmuştur (TKİ Kömür Sektör Raporu, 2009). Yeni kaynaklarla birlikte toplam kömür rezervi 12,3 milyar ton olmuştur.

Yeni keşfedilen rezervin yüzde 46’sı Kahramanmaraş ilimizde yer alan Afşin-Elbistan bölgesinde bulunmaktadır. Bu kaynak halen faaliyette olan Afşin ve Elbistan termik santrallerinde elektrik üretiminin devamı ve artırılması için avantaj sağlamaktadır.

Bölgede 11 adet kurulu ve 3 adet de inşaat halinde olmak üzere toplam 14 baraj vardır. Kurulu barajlardan üç tanesi Hatay ve dörder tanesi Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinde olup inşaat halindeki barajlardan biri Hatay ilinde diğer ikisi Kahramanmaraş ilinde yer almaktadır.

Kahramanmaraş’ta Ceyhan nehri üzerinde kurulu Menzelet ve Sır Barajları enerji amaçlı olarak kullanılmaktadır. Bu iki barajın toplam kurulu gücü 408 MW ve toplam üretim yıllık 1.191 GWh’tir. Kartalkaya Barajı, Aksu çayı üzerinde yer almaktadır ve 47,3 hm³ içme suyunu bölgeye sağlamaktadır. Bunun yanında bu barajımız sulama amaçlı olarak da kullanılmaktadır. Ayvalı Barajı Ekenez Çayı üzerinde olup sulama ve içmesuyu amaçlı olarak kullanılmaktadır.

TR63 Düzey 2 Bölgesinde 11 adet kurulu ve 3 adet inşaat halinde baraj olup bunların 4'ünde elektrik üretimi yapılmaktadır. 8 baraj sulama ihtiyacını karşılamaktadır.

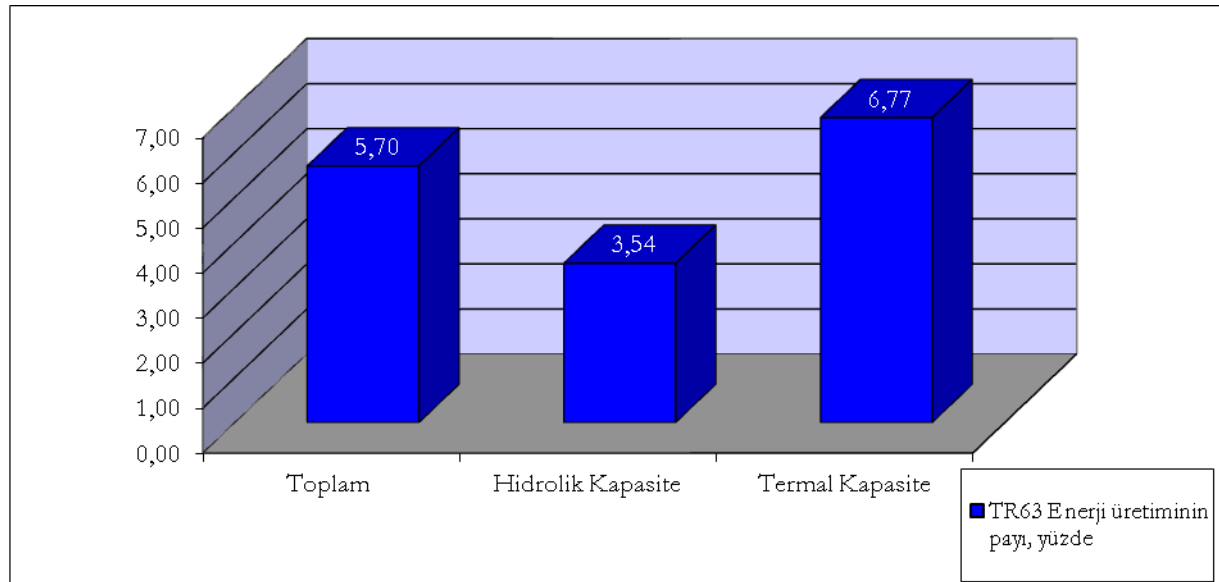
Osmaniye ilimizde yer alan dört barajdan ikisinde elektrik enerjisi üretilmektedir. Aslantaş ve Berke Barajları Ceyhan Nehri, Kalecik Barajı Kalecik Çayı ve Mehmetli Barajı Kesiksuyu Çayı üzerinde kuruludur. Aslantaş ve Berke Barajı'nın üretim gücü 648 MW ve yıllık elektrik üretimi 2.277 GWh'tır. Bu üretimin yüzde 73,4'ü Berke barajından sağlanmaktadır. Üç barajımız toplam 134 bin ha. alanı sulamaktadır. Bu sulamanın yüzde 88'ini Aslantaş barajı sağlamaktadır.

Elektrik Enerjisi Üretimi ve Kullanımı

Ülkemizde üretilen toplam elektrik enerjisinin yaklaşık yüzde 6'sı bölgeden karşılanmaktadır. Bölge hidrolik enerji üretim kapasitesinin yüzde 4'üne, termik enerji üretim kapasitesinin ise yaklaşık yüzde 7'sine ev sahipliği yapmaktadır (Şekil 2.23).

TR63 Düzey 2 Bölgesi kurulu termik ve hidrolik santraller sayesinde ulusal elektrik üretim kapasitesinin yaklaşık yüzde 6'sına sahip bulunmaktadır.

Şekil 2.23 TR63 Düzey 2 Bölgesi Elektrik Üretiminin Ulusal Payı ve Dağılımı (yüzde) (2005)

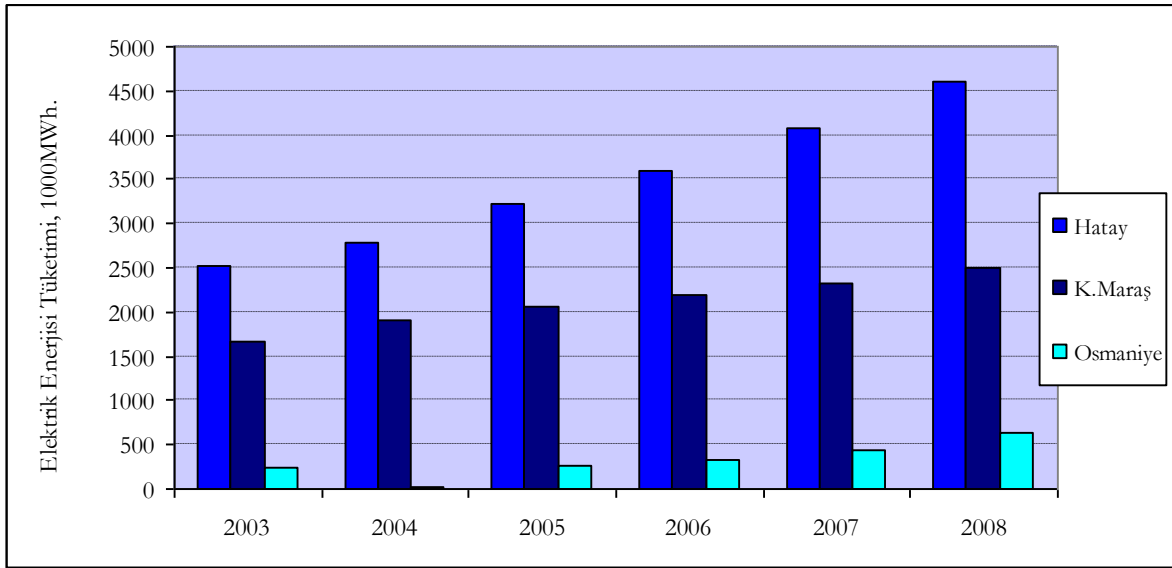
Kaynak: TÜİK, Bölgesel Göstergeler Veritabanı

Türkiye'de 2008 yılında toplam 162 milyon MWh, TR63 Düzey 2 Bölgesi'nde ise 7,7 milyon MWh elektrik tüketilmiştir. Buna göre Türkiye toplam tüketiminin yüzde 4,77'si TR63 Düzey 2

Bölgesinde gerçekleşmektedir. Türkiye yıllık toplam elektrik tüketiminde ortalama artış yüzde 7,8 iken bölgenin enerji talebindeki artış yüzde 13'tür. Aradaki fark bölgemizin ülke geneline göre daha fazla gelişmekte olduğuna işaret etmektedir.

Bölge elektrik enerjisi kullanımında yaklaşık yüzde 5'lik bir paya sahiptir. Enerji talebindeki büyüme yüzde 13 ile Türkiye ortalaması olan yüzde 7,8'i hayli aşmaktadır. Enerji talebindeki hızlı artışın temel nedeninin bölgeye kayan veya genişleyen sanayi yatırımları olduğu söylenebilir.

Şekil 2.24 TR63 Düzey 2 Bölgesi Elektrik Tüketiminin Gelişimi, (1000 MWh) (2003-2008)

Kaynak: TEDAŞ, 2009

Bölgenin 2008 yılı elektrik tüketim verilerine göre, bölgedeki enerji tüketiminin yüzde 60'ı Hatay'da, yüzde 32'si Kahramanmaraş'ta ve yüzde 8'i Osmaniye'de gerçekleşmektedir. (Tablo 2.20) 2002 yılından 2008 yılına kadar Türkiye toplam tüketimi yüzde 57 artmış olmasına karşın Osmaniye'de tüketim yüzde 201, Hatay'da yüzde 106 ve Kahramanmaraş'ta yüzde 61 artmıştır.

Bölge illerinden Osmaniye'de 2008 yılında 626 bin MWh enerji tüketilmiştir. Yıllık ortalama enerji talep artışı yüzde 46'tır. Bu artış hızı bölge ortalamasının çok üzerindedir. Hatay'da enerji tüketimi 4,6 milyon MWh ve enerji talep artışı yüzde 13, Kahramanmaraş'ta ise tüketim 2,5 milyon MWh ve talep artışı yüzde 8,3'tür. TR63 Düzey 2 Bölgesinde elektrik enerjisindeki talep artışı ülke ortalamasının üzerinde olup özellikle Osmaniye son yıllarda elektrik enerjisine daha fazla ihtiyaç duymaktadır. Bunun temel sebebi Osmaniye'de yapılan demir çelik yatırımlarıdır.

Tablo 2.20 Elektrik Tüketim Oranları (yüzde)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Hatay	2,17	2,25	2,30	2,48	2,51	2,63	2,84
K.Maraş	1,51	1,49	1,57	1,59	1,53	1,50	1,54
Osmaniye	0,20	0,21	0,21	0,21	0,23	0,28	0,39
TR63	3,88	3,95	4,08	4,27	4,28	4,41	4,77
Türkiye	100	100	100	100	100	100	100

Kaynak: TEDAŞ, 2009

Kişi başı elektrik talebi artışında Osmaniye yüzde 21 ile ilk sırayı almakta, bu ili yüzde 11 ile Hatay ve yüzde 8,1 ile Kahramanmaraş takip etmektedir.

2008 yılında ülke genelinde kişi başı elektrik tüketimi 2.264 kWh olarak gerçekleşmiştir (Tablo 2.21). 2002 yılında 1.479 kWh olan tüketim yılda ortalama yüzde 7,4 oranında büyümüştür. TR63 Düzey 2 Bölgesinde kişi başı tüketim yılda ortalama yüzde 11 artmıştır. Kişi başı tüketimdeki artış Osmaniye’de yüzde 21, Hatay’da yüzde 11 ve Kahramanmaraş’ta yüzde 8,1’dir.

Tablo 2.21 Kişi Başı Elektrik Tüketimi (kWh/kişi)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Hatay	1.753	1.957	2.167	2.498	2.766	2.938	3.252
K.Maraş	1.525	1.628	1.861	2.008	2.121	2.324	2.431
Osmaniye	441	484	520	558	671	945	1.347
TR63	1.445	1.584	1.771	1.983	2.165	2.404	2.657
Türkiye	1.479	1.581	1.703	1.808	1.961	2.198	2.264

Kaynak: TEDAŞ, 2009

Elektrik Enerjisi Talebinin Sektörel Deseni

Sektör bazında elektrik tüketim verilerine göre ülkemizde elektrik tüketiminin en fazla olduğu yer sanayi sektörüdür (TEDAŞ, 2009). Genel olarak sanayi sektörünün payı yüzde 49 ile yüzde 46 arasında değişmektedir. Dolayısıyla toplam tüketimin neredeyse yarısı sanayide gerçekleşmektedir.

Sanayi sektörünü meskenlerde, ticaret mekanlarında ve tarımsal sulamada kullanılan elektrik takip etmektedir. Diğer önemli bir sektör olan tarımda elektrik genelde sulama yapmak için kullanılmaktadır (Tablo 2.22).

Tablo 2.22 Türkiye Sektörlere Göre Elektrik Tüketimi (GWh)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
SANAYİ	50.489,39	55.099,19	59.565,93	62.294,22	68.026,71	73.794,54	74.850,26
yüzde Payı	49,0	49,3	49,2	47,8	47,5	47,6	46,2
MESKEN	23.559,43	25.194,90	27.618,96	30.934,98	34.466,04	36.475,82	39.583,60
yüzde Payı	22,9	22,5	22,8	23,7	24,1	23,5	24,4
TİCARET	10.867,29	12.871,90	15.656,15	18.543,78	20.256,38	23.141,16	23.903,33
yüzde Payı	10,6	11,5	12,9	14,2	14,2	14,9	14,8
TARIMSAL SULAMA	2.749,78	2.838,28	3.145,82	3.239,60	3.510,01	4.110,54	4.730,98
yüzde Payı	2,67	2,54	2,60	2,49	2,45	2,65	2,92
DİĞER	15.281,97	15.761,80	15.155,00	15.250,18	16.811,35	17.613,19	18.879,36
yüzde Payı	14,84	14,10	12,51	11,71	11,75	11,35	11,66
TOPLAM	102.947,8	111.766,0	121.141,8	130.262,7	143.070,5	155.135,2	161.947,5
	6	7	5	6	0	6	3
yüzde Ülke Payı	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: TEDAŞ, 2009

TR63 Düzey 2 Bölgesinin sektör bazlı elektrik tüketim payları ülke ortalamasından farklıdır. 2008 yılında bölgemizde kullanılan elektriğin yüzde 68,52'si (5,29 bin GWh) sanayi sektöründe kullanılmaktadır. Sanayinin yüzdelik payı yıllara göre değişiklik gösterse de yüzde 60 civarına yakındır. Bu oranlar ülke ortalamasının çok üzerinde yer almaktadır.

Meskenler için kullanılan elektrik ise 2008 yılında yüzde 14,76'lık paya sahiptir. Kullanılan elektrik 2002 yılında yüzde 16,33 pay ile 651 GWh iken 2008 yılında bu miktar 1139 GWh olmuştur. Bu artışa rağmen yüzde payı düşmüştür. Aynı zamanda bu oran ülke ortalamasının yüzde 6 ile yüzde 8 kadar altında yer almaktadır.

Tablo 2.23 TR63 Düzey 2 Bölgesi Sektörlere Göre Elektrik Tüketimi (GWh)

ALAN	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
SANAYİ	2.492,34	2.709,14	2.938,34	3.318,54	3.615,06	4.522,17	5.291,79
yüzde Payı	62,43	61,36	59,49	59,60	59,04	66,16	68,52
MESKEN	651,78	779,25	979,75	1.074,90	1.111,10	1.069,52	1.139,88
yüzde Payı	16,33	17,65	19,83	19,30	18,15	15,65	14,76
TİCARET	160,63	191,79	217,12	234,26	322,78	446,97	440,03
yüzde Payı	4,02	4,34	4,40	4,21	5,27	6,54	5,70
TARIMSAL SULAMA	171,24	161,07	215,42	227,44	274,02	238,41	256,34
yüzde Payı	4,29	3,65	4,36	4,08	4,48	3,49	3,32
DİĞER	516,07	573,65	588,89	713,00	799,98	557,84	595,22
yüzde Payı	12,93	12,99	11,92	12,81	13,07	8,16	7,71
TOPLAM	3.992,05	4.414,90	4.939,50	5.568,15	6.122,93	6.834,91	7.723,27
yüzde Ülke Payı	3,88	3,95	4,08	4,30	4,28	4,41	4,77

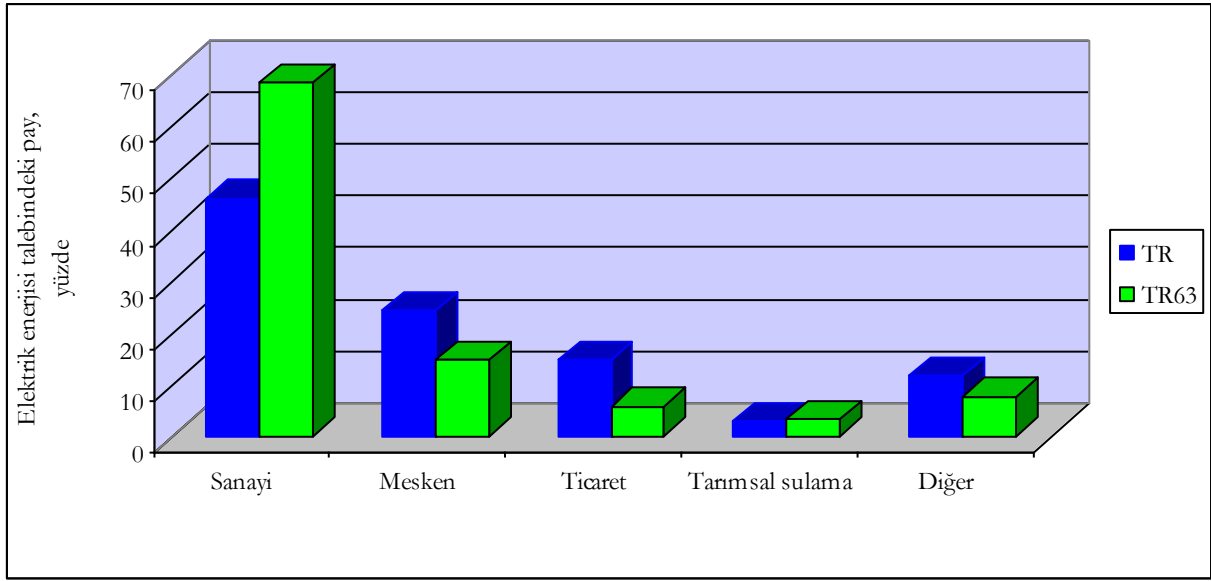
Kaynak: TEDAŞ, 2009

Üçüncü sırada yer alan elektrik tüketim alanı ticarettir. Bu alanda 2002 yılında yüzde 4,02’lik pay 2008 yılında yüzde 5,7 olmuştur. Bu artışı 2002’de 160 GWh’lık harcamanın her yıl artarak 2008’de 440 GWh olması desteklemektedir.

Tarımsal sulama için kullanılan elektrik tüketimi yıllara göre dalgalanmaktadır. Bu ise mevsimin sulama üzerindeki etkisini göstermektedir. Bu sektörün payı ise yüzde 3 ile yüzde 4,5 arasında değişmektedir.

Bölgenin elektrik enerjisi kullanımı yüzde 70 gibi ülke ortalamasının çok üzerinde bir oranla sanayi sektör kollarından kaynaklanmaktadır. Smaileşmenin bu hızla devam etmesi durumunda ülke içinde net enerji üreticisi konumda kalmak için bölgede ilave enerji yatırım ihtiyacı doğacaktır.

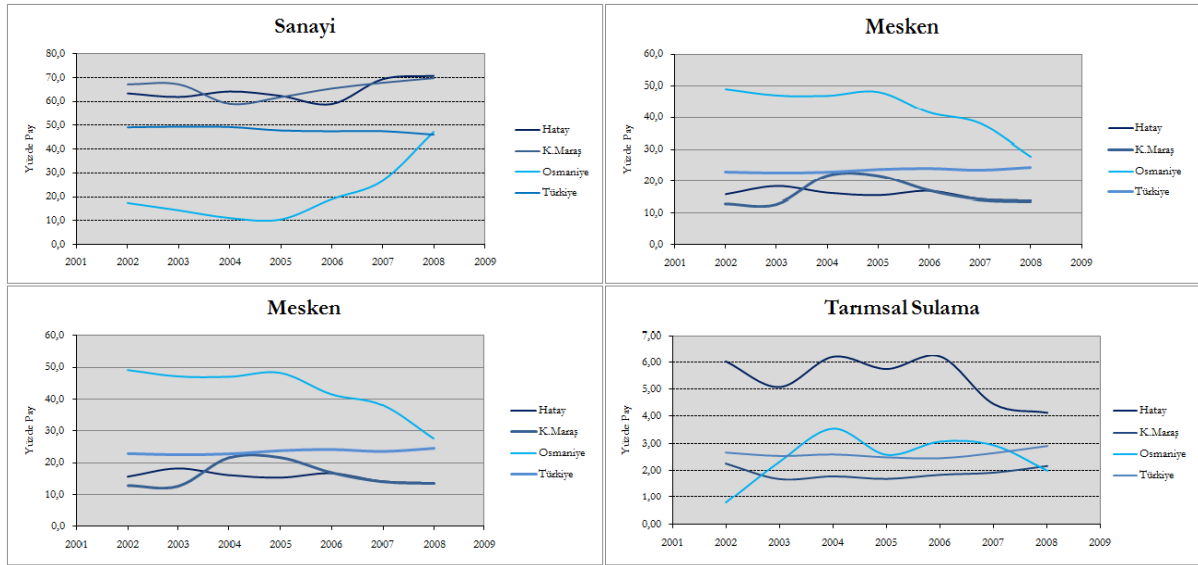
Şekil 2.25 Elektrik Enerjisi Talebi, (yüzde), (2008)

Kaynak: TEDAŞ, 2009.

- Sanayi sektörü elektrik tüketimi ülke ortalaması yüzde 50’ler civarında seyrederken Hatay ve Kahramanmaraş illerimizin payları ülke ortalamasının yaklaşık on puan üzerindedir. Bu fark 2008 yılında yirmi puana kadar ulaşabilmektedir. Benzer şekilde Osmaniye ili, gerilerde yer almasına rağmen hızlı bir gelişme göstererek 2008 yılında ülke ortalamasını yakalamayı başarmıştır.
- Meskenlerin elektrik tüketim payları ülke genelinde yüzde yirmilerin biraz üzerinde seyretmektedir. Bölgenin mesken kaynaklı elektrik enerjisi talebi ülke ortalamasının altında yer almaktadır ve bu fark 2008 yılında 10 puana kadar ulaşmıştır.
- Ticaret alanlarında kullanılan elektrik paylarında ise Hatay ve Kahramanmaraş illerimiz aşağıdaki grafikte görüleceği üzere ülke geneline paralel ama yaklaşık 8 puan altında seyretmektedir. Osmaniye ilimizde ise ülke ortalaması etrafında dalgalanmaktadır.
- Tarımsal sulama kaynaklı enerji tüketim talebi ülke genelinde yüzde 3 civarındadır.. Kahramanmaraş ili bu ortalama paralel hareket ederken, Hatay ve Osmaniye illerinin paylarında dalgalanma vardır. Söz konusu durum rejimin benzerliğinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca tarımda sulamanın yöntemlere bağlı olduğunu göstermektedir.

Şekil 2.26 Elektrik Enerjisi Talebinin Sektörel Gelişimi (2002-2008)

Kaynak: TEDAŞ, 2009.

Alternatif Enerji Kaynakları

Enerji kaynaklarını çeşitlendirmek günümüz dünyasında giderek önem kazanmaktadır. Özellikle kömür ve petrol gibi fosil yakıtların sınırlı olması alternatif enerji kaynaklarına yönelmeyi zorunlu kılmaktadır. TR63 Düzey 2 Bölgesi, enerji ihtiyacının büyük bir kısmını hidroelektrik ve termik kaynaklardan sağlamakta olup enerji çeşitliliği ileriye dönük ihtiyaçların karşılanmasında önem arz etmektedir.

TR63 Düzey 2 Bölgesi enerji ihtiyacının büyük bir kısmını hidroelektrik ve termik kaynaklardan sağlamakta olup gerek enerji çeşitliliğinin sağlanması gerekse yenilenebilir enerji kaynaklarının tespit edilip iktisadileştirilmesi büyük önem arz etmektedir.

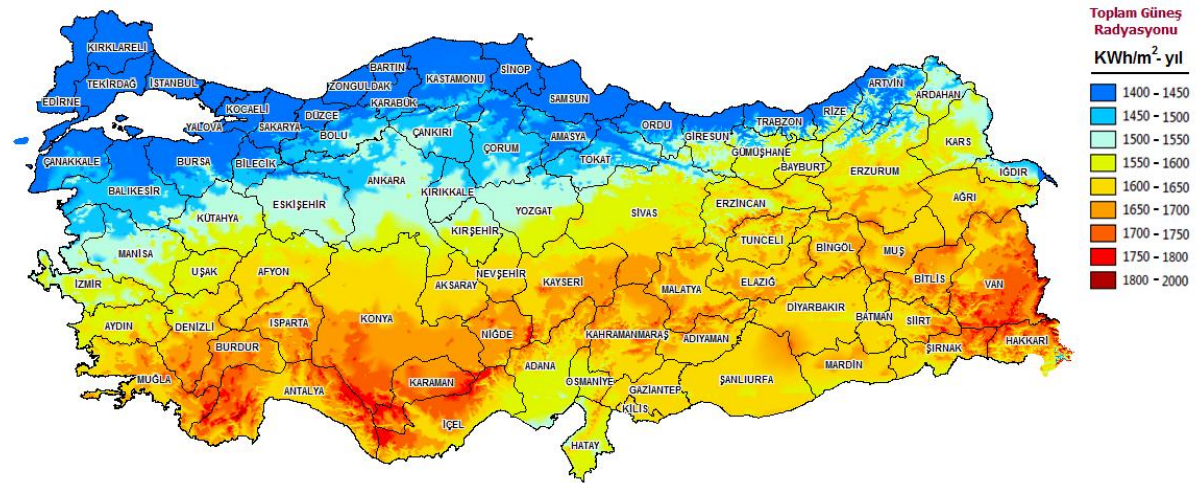
Güneş Enerjisi

Ülkemizde güneş enerjisi potansiyelinde Güneydoğu Anadolu Bölgesi ilk sırada gelmektedir. Akdeniz bölgesi ise ikinci sırada yer almaktadır (Şekil 2.27). İki bölgenin güneşlenme ve ısınım şiddeti değerleri sırayla 1.460 ve 1.390 kW/m²-yıl ile 2.993 ve 2.956 saat/yıldır (EİE, 2009).

Türkiye'nin yıllık toplam güneşlenme süresi 2.699 saat, günlük ortalaması ise 7,5 saattir (Tablo 2.24). Bölgedeki her üç il de ülke ortalamasının üzerinde güneşlenme süresine sahiptir. Günlük ortalama güneşlenme süresi Hatay'da 8,21, Kahramanmaraş'ta 7,98 ve Osmaniye'de 8,1 saattir.

Bölgenin ülke ısıtım değeri ortalamasını aşan güneş enerjisi potansiyeli, önümüzdeki dönemde geliştirilmeyi bekleyen bir iktisadi varlıktır.

Şekil 2.27 Türkiye Güneş Enerjisi Haritası

Kaynak: EİE Güneş Enerjisi Potansiyel Atlası, 2009

Tablo 2.24 Yıllık Toplam Güneşlenme Süreleri (saat)

Aylar	Yıllık Toplam Güneşlenme Süreleri			
	Hatay	K.Maraş	Osmaniye	Türkiye
OCAK	152,7	126,3	137,1	123,3
ŞUBAT	186,6	164,1	169,8	156,6
MART	215,1	198,3	202,8	188,1
NİSAN	248,4	235,5	236,1	223,8
MAYIS	306,9	287,1	294,9	273
HAZİRAN	334,2	344,7	341,7	324,3
TEMMUZ	326,7	362,1	353,7	339,3
AĞUSTOS	314,1	342,9	335,7	321
EYLÜL	294	303,9	304,5	276,9
EKİM	235,8	226,5	233,4	206,1
KASIM	191,1	166,8	177,6	154,5
ARALIK	149,7	115,8	127,2	112,5
YILLIK	2.955,3	2.874	2.914,5	2.699,4
ORTALAMA	8,21 Saat/Gün	7,98 Saat/Gün	8,1 Saat/Gün	7,5 Saat/Gün

Kaynak: EİE Güneş Enerjisi Potansiyel Atlası, 2009

Ülkemizin yıllık toplam ısıtım şiddeti $1503 \text{ kWh/m}^2\text{-yıl}$ civarındadır. Bu değerın günlük karşılığı ise $4,2 \text{ kWh/m}^2\text{-gündür}$. TR63 Düzey 2 Bölgesinin üç ili de ülke ortalamasının biraz üzerinde ısıtım şiddetine sahiptir. Osmaniye ili $1582,5 \text{ kWh/m}^2\text{-gün}$ ile ilk sırada yer almaktadır. Hatay ve Kahramanmaraş illerinde ise bu değer sırasıyla $1515,9$ ve $1533,9 \text{ kWh/m}^2\text{-gündür}$.

Rüzgâr Enerjisi

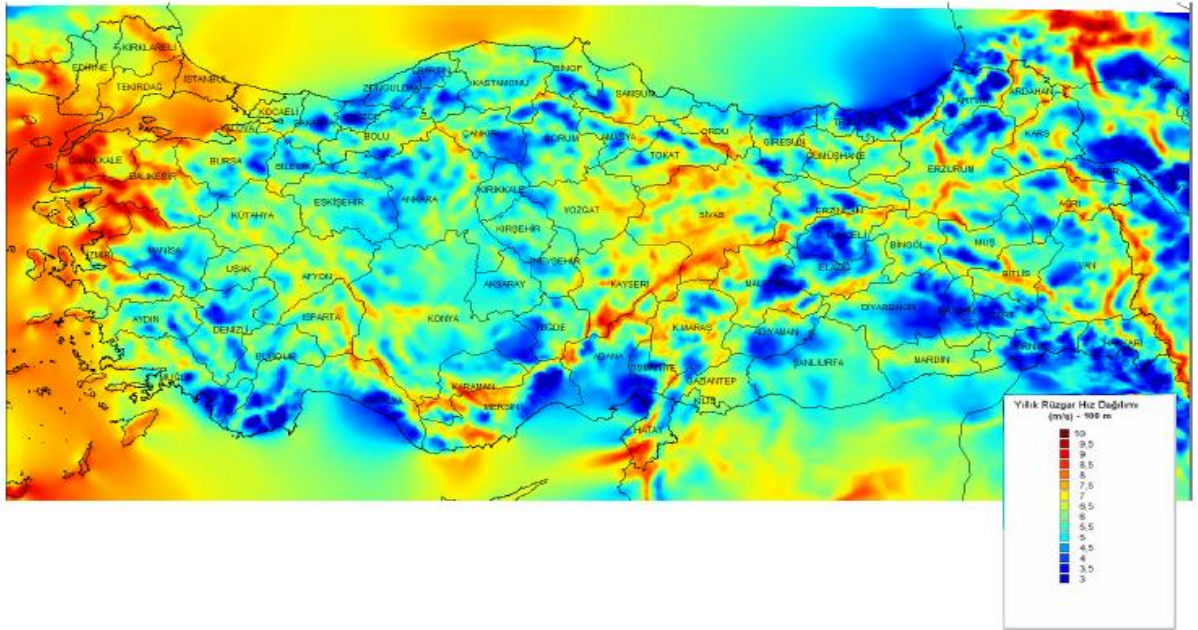
Coğrafi yapılar rüzgar enerjisinin kullanımını olanaklı kılan en önemli etkenler arasında yer almaktadır. Tepeler, platolar ve uçurumlar bir rüzgar tribününün kurulabileceği en iyi yerler arasında sayılabilir. Dünya rüzgar kaynağı 53 TWh/yıl olarak hesaplanmaktadır. 2020 yılına kadar dünya elektrik tüketiminin yüzde 12'sinin rüzgar enerjisinden karşılanması öngörülmektedir. Dolayısıyla ülkemiz için rüzgar enerjisi önem arz etmektedir.

Uluslararası Enerji Ajansı tahminlerine göre 2020 yılında toplam elektrik enerjisinin yüzde 12'si rüzgar kaynaklı olacaktır.

Uluslar Arası Enerji Ajansı (IEA) verilerine göre rüzgar enerjisi kullanımı her geçen yıl artmaktadır. Kurulu güç 1994 yılında 3,53 GW iken 2005 yılında 59,08 GW olmuştur. 2009 Ocak ayı itibarıyla dünya çapında toplam kurulu gücü 115 GW olarak vermektedir. Bu artış dünyada yenilenebilir enerjiye gösterilen önemi işaret etmektedir.

Şekil 2.28 Rüzgar Enerjisi Potansiyel Atlası

(2009)

Kaynak: EİE.

Toplam 2.257 lisans durumunun 682 adedi RES tesisleri için izleme ve değerlendirme aşamasındadır. Aynı paralelde TR63 Düzey 2 Bölgesindeki 147 lisans durumunun 94 tanesi RES tesisleri ile ilgilidir (EPDK, 2010).

Dünyadaki toplam kurulu gücün 63,89 GW'lık kısmı Avrupa ülkelerinde yer almaktadır. Almanya ve İspanya 23,6 ve 19 GW kurulu güçleri ile bu alanda önemli yatırımlar yapmıştır. Türkiye 2008 yılında 192 MW kurulu gücü ile Avrupa'da 16'ncı sırada yer almıştır. Rüzgar enerjisine yapılan yatırımlarla, Türkiye 483 MW kurulu güce ulaşarak Avrupa'da 13'üncü sıraya yerleşmiştir.

Bölgedeki rüzgar tribün yatırımlarının tamamlanması halinde ülkenin rüzgar başlı mevcut kurulu güç kapasitesinin yaklaşık yarısı bölgede konumlanmış olacaktır.

TR63 Düzey 2 Bölgesinde Hatay'ın Samandağ ve Belen ilçeleri ile Osmaniye'nin Bahçe ilçesinde rüzgar enerjisi santralleri bulunmaktadır. Bu santraller toplam 222,6 MW üretim gücüne sahiptir.

Yatırımlar tüm mevcut potansiyeli kullanmada yetersizdir. Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinin üretim güç potansiyelleri sırasıyla 3.414, 2.072 ve 718 MW olup toplam olarak 6.204 MW'tır. Dolayısıyla tüm yatırımlarla birlikte toplam potansiyelin yüzde 4,07'si kullanılmaktadır.

2.7.MADENCİLİK

Türkiye toprakları çeşit bakımından zengin olmasına rağmen maden rezervleri küçük boyutlu ve çok parçalıdır. Dünyada ticareti yapılan 90 çeşit madenden 77 tanesi ülkemizde bulunmaktadır. Bor, mermer, toryum, trona, zeolit, pomza, selestit gibi madenlerde önemli rezervlere sahip olan ülkemiz, ayrıca krom, manyezit, feldspat, barit, kil, kömür, altın ve gümüş rezervleri yönünden de dünyada ilk sıralarda yer almaktadır (MİGEM,2010).

Bölgede madencilik sektörünün gelişmesi için yeni saba tespit ve analiz çalışmalarına ve modern teknolojilere ihtiyaç vardır.

TR63 Düzey 2 Bölgesi'nin illerinden olan Hatay ili, maden kaynakları bakımından zenginlikler sunmaktadır. Hatay ilinde altın, alüminyum, demir ve krom bulunan madenlerdir. Diğer taraftan yöredeki demirli boksit yatak rezervleri yüksek olmasına rağmen teknolojik sorunlar nedeniyle işletilememektedir. Ayrıca kalıntıların Roma devrinden kalma civa stokları olduğu düşünülmekte olan Süveydiye – Düden – Karasuyu köyünde saf civa kalıntıları bulunmaktadır.

Hatay ili endüstriyel hammaddeler yönünden de zengindir. Çimento hammaddeleri açısından İskenderun civarında kireçtaşı, marn ve kil rezervleri bulunmaktadır. Ayrıca İskenderun siyahı olarak bilinen ve mermer sahasında blok veriminin düşüklüğü nedeniyle terk edilmiş bir mermer ocağı bulunmaktadır. Bütün bunların dışında manyezit ve dolomit ilde bulunan diğer endüstriyel hammaddelerdir (Türkiye Yer Altı Kaynakları, 2009; 57).

Kahramanmaraş ilinde ve ilin yakın çevresinde Maden Tetkik Arama (MTA) tarafından yapılan çalışmalar sonucunda endüstriyel hammadde ve metalik maden yatağı ve zuhurları bulunmuştur. Bunların en önemlileri kiremit, kireçtaşı, barit, demir, krom ve manganezdır. Afşin ve Elbistan ilçelerinde kireçtaşı sahaları ortaya çıkarılmış olup, bu sahalardan elde edilen kireçtaşları termik santralde hammadde olarak kullanılmaktadır.

Kahramanmaraş barit oluşumları bakımından da öneme sahiptir. İl ve çevresinde irili ufaklı birçok barit yatak ve zuhurları bulunmaktadır. Ayrıca, ilde metalik madenler olarak demir, manganez ve krom yatak ve zuhurları bulunmaktadır. Bütün bunların yanında Afşin-Elbistan civarındaki zengin linyit potansiyeli, il sanayisinde önemli bir yere sahip Afşin-Elbistan Termik Santrali'nin linyit ihtiyacını karşılamaktadır. (Türkiye Yer Altı Kaynakları, 2009; 315).

Osmaniye ili ve yakın çevresinde MTA tarafından yapılan çalışmalar sonucunda demir, kükürt ve manyezit yatak ve zuhurları bulunmuştur. İlde enerji hammaddelerine yönelik çalışmalarla, Kaypak, Yarpuz ve Çindere sahalarında linyit oluşumları belirlenmiştir. Ayrıca Haruniye ilçesinde doğal sıcak su çıkışları tespit edilmiştir (Türkiye Yer Altı Kaynakları, 2009; 479).

Maden ürünleri, ülkelerin kalkınmalarında önemli rol oynayan sanayi, enerji, tarım ve inşaat sektörlerinde gelişmenin temelini oluşturmaktadır. Bugün, gerek ülkemizde gerekse TR63 Düzey 2 Bölgesinde madencilik sektörü, tarım ile birlikte ekonominin iki temel hammadde üreticisinden birisi durumundadır. Madencilik sektörü, bir yandan ekonomiye doğrudan katkı sağlarken, diğer taraftan ekonominin diğer alanlarına, özellikle de imalat sektörüne sağladığı girdiler nedeniyle büyük öneme sahiptir.

Bölgenin mevcutta tespit edilmiş maden varlığının çoğunun rezerv miktarı ve cevher kalitesi bakımından ekonomik işletmeye uygun değilken, rezerv miktarı olarak ekonomik işletmeye uygun olan bazı madenler ise teknolojik sorunlar nedeniyle işletilememektedir.

Yurdumuzda ve buna benzer olarak Bölgede çok çeşitli, zengin maden rezervleri bulunduğu bilinmektedir. Fakat bu maden rezervleri küçük boyutlu ve çok parçalıdır. Bütün bunların yanında Bölgedeki madenlerin çoğunun rezerv miktarı ve cevher miktarı ekonomik işletmeye uygun değilken, rezerv miktarı olarak ekonomik işletmeye uygun olan bazı madenler ise teknolojik sorunlar nedeniyle işletilememektedir. Gelecekte gerekli teknolojik yatırımların yapılması ile mevcut problemlerin çözülmesi ve buna paralel olarak da madencilik sektörünün ülke ve bölge kalkınmasına önemli katkı yapması beklenmektedir.

2.8.YATIRIM TEŞVİKLERİ VE DESTEKLER

Ekonomik ve sosyal faaliyetlerin diğerlerine oranla daha fazla ve hızlı gelişmesini sağlamak amacıyla kamu tarafından çeşitli yöntemlerle destekler ve teşvikler verilmektedir. Verilen bu destek ve teşvik türleri ve miktarları bunların verildikleri alanlara göre farklılık göstermektedir.

2009 yılında Türkiye’de toplam 2.492 adet Yatırım Teşvik Belgesi tahsis edilmiştir. Bu teşvik belgeleri ile ülke genelinde 19.878.018.000 TL sabit sermaye yatırımı ve 80.135 kişilik ek istihdam öngörülmüştür. 2009 yılında TR63 Düzey 2 Bölgesi’nde toplam 92 adet Yatırım Teşvik Belgesi tahsis edilmiş, bu tahsis belgeleri ile toplam 805.380.935 TL yatırım ve 2.782 kişilik ek istihdam öngörülmüştür.

TR63 Düzey 2 Bölgesi, 2009 yılında Türkiye genelinde teşvik kapsamında gerçekleştirilmekte olan sabit sermaye yatırımlarının yüzde 4’ünü temin ederken, ek istihdam artışına ise yüzde 3,4 katkı yapmıştır.

TR63 Düzey 2 Bölgesi, 2009 yılında Türkiye genelinde teşvik kapsamında gerçekleştirilmekte olan sabit yatırımın yüzde 4’ünü temin ederken, ek istihdam artışına ise yüzde 3,4 katkı yapmıştır (Tablo 2.25). 2009 yılında Bölgede tahsis edilen teşvik belgelerinin bölgenin illerine göre dağılımı incelendiğinde Hatay ilinde 43, Kahramanmaraş ilinde 33 ve Osmaniye ilinde 16 Yatırım Teşvik Belgesi tahsis edildiği görülmektedir. Bu teşvik belgeleri ile Hatay ilinde 512.641.589 TL, Kahramanmaraş ilinde 171.367.330 TL ve Osmaniye ilinde 121.372.016 TL sabit yatırım yapılması ve sırası ile 1.218, 1.171 ve 393 kişiye ek istihdam imkanı sağlanması öngörülmüştür.

Tablo 2.25 Yatırım Teşvikleri, 2008-2009

	Yıllar	Belge Sayısı(Adet)	Sabit Yatırım	İstihdam (Kişi)
Hatay	2008	18	169.157.362	345
	2009	43	512.641.589	1.218
K.Maraş	2008	25	226.889.276	1.673
	2009	33	171.367.330	1.171
Osmaniye	2008	27	514.007.597	1.070
	2009	16	121.372.016	393
TR63	2008	70	910.054.235	3.088
	2009	92	805.380.935	2.782
Türkiye	2008	2.448	28.377.211.058	98.371
	2009	2.492	19.878.018.000	80.135

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, 2010

KOBİ teşvikleri kapsamında; 2009 yılında Türkiye’de 586 Yatırım Teşvik Belgesi tahsis edilirken, bu teşvik belgeleri ile toplam 468.335.565 sabit sermaye yatırımı yapılması ve böylelikle 8.118 kişiye istihdam sağlanması öngörülmüştür. 2009 yılında Bölgede KOBİ kapsamında toplam 23 adet Yatırım Teşvik Belgesi tahsis edilmiş bu tahsis belgeleri ile toplam 16.307.911 TL sabit sermaye yatırımı ile 361 kişilik ek istihdam olanağı sağlanmıştır.

Bölgenin KOBİ'lere sağlanan ulusal teşvik programından aldığı pay yüzde 3,4 iken bu yatırımlarla sağlanacağı öngörülen ek istihdam ülke toplamına oranla yüzde 4,4'tür.

Bölge 2009 yılında Türkiye genelinde KOBİ teşvik kapsamında gerçekleştirilmekte olan sabit sermaye yatırımlarının yüzde 3,4'ünü temin ederken, bu sayede gerçekleştirilecek ek istihdamın ise program kapsamında öngörülen ulusal ek istihdam artışına oranı yüzde 4,4'üdür. 2009 yılında KOBİ kapsamında Bölgede tahsis edilen teşvik belgelerinin bölgenin illerine göre dağılımı incelendiğinde Hatay ilinde 12, Kahramanmaraş ilinde 9 ve Osmaniye ilinde 2 Yatırım Teşvik Belgesi tahsis edildiği görülmektedir. Bu kapsamda Hatay ilinde 8.541.922 TL, Kahramanmaraş ilinde 6.479.897 TL ve Osmaniye ilinde 1.286.092 TL sabit sermaye yatırımı yapılırken sırası ile 194, 142 ve 25 kişilik ek istihdam öngörülmüştür.

Tablo 2.26 KOBİ'lere Verilen Teşvikler

	Yıllar	Belge Sayısı(Adet)	Sabit Yatırım(TL)	İstihdam (Kişi)
Hatay	2008	10	10.499.791	276
	2009	12	8.541.922	194
K.Maraş	2008	18	7.823.393	328
	2009	9	6.479.897	142
Osmaniye	2008	11	8.096.533	165
	2009	2	1.286.092	25
TR63	2008	39	26.419.717	769
	2009	23	16.307.911	361
Türkiye	2008	364	1.112.503.962	22.616
	2009	586	468.335.565	8.118

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, 2010

TÜİK iş istatistiklerine göre 2008 yılı itibarıyla Türkiye’de neredeyse tamamına yakını KOBİ statüsünde olan toplam 3.485.649 işletme bulunmaktadır. Bu işletmelerin Düzey 2 Bölgelerine göre dağılımına bakıldığında TR63 Düzey 2 Bölgesinde toplam 111.604 işletmenin bulunduğu ve bu işletmelerin tamamına yakınının KOBİ statüsünde olduğu görülmektedir. 2008 yılı istatistiklerine göre Bölgede bulunan işletmelerden 57.562’si Hatay’da, 36.469’u Kahramanmaraş’ta ve 17.573’ü ise Osmaniye’dedir. 2008 yılında gerek Türkiye’de, gerekse Bölgede ve Bölge illerinde işletme ve KOBİ sayıları bir önceki yıla göre artış göstermiştir.

Bölgenin barındırdığı iktisadi işletmelerin toplam ülke işletme nüfusuna oranı yüzde 3,2’dir. Aynen ülke genelinde olduğu gibi bu işletmelerin yüzde 99’u KOBİ statüsünde çalışmaktadır. Bununla birlikte bölge KOBİ destek programından ancak yüzde 1,6 oranında yararlanabilmektedir.

Diğer taraftan 31 Mayıs 2010 tarihi itibarı ile Türkiye genelinde KOSGEB veri tabanına kayıtlı toplam 321.636 adet işletme faaliyette bulunmaktadır. Bu işletmelerin Düzey2 bölgelerine göre dağılımı incelendiğinde 8.099’unun TR63 Düzey 2 Bölgesi’nde bulunduğu görülmektedir. 2010 yılı Mayıs ayı itibarıyla Bölgede bulunan KOSGEB veri tabanına kayıtlı işletmelerden 3.469’u Hatay ilinde, 3.414’ü Kahramanmaraş ilinde, 1.216’sı ise Osmaniye ilindedir.

Tablo 2.27 TR63 Düzey 2 Bölgesi ve İllerindeki İşletmelere İlişkin Genel Bilgiler

	Yıllar	İşletme Sayısı	KOBİ Sayısı
Hatay	2007*	52.626 (15)	52.608 (15)
	2008	57.562 (15)	57.553 (15)
K.Maraş	2007*	33.264 (23)	33.224 (23)
	2008	36.469 (23)	36.441 (23)
Osmaniye	2007*	16.078 (47)	16.077 (47)
	2008	17.573 (46)	17.573 (46)
TR63	2007*	101.968	101.909
	2008	111.604	111.567
Türkiye	2007*	3.175.493	3.172.212
	2008	3.485.649	3.482.991

*TÜİK İş Kayıtları İstatistikleri

Not: Parantez içersindeki yer alan rakamlar, ilin söz konusu veriye ilişkin Türkiye genelinde sıralamasını göstermektedir.

Kaynak: Hatay KOSGEB, Kahramanmaraş KOSGEB, Osmaniye KOSGEB, 2010

KOSGEB Destek Yönetmeliği kapsamında verilen desteklere göre; 2003-2009 yılları arasında Türkiye’de toplam 53.444 ve 2010 yılında ise (Mayıs ayı itibarıyla) toplam 2.229 adet destek verilmiştir

TR63 Düzey 2 Bölgesine 2003-2009 yılları arasında KOSGEB Destek Yönetmeliği kapsamında 676 adet ve 2010 yılında ise (Mayıs ayı itibarıyla) 47 adet destek verilmiştir. Bölge, 2003-2009 yılında Türkiye genelinde KOSGEB Destek Yönetmeliği kapsamında gerçekleştirilmekte olan toplam destek miktarının yüzde 1,6’sını, 2010 yılında gerçekleştirilmekte olan toplam destek miktarının (Mayıs ayı itibarıyla) ise yüzde 1,6’sını temin etmiş durumdadır.

2.9. REKABETÇİLİK

TR63 Düzey 2 Bölgesinde imalat sanayi, iktisadi faaliyetlerin merkezinde yer almaktadır. Mevcut sanayi yapısının daha rekabetçi bir yapıya geçebilmesi için iş yönetiminde, üretim ve tasarım teknolojilerinde, pazarlama tekniklerinde, ve kalite yönetiminde inovatif yaklaşımlar gerekmektedir. Rekabet gücünü artırmak için gerekli inovatif unsurların ölçek ekonomisiyle buluşturulması ayrı bir önem arz etmektedir.

Küresel rekabet içinde iktisadi varlığını sürdürebilmenin yolu ise yerel unsurların işbirliği içinde kaynaklarını verimli ve etkili kullanmasından geçmektedir. Tüm dünyada giderek önem kazanmaya başlayan kümelenme olgusu yerel potansiyelin hem harekete geçirilmesi hem verimli kullanılması için önemli fırsat olarak öne çıkmaktadır. Örneğin, teknokentlerin ve teknoloji geliştirme merkezlerinin kurulmasıyla hem sanayi üniversite işbirliğinin güçlenmesi hem de yararlanılan teknoloji ve yenilikçilik desteklerinin artış göstermesi sağlanabilir. Böylece bölge, kendi markalarını yaratarak daha teknolojik ve yenilikçi ortamda kalkınmayı sürdürecektir.

Bölgenin ulusal inovasyon sistemine eklemlenmesi ve inovasyon kapasitesini artırması amacıyla, gerekli teknolojik araştırma ve altyapı ihtiyacının karşılanması politika önceliği olan alanların başında gelmektedir.

Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu tarafından 2009 yılında yapılan İllerarası Rekabetçilik Endeksi çalışmasının alt değişkeni olan ve son beş yıla ait patent tescil, faydalı model tescil, marka tescil ve endüstriyel tasarım tescil ortalamalarından oluşan markalaşma becerisi ve yenilikçilik alt endeksinde 2007-2008 döneminde Hatay 29. sırada, Kahramanmaraş 24. sırada ve Osmaniye 62. sırada yer alırken 2008-2009 döneminde, Hatay 24. sıraya, Osmaniye ise 59. sıraya yükselmiştir. Yine aynı dönemde Kahramanmaraş'ın sıralamadaki yeri değişmemiştir.

İnovasyon

Latince “innovatus” kelimesinden türemiş bir sözcük olan inovasyon, kavram olarak hem bir süreci (yenilemeyi/yenilenmeyi) hem de bir sonucu (yeniliği) ifade eder. Avrupa Birliği ve Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) literatüründe inovasyon süreç olarak; “bir fikri, pazarlanabilir bir ürün ya da hizmete, yeni ya da geliştirilmiş bir üretim ya da dağıtım yöntemine ya da yeni bir toplumsal hizmet yöntemine dönüştürmek” olarak tanımlanır. Aynı zamanda bu dönüştürme süreci sonunda ortaya konan pazarlanabilir, yeni ya da geliştirilmiş ürün, yöntem ya da hizmeti de ifade etmektedir (TÜSİAD, 2003: 23).

Günümüzde inovasyon birçok alanda katma değer yaratan unsurlar arasında yer almaktadır. Ekonomik olarak güçlü olan ve önemli miktarlarda katma değer yaratan ülkelere baktığımızda bu ülkelerin diğer ülkelere oranla daha fazla AR-GE harcaması yaptığı görülmektedir. İnovasyon performansını ölçmek amacıyla dolaylı bir gösterge olarak patent, endüstriyel tasarım ve faydalı model başvuru ve tescil istatistikleri kullanılmaktadır.

Bölgenin ulusal inovasyon sistemi içindeki görece yeri durağan bir seyir izlemektedir. Toplam patent başvuruları içinde bölgenin ağırlığı 2002-2009 dönemi boyunca yüzde 1 civarında seyretmiştir.

Tablo 2.28 TR63 Düzey 2 Bölgesi ve kapsamındaki illerde 2002-2009 yılları arasında gerçekleştirilen patent başvurularını göstermektedir. Ulusal toplam patent başvuruları içinde bölgenin ağırlığı bu dönem boyunca yüzde 1 civarında seyretmiştir. Bölgede 2009 yılında, toplam 28 adet yerli patent başvurusu yapılmıştır ve bu başvuruların yüzde 78,5 gibi yüksek bir oranı tek başına Kahramanmaraş ilinden yapılmıştır. Kahramanmaraş'ı 4 başvuru ile Hatay ve 2 başvuru ile Osmaniye izlemektedir. TR63 Düzey 2 Bölgesi'nde 2002-2009 yılları arasında 4 adet patent tescil edilmiştir. AB'de her bir milyon kişi başına düşen patent başvurusu 2007 yılı için 116,54 iken bu rakam Türkiye'de 35,66 ve bölgede ise 9,46'dır.

Tablo 2.28 Patent Başvuruları

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hatay	3	2	0	3	10	4	10	4
K.Maraş	2	4	0	1	0	12	10	22
Osmaniye	0	0	0	0	0	1	1	2
TR63	5	6	0	4	10	17	21	28
Türkiye	465	569	738	960	1099	1844	2268	2588

Kaynak: TPE, 2010.

İnovasyon performansını ölçmek için kullanılan diğer bir gösterge ise faydalı model istatistikleridir. Tablo 2.29'a göz atıldığında 2009 yılında Bölgede toplam 23 faydalı model başvurusu yapıldığı görülmektedir. Bu başvurularda Kahramanmaraş ili 13 başvuru ile ilk sırada gelirken Kahramanmaraş'ı sırası ile 9 başvuru ile Hatay ve 1 başvuru ile Osmaniye ili izlemektedir.

Tablo 2.29 Faydalı Model Başvuruları

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hatay	4	4	1	1	6	8	11	9
K.Maraş	3	7	4	0	4	7	8	13
Osmaniye	0	0	0	0	0	1	4	1
TR63	7	11	5	1	10	16	23	23
Türkiye	913	1.205	1.477	1.884	2.423	2.968	2.942	2.842

Kaynak: TPE, 2010

Aynı döneme ait faydalı model tescil istatistikleri incelendiğinde toplam bölgede 11 faydalı model tescili yapıldığı bu tescillerinin 6'sının Hatay'a, 4'ünün Kahramanmaraş'a ve 1'nin ise Osmaniye iline ait olduğu görülmektedir.

Tablo 2.30 Faydalı Model Tescilleri

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hatay	3	1	1	1	1	8	5	6
K.Maraş	0	1	3	6	0	5	4	4
Osmaniye	0	0	0	0	0	0	1	1
TR63	3	2	4	7	1	13	10	11
Türkiye	373	704	677	963	1.659	2.146	1.833	2.151

Kaynak: TPE, 2010

Markalaşma

Marka dar anlamıyla, bir firmanın ürünlerini tanımlamakta ve firmanın ürünlerini, rakiplerinin ürünlerinden veya hizmetlerinden farklılaştırmakta kullanılan bir isim, işaret, terim, sembol, tasarım veya bunların bir kaçından oluşan kombinasyondur. Fakat geniş anlamıyla marka ve markalaşma kavramları, bir sembolden çok, ürünün kullanıcılarının aklında yer eden, o ürün hakkında izlenimlerdir.

Günümüzde katma değer yaratan diğer bir unsur markalaşmadır. Küresel ekonomide öne çıkan ülkelere baktığımızda bu ülkelerin diğer ülkelere göre daha fazla yerel ve küresel markalar ortaya çıkardığı görülmektedir.

Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinin 2002-2009 marka başvurularını gösteren Tablo 2.31 'ye göre 2009 yılında bölgede toplam 763 marka başvurusu yapılmıştır. Bölge 2002 yılında ulusal marka başvurularına oranla binde 9,3'lük seviyesini 2009 yılında nispi bir performansla yüzde 1,3'e taşımıştır. TR 63 Bölgesi içerisindeki marka başvurusu sıralamasında, Hatay ili 395 başvuru ile ilk sırada gelirken Hatay'ı sırası ile 286 başvuru ile Kahramanmaraş, 82 başvuru ile Osmaniye ili izlemektedir.

Tablo 2.31 Marka Başvuruları

İller	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hatay	140	125	159	232	325	273	331	395
K.Maraş	108	108	152	258	202	200	258	286
Osmaniye	17	28	31	87	64	53	85	82
TR63	265	261	342	577	591	526	674	763
Türkiye	28.478	30.469	38.491	48.917	54.712	58.596	60.597	59.838

Kaynak: TPE, 2010

2009 yılına ait marka tescil istatistikleri incelendiğinde bölgede toplam 424 marka tescili yapıldığı, bu tescillerin 206'sının Hatay, 158'inin Kahramanmaraş ve 60'ının ise Osmaniye iline ait olduğu görülmektedir.

Tablo 2.32 Marka Tescilleri

İller	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hatay	40	47	74	124	160	207	172	206
K.Maraş	54	67	76	96	149	164	116	158
Osmaniye	6	14	15	17	46	44	24	60
TR63	100	128	165	237	355	415	312	424
Türkiye	13.479	14.514	18.865	26.933	34.509	40.705	35.543	41.414

Kaynak: TPE, 2010

Kümelenme

Kümelenme belli bir coğrafi bölgede sektörel yoğunlaşma olarak algılanmaktadır. Bu algı kısmen doğru olsa da daha açıklayıcı tanıma ihtiyaç vardır. Bir ürünün veya hizmetin nihai hale gelene kadar geçtiği aşamalarda yer alan oyuncular da kümenin üyesi olarak ele alınmalıdır. Diğer bir deyişle ürünün veya hizmetin değer zincirinde yer alan her oyuncu kümenin içine dahil edilebilir.

Kümelenme bir bölgede sektörel yoğunlaşmayı içermekle birlikte ürünün ve hizmetin piyasaya sunulabilir hale getirilmesinde rol oynayan tüm oyuncuları da kapsamaktadır.

Küme her bir üyesine ölçek ekonomisinin avantajlarını, uzmanlaşmış tedarikçilerle çalışmayı ve ürünlerini pazara daha profesyonel taşıma olanağını sunmaktadır. Bunun yanında ürünlerin sunulduğu piyasa hakkında daha detaylı pazar bilgisine ve daha kaliteli insan kaynaklarına ulaşmayı bu yeni yapı sağlamaktadır. Kümelenme aynı zamanda içerisinde rekabeti teşvik ederek firma yöneticilerinin birbirleriyle yarış içinde daha iyi piyasa koşullarına ulaşmalarını sağlamaktadır.

Bölgede modern kümelenme oluşturabilecek sektörler bulunmaktadır. Örneğin, Kahramanmaraş'ta tekstil ve çelik mutfak eşyası sektörleri, Hatay'da mobilyacılık ve ayakkabıcılık sektörleri ve Osmaniye'de tarıma dayalı gıda sektörü verilebilir. Kümelenmeyi gerçekleştirmek için öncelikle kümelenme hakkında kapasite oluşturulması gerekmektedir. Ardından sektör üyeleri arasında iletişim kanalları açılarak piyasa ihtiyaçlarına daha duyarlı bir yapı oluşturulmalıdır.

2.10. ÇEVRE VE ALTYAPI

Türkiye genelinde belediyelerde yaşayan nüfusun yüzde 99'u içme ve kullanma suyu ihtiyacını şebeke suyundan temin etmektedir. Bu değer TR63 Düzey 2 Bölgesi için ülke değeriyle paralellik göstermekte olup, Kahramanmaraş ve Osmaniye illeri için yüzde 100, Hatay ili için yüzde 98 olduğu görülmektedir. Türkiye'de belediye nüfusunun yarısı arıtma tesislerinde arıtılmış suyu içme ve kullanma suyu olarak kullanmasına karşın, TR63 Düzey 2 Bölgesinde sadece Hatay ilinde nüfusu 678 olan 1 belediye içme ve kullanma suyu ihtiyacını arıtma tesislerinde arıtılmış suyu kullanarak gidermektedir.

Tablo 2.33 İçme ve Kullanma Suyuna İlişkin Veriler (2010)

	Toplam belediye sayısı	İçme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen belediye sayısı	İçme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı (yüzde)	Arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye sayısı	Arıtma tesisi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı (yüzde)
Hatay	76	74	98	1	0
K.Maraş	64	64	100	-	-
Osmaniye	16	16	100	-	-
TR63	156	154	99	1	-
Türkiye	3.225	3.190	99	434	50

Kaynak: TÜİK, 2008

TR63 Düzey 2 Bölgesinde içme ve kullanma suyu arıtım maliyeti olmayan, dolayısıyla birim maliyeti düşük yeraltı su kaynaklarından temin edilmektedir.

TR63 Düzey 2 Bölgesinde içme ve kullanma suyu arıtım maliyeti olmayan, dolayısıyla birim maliyeti düşük yeraltı su kaynaklarından temin edilmektedir. Türkiye genelinde belediyeler tarafından içme ve kullanma suyu şebekesi ile dağıtılmak üzere çekilen toplam su miktarının yüzde 51,2'si yeraltı su kaynaklarından temin edilirken, Hatay ilinde yüzde 96,3'ü, Kahramanmaraş ilinde yüzde 88,1'i ve Osmaniye ilinde ise yüzde 100'ü olmak üzere TR63 Düzey 2 Bölgesinde toplam su miktarının yüzde 93,5'ü yeraltı su kaynaklarından temin edilmektedir.

Ancak yeraltı su kaynakları varlığı bölgedeki hızlı nüfus artışı ve yeraltı su kaynaklarının kayıt dışı ve kontrolsüz kullanılmasıyla tehdit edilmektedir. Bölgenin yağış rejimi ve yeraltı ve yer üstü su sistemine hissedilir derecede olumsuz etkilerde bulunmaya başlayan iklim değişikliği olgusuyla birlikte düşünüldüğünde durum daha da vahim hale gelmektedir. Sonuç olarak Bölgenin tarımsal üretiminde, enerji sektöründe ve sosyal yaşamında hayati bir yeri olan su kaynaklarının akılcı ve entegre bir yönetim planına kavuşturulması zaruridir.

Bölgenin tarımsal üretiminde, enerji sektöründe ve sosyal yaşamında hayati bir yeri olan su kaynaklarının akılcı ve entegre bir yönetim planına kavuşturulması zaruridir.

Tablo 2.34'den belediye sınırları içerisinde yaşayan nüfusun kanalizasyon şebekesinden yararlanma oranının; Türkiye'de yüzde 88, TR63 Düzey 2 Bölgesi'nde yüzde 69, Hatay ilinde yüzde 57, Kahramanmaraş ilinde yüzde 81, Osmaniye ilinde yüzde 79 olduğu, atık su arıtma tesislerinden yararlanma oranının ise Türkiye'de yüzde 56, TR63 Düzey 2 Bölgesi'nde yüzde 25, Hatay ilinde yüzde 35, Kahramanmaraş ilinde yüzde 0, Osmaniye ilinde yüzde 51 olduğu görülmektedir.

TR63 Düzey 2 Bölgesinde bulunan 156 belediyeden sadece 6 tanesinde atık su arıtma tesisi bulunmaktadır. Bu tesislerin 5 tanesi Hatay ilinde, 1 tanesi Osmaniye ilinde bulunmaktadır. Artı kalan 150 belediyede atık sular arıtılmadan alıcı ortamlara verilmektedir.

TR63 Düzey 2 Bölgesinde bulunan 156 belediyeden sadece 6 tanesinde atık su arıtma tesisi bulunmaktadır. Benzer şekilde organize sanayi bölgelerinin altyapısı da bu açıdan oldukça yetersizdir.

Arıtıma tabi tutulmayan evsel kaynaklı atık sular; kanalizasyon şebekesi bulunmayan yerleşim yerlerinde fosseptikler aracılığıyla yer altı su kaynaklarını, kanalizasyon şebekesi olmakla birlikte arıtma tesisi olmayan yerleşim birimlerinde ise yeraltı ve yüzeysel su kaynaklarını kirletmektedir.

Tablo 2.34 Kanalizasyon Şebekesi ve Arıtma Tesisi Verileri (1000 m3/yıl)

	Toplam belediye sayısı	Derin deniz deşarjı yapan belediye sayısı	Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen belediye sayısı	Kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı (yüzde)	Arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye sayısı	Arıtma tesisi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı (yüzde)
Türkiye	3.225		2.421	88		56
TR63	156	1	68	69	6	25
Hatay	76	1	33	57	5	35
K.Maraş	64	-	30	81	--	--
Osmaniye	16	--	5	79	1	51

Kaynak: TÜİK, 2008.

TR63 Düzey 2 Bölgesinde; Hatay ilinde 5 (2 adeti kurulum aşamasında), Kahramanmaraş ilinde 3 (2 adeti kurulum aşamasında) ve Osmaniye ilinde 2 adet organize sanayi bölgesi (OSB) bulunmaktadır. Belirtilen organize sanayi bölgelerinden İskenderun ve Osmaniye organize sanayi bölgelerinin atık su arıtma tesisi bulunmasına karşın, diğer organize sanayi bölgelerinin atık su arıtma tesisleri bulunmamaktadır. TR63 Düzey 2 Bölgesi illerinden Hatay ilinde 4, Kahramanmaraş ilinde 11 ve Osmaniye ilinde 7 adet küçük sanayi sitesi bulunmakta olup hiçbirinde atık su arıtım tesisi bulunmamaktadır. Organize sanayi bölgeleri ve küçük sanayi sitelerinden gelen kirlilik yükü yüksek atık sular alıcı ortamlara doğrudan deşarj edilmektedir.

Çevre ve Orman Bakanlığı koordinasyonunda ilgili kurumların katılımı ile hazırlanan Avrupa Birliği Entegre Çevre Uyum Stratejisine (UÇES) göre, Türkiye'nin 2007-2023 döneminde su sektörü için 33,969 milyar Avro'ya ihtiyaç duyduğu anlaşılmaktadır. İçme suyu bağlamında; arıtma tesisi yatırımlarına 1,510 milyar Avro, şebeke yatırımlarına 1,147 milyar Avro, arıtma tesisi

yenileme yatırımlarına 3,822 milyar Avro, şebeke yenileme yatırımlarına 6,264 milyar Avro; toplamda içme suyu yatırımları için 12,743 milyar Avro'ya ihtiyaç duyulmaktadır. Atık su bağlamında ise; atık su arıtma tesisi yatırımlarına 4,983 milyar Avro, şebeke yatırımlarına 3,838 milyar Avro, arıtma tesisi yenileme yatırımlarına 1,539 milyar Avro, şebeke yenileme yatırımlarına 7,723 milyar Avro; toplamda atık su yatırımları için 18,083 milyar Avro'ya ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu veriler Türkiye toplamı için verilmiş olsa da harcanacak kaynak miktarı TR63 Düzey 2 Bölgesi ve illeriyle ilişkilendirildiğinde önemli ölçüde parasal kaynağa ihtiyaç duyulduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 2.35'ten Türkiye'de belediyelerce üretilen katı atığın yüzde 45'inin düzenli depolama tesislerinde bertaraf edildiği, Bölgede ise düzenli depolama tesislerinde bertaraf edilen atık olmadığı görülmektedir. Bölgede katı atıklar açıkta yakma, dereye ve göle dökme, gömme vb. gibi uygun olmayan yöntemlerle bertaraf edilmektedir. Bu bertaraf yöntemi hava, su ve toprak kirliliğine neden olmaktadır.

Ekonomik değere sahip ambalaj atıklarının evsel nitelikli katı atıklardan ayrı olarak toplanıp ayrıştırılıp geri kazanılması gerekmesine karşın, yukarıda belirtilen bertaraf yöntemleriyle geri kazanım yeterince yapılmamakta, çevre kirliliğinin yanı sıra ekonomik kayba da uğranmaktadır.

Çevre ve Orman Bakanlığı verilerine göre TR63 Düzey 2 Bölgesinde Kahramanmaraş ilinde 4 adet, Hatay ilinde 3 adet lisanslı ambalaj atıkları geri dönüşüm tesisi (plastik, kâğıt karton için) ve ambalaj atıkları toplama ve ayrıştırma tesisi (cam, plastik, metal, kâğıt, kompozit ambalaj için) bulunduğu görülmektedir. Osmaniye ilinde Çevre ve Orman Bakanlığınca verilen ambalaj atıkları toplama ve ayırma tesisi ile ambalaj atıkları geri kazanım tesisi lisansına sahip tesis bulunmamaktadır.

5491 sayılı Kanunla değişik 2872 sayılı Çevre Kanununun Geçici 4. maddesi belediyelere yasayla belirlenen süre içerisinde atık su arıtma ve evsel nitelikli katı atık bertaraf tesisi kurma zorunluluğu getirilmiştir.

5491 sayılı Kanunla değişik 2872 sayılı Çevre Kanununun Geçici 4. maddesi ile Belediyelere yasayla belirlenen süre içerisinde atık su arıtma ve evsel nitelikli katı atık bertaraf tesisi kurma zorunluluğu getirilmiştir. Bundan dolayı evsel nitelikli katı atıkların bertarafı için illerde bulunan belediyelerden oluşan birlikler kurulmuştur. Bu birliklerden Hatay ilinde 2, Kahramanmaraş ilinde 2, Osmaniye ilinde ise 1 adet bulunmaktadır.

Tablo 2.35 Bertaraf Yöntemine Göre Atık Miktarı

Düzey	Belediye çöplüğü		Düzenli depolama		Açıkta yakma		Dereye ve göle dökme		Gömme	
	Belediye sayısı	Atık miktarı (ton/yıl)	Belediye sayısı	Atık miktarı (ton/yıl)	Belediye sayısı	Atık miktarı (ton/yıl)	Belediye sayısı	Atık miktarı (ton/yıl)	Belediye sayısı	Atık miktarı (ton/yıl)
Hatay	42	323.655	-	-	7	9.128	-	-	1	343
K.Maraş	54	252.566	-	-	1	150	1	247	-	-
Osmaniye	9	86.093	-	-	3	11.102	-	-	-	-
TR63	105	662.314	-	-	11	20.380	1	247	1	343
Türkiye	2.271	10.052.659	423	10.947.437	126	239.291	59	47.685	45	100.486

Kaynak: TÜİK, 2008

Avrupa Birliği Entegre Çevre Uyum Stratejisine (UÇES) göre Türkiye 2007-2023 döneminde atık sektörü için 9,560 milyar Avro'ya ihtiyaç duymaktadır (Tablo 2.36). Bölgede özellikle düzenli depolama tesislerinin kurulumu için yüksek miktarda mali kaynağa ihtiyaç duyulduğu görülmektedir.

Tablo 2.36 2007-2023 Atık Bertaraf Tesisi Giderleri

Atık	Yatırım İhtiyacı	
	Milyar Avro	Oran(yüzde)
Düzenli Depolama	7,574	79,22
Ambalaj	0,655	6,85
Yakma	1,257	13,15
Tehlikeli Atık	0,074	0,78
Toplam	9,560	100

Kaynak: Çevre ve Orman Bakanlığı, 2010.

Belediyelerin tabloda belirtilen yatırımlara paralel olarak atık bertaraf maliyetini azaltacak atıkları kaynağında azaltım, yeniden kullanım, geri dönüşüm ve kazanım teknolojilerine de yatırım yapması gerekmektedir.

Çevresel altyapı giderleri ekonomik yönden yüksek maliyetli yatırımlardır. Bu konuda kamu-özel ve kamu-kamu işbirliği programları geliştirilmesi olanakları araştırılmalıdır.

Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından 81 adeti il merkezi olmak üzere toplam 116 noktada hava kalitesi ölçüm istasyonu vasıtasıyla hava kalitesi izlenmektedir. Bölgede iki adeti Kahramanmaraş ilinde olmak üzere toplam 4 adet istasyon bulunmaktadır. İstasyonlar aracılığıyla ısınma kaynaklı, SO₂ (kükürtdioksit) ve PM₁₀ (partikül madde) kirlilik parametreleri yanı sıra meteorolojik parametreler de ölçülmektedir.

Bölgede bulunan iller sanayi kaynaklı hava kirliliği bağlamında değerlendirildiğinde sanayi yoğunlaşmasının Hatay ilinde İskenderun-Erzin kıyı hattı boyunca özellikle İskenderun ve Dörtöyl ilçelerinde demir ve çelik sektöründe konumlandığı ve ağırlıklı olarak doğal gazın yakıt olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu bölge hava kirliliği bağlamında Türkiye'de bulunan üç sıcak bölgeden biridir.

Bölgede hava kirliliği için risk teşkil eden alanlar sanai sektörlerin konumlandığı yerlerdir. Bu açıdan Kahramanmaraş Afşin civarı ve Hatay İskenderun-Dörtöyl hattı özel önem arz etmektedir.

Kahramanmaraş ilinde merkez ilçede tekstil ve metal sanayinde yoğunlaşma görülmekte, ağırlıklı olarak kömür yakıt olarak kullanılmaktadır. İlde Afşin ilçesinde bulunan 2 adet termik santral ciddi hava kirletici kaynağı olarak görülmekte olup santral bacalarından atılan partikül maddeler tarım arazilerini olumsuz yönde etkilemektedir. Osmaniye ilinde sanayileşme teşviklerle birlikte ivme kazanmıştır.

TR63 Düzey 2 Bölgesinde sadece Hatay ilinin denize kıyısı bulunmaktadır. Lübnan'dan doğup Suriye'yi geçerek Samandağ ilçesinden İskenderun Körfezine boşalan ve en düşük su kalitesi olan (IV. sınıf su kalitesine sahip) Asi Nehri ile Kahramanmaraş ilinde Aksu Çayı, Fırınz Deresi, Göksun Çayı, Hurman Çayı, Keşiş Suyu, Körsulu Çayı, Tekir Deresi ve Söğütlü Çayı'nın; Osmaniye İlinde Karaçay Deresi, Kesiksuyu Deresi, Savrun Çayı, Sabunsuyu Çayı, Horu (Hamis) Çayının katıldığı ve İskenderun Körfezine boşalan Ceyhan Nehri deniz suyu kalitesini olumsuz etkilemektedir. Payas Organize Sanayi Bölgesi ile Erzincan, Dörtöyl, İskenderun ilçeleri kıyı şeridi boyunca konumlanan sanayi tesisleri ve yerleşim yerlerinin büyük bir kısmının atık suları arıtılmadan denize deşarj edilmektedir.

Büyük kentlerde hızlı nüfus artışına paralel olarak kent içindeki açık ve yeşil alanlar gittikçe azalmaktadır. Hızlı nüfus artışı kent insanının doğadan ve doğal verilerden uzak kalmasına neden olmaktadır. Yaşam kalitesini artırmak ve ihtiyaçlara daha uygun ortamlar oluşturmak için, kullanıcı ihtiyaçlarını önceden tahmin etmek ve açık mekanlardan oluşan çevreyi bu ihtiyaçlara göre şekillendirmek gerekmektedir. Bu bağlamda şehirlerimizde açık ve yeşil alanlarının, park ve bahçe sayılarının kabul edilebilir bir düzeye getirilmesi gerekmektedir.

Bölgede toplam 29 ilçe, bu ilçelere bağlı 127 adet belde belediyesi bulunmaktadır. Bazı ilçelere bağlı belde sayıları; Antakya 21, İskenderun 13, Samandağ 12, Afşin 10, Elbistan 9, Kahramanmaraş Merkez 13 şeklindedir.

İnsan kaynaklarının ve profesyonel yönetim becerilerinin kısıtlı oluşu, belediye hizmetlerinin etkin bir şekilde sağlanmasını engellemektedir. Bu problem, kaynakları son derece sınırlı olan belde idarelerinde ve kırsal alanlarda daha da yoğunlaşmaktadır.

Belediyelerin en önemli gelir kalemleri nüfuslarına göre merkezi idareden (Genel Bütçe Vergi Gelirleri) aldıkları pay olduğundan düşük nüfuslu beldeler ekonomik sıkıntılar yaşamakta, mimar, mühendis gibi elemanlar çalıştıramamakta, bu ise iş bölümü ve uzmanlaşma, kamu hizmeti üretiminde gelişmiş makine ve donanım kullanılabilme olanağını engellemekte, üretilecek hizmetin niteliğini düşürüp maliyetini artırmaktadır. Bu sebeple de kentsel gelişme için gerekli planlama, imar, altyapı çalışmaları yapılamamaktadır. Sıralanan nedenlerden dolayı belde sayılarının fazla oluşu çarpık kentleşmeye neden olmaktadır.

Kırsal Altyapı

TR63 Bölgesinde toplam 9.593 km. köy yolu bulunmakta olup toplam köy yolu ağının yüzde 53'ü Kahramanmaraş ilinde yer almaktadır. Hatay ve Osmaniye illerindeki köy yollarının yarıdan fazlası asfalt ve geri kalanın da büyük çoğunluğu stabilize yol olmasına rağmen daha dağlık ve engebeli arazi üzerinde kurulu Kahramanmaraş'ta köy yollarının ancak yüzde 31'i asfalttır.

Hatay ve Osmaniye illerindeki köy yollarının yarıdan fazlası asfalt ve geri kalanın da büyük çoğunluğu stabilize yol olmasına rağmen daha dağlık ve engebeli arazi üzerinde kurulu Kahramanmaraş'ta köy yollarının ancak yüzde 31'i asfalttır.

Tablo 2.37 TR63 Düzey 2 Bölgesi Köy Yolları Durumu (2010)

	Köy Yolları Durumu (km,yüzde)							
	<u>Asfalt</u>		<u>Stabilize</u>		<u>Tesviye</u>		<u>Ham yol</u>	
	Km	%	Km	%	Km	%	Km	%
Hatay	1.652	58,8	738	26,3	338	12	81	2,9
K.Maraş	1.564	30,9	2.692	53,2	801	15,8	6	0,1
Osmaniye	933,5	54,2	787,5	45,8	-		-	

Kaynak: Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye İl Özel İdare Müdürlükleri, 2010

Bölgedeki köylerin büyük bir çoğunluğu yeterli ölçüde ve şebekeli içme suyuna sahiptir. Kırsal kesimlerde sağlıklı içme suyunun tüketilmesi bakımından önem taşıyan şebekeli içmesuyu kullanım oranı Bölge genelinde yüksek düzeylerde dir.

Tablo 2.38 TR63 Düzey 2 Bölgesi Köy İçmesuyu Durumu (2010)

	İçme Suyu Durumu (Köy Sayısı, yüzde)									
	Yeterli	%	Yetersiz	%	Susuz	%	Şebekeli	%	Şebekesiz	%
Hatay	342	94,5	20	5,5	-		345	95,3	17	4,7
K.Maraş	470	98,7	6	1,3	-		463	97,3	13	2,7
Osmaniye	155	96,9	5	3,1	-		159	99,4	1	0,6

Kaynak: Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye İl Özel İdare Müdürlükleri, 2010

Bölgede Hatay ve Kahramanmaraş illerinde köy kanalizasyon şebekelerinin kurulması belirli bir ivme yakalamış iken Osmaniye ilinde oldukça düşük düzeylerde dir.

Tablo 2.39 TR63 Düzey 2 Bölgesi Köy Kanalizasyonu Durumu (2010)

	Kanalizasyon Alt yapısı Durumu (Köy Sayısı, yüzde)			
	Var	%	Yok	%
Hatay	87	24	275	76
K.Maraş	110	23,1	366	76,9
Osmaniye	3	1,9	157	98,1

Kaynak: Hatay, Kahramanmaraş ve Osmaniye İl Özel İdare Müdürlükleri, 2010

Sürdürülebilir kalkınma; bugünkü ve gelecek kuşakların, sağlıklı bir çevrede yaşamasını güvence altına alan çevresel, ekonomik ve sosyal hedefler arasında denge kurulmasını esasına dayanan bir kalkınma ve gelişme olarak tanımlanmaktadır. Bölgenin ve ülkenin ekonomik ve sosyal gelişimi öncelikli görevler arasında yer almaktadır. Bu amaca ulaşmak için yapılacak her iş ve işlemde sürdürülebilir kalkınma ilkesinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Çevre sorunlarının çözümü sürecinde yasal mevzuatın uygulanması kadar çevre bilincinin artırılması da önem kazanmaktadır. Sağlıklı bir çözüm için sadece ilgili tarafların bilinçlenmesi yetmemekte bu bilincin davranışa dönüşmesi, benimsenmesi de büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda toplumun bütün kesimlerinde çevresel değerleri benimsemeyi arttırıcı her türlü aktivitenin desteklenmesi sorunun çözümünde önemli bir araç olacaktır.

2.11. DOĞAL RİSK FAKTÖRLERİ

Doğu Anadolu Fay Hattı üzerinde bulunan Bölge illeri birinci derecede deprem kuşağında yer almaktadır. Bölgenin depremselliği kentleşmede ve yatırımların mekansal fizibilitesinde öncelikle göz önünde bulundurulması gereken bir faktördür. Doğu Anadolu ve Ölüdeniz Fay Sistemleri'nin birleştiği bölgede yer alan Hatay'da tarihsel dönemde çok büyük yıkıcı depremlerin meydana geldiği kayıtlara geçmiştir. Bölgeyi etkileyen son büyük deprem 1872 M=7.3 depremi olup 20. yüzyılda 1921 M=5.5 İskenderun Körfezi, 1951 M= 5.7 İskenderun ve 1997 M=5.5 Antakya olacak şekilde orta büyüklükte depremler meydana gelmiştir.

Kahramanmaraş ili tarih boyunca Doğu Anadolu Fay Sistemine bağlı fayların ürettiği büyük depremlerin etkisi altında kalmıştır. Son yüzyılda ise hasar yapıcı deprem meydana gelmemiştir. Osmaniye ilinde ise başlıca faylanmalar Doğu Anadolu Fayı'na paralel GB-KD yönünde gelişmiştir. Tarihsel dönemlerde de yıkıcı depremlere maruz kalan Osmaniye ilinde 20. yüzyılda meydana gelen 1945 M= 6.0, 1952 M= 5.5, 1967 M= 5.3 ve 1998 M= 5.9 depremleri hasar ve can kaybı meydana getirmiştir.

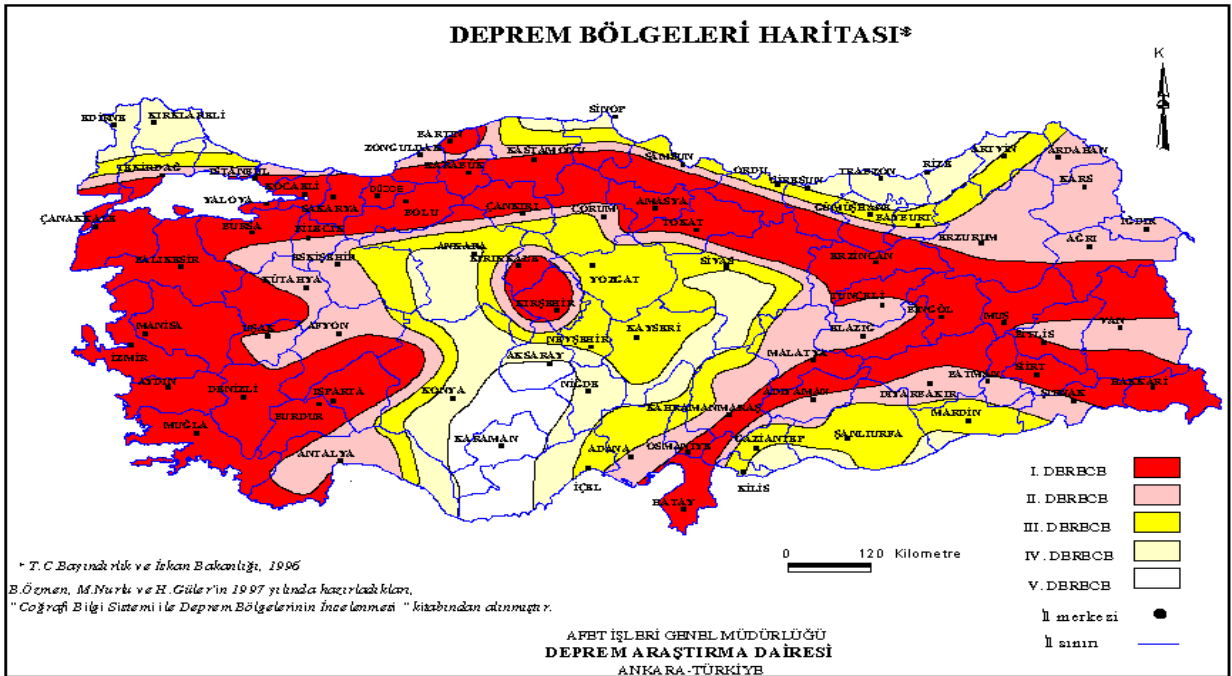
Doğu Anadolu Fay Hattı üzerinde bulunan bölge illeri birinci derecede deprem kuşağında yer almaktadır. Bölgenin depremselliği kentleşmede ve yatırımların mekansal fizibilitesinde öncelikle göz önünde bulundurulması gereken bir faktördür.

Özellikle de fay bölgesi üzerinde bulunmasından dolayı Bölge illerinde heyelan olayları gözlenmektedir. Hatay'ın Doğu Anadolu fay bölgesi üzerinde yer alan Hassa, Kırıkhan, İskenderun ve Belen ilçelerinde; Kahramanmaraş'ın yine Doğu Anadolu fay bölgesi üzerinde bulunan Merkez ve Türkoğlu'na bağlı yerleşim birimlerinde; Elbistan fayına bağlı olarak Kahramanmaraş'ın Ekinözü ilçesinde; Osmaniye ilinin ise Bahçe, Merkez ve Düziçi ilçelerinde heyelan olayları gözlenmektedir.

Kaya düşmesi olayı Hatay ilinde Doğu Anadolu Fay Bölgesi üzerinde yer alan Belen, Hassa, Kırıkhan ve İskenderun ilçelerinde gözlenmektedir. Kahramanmaraş ilinde ise il genelinde gözlenmekte olup, Merkez ilçeye bağlı yerleşim birimlerinde, Andırın, Elbistan ve Afşin ilçelerinde de gözlenmektedir. Osmaniye ili kaya düşmesi olayının az yaşandığı illerimizden birisi olup, Merkez ilçe, Bahçe ve Düziçi ilçelerinde gözlenmektedir.

Su baskını olayları, Asi Havzasında yer alan Hatay ilinde en fazla Reyhanlı, Kırıkhan ve İskenderun ilçelerinde yağışlara bağlı olarak gelişmektedir. 08.06.1998 ve 09.05.2001 yıllarında aşırı yağışlar sonucu meydana gelen su baskını ve heyelan olayları bölgesel olarak bir çok Merkez ve ilçelerde yerleşim birimlerini etkilemiştir. Ceyhan havzasında yer alan Kahramanmaraş ilinde en yoğun Elbistan ilçesinde olmak üzere Afşin ve Merkez ilçelerinde su baskını olayları gözlenmektedir. Osmaniye ili de yine Ceyhan Havzasında yer almakta olup, su baskını yoğun yaşanan illerimizden birisidir. Daha çok Bahçe, Kadirli, Merkez, Düziçi ilçelerinde gözlenmektedir.

Şekil 2.29 Türkiye Deprem Bölgeleri Haritası (2009)

BÖLGESEL GELİŞME STRATEJİSİ

BÖLGE GELİŞME VİZYONU

TR63 Düzey 2 Bölgesi stratejik konumu nedeniyle tarihin ilk dönemlerinden itibaren önemli ticaret yollarının merkezinde yer almıştır. Tarihi bir birikim olarak günümüze kadar uzanan ticari potansiyel günümüzde de önemini korumakta ve Bölgenin ekonomik hayatında, hem Türkiye'nin Orta Doğu ticareti hem de Doğu ve Güneydoğu Bölgelerimizin Batı Bölgelerimizle olan ticareti önemli bir yer işgal etmektedir. Ayrıca 45 yıldır demir çelik üretimi yapılan İskenderun Demir Çelik Fabrikası ve Kahramanmaraş ilindeki tekstil fabrikaları Bölgenin ekonomik yapısındaki diğer değerleridir. Günümüzde Bölgede kurulan demir çelik fabrikaları ve tekstil fabrikaları Bölgenin bugüne kadar edindiği tecrübelerin ürünü olarak ekonomiye katkı sağlamaktadır.

Bölgenin, tarım ürünleri çeşitliliği ve üretim miktarı bakımından Türkiye'de önemli bir konumda olması, taşımacılık sektöründeki mevcut kapasitesi ve stratejik konumu nedeniyle sahip olduğu potansiyel ve kıyı turizminden termal turizme, eko turizmden inanç turizmine kadar turizmin birçok alanındaki kaynakları, Bölgeyi bu sektörlerde de öne çıkarmaktadır.

Diğer taraftan tarih boyunca çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapan Bölge, sosyal anlamda da bu medeniyetlerin izlerini taşımaktadır. Tarihten gelen bu birikimi günümüze kadar taşıyan bölgede çeşitli kültürlerle mensup kişiler barış içerisinde bir arada yaşamaktadır.

Genel olarak ifade edilen bu özellikler çerçevesinde Bölgenin Gelişme Vizyonu şu şekilde belirlenmiştir :

“Ekonomik, sosyal ve demokratik birikimi geliştirerek, doğal ve kültürel çevreyi koruyarak, tarım, ticaret, taşımacılık, turizm ve teknoloji alanlarında Türkiye'nin ve Orta Doğu'nun lider bölgesi olmak.”

Bu bölümde TR63 Düzey 2 Bölgesinin gelişme stratejisi ve bu strateji çerçevesinde belirlenen gelişme eksenleri, amaçlar, hedefler ve tüm bu strateji doğrultusunda uygulanacak politikalara yer verilmektedir. Bu stratejinin oluşturulmasında; bölge aktörleri ile yapılan toplantı ve atölye çalışmalarında, uygulanan anketlerde ve Ajans tarafından yapılan mevcut durum analizinde belirlenen kalkınma avantajları ve sorunları ile sorunlara yönelik getirilen çözüm önerileri temelinde ve bütçe dahilinde, gerçekçi hedefler belirlenerek, uygulanabilir politikalar geliştirilmeye çalışılmıştır.

TR63 Düzey 2 Bölgesi gelişme stratejisinin hazırlanmasında temel yaklaşım olarak; bölgenin sahip olduğu iktisadi ve sosyal varlıkların ortaya çıkarılması, kalkınma ve rekabet avantajları ile bu avantajların önündeki engellerin tespit edilerek bu engellere yönelik çözüm önerilerinin geliştirilmesi benimsenmiştir. Bu amaçla, bir bütün olarak Bölgenin sahip olduğu kalkınma avantajlarına ve sorunlarına yönelik politikaların geliştirildiği Gelişme Eksenleri içerisinde Bölge illerinin kendine has avantaj ve sorunlarının da ele alındığı mekansal politikalar da belirlenmiştir.

Böylesi bir yaklaşımda temel amaç; bölge içi gelişmişlik farklarının azaltılması ve illerin kendilerine has iktisadi ve sosyal varlıkları ile uyumlu bir gelişme dinamiği yakalamalarını sağlayarak uygulanacak politikaların etkinliği ve verimliliği artırmaktır.

Gelişme stratejisi bir çalışma ve bir belge olmanın ötesinde gerçekçi bir yaklaşımla uygulanabilir politikalardan oluşmalıdır. Bu amaçla TR63 Bölge Planı, Ajans uzmanları tarafından yapılan mevcut durum analizi çalışmaları ile sınırlı kalmayıp yerel aktörlerin katılımı ile gerçekleştirilen Kalkınma Kurulu Toplantısında yapılan İl Çalışma Grupları ve Vizyon Belirleme Moderasyonları gibi faaliyetlerle, yerel aktörlerin görüş ve önerilerinin de esas alındığı bir stratejik plan olarak hazırlanmıştır. Kalkınma Kurulu'nda oluşan “Kalkınma Avantajları, Sorunları ve Sorunlara Yönelik Çözüm Önerileri”, gelişme stratejisinin oluşturulmasında bütünüyle değerlendirilmiştir.

Bu yaklaşım ve yöntemler ile yapılan çalışmalar sonucunda TR63 Bölge Planı Gelişme Stratejisi;

- ✓ Beşeri Sermayenin Rekabetçi Sektörlerle Uyumlu Bir Şekilde Geliştirilmesi
- ✓ Yatırım Ortamının İyileştirilmesi ve Yenilikçilik
- ✓ Sanayi ve Ticaretin Geliştirilmesi
- ✓ Tarımsal Rekabet Gücünün Artırılması
- ✓ Kültür ve Turizm Potansiyelinin Artırılması

olarak tanımlanan Gelişme Eksenlerinden oluşmaktadır.

3. GELİŞME EKSENLERİ

3.1. BEŞERİ SERMAYENİN REKABETÇİ SEKTÖRLERLE UYUMLU BİR ŞEKİLDE GELİŞTİRİLMESİ

İktisadi ve sosyal gelişme politikalarıyla uyumlu bir beşeri sermaye politikası, istihdam sorunlarının giderilmesinde ve ekonomik rekabet gücünün artışında kilit roller oynayabilir. Bu nedenle eğitim ve sağlık gibi temel beşeri sermaye politikası bileşenleri, genel stratejiden bağımsız ve kendi başına hedefler taşıyan eksenler değildir ve bu şekilde anlaşılmamalıdır.

Bölge için anlamlı bir beşeri sermaye stratejisinin tayininde en kritik husus, eğitim ve sağlık politikalarının bağımsız sosyal refah politikaları şeklinde anlaşılmaması gerektiğidir. Örneğin, bölge illerindeki üniversitelerde açılacak yeni programlar, hem bölgenin hem de illerin ekonomik gelişimiyle uyumlulaştırılan bir program ve mahiyete sahip olmadığı sürece kaynak israfına yol açacaktır.

Bölgenin istihdam ve işgücü göstergeleri Türkiye ortalamalarının altındadır. 2009 yılı verilerine göre yüzde 14 olan Türkiye geneli işsizlik oranı, TR63 Düzey 2 Bölgesinde yüzde 18'dir. Osmaniye ve Hatay illeri ülkemizde işsizliğin en yüksek olduğu iller arasında yer almaktadır. İşgücüne katılım oranının yüzde 46,6 olduğu bölgede, özellikle kadınların işgücüne katılım oranı yüzde 22 ile Türkiye ortalamasının (yüzde 26) altındadır.

Bölgedeki yüksek işsizlik oranlarının yanı sıra beşeri sermaye potansiyelinin mevcut gelişme seviyesi, yüksek katma değerli sınai ve hizmet üretimine uygun değildir. Bu nedenle ekonomik ve toplumsal gelişmişlik aşamasına uygun bir biçimde beşeri sermaye yapısı bölgesel ekonominin ihtiyaçları ve kaynaklar dahilinde geliştirilecektir.

Beşeri kaynaklarının geliştirilmesine yönelik olan bu eksen diğer tüm eksenler içerisinde kritik öneme haizdir.

TEMEL AMAÇ 1.

Eğitim sisteminin Bölgedeki rekabetçi sektörlerle uyumu artırılacaktır.

Hedefler ve Politikalar

Hedef 1. Derslik başına düşen öğrenci sayısı, başta mesleki ve teknik ortaöğretim kademesi olmak üzere Türkiye ortalamalarına yaklaştırılacaktır.

- Ortaöğretim kademesinde bölgeye yapılacak kamu eğitim yatırımlarında mesleki eğitime öncelik verilecektir.

Hedef 2. Bölgenin ihtiyaç duyduğu sektörlerde, özellikle Ticaret, Turizm, Tarım, Ulaştırma ve Sanayi sektörlerinde, mesleki eğitim yaygınlaştırılacaktır.

- Bölgedeki üniversitelerde bölge öncelikleri ve ihtiyaçları doğrultusunda mevcut programlar geliştirilip, yeni programlar oluşturulacaktır.
- Mesleki eğitim altyapısını daha verimli bir şekilde kullanmak amacıyla eğitim altyapısının (derslik, atölye, laboratuvar) ortak ve tam gün kullanımı gözetilecektir.
- Bölge düzeyinde; İl Özel İdareleri, Sanayi ve Ticaret Odaları ve Kalkınma Ajansı gibi kurumların imkanları mesleki eğitimi yaygınlaştırmak amacıyla kullanılacaktır.
- Özel sektör kuruluşlarının özel mesleki eğitim kurumları kurmaları ve işletmeleri özendirilecektir.
- Öğrencileri bu mesleki eğitim alanlarına yönlendirecek rehberlik ve danışmanlık hizmetleri geliştirilecektir.

Hedef 3. Mesleki eğitim kurumlarının ve bu kurumlarda eğitim gören öğrencilerin niteliklerinin artırılması desteklenecektir.

- Milli Eğitim Bakanlığı tarafından devam ettirilen mesleki eğitim programlarının, işgücü piyasasının ihtiyaçlarına uygun olacak şekilde revize edilmesi desteklenecektir.
- Mevcut mesleki eğitim kurumlarının, eğitim araç-gereç ve makine teçhizat modernizasyonu desteklenecektir.
- Kamu kurumlarının ve özel sektör kuruluşlarının hizmet ve mal alımlarında mesleki eğitim kurumlarının ürünlerine öncelik vermeleri teşvik edilecektir.

Hedef 4. Mesleki eğitim alanında, bölgede ön plana çıkan Ticaret, Turizm, Tarım, Taşımacılık ve Sanayi sektörlerinde üniversite ile işbirliği geliştirilecektir.

- Mesleki eğitim konusunda üniversite-sanayi işbirliği strateji ve eylem planı hazırlanacaktır.
- Organize Sanayi Bölgeleri ve Üniversiteler işbirliği ile üniversitelerde iş garantili programların açılması desteklenecektir.
- Bölgedeki üniversitelerde Rehberlik eğitiminin lisans düzeyinde verilmesi sağlanacak olup, lisansüstü düzeyde rehberlik eğitimi teşvik edilecektir.
- Elektronik ticaretin geliştirilmesi amacıyla üniversiteler ile işbirliği içerisinde yazılım geliştirilecek ve kalifiye işgücü yetiştirilecektir.
- Tarımsal üretimde verimliliği ve kaliteyi artıracak modern üretim tekniklerinin yaygınlaştırılması amacıyla üniversiteler ile ortak çiftçi eğitim programları yapılacaktır.

Hedef 5. Başta mesleki ortaöğretim ve önlisans programlarında olmak üzere tüm eğitim programlarında, öğrencilerin yabancı dil becerileri (İngilizce ve Arapça) ve temel bilgisayar bilgileri geliştirilecektir.

- Üniversitelerle işbirliği içerisinde yabancı dil öğrenim ve bilgisayar eğitimi merkezleri geliştirilecek ve yabancı dil (İngilizce ve Arapça) ve bilgisayar eğitimi alanlarında özel öğretim merkezleri teşvik edilecektir.

Hedef 6. Bölgede özel üniversitelerin kurulması ve mevcut üniversitelerin tercih edilebilirliği desteklenecektir.

- Bölge içi ve dışındaki büyük ölçekli yatırımcılar ve işletme sahiplerince bölgede özel üniversite kurulması özendirilecektir.
- Özel üniversite kurulması amacına yönelik olarak özel sektör temsilcilerinin ortak bir platformda bir araya gelmeleri için çalışmalar yapılacak ve muhtemel teşvik unsurları konusunda (bedelsiz arazi tahsisi, altyapı desteği, mali destekler gibi) modeller geliştirilecektir.
- Bölgedeki üniversiteler ile Orta Doğu ülkeleri üniversiteleri arasında özel protokoller imzalanarak öğrenci değişimleri esnek ve etkili hale getirilecektir.

Hedef 7. TR63 Düzey 2 Bölgesinde okul öncesi eğitimde okullaşma oranı Türkiye ortalamasına yaklaştırılacaktır.

- Okul öncesi eğitim özellikle kırsal yöreler başta olmak üzere yaygınlaştırılacaktır.
- Okul öncesi eğitim konusunda bilinçlendirme yapılarak bu konudaki faaliyetlere destek sağlanacaktır.
- Hayırseverler ve Bölgedeki sanayi kuruluşları, okul öncesi eğitim yatırımlarının desteklenmesi amacıyla yönlendirilecektir.

TEMEL AMAÇ 2.

Çalışma çağındaki nüfusun istihdam edilebilirlikleri geliştirilecektir.

Hedefler ve Politikalar

Hedef 1. Bölge işgücü piyasasındaki arz ve talep arasında farkındalık oluşturulacaktır.

- Kalkınma Ajansı koordinasyonunda bölgesel iş veri tabanı kurulacaktır.
- İş-Kur İl Müdürlükleri ile koordineli bir şekilde Bölgedeki açık işler, işletmelerin talep ettiği işgücü nitelikleri düzenli olarak takip edilecek, bu talepler mevcut işsizler yoluyla karşılanabilmesi için ilgili kurumlar arasındaki eşgüdüm güçlendirilecektir.

Hedef 2. İstihdam ve eğitim arasındaki ilişki güçlendirilecektir.

- Bölge Sanayi ve Ticaret Odalarının etkin katılımı ile ihtiyaç duyulan alanlarda eğitim programları düzenlenecektir. İstihdam-eğitim arasındaki ilişkinin güçlendirilmesine yönelik başarılı istihdam garantili eğitim programlarının Bölgede uygulanabilmesi için girişimler başlatılacaktır.
- Yurt içi ve yurt dışında uygulanmış istihdam garantili eğitim programlarına ilişkin başarılı proje uygulama örneklerinin ve deneyimlerinin bölgeye aktarılması için girişimlerde bulunulacaktır.
- İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurullarının ve Bölgede yer alan STK'ların koordinasyonu ve katılımı ile, iller bazında yapılacak işgücü piyasası analizlerinden hareketle, ön plana çıkan alanlarda ara eleman temini için programlar tasarlanacaktır.

TEMEL AMAÇ 3.

Dezavantajlı grupların ekonomik ve sosyal hayata katılımı özendirilecektir.

Hedefler ve Politikalar

Hedef 1. Dezavantajlı grupların istihdam piyasasına girişleri özendirilecektir..

- Dezavantajlı gruplara yönelik gelir getiren faaliyetler özendirilecektir.
- Ticari ve sınai işletmelerin dezavantajlı grupları da içeren istihdam artırıcı proje geliştirmeleri özendirilecektir.
- Dezavantajlı gruplara yönelik mesleki eğitim kursları düzenlenecektir.

Hedef 2. Kadınların, gençlerin ve engellilerin sosyal faaliyetlere katılımı artırılacaktır.

- Sosyal ve fiziksel olarak dezavantajlı bireylerin ihtiyaçlarına yönelik toplumda farkındalık yaratmak amacıyla bu alanda hizmet veren oluşumların bölgedeki faaliyetleri desteklenecektir.
- İlgili kuruluşlar ile işbirliği içerisinde sosyal aktiviteler gerçekleştirilecektir.
- Gençlerin AB Gençlik programlarından daha fazla yararlanabilmesi sağlanacaktır.
- Toplum Merkezlerinin etkinliği artırılacaktır.
- Dezavantajlı grupların sosyal nitelikli proje hazırlamaları ve uygulamaları özendirilecektir.

TEMEL AMAÇ 4.

Sağlık hizmetleri etkinleştirilecektir.

Hedefler ve Politikalar

Hedef 1. Bölgedeki hastane ve yatak sayısı Türkiye ortalamasına yükseltilecektir.

- Bölgedeki kamu, üniversite ve özel sektör sağlık yatırımlarının artırılması için ortak işbirliği ve finans mekanizmaları geliştirilecektir.
- Sağlık sektöründeki yurtiçi ve yurtdışı yatırımcıların bölgede yatırım yapması özendirilecektir.
- Hayırseverlerin, Bölge sağlık sektöründe yatırım yapmaları özendirilecektir.

Hedef 2. Bölge düzeyinde mevcut sağlık altyapısının daha etkin kullanılması için 2011 yılı sonu itibarıyla bir strateji geliştirilecektir.

- Sağlık altyapısının daha etkin ve verimli kullanılması için Kalkınma Ajansı koordinasyonunda araştırma yapılacaktır.
- Sağlık kurum ve kuruluşlarının bilgi iletişim altyapısı geliştirilecektir.

Hedef 3. Başta kırsal nüfus olmak üzere nüfusun sağlık hizmetlerine erişimi iyileştirilecektir.

- Kırsal nüfusun ve geçici tarım işçiliğinin ülke ortalamasına oranla yüksekliği göz önünde bulundurulduğunda, bu kesime yönelik gezici sağlık hizmetleri gibi alternatif uygulamalar geliştirilecektir.
- Kırsal nüfusun sağlık hizmetlerine erişimindeki görece dezavantajlı durumları dikkate alınarak, koruyucu sağlık hizmetleri, temel sağlık konuları hakkında, özellikle kırsal yörelerde bilgilendirme ve bilinçlendirme faaliyetleri yürütülecektir.

Hedef 4. Bölgedeki sağlık hizmetleri arasındaki fark azaltılacaktır.

- Bölge kapsamındaki illerde Modern tıbbi teknolojilerinin sağlık merkezlerinde kullanımı artırılacaktır.
- Aile hekimliği uygulamasının Bölgenin tüm illerinde aktif hale getirilmesi için ilgili kurum ve kuruluşlarla koordinasyon sağlanacaktır.
- Kahramanmaraş ilindeki üniversitede diş hekimliği fakültesi kurulması için ilgili kurum ve kuruluşlarla iletişime geçilecektir.

3.2. YATIRIM ORTAMININ İYİLEŞTİRİLMESİ VE YENİLİKÇİLİK

Yüksek oranlı genç nüfusun belirgin olduğu demografik yapı, bölgede öncelikle iktisadi ve sosyal altyapı yatırımlarının görece olarak daha yüksek olması gerekliliğine işaret etmektedir. Ayrıca genç nüfusun toplam nüfus içerisindeki payı, bağımlılık oranı ve bölgesel işsizlik oranının ülke ortalamalarından yüksek olması bölge düzeyindeki tasarruf oranlarının artan yatırım ihtiyacı karşısında yetersiz kalmadığı izlenimini uyandırmaktadır. Bu durumda gerek mevcut tasarruf oranının artırılması gerekse bölge dışı kaynakların yatırımlara yönlendirilebilmesi için, bölge düzeyinde yatırım ortamını iyileştirici politikaların belirlenmesi ve uygulanması öncelikli bir zorunluluktur.

Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda (2007-2013) belirlenen gelişme eksenlerinden biri olan bölgesel gelişmenin sağlanması bağlamında yapılacak uygulamalarda, Planda belirtildiği şekliyle “Yerindelik esas alınmalı, katılımcılık geliştirilerek, kalkınmaya ilişkin kilit paydaşlar arasında ortaklık kültürü oluşturularak uygulamaya yönelik sinerjinin, sahiplenmenin ve farkındalığın artırılması sağlanmalıdır.”

Bu bağlamda bölgesel düzeyde rekabet gücü taşıyan sektörlerle odaklanarak ve yerel girişimleri öne çıkararak; yenilik faaliyetlerini destekleyen, verimlilik ve istihdamı artıran, ulusal ve uluslararası rekabet avantajı ve işbirliği imkanı sağlayan kümelenme politikalarına yönelik uygun bir yönetim ve destekleme mekanizması gerekmektedir.

Ayrıca, ülkemizde yatırımcıların karşılaştığı temel sorunlardan biri olan uzun ve karmaşık bürokratik sürecin azaltılması ve daha etkin hale getirilerek kısaltılması ya da yatırımcılar açısından kolaylaştırılması, planlanan yatırımların hayata geçirilmesi için önemli bir husustur.

Üretimde buluşların geliştirilmesine kaynak teşkil eden araştırma-geliştirme faaliyetlerinin desteklenmesine yönelik bir düzenleme olarak 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu kapsamında Bölgede, üniversitelerle koordineli bir biçimde teknoloji transfer politikalarını uygulayacak olan teknoloji bölgeleri (teknoparklar) kurulması hem kümelenme politikalarının bir gereğidir hem de vergi muafiyetleri nedeniyle sermaye sahipleri için cazibe merkezleri olma özelliğini korumaktadır.

TÜBİTAK ile Suriye Yüksek Öğretim Bakanlığına bağlı Bilimsel Araştırma Yüksek Konseyi Yüksek Şurası (SCHCSR) arasında 2009 yılında imzalanan Bilimsel ve Teknolojik İşbirliği

Protokolü kapsamında Türk ve Suriyeli araştırmacılarca yürütülen işbirliği benzeri, Suriye ile komşu olan Bölge üniversiteleri teknoloji transferi politikaları kapsamında gerekli kurumsal ve fiziki yapılanmaları hayata geçirerek benzer projelerde Suriyeli paydaşlarıyla rol oynamalıdır.

Yenilikçiliğe ve Ar-Ge'ye dayalı ürün, teknoloji, süreç veya hizmet alanında yenilikçi fikirlerin değerlendirilerek katma değeri yüksek çıktılara dönüştürme işlemi olan inovasyon yeni veya önemli derecede iyileştirilmiş bir ürün (mal veya hizmet), veya süreç, yeni bir pazarlama yöntemi ya da yeni bir organizasyonel yöntemin gerçekleştirilmesi; günümüz sanayicileri için katma değeri artırmanın, sürekli değişen piyasa koşullarına hızla adapte olmanın ve rekabetin en önemli silahıdır. Bölge KOBİ'lerinin bir an önce kendilerini yenilikçi fikirlere, üretim ve kavrama anlayışına adapte ederek rekabet güçlerini artırmaları gerekmektedir.

Bununla beraber, yeniliklerin korunması ve sınai mülkiyet haklarının (patent, marka, endüstriyel tasarım, ticari sır vs.) stratejik kullanımı konusunda uluslararası pazarlarda gereksinim duyulacak korumalar ve takip edilecek yollar hususunda Türk Patent Enstitüsü KOBİ'lerde yenilikçi kültürün artırılmasına katkı sağlamak ve bu yenilikleri korumak için fıkri mülkiyet stratejisi oluşturmayı amaçlayan seminer, atölye çalışması ve birebir danışmanlık hizmetlerinden oluşan HEZARFEN Patent Araştırma Projesinin danışmanlık hizmetlerini yürütmektedir. TPE'den proje kapsamında Bölge sanayicisine gerekli danışmanlık hizmeti temin edilmelidir.

Diğer taraftan Bölge; tarımsal sanayiye hammadde kaynağı olacak tarım ürünlerinin üretimin Türkiye ölçeğinde öne çıkması nedeniyle tarım ve tarıma dayalı sanayide, ticaret sektöründeki mevcut potansiyeli ve önemli ulaşım ağlarının merkezi konumunda olması nedeniyle ticaret ve lojistik sektöründe, kıyı turizminin yanı sıra alternatif turizm yatırımlarına konu olacak kaynakları ile turizm sektöründe yatırım potansiyeline sahiptir. Ülke ortalamalarının oldukça üzerinde yer alan işsizlik sorununun çözümüne yönelik olarak bu alanlarda yatırımların artırılması amacıyla politikalar geliştirilmesi gerekmektedir.

Yatırım ortamının iyileştirilmesi Bölgenin gelişme stratejisinde yer alan diğer Gelişme Eksenlerini doğrudan etkileyecek niteliktedir. Gelişme stratejisinde yer alan politikaların uygulanabilmesinde, uygun yatırım ortamının oluşabilmesi için gerekli tedbirlerin alınması önemli bir unsurdur.

TEMEL AMAÇ 1.

Kümelenme politikaları geliştirilecek, buna uygun yönetim ve destekleme mekanizması kurulacaktır.

Hedefler ve Politikalar

Hedef 1. Üniversite ve sanayi işbirliğinin yoğun olduğu Teknopark ve Tekmer gibi merkezler kurulacaktır..

- Üniversitelerle işbirliği içerisinde teknoloji bölgeleri kurulacak ve yatırımcıların; vergi muafiyetleri gibi avantajların olduğu bu merkezlerde yatırım yapmaları desteklenecektir.
- Bilgi yoğun ve ileri teknoloji tabanlı üretim yapısının geliştirilmesine yönelik kaynaklar artırılacak, böylece ekonomik büyümeye sürdürülebilir bir nitelik kazandırılacaktır.
- Uluslararası yatırımcıların dikkatini bölgeye çekebilmek amacıyla organizasyonlara katılım sağlanarak teknoloji bölgeleri başta olmak üzere, bölgenin potansiyel yatırım alanları tanıtılacaktır.

Hedef 2. Sürdürülebilir ihracat artışını sağlamak amacıyla yenilikçiliğe ve Ar-Ge'ye dayalı, katma değeri yüksek, markalı ürün ve hizmetlerin üretim ve pazarlama süreçleri konusunda bölgede danışmanlık hizmetleri sağlanacaktır.

- KOBİ'lerin yenilikçilik (inovasyon) kültürüyle tanışmaları sağlanarak; tüketiciler tarafından tercih edilen katma değeri yüksek ürünlere yatırım yapmaları sağlanacaktır.
- KOBİ'lere ürettikleri yeniliklerin korunması ve sınai mülkiyet haklarının (patent, marka, endüstriyel tasarım, ticari sır vs.) stratejik kullanımı konusunda uluslararası pazarlarda gereksinim duyulacak korumalar ve takip edilecek yollar hakkında danışmanlık hizmetleri sağlanacaktır.

Hedef 3. 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu kapsamında kurulacak teknoparklarda Bölge üniversitelerinin, Suriye üniversiteleriyle ortak proje fikri geliştirmeleri sağlanacaktır.

- TÜBİTAK ile Suriye Yüksek Öğretim Bakanlığına bağlı Bilimsel Araştırma Yüksek Konseyi Yüksek Şurası (SCHCSR) arasında 23 Aralık 2009 tarihinde imzalanan Bilimsel ve Teknolojik İşbirliği Protokolü benzeri bölge ve Suriyeli araştırmacıların ortak proje fikri geliştirmeleri sağlanacaktır.

TEMEL AMAÇ 2.

Yatırım cazibesini artırmak amacıyla altyapı olanakları iyileştirilecektir.

Hedefler ve Politikalar

Hedef 1. Ulusal ve uluslararası yatırım kaynaklarının bölgeye kazandırılması amacıyla altyapı olanakları geliştirilecektir.

- Yatırım alanlarıyla ilgili ulusal ve uluslararası teşvik ve destek mekanizmaları envanteri oluşturulacak ve bu veritabanı sürekli güncellenecektir.
- Bölgedeki limanların karayolu ve demiryolu bağlantıları tamamlanarak Doğu Akdeniz önemli bir lojistik merkezi haline getirilecektir.
- Bölgenin sahip olduğu ulaşım potansiyelinin daha etkin kullanımı için tarım, ticaret, turizm ve sağlık sektörlerinde ulaşım altyapısının getirdiği fırsatlar gözetilecek, bölge illeri ve Suriye arasında ulaşım ağları geliştirilecektir.
- Organize Sanayi Bölgeleri gibi yatırımcılara hazır fiziksel altyapı olanakları sunan oluşumların artırılması desteklenecektir.

Hedef 2. Bölgenin yaşam kalitesini artırmak için sosyal faaliyetler ve tesisler artırılacaktır.

- Bölge illeri içerisinde alveriş merkezleri, sinema ve tiyatro salonları gibi sosyal tesisleri barındıran merkezler kurulması özendirilecektir.
- Bölge illerinde aile yaşam merkezleri kurulacaktır.
- Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinde mevcut park ve bahçe sayıları artırılacaktır.

TEMEL AMAÇ 3

Bölgedeki yer altı kaynakları ekonomiye kazandırılacaktır.

Hedefler ve Politikalar

Hedef 1. Bölgedeki yer altı kaynakları ve rezerv durumları tespit edilecektir.

- Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü ile yapılacak bir protokol ile Bölgenin yer altı kaynaklarının tespiti yapılacaktır.
- Yer altı kaynaklarının ekonomik niteliklerine ve kullanım yerlerine ilişkin stratejik rapor hazırlanacaktır.
- Bölgedeki jeotermal kaynaklar tespit edilecek, MTA başta olmak üzere bu konudaki araştırmalar desteklenecektir.

Hedef 2. Bölgedeki yer altı kaynakların iktisadi katkısı artırılacaktır.

- Yer altı kaynaklarını işlenmemiş veya yarı işlenmiş olarak pazarlayan işletmelere yenilikçi teknolojilerle üretim yapmaları için bilgilendirme ve danışmanlık hizmetleri verilecektir.
- Bölgede yatırım potansiyeli taşıyan yer altı kaynakları yatırımcılara tanıtılacaktır.
- Yer altı kaynaklarının katma değerini artırmak için Ar-Ge merkezi kurulacaktır.

TEMEL AMAÇ 3

Bürokratik işlemler azaltılacaktır.

Hedefler ve Politikalar

Hedef 3. Yatırımlarda bürokratik süreç kolaylaştırılacaktır.

- Yatırımlara ilişkin izin, onay ve işlemler hızlandırılacak, örtüşen işlemler kaldırılarak bürokratik işlem sayısı azaltılacaktır.
- Sermaye sahiplerinin yatırım süreçlerinde karşılaştıkları bürokratik işlemlerin daha kısa sürede tamamlanması ve bu işlemlere dair maliyetlerin azaltılması amacıyla Yatırım Destek Ofisleri etkin olarak kullanılacaktır.

3.3.SANAYİ VE TİCARETİN GELİŞTİRİLMESİ

Bölge sanayisi, mevcut durum analizinde vurgulandığı gibi -enerji ve imalat sektörlerinin bazı alt kolları dışında- üretim kaynaklarını geleneksel bir biçimde örgütleyen küçük ölçekli işletmelerden müteşekkildir. Bölge ekonomik değer zincirlerine düşük katma değerli ürün ve hizmet üretimi ve ticaretiyle eklemlenmiştir. Bununla birlikte özellikle sınai sektörlerde göze çarpan bir genişleme dönemi ve istihdam artışı yaşanmaktadır. Ancak bu genişlemenin sürdürülebilir kılınması için sınai ve ticari sektörlerin rekabet güçlerini engelleyen yapısal sorunların ortadan kaldırılması gerekmektedir.

Günümüzde, ürettikleri mal ya da hizmetleri satmaya yönelik faaliyette bulunan ve tüketici taleplerini hızlı bir şekilde karşılamak isteyen işletmelerin yer seçimlerinde, bu mal ya da hizmetlerinin satılacağı, pazarlara yakın yerler önemli bir avantaj olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca işletmeler ihtiyaç duyulan kaliteli enerjiyi sürekli ve kesintisiz olarak temin edebilecekleri ve enerji maliyetinin en düşük olduğu yeri tercih etmektedirler. Bu ise enerji kaynağına yakınlığı önemli bir faktör haline getirmektedir. Yine işletmeler ihtiyaç duyulan ham maddelerin işletmeye ulaştırılması için gerekli nakliye maliyetlerinin minimum olduğu yerleşim yerlerini ve üretilecek mal ve hizmetin türü ve sektörünün gerektirdiği işgücü ihtiyacını daha kolaylıkla temin edebilmeleri işletmelerin yer seçiminde önemli tercih unsurlarındandır.

Tüm bu unsurlar değerlendirildiğinde bölge, sanayi ve ticaretin geliştirilebilmesi için rekabet gücü potansiyeli ile ön plana çıkmaktadır. Bu potansiyelin sürdürülebilir bir şekilde hayata geçirilebilmesi için, beşeri sermayenin geliştirilmesi ve yatırım ortamının iyileştirilmesi gerekmektedir. Bunlara ilave olarak, KOBİ'lerin bilgiye erişim, kullanım ve yenilikçilik kapasitelerinin geliştirilmesi, KOBİ'lere yönelik kredi imkânlarının genişletilmesi Bölgeyi önemli bir sanayi ve ticaret merkezi haline getirecektir.

TEMEL AMAÇ 1.

Sınai ve ticari işletmelerin mali ve idari kapasiteleri geliştirilecektir.

Hedefler ve Politikalar

Hedef 1. Başta KOBİ'ler olmak üzere sınai ve ticari işletmelerin finans kaynaklarına erişim kapasiteleri geliştirilecektir.

- İşletmelere yönelik olarak kredi kanallarına erişim konularında bilgilendirme toplantıları düzenlenecek, bilgi ve bilinç düzeyi artırılacaktır.
- KOBİ destek programlarından yararlanan işletme sayısının artırılması için proje hazırlama eğitimleri verilecektir.
- KOSGEB ve Kalkınma Ajansları arasında yapılan protokol etkin olarak uygulanacaktır.

Hedef 2. Bölge düzeyindeki sanayi kümelenme eğilimleri ve rekabetçilik güçleri tespit edilerek yönlendirme ve teşvik programları tasarlanacaktır.

- Bölgede kümelenme araştırması yapılacak ve bu araştırma sonuçlarına göre uluslararası rekabetçilik çalışması yapılacaktır.
- Ölçek ekonomisine ulaşmak amacıyla;
 - Ortak Ar-Ge merkezi kurulması
 - Ortak tasarım merkezleri kurulması
 - Ölçüm, test ve analiz laboratuvarları kurulması
 - Pazar araştırması, tanıtım, pazarlama, ihracat ve lojistik konularında ortak danışmanlık hizmeti

gibi alanlarda destekler sağlanacaktır.

Hedef 3. Ürün ve pazar araştırmaları, marka oluşturma ve yenilikçilik, yurt içi ve yurt dışı ortaklıkları gibi mali ve teknik konularda kapasite geliştirilecektir.

- KOBİ'lerin üretim yaptıkları alanlara dair yurt içinde ve yurtdışında ürün ve pazar araştırmaları yapılacaktır.
- KOBİ'lere örnek teşkil etmesi itibarıyla, alanlarında yenilikçi yaklaşımlarla markalaşmış firmalardan bilgi ve tecrübe aktarımı sağlanacaktır.

Hedef 4. İşletmelerin alışan tam ve/veya yarı zamanlı nitelikli personel sayısı artırılacaktır.

- KOBİ'lerin daha verimli iş yapabilme kapasitesine ulaşabilmesi için nitelikli personelin istihdam edilmesi desteklenecektir.

Hedef 5. KOBİ'lerin birleşerek büyümeleri desteklenecektir.

- Birleşerek büyüme isteyen KOBİ'lere bilgilendirme ve danışmanlık hizmeti verilecektir.
- KOBİ'ler arasındaki işbirliğinin artırılmasına yönelik ortak kullanım alanlarının oluşturulması desteklenecektir.
- KOBİ'lerin birleşerek sektörel dış ticaret şirketleri kurmalarına yönelik tanıtıcı faaliyetler gerçekleştirilecektir.

Hedef 6. KOBİ'lerin yeni teknoloji kullanım ve yenilikçilik kapasiteleri geliştirilecektir.

- KOBİ'lere işletme yönetiminde kullanılan modern tekniklerin, yenilikçi bir şekilde adapte edilmesi için danışmanlık hizmetleri yapılacaktır.
- KOBİ'lere optimum katkı sağlayacak teknolojilerin transferi ve kullanılmasına yönelik projeler desteklenecektir.

TEMEL AMAÇ 2

Dış Ticaret geliştirilecektir.

Hedefler ve Politikalar

Hedef 1. Bölgede yer alan iki adet sınır kapısının (Cilvegözü ve Yayladağı) hızlı ve kaliteli hizmet vermesi sağlanacaktır.

- Gümrük sahalarının genişletilmesi için girişimler yapılacaktır.
- Gümrük personelinin teknik bilgi ve becerilerinin artırılmasına yönelik programlar desteklenecektir.
- Gümrük idarelerinde teknik altyapı ve donanımının güçlendirilmesine yönelik tedbirler alınacaktır.

Hedef 2. Bölge sınırları içerisinde Serbest Bölge kurulacaktır.

- Serbest Bölge kurulması için yapılacak olan fizibilite araştırması desteklenecektir.
- Serbest Bölge kurulması ile ilgili olarak Dış Ticaret Müsteşarlığı, Gümrük Müsteşarlığı gibi ilgili kurumlar arasında bir platform oluşturularak koordinasyon sağlanacaktır.

Hedef 3. Sınır ötesi işbirliği projeleri geliştirilecektir.

- Hatay, Türkiye-Suriye Bölgelerarası İşbirliği Programına dahil edilecektir.
- Suriye ile yapılacak işbirliği çerçevesinde Ortak Ticaret Merkezi kurulacaktır.

Hedef 4. Bölgedeki sınai ve ticari firmaların dış ticaret konusundaki bilgi ve bilinç düzeyi artırılacaktır.

- Dış ticaret ile ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde uygulamalı dış ticaret eğitimleri yapılacaktır.

TEMEL AMAÇ 3

Bireysel ve kurumsal girişimcilik kültürü geliştirilecektir.

Hedefler ve Politikalar

Hedef 1. Bölgede girişimcilik kültürü geliştirilecektir.

- Milli Eğitim Bakanlığı tarafından mesleki eğitim kurumlarında tüm eğitim çağındaki nüfusun girişimcilik becerilerinin geliştirilmesine yönelik ders programlarında gerekli değişiklikler yapılacaktır.
- Okul-işletme diyalogunu geliştirici faaliyetler desteklenecektir.

Hedef 2. Bireysel ve kurumsal girişimcilerin rekabetçilik yetenekleri artırılacaktır.

- Ajans, üniversiteler, KOSGEB ve Sanayi ve Ticaret Odalarıyla işbirliği içerisinde bireysel ve kurumsal girişimciliği geliştirmeye yönelik eğitim modülleri oluşturacaktır. Bu modüller özellikle e-ticaret, web sayfası tasarım ve uygulamaları gibi unsurlardan meydana gelecektir.
- Kuluçka merkezi kurularak yeni girişimcilerin iş hayatına atılmaları desteklenecektir.
- Şirketlerin kurumsallaşması desteklenecektir.

TEMEL AMAÇ 3.

İllerde öne çıkan iktisadi potansiyeller değerlendirilecektir.

Hedefler ve Politikalar

Hedef 1. Hatay ve Osmaniye ilinin demir-çelik sektörünün katma değeri artırılacaktır.

- Demir-çelik sektörüne yönelik Ar-Ge merkezi kurulacaktır.
- Otomotiv ve yan sanayilerinin bölgeye yatırım yapmaları sağlanacaktır.
- Demir-çelik sektörünün Orta Doğu pazar paylarının artırılmasına yönelik araştırmalar yapılacaktır.

Hedef 2. Kahramanmaraş ili tekstil sektörü daha rekabetçi hale getirilecektir.

- Tekstil sektörünün ürün pazarlamasının geliştirilmesi için stratejik pazar ve ürün araştırması yapılacaktır.
- Tekstil sektöründe markalar yaratılması için gerekli danışmanlık hizmetleri yapılacaktır.
- Tekstil sektörü içerisinde daha rekabetçi olabilmek için kümelenme yol haritaları yapılacaktır.
- Tekstilcilerin Ankara Malzeme Bilimi ve Nano-Teknoloji Enstitüsü ile ortak çalışmaları ile yeni ürünler oluşturmaları sağlanacaktır.
- İldeki tekstil firmalarının ortak kullanımına yönelik bir tekstil tasarım merkezi kurulacaktır.

Hedef 3. Osmaniye ili katma değeri yüksek yerfıstığı ürünleri geliştirilecek ve ulusal ve uluslararası pazarlara sunulacaktır.

- Yerfıstığı tanıtım grubu oluşturulacaktır.
- Yerfıstığı sektöründe lider olan Amerika Birleşik Devletleri'ndeki sektör yapısı incelenecek ve elde edilen bilgiler yerfıstığı üreticileri ile paylaşılacaktır.

- Yerfıstığı üretimi yapılan tarım arazilerine uygun yerfıstığı çeşitlerinin belirlenmesi için üniversite bünyesinde gerekli araştırmalar yapılacaktır.
- Katma değeri yüksek yerfıstığı ürünleri için ürün geliştirme merkezi kurulacaktır.
- Yerfıstığı üretiminde verimliliği artıracak Ar-Ge çalışmaları desteklenecektir.
- Yerfıstığı ve yerfıstığı ürünleri için stratejik pazar araştırması yapılacaktır.

Hedef 4. Kahramanmaraş ilinde çelik mutfak eşyası üretim ve pazarlama faaliyetleri geliştirilecektir.

- Çelik mutfak eşyası ürünlerinin çeşitlendirilmesi ve kalite artırımına yönelik Ar-Ge faaliyetleri yapılacaktır.
- Ürünlerin pazar payını artırmak için markalaşma ve tanıtım faaliyetleri teşvik edilecektir.

Hedef 5. Hatay ilinde mobilyacılık ve ayakkabıcılık sektörünün geliştirilmesine yönelik faaliyetler yapılacaktır.

- Küçük ölçekli mobilya ve ayakkabı atölyelerinin birleşmesi desteklenecektir.
- Üretim tesislerinde modernizasyon çalışmalarına teknik ve mali destek sağlanacaktır.
- Mobilyacılar ve ayakkabıcılar sitelerinin kurulmasına yönelik kümelenme çalışmaları ile sektörel araştırmalar desteklenecektir.

Hedef 6. Kahramanmaraş ilinde dondurmacılık sektörü dünya çapında rekabet edebilir hale getirilecektir.

- Küresel bazda modern ve inovatif pazarlama teknikleri araştırılacak ve sektöre entegre edilmesi sağlanacaktır.
- Uluslararası piyasalarda önde gelen üreticilere çalışma ziyaretleri gerçekleştirilecektir.
- Dondurma üretiminin hammaddesi olan keçi sütünün daha kaliteli ve verimli üretilmesi için yapılacak Ar-Ge faaliyetleri desteklenecektir.

Hedef 7. Kahramanmaraş ilinde kırmızı biber üretim ve pazarlama faaliyetleri iyileştirilecektir.

- Kırmızı biber işleme tesislerinin kurumsal kapasitesinin geliştirilerek iç ve dış pazar payının artırılmasına yönelik destek sağlanacaktır.

Hedef 8. Hatay ilinde defne ürünleri işleme ve tanıtım faaliyetleri geliştirilecektir.

- Defne yağından üretilen ürün çeşitliliğinin artırılması ve tanıtılmasına yönelik faaliyetler desteklenecektir.
- Defne ürünlerinin promosyon ürünler olarak pazarlanmasına yönelik girişimler desteklenecektir.

Hedef 9. Hatay ve Osmaniye illerinde zeytincilik geliştirilecektir.

- Toprak, iklim ve zeytin çeşitlerine göre havza ve arazi haritaları hazırlanacaktır.
- Zeytin çeşitlerinde gen araştırmaları yapılacak ve yüksek kalitede ürün veren zeytin çeşitleri tescil edilecektir.
- Uygun yetiştirme alanları ve yüksek verimlilikle ilgili Ar-Ge çalışmaları yapılacaktır.
- Modern depolama sistemleri geliştirilecektir.

Hedef 10. Yaş meyve ve sebze ihracatı desteklenecektir.

- İhracata konu tarım ürünlerinin üretilmesi ve pazarlanması desteklenecektir.
- İhracatta tarım ürün çeşitliliği ve kalitesini artırmaya ve marka ürünler geliştirmeye yönelik faaliyetler desteklenecektir.
- Tarımsal ürünlerin ihracatına yönelik yeni pazar araştırmaları yapılacak veya yaptırılacaktır. Yapılacak faaliyetlerle ilgili kuruluşlar ve üreticiler bilgilendirilecektir.

3.4.TARIMSAL REKABET GÜCÜNÜN ARTIRILMASI: Tarımda Yapısal Dönüşüm

Türkiye genelinde tarım istihdamı toplam istihdamın yüzde 24,7'si iken, tarım katma değeri üretilen gayrisafi katma değerin yüzde 9,4'üdür. TR63 bölgesine baktığımızda ise, bölgede tarımsal istihdam toplam istihdamın yüzde 30,9'u, tarım katma değeri ise üretilen gayrisafi katma değerin yüzde 17,6'sıdır. Dolayısıyla TR63 Bölgesi ülke geneline kıyasla tarım sektöründeki yüksek istihdam ve üretim kapasitesi ile ön plana çıkmaktadır.

Tarım sektörünün, Türkiye toplam gayrisafi milli hasılasında ve istihdam yapısı üzerindeki etkisi son yıllarda giderek azalmasına rağmen, Bölgedeki etkinliği devam etmektedir. Bölge halihazırda Türkiye tarım sektöründe önemli bir konuma sahiptir. Tarımsal üretimin tüm alanlarında; tahıl üretiminde, sebze ve meyve üretiminde Türkiye ölçeğinde yüksek üretim miktarlarına sahiptir. Bölgenin iktisadi ve sosyal gelişmesinde tarım sektöründe gerçekleştirilecek yapısal dönüşümler başat rol oynayacaktır.

Bu anlamda; tarımsal faaliyetlerde modern tekniklerin uygulanması, üretim altyapısının geliştirilmesi, katma değeri yüksek, daha fazla gelir getirici ürün üretiminin yaygınlaştırılması, modern pazarlama yöntemlerinin Bölgeye kazandırılması ve tarımsal sanayinin geliştirilmesi, tarım sektörünün Bölge ekonomisine katkısını önemli ölçüde artıracaktır.

TEMEL AMAÇ 1.

Tarımda bilgi birikimi artırılacak ve uzmanlaşma sağlanacaktır.

Hedefler ve Politikalar

Hedef 1. Yerel kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde tarımsal üreticilere yönelik eğitim ve bilgilendirme faaliyetleri yapılacaktır.

- İyi tarım uygulama örneklerinin yerinde gözlemi için inceleme ziyaretleri düzenlenecek, üretimde uzmanlaşmanın sağlandığı bölgelerden bilgi ve tecrübe aktarımı sağlanacaktır.
- Üniversiteler ve çiftçilerin arasındaki iletişim kanalları geliştirilecek ve tarımsal üretim faaliyetlerine üniversitenin bilgi ve tecrübe aktarması sağlanacaktır.
- Tarımsal üreticilerin bilinçlendirilmesi amacıyla yazılı ve görsel medya araçları etkin olarak kullanılacaktır.

TEMEL AMAÇ 2.

Tarımsal ürünlerin pazarlama yöntemleri geliştirilecektir.

Hedefler ve Politikalar

Hedef 1. Ürün ihtisas borsaları kurulacaktır.

- Ürün ihtisas borsalarının kurulması için ön araştırma yapılacaktır.
- Türkiye ölçeğinde bölgenin öne çıkan ürünlerinde, ürün borsalarının kurulması için ilgili paydaşlarla koordinasyon sağlanacaktır.

Hedef 2. Lisanslı depoculuk yaygınlaştırılacaktır.

- Tarımsal ürün depolarının ve lisanslı depoculuk sistemlerinin kurulması özendirilecektir.
- Ürün depolaması konusunda kalifiye işgücü eğitimi verilecektir.

Hedef 3. Bölgede iktisadi anlamda öne çıkan ürünlerin pazar payları artırılacaktır.

- Tarımsal ürünlerde markalaşma konularında ve ürünlerin tanıtımında çiftçilere eğitim ve danışmanlık desteği verilecektir.
- Tarım ürünlerinin üretiminden pazarlanma sürecine kadar geçen süre içerisinde birlikte hareket etme kültürünü geliştirmek maksadıyla tarımsal örgütlenmeler desteklenecektir.
- Tarımsal ürünlerin internet üzerinden pazarlanmasına yönelik ilgili kuruluşlara danışmanlık yapılacaktır.
- Tarımsal ürünlerin kalite standartlarına uygun üretilmesi ve bu ürünlerin sertifikalandırılmasına yönelik danışmanlık hizmetleri desteklenecektir.

TEMEL AMAÇ 3

Tarımda örgütlülük bilinci ve tarımsal örgütlenme geliştirilecektir.

Hedefler ve Politikalar

Hedef 1. Bölgedeki üretici örgütlerinin yaygınlaştırılması desteklenecektir.

- Bölge üreticileri arasında örgütlenme bilincinin artırılması amacıyla ilgili kuruluşlar ile bilgilendirme faaliyetleri yapılacaktır.
- Tarımsal örgütlenmenin özendirilmesi amacıyla iyi uygulama örnekleri bölgeye aktarılacaktır.
- Yeni üretici örgütlerinin kurulması desteklenecektir.

Hedef 2. Bölgede yer alan üretici örgütlerinin kurumsallaşma düzeyleri geliştirilecektir.

- Üretici örgütleri yönetiminde kurumsallaşmanın sağlanması için profesyonel danışmanlık özendirilecektir.
- Üretici örgütlerinin etkinliğinin artırılması amacıyla tarımsal üretimin ve ürünlerin pazarlanması aşamalarında üreticilere yönelik eğitim faaliyetleri gerçekleştirmesi desteklenecektir.
- Üretici örgütlerinin idari ve mali yönden sürdürülebilirliklerinin sağlanması için hibe ve destek fonları hakkında bilinçlendirme faaliyetleri yapılacaktır.
- Üretici örgütlerinin pazarlama altyapılarının geliştirilmesi için fuar ve benzeri organizasyonlara katılımları desteklenecektir.

TEMEL AMAÇ 4

Tarım arazileri korunacak ve verimliliği artırılacaktır.

Hedefler ve Politikalar

Hedef 1. Mevcut tarım arazilerinin korunması için gerekli teknik çalışmalar yapılacak ve üretici bu konuda bilinçlendirilecektir.

- Anız yangınlarının önlenmesine yönelik bölgedeki üreticiler bilinçlendirilecek ve anız yangınlarının önlenmesinde anıza doğrudan ekim yapabilen mibzerlerin kullanımı teşvik edilecektir.
- Tarımsal arazilerin amaç dışı ve yanlış kullanımını önlemeye yönelik eğitim ve bilinçlendirme kampanyaları yapılacaktır.
- Tarım arazilerinin bulunduğu yerlerdeki dere, çay ve nehirlerin ıslah edilmesi için ilgili kuruluşlarla koordinasyon sağlanacaktır.

Hedef 2. Tarımda modern üretim teknikleri kullanımı desteklenecektir.

- Tarımda modern üretim teknikleri kullanılarak tarımsal işletmelerin altyapılarının geliştirilmesi özendirilecektir.
- Üreticiler, tarımsal laboratuvar gibi modern tarımsal araçların ortaklaşa kullanımına yönelik teşvik edilecektir.

Hedef 3. Tarımsal Ar-Ge çalışmaları desteklenecektir.

- Bölge üniversiteleri ve ziraat odaları arasındaki işbirliği ve koordinasyon güçlendirilecektir
- Tarımsal Ar-Ge ve inovasyon merkezleri kurulacaktır.

Hedef 4. Tarım araziler daha verimli kullanılacaktır.

- Tarım arazilerinin toplulaştırılması sağlanacaktır.
- Toprak tahlil laboratuvarlarında yapılacak tahlillerle tarım arazilerinden elde edilebilecek ürünlerin verimlilik değerleri saptanacak ve bu konuda çiftçiler bilinçlendirilecektir.

TEMEL AMAÇ 5

Katma değeri yüksek tarım ürünlerinin üretimleri teşvik edilecek ve bu ürünlere dayalı sanayi kollarının gelişimi desteklenecektir.

Hedefler ve Politikalar

Hedef 1. Pazar değeri yüksek ürünlerin toplam üretim miktarı ve payı artırılacaktır.

- Tarımsal ürünler için yurt içinde ve yurt dışında pazar araştırmaları yapılacak ve oluşan veri tabanı sürekli güncellenerek üreticilerle paylaşılacaktır.
- Veri tabanı çalışmalarında TOBB ve İGEME ile işbirliği yapılacaktır.
- Sözleşmeli çiftçilik uygulaması özendirilecektir.

Hedef 2. Bölgede yoğun olarak üretimi yapılan ürünlere dayalı sanayi kollarının gelişimi desteklenecek ve ürün yelpazesi genişletilecektir.

- Ürün yelpazesinin geliştirilmesine yönelik Ar-Ge çalışmaları desteklenecektir
- Ürün yelpazesinin geliştirilmesinde TÜBİTAK, Tarımsal Araştırma ve Uygulama Enstitüleri ile işbirliği yapılacaktır.
- Bölgede tıbbi ve aromatik bitki potansiyelleri araştırılarak bu ürünler ekonomiye kazandırılacaktır.

Hedef 3. Tarımsal kümelenme araştırması sonucunda yoğun olarak üretimi yapıldığı tespit edilen ürünlerin katma değeri yükseltilecektir.

- Tarımsal kümelenme çalışması yapılacaktır.
- Bölgede yoğun olarak üretilen tarımsal ürünlerin modern işleme teknikleri kullanılarak ürün değerleri artırılacaktır.

Hedef 4. Organik tarım üretimi uygulamaları desteklenecektir.

- Organik tarım ürünleri çeşitlendirilecek ve yaygınlaştırılacaktır.
- Bölgenin organik ürünlerinin tanıtıldığı organik tarım fuarı düzenlenecek ve ulusal ve uluslararası düzeydeki organik tarım fuarlarına katılım özendirilecektir.

Hedef 5. Artan meyve üretiminin değerlendirilebileceği katma değeri yüksek yeni alanlar geliştirilecektir.

- Yeni pazarlara yapılacak ihracatlara, yurt dışı fuarlara katılıma yönelik ilave teşvik mekanizmaları geliştirilecektir.
- Narenciye, kayısı, elma, kiraz ve nar üretiminde önemli bir paya sahip olan bölgede, meyve suyu tesislerinin kurulması teşvik edilecektir.

3.5.TURİZM POTANSİYELİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ: Bölgenin Marka ve Cazibe Merkezi Haline Getirilmesi

TR63 Düzey 2 Bölgesinin tarihin eski dönemlerinden bu yana farklı ve çok sayıda medeniyete ev sahipliği yapmış olması ve yaşayan milletlerin kültürlerinden özellikleri hala barındırıyor olması bölgeye kendine has bir tarihi ve kültürel dokuya sahip olma şansı yaratmıştır. Köklü bir tarihi yapıya sahip olması, gelen ziyaretçilere geçmişten izler sunması, tarihi yapıyı yaşatma fırsatını tanınması ve zengin bir mutfak kültürü özelliklerinden dolayı oldukça güçlü bir turizm potansiyelini ortaya çıkarmaktadır.

Bölgenin coğrafi konumu itibariyle de sahip olduğu iklim özellikleri doğal kaynakların ortaya çıkmasını sağlamakta ve etkin bir şekilde kullanabilmeye olanak sağlamaktadır. Bunun yanı sıra ulaşım ağlarının güçlü olması da turizm potansiyeli açısından dinamik bir yapıya bürünmesi için olanaklıdır.

Bölgenin yukarıda bahsi geçen ve diğer bölgelere göre ayrıcalıklı kılan turizm potansiyeli göz önünde bulundurulduğunda bu potansiyeller etkin bir şekilde değerlendirilip, fırsata dönüştürülerek Bölge turizmde marka ve cazibe merkezi haline getirilecektir.

Bölgenin; kültürel ve doğal kaynakları, ekonomik gelişme eğilimi ve potansiyeli, ulaştırma şebekesi ve farklı kültür ve medeniyetlere ev sahipliği yapmış olması gibi sahip olduğu güçlü yönleri etkin bir şekilde değerlendirildiğinde, bölge bir kültür ve turizm cazibe merkezi haline gelebilecektir.

TEMEL AMAÇ 1.

Bölgenin Turizm Stratejisi ve Eylem Planı oluşturulacaktır.

Hedefler ve Politikalar

Hedef 1. Mevcut turizm potansiyelinin daha verimli kullanılabilmesi için bölgenin Turizm Stratejisi ve Eylem Planı hazırlanacaktır.

- Bölgenin turizm sektörü temsilcileri bir araya getirilerek atölye çalışmaları düzenlenecektir.
- Bölge illerinin Turizm Master Planları hazırlanacaktır.

Hedef 2. 2023 Türkiye Turizm Stratejilerine paralel olarak Bölge turizmi canlandırılacaktır.

- Tarihi, kültürel ve mimari özelliği olan yapıların ve ören yerlerinin restorasyon çalışmalarına destek verilecektir.
- Anıt, kale, su kemeri, sur, han, kervansaray v.b. tarihi yapıların ışıklandırılma ve çevre düzenleme çalışmalarına destek verilecektir.
- Bölgemizde meşhur el sanatlarından, deri, halı, bakırcılık, kilim gibi ürünlerin sunulacağı Kapalıçarşı benzeri otantik alışveriş merkezlerinin yapılması özendirilecek, mevcut olanlar iyileştirilecektir.

TEMEL AMAÇ 2.

Bölgesel turizm stratejisi doğrultusunda alternatif turizm alanları belirlenecek ve geliştirilecektir.

Hedefler ve Politikalar

Hedef 1. Bölge sağlık turizminde cazibe merkezi haline getirilecektir.

- Jeotermal kaynakların üzerinde kurulmuş olan tesislerin modernizasyonu ve yeni tesislerin kurulumu teşvik edilecektir.
- Henüz ekonomik açıdan değerlendirilmemiş jeotermal kaynakların envanteri ile bu kaynaklar ile ilgili yatırımcıları bilgilendirmeye yönelik detaylı raporlar hazırlanacaktır.

Hedef 2. Bölgenin inanç turizmi geliştirilecektir.

- Yurt içinden ve yurt dışından tur operatörleri ile irtibata geçerek özellikle inanç turizmi noktasında bölgenin tur paketlerine dahil edilmesi sağlanacaktır.
- Farklı dinlerin özel gün ve haftalarında ilgili mekanlarda düzenlenecek ayin benzeri etkinlikler ve bu etkinliklere yönelik tanıtım faaliyetleri desteklenecektir.

Hedef 3. Bölgede eko-turizm yaygınlaştırılacaktır.

- Eko-turizm strateji ve eylem planı hazırlanacaktır.
- Doğa turları için uzman rehberler istihdam edilecektir.
- Eko-turizm ile ilgili düzenlemeler yapılarak bölgedeki flora ve fauna zenginliğinin zarar görmesi önlenecektir.

Hedef 4. Bölge mutfak turizminde bir niş alan haline getirilecektir.

- Bölgede bir aşçılık okulu kurulması ve bölgedeki üniversitelerde gastronomi bölümü açılması konusunda üniversiteler nezdinde girişimlerde bulunulacaktır.
- 2011 yılı sonuna kadar bölgeye özgü yiyecek ve içeceklerin envanteri hazırlanacaktır.
- Yöresel lezzetlerin tescillenmesi, coğrafi işaretlemeye dahil edilmesi ve sertifikalandırılması sağlanacaktır.
- Yurt içinden ve yurt dışından tur operatörleri ile irtibata geçerek bölgedeki mutfak zenginliğinin tur paketlerine dahil edilmesi sağlanacaktır.

Hedef 5. Hatay ili medeniyetlerin buluşma noktası olarak konumlandırılacaktır.

- Medeniyetler barışına yönelik faaliyet ve etkinlikler desteklenecektir.
- Hatay ilinin bir hoşgörü kenti konumuna gelmesi için ulusal ve uluslararası basında tanıtımlar yapılacaktır.

TEMEL AMAÇ 3.

Turizm hizmet kalitesi artırılacak, tesisler çeşitlendirilecektir.

Hedefler ve Politikalar

Hedef 1. Hizmet sunma kalitesinin artırılması amacıyla insan kaynakları geliştirilecektir.

- Turizm ve Otelcilik Meslek Yüksek Okullarından mezun olan öğrencilerin bölgede istihdam edilmesi özendirilecektir.
- Meslek yüksek okulları programlarının bölge ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi için üniversitelerle görüşmeler başlatılacaktır.
- Turizm sektöründe istihdam edilen personelin eğitime yönelik teknik destek programları geliştirilecektir.

Hedef 2. Konaklama tesisleri yelpazesi çeşitlendirilecektir.

- Bölgede büyük otel yatırımlarının yanı sıra mikro işletme ölçeğindeki pansiyonlar desteklenecektir.
- Turizmin gelişmesinde etkin güçlerden biri olan yerel yönetimlerin turizm işletmelerinde hizmet ve çevre kalitesini artırıcı yönlendirmeler yapmaları sağlanacaktır.
- Turizm hareketlerinin yoğunlaştığı bölgelerde yerel yönetimler ile işbirliği içerisinde tesislerin ve fiziki altyapının iyileştirilmesi sağlanacaktır.

TEMEL AMAÇ 4.

Doğal çevre, tarihi ve kültürel miras korunacaktır.

Hedefler ve Politikalar

Hedef 1. Bölge halkı doğal çevre ve kültürel yapının korunması konusunda bilinçlendirilecektir.

- Örgün eğitim kurumlarında yeni nesillerin tarihi miras ve kültürel çevrenin korunması konusunda seminerler düzenlenecektir.
- Çevre bilincinin oluşturulması için kampanyalar düzenlenecektir.
- Yatırımların doğal, tarihsel ve sosyal çevreyi kollayıcı, koruyucu ve geliştirici bir yaklaşım içinde olmasına azami özen gösterilecektir.

Hedef 2. Bölgede tarihi ve turistik anlamda önem taşıyan mekanlar restore edilecektir.

- Üniversitelerle işbirliği çerçevesinde bölge illerindeki tarihi eserlerin restorasyon uygulama alanı olması sağlanacaktır.
- Bölgede atıl durumda olan tarihi yapıların restore edilerek çeşitli alanlarda değerlendirilmesi sağlanacaktır.

Hedef 3. Asi Nehri Havzasının rehabilite edilmesi ve korunması için gerekli tedbirler alınacaktır.

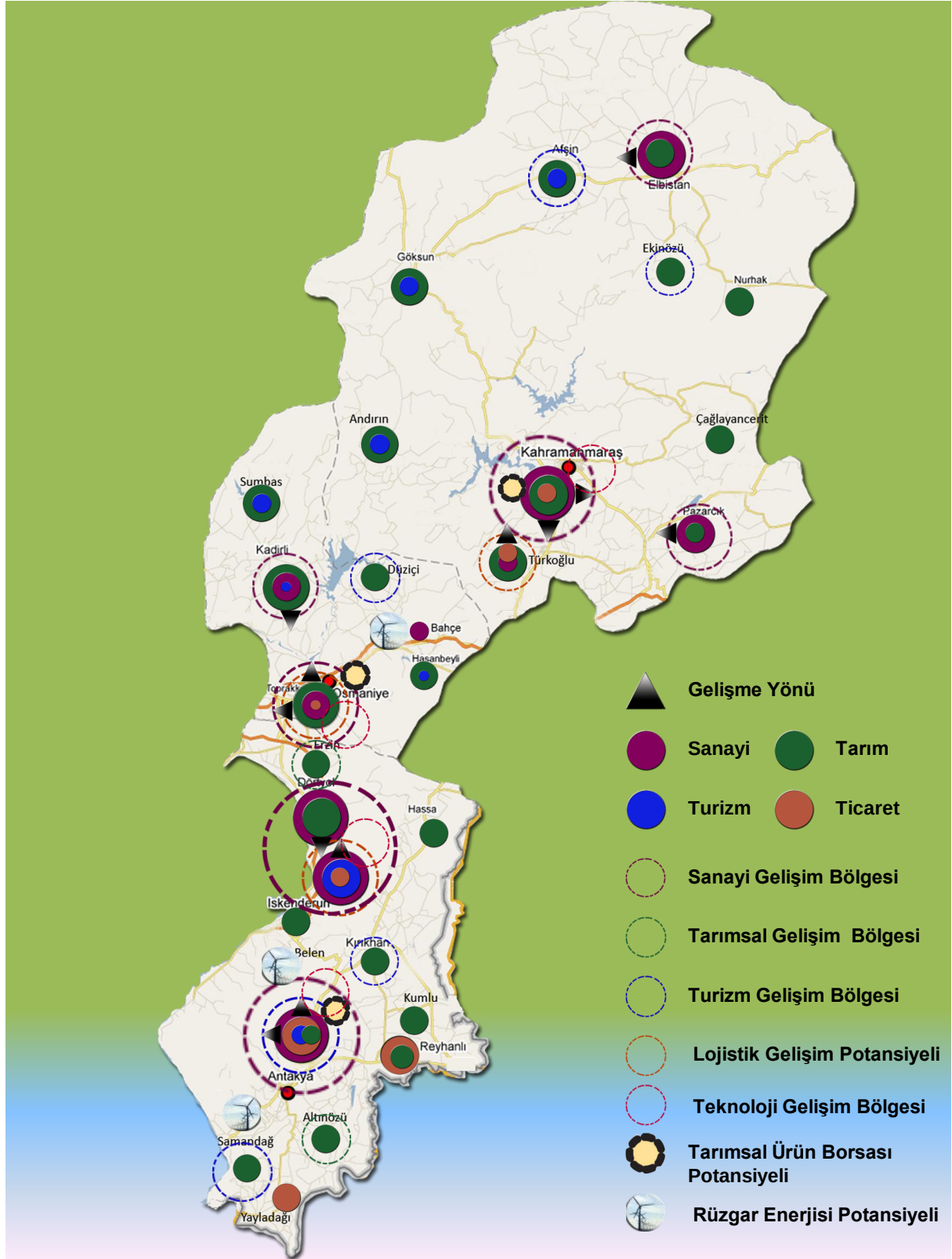
- Asi Nehri Havzası rehabilitasyonu ve korunması amacıyla ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılacaktır.
- Asi Nehri su kirliliğinin önlenmesi amacıyla, nehir havzasının bulunduğu Lübnan ve Suriye'deki ilgili makamlarla işbirliği yapılacaktır.

Hedef 4. Kentsel altyapı iyileştirilecektir.

- Belediyeler tarafından kanalizasyon, arıtma tesisi, geri dönüşüm tesisi gibi altyapı hizmetleri öncelikli olarak tamamlanacaktır.
- Altyapı için finansman sorunu yaşayan belediyelerin AB ve Dünya Bankası fonlarından yararlanmaları sağlanacaktır.
- Kentsel ve endüstriyel atıkların geri kazanımı, geri dönüşümü ve nihai bertarafı teşvik edilecektir.
- Yeni atık bertaraf teknolojileri bölgede ilgili paydaşlara tanıtılacaktır.

4. MEKANSAL GELİŞME ŞEMASI

Şekil 3.1. TR63 Düzey 2 Bölgesi Mekansal Gelişme Şeması

Bu bölümde, Bölge Planı vizyonunda 5T olarak belirtilen tarım, teknoloji, ticaret, taşımacılık, turizm ile Bölgesel Gelişme Stratejisi bölümünde amaç, hedef ve politika olarak ele alınan öncelikli sektörlerin gelişme alanları, il ve ilçe bazında ayrıntılı değerlendirilmiş ve şema üzerinde gösterilmiştir. Yapılan değerlendirmelerde ve oluşturulan şemalarda bazen birkaç sektör aynı ilçede önceliklendirilmiş olabilmekte bazen de bir ilçe tek bir öncelik ile şemada yer alabilmektedir. Şemaların oluşumunda ilçelerin mevcut durumları ve potansiyel kaynakları bakımından il ya da bölge bazında gerçekleştirebilecekleri gelişimler göz önünde bulundurulmuştur. TR63 Düzey 2 Bölgesine ilişkin hazırlanan Bölge Mekansal Gelişme Şeması Şekil 3.1’de yer almaktadır.

Tarımsal gelişme, Bölgenin büyük bir kısmında üzerinde öncelikli olarak durulması gereken bir alandır. Geniş ve verimli ovaları ve uygun iklim koşulları ile Bölgede tarımsal ürün çeşitliliği ve verimliliği iktisadi gelişme adına dikkate değer boyutlardadır. Hatay Merkez ilçe, Kırıkhan ve Reyhanlı pamuk, Hatay Altınözü, Osmaniye Merkez ilçe ve Düziçi zeytin, Kahramanmaraş Elbistan çerezlik ayçiçeği ve şeker pancarı, Osmaniye yerfıstığı, soya ve mısır üretiminde öne çıkmaktadır (Ek-9). Aynı zamanda endüstriyel nitelik taşıyan bu ürünlerin üretimi, tarıma dayalı sanayi kollarının gelişimine katkı sağlayacak niteliktedir.

Bölge sebze ve meyve yetiştiriciliğinde de önemli bir potansiyele sahip olup Hatay İskenderun ve Samandağ maydanoz ve marul, Kırıkhan kavun ve havuç, Kahramanmaraş baharatlık biber, Elbistan karpuz ve kayısı, Çağlayancerit, Pazarcık ve Afşin üzüm, Hatay Dört Yol ve Erzin turuncgil, Osmaniye Kadirli kırmızı turp üretiminde önemli konumdadır (Ek-9).

Bu bölgelerde tarımsal faaliyetlerde kalite ve verim artışına yönelik politikalar öncelikli olarak uygulanacaktır. Böylelikle ürün ve gelir artışı ile Bölgede yoğun üretim yapılan ürünlerde markalaşması sağlanması hedeflenmektedir.

Teknolojik gelişmenin sağlanması amacıyla Bölge illerinde yer alan üniversiteler ile işbirliği içerisinde teknopark ve tekmerler kurulacaktır. Ayrıca bölgede üretilen sanayi ürünlerinin ve tarımsal ürünlerin katma değer ve ürün çeşitliliğini artırmaya yönelik araştırma merkezleri ve laboratuvarlar kurulacaktır. Hatay ilinde demir çelik Ar-Ge merkezi, Kahramanmaraş ilinde ortak tekstil tasarım merkezi ve Osmaniye ilinde tarımsal Ar-Ge ve tahlil laboratuvarı kurulması için çalışmalar yapılacaktır. Ayrıca Adana, Mersin, Gaziantep ve Kayseri gibi gelişmiş tarım ve sanayi merkezlerinden Bölgedeki ilgili alanlara teknoloji transferi gerçekleştirilecektir.

Ticaretin geliştirilmesi bakımından Bölge hem coğrafi avantajlara hem de ulaştırma altyapısına sahiptir. Ülkemizin doğu bölgeleri ile batı bölgeleri arasında geçiş noktası konumundaki Kahramanmaraş Türkoğlu ve Osmaniye önemli kara ve demiryolları kavşağında bulunması nedeniyle bu bölgelere yapılacak lojistik yatırımları ile ticari gelişmeye ivme kazandırılacaktır. Bölgede sınır kapısı olan Hatay Reyhanlı ve Yayladağı'nda yapılacak yatırımlarla Orta Doğu ülkeleri ile sınır ticareti geliştirilecektir.

Taşımacılık sektörünün geliştirilmesi için Bölge oldukça önemli potansiyele sahiptir. İstanbul'dan sonra Türkiye'nin en büyük ikinci tır filosuna sahip Hatay ilinde İskenderun kara, hava, deniz ve demiryolu ulaşımının kesiştiği bir bölgede yer almaktadır. Aynı zamanda özelleştirme kapsamında olan İskenderun Limanı'nda özelleştirmenin ardından yapılacak yatırımlarla İskenderun lojistik merkez olma olanağını yakalayabilecektir. Osmaniye il merkezi ve Kahramanmaraş'ın Türkoğlu ilçesi kara ve demiryolu ulaşımında önemli kavşaklarda bulunması nedeniyle lojistik sektöründe gelişim sağlayabilecek konumdadır.

Ulaştırma Ana Planı Stratejisi'nde Samsun-İskenderun arası demiryoluna uygun başlıca taşıma koridorları arasında değerlendirilmiş İskenderun Limanı'nın ise Doğu Akdeniz'deki konumu gereğince, Orta Doğu ülkelerine yönelik dökme yüke hizmet veren bir ihtisas limanı haline getirilmesi öngörülmektedir. Ayrıca İskenderun'da çağdaş modern liman tesislerinin gerçekleştirilmesi ve ana liman olarak hizmet vermesi halinde transit trafikte vazgeçilmez bir koridor oluşturacaktır.

Turizmin geliştirilmesi için çok çeşitli imkanlara sahip olan Bölgede, klasik kıyı turizminin dışında termal turizme, eko-turizme, inanç turizmine ve mutfak turizmine konu olabilecek potansiyeller bulunmaktadır.

Hatay Merkez ilçe ve Kırıkhan, Osmaniye Düziçi ve Kahramanmaraş Ekinözü ilçeleri kaplıcaları ile termal turizmin geliştirilebileceği alanlardır. Özellikle son yıllarda termal turizme artan talep göz önüne alındığında bu ilçelerde termal turizme yönelik konaklama tesislerinin artırılması veya mevcutların modernize edilmesi hedeflenmektedir (Ek-10).

Bölgenin güneyinden kuzeye doğru uzanan Amanos Dağları ve Bölgenin kuzeyini kaplayan Toros Dağları doğa turizminin geliştirileceği alanlardır. Hatay'da Belen ve Dört Yol, Osmaniye'de Merkez ilçe, Kadirli, Bahçe ve Hasanbeyli, Kahramanmaraş'ta Andırın ve Göksun ilçeleri yaylacılığın yoğun olarak yapıldığı yerlerdir. Ayrıca Bölge içerisinden geçerek Akdeniz'e uzanan Ceyhan Nehri ve Kahramanmaraş'ta bulunan Menzelet ve Sır Barajları ile Osmaniye'de bulunan Aslantaş Barajı

doğa sporlarının geliştirilmesi için uygun özelliktedir. Kahramanmaraş Türkoğlu'nda bulunan Gavur Gölü ve Osmaniye'de Kırmıtlı, doğal kuş cenneti olarak geliştirilebilecek alanlardır.

Hatay Samandağ'da Musa Ağacı, Hızır Ziyareti, St. Simeon Stilit Manastırı, Merkez ilçede St. Pierre Kilisesi, Habib-i Neccar Camii ve Kahramanmaraş Afşin'de Eshab-ı Kehf Mağarası inanç turizminin geliştirilmesi için Bölgenin cazibe merkezleri olmaya adaydır.

Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Belgesi'nde Hatay "Kentsel Ölçekte Markalaşma Stratejisi" ile marka kültür kenti haline getirilecek iller arasında ve "Turizm Gelişim Koridorları" stratejisi ile inanç turizminin geliştirileceği koridor içerisinde yer almaktadır. Ayrıca "Turizm Kentleri" stratejisinde Samandağ ilçesinin Turizm Kenti olması öngörülmektedir.

5. BÖLGEDEKİ ÖNE ÇIKAN SEKTÖRLERDE ÇEVRE BÖLGELER VE SINIRÖTESİ İŞBİRLİĞİ FIRSATLARI

Coğrafi özellikleri nedeniyle Türkiye'nin doğu ile batı illeri arasında geçiş bölgesi konumunda olan TR63 Düzey 2 Bölgesi, aynı zamanda İskenderun Limanı ve Cilvegözü ve Yayladağı sınır kapıları ile ülkemizin Suriye üzerinden Orta Doğuya açılan sınır bölgesidir. Demir-çelik, tekstil, metal eşya sanayi ve enerji üretiminde Türkiye ölçeğinde söz sahibi olan Bölge diğer taraftan geniş ve verimli ovaları ile önemli ölçüde tarımsal ürün üretimi gerçekleştirmektedir. Ayrıca tarihin en eski dönemlerinden bu yana medeniyetlere ev sahipliği yapan Bölgede tarihi ve kültürel zenginliğin yanı sıra kıyı turizminden eko turizme, termal turizmden inanç turizmine kadar oldukça zengin turizm kaynakları bulunmaktadır.

Tarımsal gelişme eksenine ile ilgili olarak; Geniş ve verimli ovaları ile geniş bir ürün çeşitliliğine ve önemli oranda üretim kapasitesine sahip Bölge, özellikle batı komşusu TR62 Adana-Mersin Bölgesi ile birlikte değerlendirildiğinde Türkiye'nin en önemli tarımsal üretim bölgelerinden biri olmaktadır. Bu iki bölgede yetiştirilen ürünler yine bu bölgelerdeki ortak ticari kanallar ile hem ülkemizin Doğu ve Güneydoğu bölgelerine hem de Orta Doğuya gönderilmektedir. Türkiye yaşı meyve ve sebze ihracatının yüzde 25'ini gerçekleştiren Hatay ilinin bu potansiyelinin artırılması bakımından iki bölge arasında ortak işbirliği önemlidir.

Diğer taraftan her iki bölgenin üretim çeşitliliği ve kapasitesi yapılacak işbirliği ile ürün borsalarının oluşturulması için gerekli kaynağa sahiptir. Modern depolama sistemleri konusunda Bölgeye göre gelişmiş durumda olan Adana-Mersin Bölgesinden işbirliği yoluyla sağlanacak tecrübe ve teknoloji transferi ile ürün borsalarının oluşturulmasına adım atılmış olunacaktır.

Ticaret ve taşımacılık gelişme eksenine ile ilgili olarak Bölgenin coğrafi konumu ve ulaşım olanakları önemli rol oynamaktadır. Bölge sadece tarım ürünlerinde değil dış ticarete konu olan tüm ürünlerde Suriye üzerinden Orta Doğuya açılan kapı konumundadır. Adana, Mersin, Konya ve Kayseri gibi önemli sanayi merkezlerinin Orta Doğu ihracatında Bölge ile işbirliği önem arz etmektedir. Sınır kapılarının yanı sıra özelleştirme sürecinde olan ve bu süreç tamamlandıktan sonra yapılacak yatırımlarla Türkiye'nin en önemli limanlarından biri haline gelecek olan İskenderun Limanı, sadece Bölgenin değil İç Anadolu, Güney ve Güneydoğu Anadolu için dış ticaret merkezi konumuna gelecektir. İskenderun Limanı'nın, coğrafi konum ve hinterland bakımından benzer özellikler taşıyan Mersin Limanı ile ulaşım ağlarının güçlendirilmesi sadece Bölgenin değil Türkiye'nin de önemli bir lojistik hamlesi olacaktır.

Kara, hava, deniz ve demiryolu olmak üzere tüm ulaşım olanaklarının birleştiği bölge konumundaki İskenderun, limanlara yakınlığı, önemli karayolları kavşağında olması ve demiryolu olanakları ile Osmaniye, havaalanına yakınlığı, kara ve demiryolları kavşağındaki Türkoğlu, Bölgenin ve diğer komşu bölgelerin lojistik merkezi olma potansiyeline sahiptir.

Bölgenin, ülkemizdeki diğer komşu bölgeler ile Orta Doğu ülkeleri arasındaki konumu, lojistik potansiyeli ve ticari ilişkileri, bu bölgede Serbest Ticaret Bölgesinin oluşturulmasına zemin hazırlamaktadır. Özellikle komşu ülke Suriye ile işbirliği içerisinde geliştirilecek “Ortak Ticaret Bölgeleri” bu potansiyelin harekete geçirilmesinde ilk adım olabilecektir. Diğer taraftan Türkiye ile Suriye, Lübnan ve Ürdün arasında oluşturulmasına yönelik girişimler bu oluşumu desteklemektedir.

Bölgede son dönemlerde ivme kazanan sanayileşme, Adana, Mersin, Gaziantep, Kayseri ve Konya gibi önemli sanayi merkezlerine yakınlığı nedeniyle bu merkezlerden sağlanacak kalifiye işgücü ve teknoloji transferi ile daha gelişmiş seviyelere getirilebilecektir. Bu bölgeler ile ulaşım altyapısının iyileştirilmesi ve özellikle kalifiye işgücünün hızlı mobilitesinin sağlanması işbirliğini artıracaktır.

Turizmin geliştirilmesi ekseni bakımından da Bölge önemli bir potansiyele sahiptir. Bölge genelinde dağılmış tarihi ve kültürel eserler, uzun sahil şeridi, termal kaynaklar, doğa güzellikleri, yaylalar ve zengin mutfak kültürünün yanı sıra çeşitli dinlere ait mekanlar ile Bölge zengin bir turizm çeşitliliğini barındırmaktadır. Mersin-Silifke ile Hatay-Samandağ arasındaki uzun kıyı şeridinde deniz turizminin ve Mersin-Tarsus, Kahramanmaraş-Afşin, Antakya, Hatay-Samandağ ile Şanlıurfa ve Mardin arasında inanç turizminin geliştirilmesine yönelik üst ölçekli planlar Bölge turizmine önemli katkılar sağlayacaktır. Ayrıca termal kaynaklar bakımından zengin olan Bölge hem çevre il ve bölgeler hem de Orta Doğu ülkeleri için sağlık turizmi bakımından cazibe merkezi olabilecek konumdadır.

6. PERFORMANS GÖSTERGELERİ

EKSEN	GÖSTERGELER	BİRİM	MEVCUT DURUM	HEDEF DEĞER	HEDEF YILI	VERİ KAYNAĞI
BEŞERİ SERMAYENİN REKABETÇİ SEKTÖRLERLE UYUMLU BİR ŞEKİLDE GELİŞTİRİLMESİ	Mesleki ortaöğretim derslik başına öğrenci sayısı	Kişi	45	36	2013	İL MİLEĞ. MD. MİLEĞİ. BAK.
	Mesleki eğitim öğrenci sayısı	Kişi	70.773	80.000	2013	İL MİLEĞ. MD. MİLEĞİ. BAK.
	Bölgedeki üniversite öğrenci sayısı	Kişi	51.719	65.000	2013	ÜNİVERSİTE
	Ortadoğu üniversiteleriyle yapılan öğrenci değişim programını öğrenci sayısı	Kişi	0	50	2013	ÜNİVERSİTE
	Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinde okul öncesi eğitim okullaşma oranı	Yüzde	32,04 (K.Maraş)	38,55	2013	İL MİLEĞ.MD. MİLEĞİ.BAK.
			34,59 (Osmaniye)			
	İşsizlik oranı	Yüzde	18	15	2013	TUİK, İŞKUR
	İşgücü Veritabanı (portal)	-	Yok	Var	2013	SAN.TİC.OD. İŞKUR,
	İşgücü piyasası analiz raporu	-	Yok	Var	2013	SAN.TİC.OD., İŞKUR,
	Kadınların işgücüne katılım oranı	Yüzde	22	23,5	2013	TUİK, OECD
	Hastane yatak sayısı (Yüz bin kişiye düşen)	Adet	152	262	2013	SAĞLIK MD. SAĞLIK BAK.
	Hekim sayısının ülke genelindeki payı	Yüzde	1,9	2,1	2013	SAĞLIK MD. SAĞLIK BAK.
	Sütçü İmam Üniversitesinde diş hekimliği fakültesi	-	Yok	Var	2013	ÜNİVERSİTE
YATIRIM ORTAMININ İYİLEŞTİRİLMESİ	Bebek ölüm oranı	Binde	13	10	2013	SAĞLIK MD. SAĞLIK
	Bölge yatırım alanları ile ilgili veritabanı	-	Yok	Var	2012	SAN.TİC.OD.
	Lojistik merkezi kurulması için fizibilite çalışması	-	Yok	Var	2011	SAN.TİC.OD.
	Ulusal ve uluslararası teşviklerin envanterinin çıkarılması	-	Yok	Var	2011	HAZİNE MÜS. KOSGEB, DTM, TUBİTAK,
	Yatırım Destek Ofislerince izin ve ruhsat işlemleri yapılan yatırımcı sayısı	Adet	0	50	2013	YDO
	Yeni açılan sinema salonu sayısı	Adet	25	28	2013	İL KÜL. MD.
	Yeni kurulan Alışveriş Merkezi sayısı	Adet	0	3	2012	SAN.TİC.OD. BELEDİYELER
	Madencilik ihracat tutarı	Bin TL	24.266	35.000	2013	TİM
	Milyon kişi başına düşen patent sayısı	Adet	9,46	20	2013	TPE, OECD

SANAYİ VE TİCARETİN GELİŞTİRİLMESİ	KOBİ destek programlarından yararlanan işletme sayısındaki yüzde artış	Adet	23	55	2013	KOSGEB, TUBİTAK, DTM, HAZİNE
	Rekabetçilik çalışması	-	Yok	Var	2011	SAN. TİC.OD.
	Serbest bölge kurulması	-	Yok	Var	2013	DTM, GÜMRÜK MÜS.
	Demir çelik Ar-Ge laboratuvarı	-	Yok	Var	2013	SAN.TİC.OD. OSB, ÜNİV.
	Tekstil tasarım merkezi	-	Yok	Var	2013	SAN.TİC.OD. ÜNİV.
	Yerfıstığı sektör raporu	-	Yok	Var	2011	SAN.TİC.OD. TİC.BORS.
	Mobilyacılık sektör araştırması	-	Yok	Var	2011	MOB.DERN. SAN.TİC.OD.
	Mobilyacılık sektöründe modernizasyon yapılan firma sayısı	Adet	0	30	2013	MOBİLYA FİR.
	Yaş meyve-sebze ihracat tutarı	Bin TL	498.000	750.000	2013	TİM
TARIMSAL REKABET GÜCÜNÜN ARTIRILMASI	Ürün İhtisas Borsaları fizibilite raporu	-	Yok	Var	2011	TARIM İL MÜD. ÜRETİCİ BİR.
	Tarımsal ürün için lisanslı depo	Adet	0	3	2013	ÜRETİCİ BİR. TİC.BORS.
	Kalite sertifikası alan tarımsal ürün sayısı	Adet	0	3	2013	TSE, TİC.BORS.
	Üretici örgüt sayısındaki artış	Adet	38	50	2013	TARIM İL MD.
	Tarımsal Ar-Ge ve İnovasyon Merkezi	-	Yok	Var	2013	TARIM İL MD. TİC. BOR. ÜNİV
	Tarımsal ürün pazar araştırma raporu	-	Yok	Var	2011	TARIM İL MÜD. ZİRAAT OD. TİC.BORS.
	Organik tarım yapan çiftçi sayısı	Adet	12	35	2013	TARIM İL MÜD.
	Organik tarım yapılan tarım alanı	ha	486	1000	2013	TARIM İL MÜD.

TURİZM POTANSİYELİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	Bölge Turizm ve Eylem Planı	-	Yok	Var	2011	İL KÜL. TUR.MD
	Modernize jeotermal tesis sayısı	Adet	0	2	2013	İL KÜL.TUR.MD BELEDİYELER
	Aşçılık okulu	-	Yok	Var	2013	ÜNİVERSİTE
	Gastronomi bölümü	-	Yok	Var	2013	ÜNİVERSİTE
	Tescillenen yöresel lezzet sayısı	Adet	0	10	2013	TPE
	Turizm İşletme Belgeli konaklama tesisi sayısı	Adet	33	45	2013	İL KÜL.TUR. MD.
	Tesislere giriş yapan turist sayısı	Kişi	311.725	450.000	2013	TUİK, İL KUL. TUR. MD.
	Konaklama tesislerinde geceleme sayısı	Gün	334.671	500.000	2013	TUİK, İL KUL. TUR. MD.
	Sınır kapılarından bölgeye giren turist sayısı	Kişi	542.289	1.000.000	2013	GÜMRÜK MÜD İL KÜL. TUR.MD

7. UYGULAMA, İZLEME VE DEĞERLENDİRME

Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı tarafından hazırlanan TR63 Bölge Planı; Ajansımızın faaliyet bölgesinde yapacağı tüm çalışmalara ve destek sağlanacak program ve projelere temel referans kaynağı olacaktır. Ayrıca Bölge Planı'nda yer verilen amaç ve öncelikler, bölgenin sosyoekonomik kalkınmasında rol oynayan diğer kamu kurumları, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının bölgesel kalkınma amaçlı uygulamalarına yönelik tavsiye kaynağı niteliğinde olacaktır.

Bölge planının başarısı, uygulamalarda işbirliği yapılacak kuruluşların planın gelişme eksenlerini ile amaç ve önceliklerini özümsemesine ve planın bütününde bu kuruluşlarla sıkı bir koordinasyon ve işbirliği içerisinde olunmasına bağlıdır. Bu dönemden itibaren yapılacak alt ölçekli planların Bölge Planında yer alan hususları referans alması, hem ilgili kuruluşlar arasında koordinasyon ve işbirliğini sağlayacak hem de Bölge Planının etkinliğini artıracaktır.

Bölge Planında yer alan Gelişme Eksenleri, Amaç ve Hedeflere yönelik politikalar için performans göstergeleri belirlenmiş olup bu göstergelerin izlenebilmesi ve karşılaşılan sorunlara zamanında müdahale edilmesi amacıyla gerekli tedbirler alınacak, etkili izleme faaliyetleri için gerekli görülmesi halinde hizmet satın alınacaktır.

Ajansımız tarafından uygulanacak teknik ve mali destek programlarında Bölge Planı amaç, hedef ve politikaları temel öncelik olacaktır. Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği ve Kalkınma Ajansları Destek Yönetim Kılavuzu çerçevesinde ve Bölge Planı'nda yer alan amaç, hedef ve politikaları esas alan teknik ve mali destek programı başvuru rehberleri ile Proje Teklif Çağrılarına çıkılacak ve bu rehberler dahilinde kurum ve kuruluşlar desteklenecektir.

Bölge Planının uygulanmasında genel koordinasyondan Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı sorumlu olacak olup Plan dahilinde yapılacak çalışmalar ve desteklenecek program ve projelerle ilgili izleme ve değerlendirme altyapısı oluşturulacaktır. Desteklenecek program ve projelere yönelik İzleme ve Değerlendirme Birimi tarafından hazırlanacak ve Ajans Yönetim Kurulu'na sunulacak raporlar ile Planın uygulama, izleme ve değerlendirme sürecine kilit paydaşların dahil olması sağlanacaktır.

Ayrıca Ajans tarafından yapılacak çalışmalar ve uygulanacak programlar Kalkınma Kurulu toplantılarında Kalkınma Kurulu üyeleri ile paylaşılacak ve böylece Yönetim Kurulu dışındaki Bölgedeki kamu kuruluşları, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları da uygulama, izleme ve değerlendirme sürecine dahil edilecektir.

8. FİNANSMAN

TR63 Bölge Planı'ndaki Gelişme Stratejisi bölümünde yer alan Gelişme Eksenleri, Amaçlar ve Hedeflere yönelik olarak oluşturulan politikaların uygulanabilmesi için çeşitli finansman kaynaklarının kullanılması öngörülmüştür. Bölge Planı finansman kaynaklarının, Ajansın Bölge illerinde uygulayacağı destek programları bütçesinin yanı sıra, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı tarafından yayımlanan Yatırım Programı'nda yer alan yatırım projeleri için Bölge illerine tahsis edilecek kamu kaynakları, özel sektör yatırımları ve Avrupa Birliği ve diğer ulusal ve uluslararası kuruluşlardan alınabilecek fon, hibe ve krediler olacağı düşünülmektedir.

Bölge Planında yer alan politikalar için finansman ihtiyacını belirlemek net olarak mümkün olmamakta, belirtilen politikalar çerçevesinde ihtiyaç duyulan kaynak mekan, koşullar ve zamana göre önemli farklılıklar gösterebilmektedir.

Kalkınma Ajanslarına Genel Bütçeden aktarılan payların dışında, Ajansların faaliyet bölgesinde yer alan Belediyelerden, İl Özel İdarelerinden ve Ticaret ve Sanayi Odalarından mevzuat gereği aktarılan paylar bulunmaktadır. Maliye Bakanlığı tarafından hazırlanan ve Yüksek Planlama Kurulu tarafından kabul edilerek 18.09.2009 ve 27353 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Orta Vadeli Mali Plan'da 2010-2012 yılları arasında Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri konusunda öngöründe bulunulmuştur. Buna göre Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri 2011 yılında yüzde 6,5 ve 2012 yılında yüzde 8,7 oranında artacaktır. 2013 yılı için bir tahmin bulunmamakla birlikte bütçe gelirlerinin giderek artan bir oranda yükseleceği öngörüldüğünden 2013 yılı için de yüzde 9,5 veya yüzde 10 oranında artış olabilecektir.

Bu durumda, bütçe gelirlerinden pay alan Kalkınma Ajanslarına da benzer bir şekilde artan oranlarda kaynak aktarılacağı düşünüldüğünde, 2010 yılı için 16 Milyon TL. kaynak aktarılan Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı'na 2011 yılında 17 Milyon TL, 2012 yılında 18,5 Milyon TL ve 2013 yılında 20 Milyon TL olmak üzere 2010-2013 döneminde toplam 71,5 Milyon TL kaynak aktarılacaktır.

Bölge Planında yer alan politikaların uygulanmasında Yatırım Programı kapsamında kullanılacak kaynağın tahmininde 2010 yılında Bölge illerine aktarılan kaynak esas alınarak Orta Vadeli Mali Plan'da öngörülen Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri artış oranları dikkate alınmıştır. Buna göre 2010 yılı içerisinde 515 Milyon TL. ödenek tahsis edilen Bölge illerine Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri artış oranları dikkate alındığında 2011 yılında 549 Milyon TL, 2012 yılında 597 Milyon TL ve 2013 yılında 653 Milyon TL. olmak üzere toplam 2 Milyar 314 Milyon TL. ödenek aktarılacağı öngörülmüştür.

Bölge Planı uygulamasına özel sektör yatırımlarına sağlanan yatırım teşvikleri de katkı sağlayacaktır. 2005-2009 yılları arasında Bölge illerine toplam 5 Milyon 600 Bin TL. yatırım teşviki sağlanmıştır. Bölge illerinde sanayileşmenin ve mevcut sanayi kuruluşlarında kurumsal kapasite gelişiminin önümüzdeki dönemde önceki dönemlere göre daha da artacağı öngörüsü ile Bölge illerinin teşvik uygulamalarından daha fazla yararlanacağı düşünülmektedir. Buna göre 2010-2013 döneminde Bölge illerindeki özel sektör yatırımlarına 10 Milyon TL. yatırım teşviki sağlanacağı öngörülmektedir.

Benzer şekilde Bölge illerine KOSGEB tarafından sağlanan destek miktarındaki artışın da önümüzdeki dönemde ivme kazanacağı ve 2003-2009 yılları arasında 4 Milyon TL olan destek miktarının 2010-2013 yılları arasında 10 Milyon TL olacağı öngörülmektedir.

Diğer taraftan özel sektörün herhangi bir teşvik ya da destek mekanizmasına gerek duymadan ya da kısmi olarak bu mekanizmaları kullanarak yapacağı yatırımlar da söz konusu olacaktır. Bu anlamda bölge önemli bir potansiyel barındırmaktadır. Bu yatırımların büyüklük olarak hesaplanması mümkün olmamakla birlikte Bölgede önümüzdeki dönemde milyar lirayı aşacak yatırımların yapılacağı öngörülmektedir. Bunların dışında yabancı yatırımcıların da Bölgede yatırım yapması için gerekli tedbirler alınacaktır.

Ayrıca başta Avrupa Birliği olmak üzere diğer ulusal ve uluslararası kuruluşlardan sağlanacak fon, hibe ve krediler de Bölge Planında yer verilen politikaların uygulanmasına katkı sağlayabilecektir. Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) kapsamında “Bölgesel Kalkınma” ve “İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi” bileşenlerinden 2010-2011 döneminde Bölgeye kaynak aktarılabilir.

Bu kapsamda Bölgesel Kalkınma Bileşeni altında “Çevre”, “Ulaştırma” ve “Bölgesel Rekabet Edebilirlik” Operasyonel Programları; İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Bileşeni altında ise “İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi” Operasyonel Programı kapsamında Bölge Planına uygun olarak hazırlanan projeler finansman imkanı bulabilecektir.

Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı, öncelikli olarak KOBİ’ler, Araştırma-Geliştirme ve İnovasyon, Bilgi Toplumu ve Turizm gibi alanlarda projelere destek sağlayarak, bölgeler arasındaki gelişmişlik farklılıklarını azaltmak ve bölgelerin rekabet gücünü artırmak amacıyla AB fonlarını aktarmaktadır. Program kapsamında 2010 ve 2011 yıllarında sırasıyla 95.240.000 Avro ve 116.560.000 Avro olmak üzere toplam 211.800.000 Avro kaynak bulunmaktadır.

İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Operasyonel Programı, istihdam, eğitim, hayat boyu öğrenme ve sosyal içerme alanlarındaki projeleri destekleyerek, bilgi toplumuna geçiş sürecinde istihdam olanaklarını artırmak ve sosyal uyumu teşvik etmekte ve bu alanlarda fon aktarmaktadır. İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi programında 2010 ve 2011 yıllarında sırasıyla 74.588.235 Avro ve 91.294.110 Avro olmak üzere toplam 165.882.345 Avro kaynak bulunmaktadır.

IPA'nın Kırsal Kalkınma Bileşeni kapsamında TR63 Düzey 2 Bölgesi içerisindeki Hatay ve Kahramanmaraş illeri, proje uygulanacak iller arasındadır. Türkiye genelinde 96.321.334 Avro kaynağı olan program dahilinde bu illere de kaynak aktarımı söz konusu olacaktır. 2010 yılı içerisinde alınacak proje başvurularından sonra 2011 yılı itibarıyla program uygulamaya geçecektir.

Bu kapsamda; Hatay ilinde; üretici gruplarının kurulması, meyve ve sebzelerin işlenmesi ve pazarlanması, su ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması, çiftlik faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesi, yerel ürünlerin ve mikro işletmelerin geliştirilmesi, kırsal turizm ve kültür balıkçılığının geliştirilmesi konularındaki projeler desteklenecektir.

Kahramanmaraş ilinde ise; süt üreten tarımsal işletmelere yatırım, et üreten tarımsal işletmelere yatırım, üretici gruplarının kurulması, süt ve süt ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması, su ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması, çiftlik faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesi, yerel ürünlerin ve mikro işletmelerin geliştirilmesi, kırsal turizm ve kültür balıkçılığının geliştirilmesi konularındaki projeler desteklenecektir.

Bölge Planında yer alan politikaların finansman ihtiyacının net olarak ortaya konulması zaman içerisinde değişen koşullara ve projelerin uygulanacağı yerlere göre değişiklik göstereceğinden bu bölümde asıl belirtilmek istenilen, politikaların uygulanabilmesi için gerekli finansman büyüklüğünden ziyade bunların uygulanabilmesi için gerekli kaynağın karşılanabilir olduğunu ortaya koymaktır. Gerek Ajans kaynakları ve gerekse genel bütçe ve özel sektör kaynakları göz önüne alınarak gerçekçi bir yaklaşımla hazırlanan Gelişme Stratejisi uygulanabilir politikalardan oluşmaktadır.

9. TR63 BÖLGE PLANI'NIN ÜST ÖLÇEKLİ PLAN VE PROGRAMLAR İLE İLİŞKİSİ

Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)

2007-2013 dönemini kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planı; ülkemizin Avrupa Birliği üyelik sürecine katkı sağlayacak temel strateji dokümanı olarak Uzun Vadeli Strateji (2001-2023) çerçevesinde hazırlanmıştır.

Dokuzuncu Kalkınma Planı, ekonomik büyümenin ve sosyal kalkınmanın istikrarlı bir yapıda sürdürülmesi ve plan vizyonunun gerçekleşmesi amacıyla;

- ❖ Rekabet Gücünün Artırılması,
- ❖ İstihdamın Artırılması,
- ❖ Beşeri Gelişme ve Sosyal Dayanışmanın Güçlendirilmesi,
- ❖ Bölgesel Gelişmenin Sağlanması,
- ❖ Kamu Hizmetlerinde Kalitenin ve Etkinliğin Artırılması

olarak gelişme eksenlerini belirlenmiştir.

Kalkınma Planı, Bölgesel Gelişmeyi gelişme eksenini olarak belirlemiştir. Sadece kamu kesimini değil, toplumun geneli için de uzun vadeli bir perspektif ve hedef birliği sağlamaya hizmet edecek olan Kalkınma Planı kamu kesimi ile özel kesim ve sivil toplum arasında iletişime ve ortak hedeflere dönük işbirliğine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Türkiye ekonomisine ilişkin geçmiş dönemdeki gelişmeler ile mevcut ekonomik ve sosyal gelişmeler dikkate alınarak hazırlanan Dokuzuncu Kalkınma Planının vizyonu; **“İstikrar içinde büyüyen, gelirini daha adil paylaşan, küresel ölçekte rekabet gücüne sahip, bilgi toplumuna dönüşen, AB’ye üyelik için uyum sürecini tamamlamış bir Türkiye”** olarak belirlenmiştir.

Kalkınma Planı bu vizyona ulaşırken aşağıdaki ilkeleri temel alacaktır:

- ❖ Ekonomik, sosyal ve kültürel alanlara bütüncül bir yaklaşım esastır.
- ❖ Toplumsal diyalog ve katılımcılık güçlendirilerek, toplumsal katkı ve sahiplenmenin sağlanması esastır.
- ❖ İnsan odaklı bir gelişme ve yönetim anlayışı esastır.

- ❖ Rekabetçi bir piyasa, etkin bir kamu yönetimi ve demokratik bir sivil toplum gelişme sürecinde birbirini tamamlayan kurumlar olarak işlev görecektir.
- ❖ Kamusal hizmet sunumunda; şeffaflık, hesap verebilirlik, katılımcılık, verimlilik ve vatandaş memnuniyeti esastır.
- ❖ Devletin ticari mal ve hizmet üretiminden çekilerek, politika oluşturma, düzenleme ve denetleme işlevlerinin güçlendirilmesi esas olacaktır.
- ❖ Politikalar oluşturulurken kaynak kısıtı göz önünde bulundurularak önceliklendirme yapılacaktır.
- ❖ Uygulamanın vatandaşa en yakın birimlerce yapılması esastır.
- ❖ Toplumsal yapımızın ve bütünlüğümüzün ortak miras ve paylaşılan değerler çerçevesinde güçlendirilmesi esastır.
- ❖ Doğal ve kültürel varlıklar ile çevrenin gelecek nesilleri de dikkate alan bir anlayış içinde korunması esastır.

Kalkınma Planı'nın gelişme eksenlerinden ilki ***“Rekabet Gücünün Artırılması”***dır. Ekonominin yüksek teknolojik kabiliyete ve nitelikli işgücüne sahip, değişen şartlara hızla uyum sağlayan, ulusal ve uluslararası pazarlarda rekabet gücü olan, istikrarlı ve verimlilik düzeyi yüksek bir yapıya kavuşturulmasını amaçlayan bu eksen iş ortamının iyileştirilmesini, enerji ve ulaştırma altyapısının geliştirilmesini, çevrenin korunmasını ve kentsel altyapının geliştirilmesini, tarımsal yapının etkinleştirilmesini ve sanayi ve hizmetlerde yüksek katma değerli üretim yapısına geçişin sağlanmasını hedeflemektedir.

Planın ikinci gelişme eksenini olan ***“İstihdamın Artırılması”***, rekabetçi bir ekonomi ve bilgi toplumunun gerektirdiği doğrultuda nitelikli insan kaynaklarının yetiştirilmesi, istihdam imkanlarının geliştirilmesi, işsizliğin azaltılması ve işgücü piyasasının etkinleştirilmesini amaçlamaktadır. Bu amaca yönelik olarak eğitimin işgücü talebine duyarlılığının artırılması ve talebe yönelik aktif işgücü politikalarının geliştirileceği belirtilmiştir.

“Beşeri Gelişme ve Sosyal Dayanışmanın Güçlendirilmesi” ekseninin temel amacı; toplumun tüm kesimlerinin temel kamu hizmetlerinden ve çok boyutlu bir sosyal koruma ağından yeterince faydalanmasını sağlayarak, yaşam kalitesini ve refah düzeyini yükseltmektir. Temel kamu hizmetlerinin sağlanmasında eğitim ve sağlık; sosyal koruma ağının geliştirilmesinde ise kapsayıcı ve sürdürülebilir bir sağlık ve sosyal güvenlik sistemi, etkinliği artırılmış sosyal hizmetler, gelir dağılımının iyileştirilmesi, sosyal içerme ve yoksullukla mücadele, kültürün korunması, güçlendirilmesi ve toplumsal diyalogun geliştirilmesi politikaları bu eksenin öncelik alanlarıdır.

Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda bölgesel gelişmeye özel bir önem verilmiş ve ***“Bölgesel Gelişmenin Sağlanması”*** gelişme eksenlerinden biri olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda yürütülecek politikaların temel amacı, bir taraftan bölgelerin verimliliğini yükseltmek suretiyle ulusal kalkınmaya, rekabet gücüne ve istihdama katkısı artırmak, diğer taraftan da bölgeler ve kırsal kent arası gelişmişlik farklılıklarını azaltmaktır. Bölgesel Gelişme Politikasının Merkezi Düzeyde Etkinleştirilmesi, Yerel Dinamiklere ve İçsel Potansiyele Dayalı Gelişmenin Sağlanması, Yerel Düzeyde Kurumsal Kapasitenin Artırılması ve Kırsal Kesimde Kalkınmanın Sağlanması bölgesel gelişmenin sağlanmasında uygulanacak temel politika araçlarıdır.

Planının beşinci ve son gelişme eksenini olan ***“Kamu Hizmetlerinde Kalite ve Etkinliğin Artırılması”*** kapsamında; kamu hizmetlerinde kalite ve etkinliğin artırılması amacıyla kamu kurum ve kuruluşlarının görev, yetki ve işlevleri gözden geçirilerek bu alandaki mükemmellikler giderilmesi, kurum ve kuruluşların politika oluşturma, maliyetlendirme ve uygulama kapasiteleri artırılması, insan kaynakları geliştirilmesi, kamu hizmetlerinin vatandaşlara sunumunda bilgi ve iletişim teknolojilerinden etkin şekilde faydalanılması ve adalet ve güvenlik hizmetlerinin etkili bir biçimde sunulması hedeflenmektedir.

Orta Vadeli Program (2010-2012)

16.09.2009 tarih ve 27351 sayılı Mükerrer Resmi Gazete’de yayımlanan 2009/15430 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile kabul edilen 2010-2012 dönemini kapsayan Orta Vadeli Programın temel amacı, küresel krizin etkisinden çıkış sürecinde ekonomik ve sosyal yapımızın güçlü yönlerini avantaj olarak kullanarak, ekonomimizin yeniden sürdürülebilir büyüme dönemine girmesini sağlamak ve böylece ülkemizin refah düzeyini artırmaktır.

Orta Vadeli Program, Dokuzuncu Kalkınma Planı içerisinde yer alan;

- ❖ Rekabet Gücünün Artırılması,
- ❖ İstihdamın Artırılması,
- ❖ Beşeri Gelişme ve Sosyal Dayanışmanın Güçlendirilmesi,
- ❖ Bölgesel Gelişmenin Sağlanması,
- ❖ Kamu Hizmetlerinde Kalitenin ve Etkinliğin Artırılması

temalarına gelişme eksenini olarak yer vermiş ve Kalkınma Planına uygun olarak bu eksenlere yönelik program süresi dahilinde hedef ve politikalar geliştirmiştir.

“Bölgesel Gelişmenin Sağlanması” amacıyla belirlenen politikalarda temel amaç; bir taraftan bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltılması ve kırsal alanda asgari yaşam standartlarını geliştirilmesi; diğer taraftan da bölgelerin rekabet edebilirliklerini artırmak suretiyle, ulusal kalkınmaya, rekabet gücüne ve istihdama katkılarını en üst düzeye çıkarılmasıdır.

2010 Yılı Programı

17.10.2010 tarih ve 27379 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2009/15513 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile kabul edilen 2010 Yılı Programı; Dokuzuncu Kalkınma Planı ve 2010-2012 Orta Vadeli Program çerçevesinde belirlenen hedeflere yönelik politikalar geliştirmiştir. Bu kapsamda belirlenen gelişme eksenler söz konusu Plan ve Programla paralellik göstermekte ve 2010 Yılı programı da Bölgesel Gelişmeye özel bir önem vermektedir.

Program kapsamında geliştirilen politikalarla;

Bölgeler ve iller arası gelişmişlik farklarının azaltılması, görece geri kalmış yörelerde gelir seviyesinin artırılması, ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, yerel dinamikleri ve potansiyelleri harekete geçirecek girişimlerin desteklenmesi, kurumsal kapasitenin ve işbirliğine dayalı rekabetin geliştirilmesi ile kaynakların yerinde ve etkin kullanılması,

Bölgesel gelişme politikalarının oluşturulmasında ve hayata geçirilmesinde, başta kalkınma ajansları ve yerel yönetimler olmak üzere yerel düzeyde bölgesel gelişmede rolü olan kuruluşların, uzmanlaşma düzeyi, proje hazırlama, uygulama, izleme, değerlendirme ve koordinasyon kapasitesinin artırılması ve beşeri kaynaklarının geliştirilmesi,

Kamu, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki yerel işbirliği ve ortaklıkların, kalkınma ajansları uygulama örnekleri başta aracılığıyla desteklenmesi, işbirliği ağlarının oluşturulması ve bu ağlar vasıtasıyla iyi olmak üzere bilgi alışverişinin özendirilmesi amaçlanmaktadır.

Türkiye Turizm Stratejisi - 2023

Turizm sektöründe, kamu ve özel sektörün yönetim ilkesi çerçevesinde işbirliğini gündeme taşıyan ve stratejik planlama çalışmalarının yönetim ve uygulamasına yönelik açılımlar sağlamasını hedefleyen bir çalışma olan Türkiye Turizm Stratejisi temel olarak sektörün üretim, yönetim ve planlama süreçlerine bir yol haritası olmayı amaçlamaktadır.

9. Kalkınma Planı (2007 – 2013) hedefleri ile uyum içinde hazırlanan Türkiye Turizm Stratejisi ülkemizin doğal, kültürel, tarihi ve coğrafi değerlerini koruma-kullanma dengesi içinde kullanmayı ve turizm alternatiflerini geliştirerek ülkemizin turizmden alacağı payı arttırmayı hedef almaktadır.

Söz konusu çalışma turizm kaynaklarının noktasal ölçekte planlanması yerine gelişim aksları boyunca turizm koridorları, turizm bölgeleri, turizm kentleri ve eko turizm bölgeleri oluşturacak şekilde ele alınmasını, bu değerlerin tanıtımı ve kullanım kriterlerinin belirlenmesi açısından daha doğru bir yaklaşım olarak benimsemekte ve turizm potansiyeli bulunan bölgelerin diğer alternatif turizm türleri ile cazibesi artırmayı amaçlamaktadır.

Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Eylem Planı 2007-2013'ün öngördüğü hedeflerle ülkemizin her yanına dağılmış durumda bulunan sağlık, termal, yayla, kış ve dağ sporları, kültürel açıdan önemli yer ve yerleşmelerin tek tek ele alınmasından çok bunların birbirleriyle entegrasyonu sayesinde daha cazip ve daha güçlü alternatif varış noktaları ve güzergâhlar oluşturulması yerleşmelerin kültür, el-sanatları, yeme-içme tesisleri ve konaklama imkanlarının geliştirilmesi planlanmaktadır.

Türkiye Turizm Stratejisi'nin “Kentsel Ölçekte Markalaşma Stratejisi” ile Hatay ili kültür turizmi canlandırılarak marka kültür kenti haline getirilecek iller arasında ve “Turizm Gelişim Koridorları” stratejisi ile inanç turizminin geliştirileceği koridor içerisinde yer almaktadır. Ayrıca “Turizm Kentleri” stratejisinde Samandağ ilçesinin Turizm Kenti olması öngörülmektedir.

KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı (2007-2009)

2007-2009 döneminde uygulanmak üzere hazırlanan ve KOBİ'lerin, Avrupa Birliği rekabet ortamına uyum sağlayabilmesi için KOBİ'lere destek ve hizmet sağlayan kamu ve özel sektör kuruluşları ile sivil toplum örgütlerinin destek ve hizmet kapasiteleri ile aralarındaki işbirliği ve koordinasyonun artırılmasını, KOBİ politikalarının en geniş katılımı ve geleceğe dönük perspektifle sağlıklı biçimde oluşturulmasını, uygulanmasını, izlenmesini ve etkilerinin değerlendirilmesini içeren KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı, KOBİ'lerin verimliliklerinin, istihdama katkılarının, katma değer içindeki paylarının ve uluslararası rekabet güçlerinin artırılmasını hedeflenmektedir.

KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı'nın öncelikleri;

- ❖ Girişimciliğin Geliştirilmesi,
- ❖ İşletme Geliştirme,
- ❖ KOBİ'lerin Uluslararası Pazarla Bütünleşmesi,
- ❖ İş Ortamının İyileştirilmesi,
- ❖ Teknoloji ve Yenilikçilik Kapasitesinin Geliştirilmesi olarak belirlenmiştir.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Stratejik Plan (2010-2014)

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından hazırlanan ve 2010-2014 dönemini kapsayan Stratejik Plan'ın temel amaçları;

- ❖ Türkiye'nin küresel rekabet edebilirliğinin en üst seviyeye çıkarılmasına ve sanayi ve ticaret alanlarında yapısal dönüşümün sağlanmasına yönelik olarak, ulusal politikalar doğrultusunda, kamu kuruluşları, üniversiteler ve özel sektörle işbirliği içinde politikalar ve strateji oluşturmak, uygulanmasını sağlamak, izlemek, değerlendirmek.
- ❖ Esnaf, sanatkâr, sanayici, tacir, KOBİ'ler ve tüketiciler için, AB normlarıyla uyumlu, rekabetçi, etkin ve güvenli bir piyasanın oluşmasına ve bölgeler arası gelişmişlik farklarının giderilmesine katkı sağlamak üzere, sanayinin planlı gelişimine destek vermek ve yatırım ortamını sürekli iyileştirmek.
- ❖ Sanayi stratejisi öncelikleri doğrultusunda, sınaî mülkiyet haklarından yararlanarak, yüksek katma değerli teknolojik ürünlere dayalı üretim anlayışıyla ülke sanayinin teknolojik yapısını güçlendirmek, gerekli altyapıyı oluşturmak, üniversite sanayi işbirliğini geliştirmek, yenilikçilik ve sınaî Ar-Ge kapasitesini artırmak.

olarak belirlenmiştir.

Bilgi Toplumu Stratejisi (2006-2010)

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı tarafından hazırlanan ve 2006-2010 dönemini kapsayan Bilgi Toplumu Stratejisinin temel hedefleri;

- ❖ Kamuda iş süreçlerinin gözden geçirilerek kamu yönetiminde ve işleyişinde modernizasyonunun sağlanması,
- ❖ Kamunun vatandaşlara ve iş dünyasına sunduğu hizmetlerin daha etkin, hızlı, kolay erişilebilir ve verimli sunulması,
- ❖ Vatandaşların bilgi toplumu imkanlarından azami düzeyde faydalanmalarının sağlanması, sayısal uçurumun azaltılması, istihdamın ve verimliliğin artırılması,
- ❖ Bilgi ve iletişim teknolojilerinin, daha fazla katma değer yaratmak üzere, işletmeler tarafından yaygın ve etkin kullanımının sağlanması,
- ❖ İletişim hizmetlerinde yaygın, nitelikli ve uygun fiyatlarla hizmet sunumunu sağlayacak rekabetçi ortamın tesisi ile bilgi ve iletişim teknolojileri sektörünün büyümesinin sağlanması ve küresel rekabetçi bir sektör olarak konumlanmasıdır.

Bu hedeflere ulaşabilmek amacıyla;

- ❖ Herkes için bilgi ve iletişim teknolojileri fırsatı oluşturularak sosyal dönüşümün sağlanması,
- ❖ İşletmelere bilgi ve iletişim teknolojileri yoluyla rekabet avantajı sağlanması,
- ❖ Vatandaş odaklı ve yüksek standartlarda kamu hizmeti sunulması,
- ❖ Bilgi ve iletişim teknolojileriyle desteklenen kamu yönetimi reformunun gerçekleştirilmesi,
- ❖ Küresel rekabetçi bilgi teknolojileri sektörünün geliştirilmesi,
- ❖ Toplumun her kesimine yüksek kalitede ve ucuz geniş bant erişim imkanının sağlanması için yaygın ve ucuz iletişim altyapı ve hizmetlerinin yaygınlaştırılması,
- ❖ Küresel pazarın taleplerine uygun yeni ürün ve hizmet üretecek Ar-Ge ve yenilikçiliğin geliştirilmesi,

temel stratejiler olarak belirlenmiştir.

Türkiye Sanayi Politikası

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı tarafından hazırlanan ve girişimcilerin ve işletmelerin inisiyatif alabilecekleri, fırsatlar yaratabilecekleri ve potansiyellerini kullanabilecekleri, rekabete açık iş ortamını geliştirmeyi hedefleyen Türkiye Sanayi Politikası genel ve sektörel öncelik ve politikalarla sanayinin gelişmesine katkıda bulunacaktır.

Bu kapsamda Türkiye Sanayi Politikasının öncelikleri;

- ❖ İhracatın Artırılması,
- ❖ Yatırımların Teşvik Edilmesi,
- ❖ Teknolojik Kapasitenin ve Ar-Ge'nin Geliştirilmesi,
- ❖ Kalite ve Verimliliğin Artırılması,
- ❖ İşgücünün Geliştirilmesi,
- ❖ KOBİ'lerin ve Girişimciliğin Geliştirilmesi,
- ❖ Organize Sanayi Bölgeleri, Sanayi Siteleri ve Sanayi Bölgeleri,
- ❖ Sürdürülebilir Gelişmenin Sağlanması,
- ❖ Rekabet Ortamının Oluşturulması

olarak belirlenmiştir.

Sektörel önceliklerde ise;

- ❖ Tarımsal girdi kullanan sanayilerde, özel sektör öncülüğünde tarım-sanayi işbirliği ve bütünleşmesinin geliştirilmesi, yüksek katma değerli mamul üretiminin artırılması ve rekabetçi bir yapının oluşturulması,
- ❖ Gıda güvenilirliğinin sağlanması amacıyla kamunun denetim altyapısı ve hizmetlerinin iyileştirilmesi, hammadde temin aşamasından pazarlama aşamasına kadar kalite ve hijyen sistemlerinin sanayi tarafından yaygın biçimde uygulanması,
- ❖ Tekstil sektöründe; 2005 yılında dünya dokuma ve giyim ticaretinin serbestleşmesiyle daha da artacak olan rekabet ortamında, rekabet edebilirliğin korunması, atıl kapasitenin kullanılması ve pazar çeşitlendirmesi yoluyla dünya pazarlarından daha çok pay alınması amacıyla, tasarıma, koleksiyon tipi üretime, tanıtım ve pazarlama faaliyetlerine ağırlık verilmesi,

- ❖ AB normlarına uygun benzin ve motorin üretimi için gerekli olan yatırımlar gerçekleştirilmesi, petrol ürünleri talebini karşılamak için ülkede yeni bir rafineri tesisinin kurulması,
- ❖ Demir ve çelik sanayinde, uzun ve yassı ürünler arasındaki arz-talep dengesini sağlamaya yönelik yeniden yapılandırma yatırımlarına önem verilmesi,
- ❖ Yüksek katma değer sağlayacak öncelikli alanlarda yeni ürün geliştirmeye yönelik destekler artırılarak elektronik sanayinin ve yazılım sektörünün küresel pazardan daha fazla pay alması
- ❖ Otomotiv sanayinde, ekonomik ölçekte üretimin yapıldığı, yeni teknolojilerin uygulandığı, ihracata dayalı ve sürdürülebilir rekabet gücünün sağlandığı bir yapının oluşturulması,
- ❖ Halen kamu tesislerinin faaliyette bulunduğu demiryolu taşıtları sanayine özel kesimin katılımını sağlayacak çalışmalar yapılması, teknolojik gelişmeleri izleyen, uyarlayan ve tasarım yapabilen, kent içi raylı sistem araçları dahil iç talebi karşılayabilen ve ihracata dönük olan bir yapı oluşturulması,
- ❖ Savunma sanayinde; ihtiyaçları güvenli ve istikrarlı bir biçimde karşılamak üzere rekabete açık, ihracat potansiyeline sahip, teknoloji üretebilen ve ülke sanayine entegre bir yapıda yurtiçi üretimin geliştirilmesi,

Tarım Strateji Belgesi (2006-2010)

Kaynakların etkin kullanımı ilkesi çerçevesinde ekonomik, sosyal, çevresel ve uluslararası gelişmeler boyutunu bütün olarak ele alan örgütlü, rekabet gücü yüksek, sürdürülebilir bir tarım sektörünün oluşturulması temel amaç olan belirleyen Tarım Strateji Belgesi bu temel amaç doğrultusunda 2006-2010 yılları arasında, Avrupa Birliğine uyumu da gözeterek, tarım sektörü ile ilgili kesimlerin karar almalarını kolaylaştırmak, sektörün kalkınma hedef ve stratejileri doğrultusunda geliştirilmesini sağlamak için hazırlanmıştır.

Bu amaçlar doğrultusunda;

- ❖ Sürdürülebilirlik ilkesi çerçevesinde kaliteye dayalı üretim artışı ile gıda güvenliği ve gıda güvencesinin sağlanması,
- ❖ Üreticilerin gelir düzeyinin yükseltilmesi ve istikrarının sağlanması, üretim maliyetlerini azaltıcı ve teknolojik gelişimi hızlandırıcı tedbirlerin uygulamaya konulması yoluyla üreticilerin rekabet düzeylerinin yükseltilmesi,
- ❖ Tarımsal pazarlama altyapısının iyileştirilmesi ve üreticilerin pazara erişim düzeylerinin artırılması, tarım-sanayi entegrasyonunun geliştirilmesi, işleme sanayinin rekabet edebilirliğini artırıcı nitelikte uygun ve kaliteli ham maddenin temin edilmesi ile tüketici tercihlerinin karşılanması amacıyla yönelik tedbirlerin alınması,
- ❖ Üreticilerin katılımını ve sorumluluğunu esas alan ve doğrudan üreticilere finansman sağlayan yaklaşıma dayalı kırsal kalkınma projelerinin oluşturulması ve söz konusu projelerin kırsal yaşam şartlarını iyileştirilecek biçimde uygulanması,
- ❖ Kamudan bağımsız bir yapıda üreticilere, üretimden pazarlamaya kadar olan safhalarda hizmet vermek üzere; kar amacı gütmeyen Tarımsal Üretici Birliklerinin kurulması ve geliştirilmesi ile tarımsal nitelikli diğer üretici örgütlerinin geliştirilmesi, söz konusu örgütlerde denetimin özerkleştirilmesi,

temel stratejiler olarak belirlenmiştir.

Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi

Temelde yerel potansiyel ve kaynakların değerlendirilmesini, doğal ve kültürel varlıkların korunmasını esas alarak, kırsal toplumun iş ve yaşam koşullarının kentsel alanlarla uyumlu olarak yöresinde geliştirilmesi ve sürdürülebilir kılınmasını amaçlayan Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi,

kamu hizmet ve desteklerinin, temel amaca yönelik öncelikler çerçevesinde bütüncül, tutarlı, uygun ve öngörülebilir bir şekilde planlanarak kırsal toplumun yararına sunulmasını hedeflemektedir.

Bu amaç ve hedefler doğrultusunda stratejik amaç ve öncelikleri;

- ❖ Ekonominin Geliştirilmesi ve İş İmkanlarının Artırılması,
- ❖ Tarım ve Gıda Sektörlerinin Rekabetçi Bir Yapıya Kavuşturulması,
- ❖ Kırsal Ekonominin Çeşitlendirilmesi,
- ❖ İnsan Kaynaklarının, Örgütlenme Düzeyinin ve Yerel Kalkınma Kapasitesinin Geliştirilmesi,
- ❖ Eğitim ve Sağlık Hizmetlerinin Güçlendirilmesi,
- ❖ Yoksullukla Mücadele ve Dezavantajlı Grupların İstihdam Edilebilirliğinin Artırılması,
- ❖ Kırsal Alan Fiziki Altyapı Hizmetlerinin Geliştirilmesi ve Yaşam Kalitesinin Artırılması,
- ❖ Kırsal Çevrenin Korunması ve Geliştirilmesi,
- ❖ Çevreci Tarım Uygulamalarının Geliştirilmesi,
- ❖ Orman Ekosistemlerinin Korunması ve Orman Kaynaklarının Sürdürülebilir Kullanımının Sağlanması,
- ❖ Korunan Alanların Yönetimi ve Geliştirilmesi

olarak belirlenmiştir.

Ulusal Yenilik Stratejisi (2008-2010)

Yenilikçiliğe odaklanarak, istihdamı gelişmiş, katma değeri yüksek ürünler üreten, bu sayede verimliliği, rekabetçiliği artmış bir Türkiye vizyonu ile hazırlanan Ulusal Yenilik Stratejisi ülkemizin uluslararası rekabet gücünü artırmak için; ithalat bağımlılığını azaltacak, ihracatı yükseltecek yenilik yetkinliğini geliştirmek ve dünyadaki gelişmelere uygun altyapı ve ortamları oluşturmayı hedeflemektedir.

Ulusal Yenilik Stratejisinin genel amaçları;

- ❖ Teşebbüsü, yenilikçiliği ve verimliliği teşvik etmek
- ❖ Ülkedeki bilim ve teknoloji kapasitesini en etkin şekilde kullanmak
- ❖ Sürdürülebilir, güçlü ve rekabetçi piyasaların ortaya çıkmasını desteklemek
- ❖ Uygun altyapı ve ortamlar oluşturmak
- ❖ Uluslararası işbirliğini geliştirmek
- ❖ Yenilik sisteminin yönetimini ve eşgüdümünü geliştirmektir.

Ulaştırma Ana Planı Stratejisi

Ulaştırma Bakanlığı tarafından hazırlatılan Ulaştırma Ana Planı Stratejisinin ana amacı; ülke kalkınmasının ekonomik ve sosyal hedeflerinin gerektirdiği hizmeti, kullanıcıya, en uygun nitelikte, ulusal güvenlik gereklerini yerine getirecek biçimde, güvenli ve çevre dostu olmak koşuluyla en ucuza, çağın teknolojilerini kullanarak, uluslararası kurallarla ve AB politikalarıyla uyum içinde, aksama olmaksızın ve kesintisiz sağlamaktır.

Ulaştırma Ana Planı Stratejisinin alt amaçları;

- ❖ Kullanıcılara güvenli, konforlu, ulaşım süresini kısaltan (hızlı), güvenilir bir hizmet sunmak,
- ❖ Ekonomik ve sosyal gelişmenin gerektirdiği gelişmeyi sağlamak,
- ❖ Bölgeler arası dengesizlikleri ortadan kaldırmak,
- ❖ Ulusal güvenliğin gereklerini yerine getirmek,
- ❖ Ulaşım güvenliğini arttırmak,
- ❖ Çevreye zararı en düşük düzeyde tutmak,
- ❖ Enerji verimsizliğini ve dışa bağımlılığını azaltmak,
- ❖ Taşıma maliyetini düşürmek,
- ❖ Her ulaşım türünün teknik ve ekonomik açıdan etkin olduğu hizmeti sunacağı dengeli bir sistemi oluşturmak ve bu amaçla havayolu, demiryolu ve denizyolunu canlandırıp geliştirmek,
- ❖ Arazi kullanım kararlarını desteklemek,
- ❖ Uluslararası ilişkilerin ve dış ticaretin gelişmesine uygun ulaşım ağı yapısını oluşturup geliştirmek,
- ❖ AB ulaşım politikalarına uyum sağlamaktır.

Bu amaçlara ulaşabilmek için;

- ❖ Öncelikle mevcut ulaşım ağı ve olanaklarının en etkin biçimde kullanılması ve ağı yeni yatırımlarla tamamlanması,
- ❖ Yatırımların gerçekleştirilmesi için gerekli finansmanın oluşturulmasına yönelik düzenlemelerin yapılması,
- ❖ Ulaştırma ile ilgili her türlü gelirin yalnız ulaşım yatırımlarında kullanılması
- ❖ Ulaştırma ile ilgili sanayilerin geliştirilmesi,

- ❖ Türkiye üzerinden transit geçişlerin sağlanması amacıyla uluslararası alanda gerekli çabanın gösterilmesi,
- ❖ Türkiye'nin jeopolitik konumunun sağladığı olanakların iyi değerlendirilmesi,
- ❖ Ulaştırma kuruluşlarında yönetim ve örgütlenmenin yeniden yapılandırılması,
- ❖ Her bir taşıma türü için ayrı şekilde düzenlenmiş olan dağınık durumdaki Türk Mevzuatı yerine, taşımacılıkta entegre çözüm üretecek, verimliliği arttıracak kombine taşımacılık sistemini güçlendirici uluslararası mevzuat ile de uyumlu yasal altyapı oluşturulması,
- ❖ Ulaştırma alanında gereksinme duyulan nitelikli personelin yetiştirilmesi,
- ❖ Hem ulaştırmanın etkinleştirilmesi, hem de lojistik alanındaki gelişmelere ivme kazandırılması açısından, ulaştırma sistemine uyum sağlaması amacıyla, lojistikteki gelişmelerin izlenmesi ve işbirliği olanaklarının değerlendirilmesi

Ulaştırma Ana Planı Stratejisi kapsamında uygulanacak politikalar olarak belirlenmiştir.

Söz konusu strateji belgesinde Samsun-İskenderun arası demiryoluna uygun başlıca taşıma koridorları arasında değerlendirilmiştir. Bu koridor Kahramanmaraş, Osmaniye ve Hatay illerinden geçmekte olup Bölgenin tüm illerini kapsamaktadır.

Diğer taraftan İskenderun Limanı'nın Doğu Akdeniz'deki konumu gereğince, GAP'ı da içine alan geniş hinterlanda hizmet vermekte, gerek sanayi gerekse tarımsal üretime önemli katkıda bulunmakta olduğu, Limanın aynı zamanda Orta Doğu ülkeleri içinde önemli olduğu vurgulanarak su derinliği fazla olan bu limanın dökme yüke hizmet veren bir ihtisas limanı haline getirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Ayrıca İskenderun'da çağdaş modern liman tesislerinin gerçekleştirilmesi ve ana liman olarak hizmet vermesi halinde transit trafikte Türkiye'nin vazgeçilmez bir koridor oluşturabileceği ifade edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Avrupa Birliği Entegre Çevre Uyum Stratejisi, <http://www.sp.gov.tr/documents/ABEntegreCevreUyumStratejisi.pdf>, 23.05.2010.
- Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurulu (2010), “FİNTÜRK-Finansal Türkiye Haritası”, <http://ebulten.bddk.org.tr>, 22.05.2010.
- Bilgi Toplumu Stratejisi (2006-2010), http://www.bilgitoplumu.gov.tr/Documents/1/BT_Strateji/Diger/060500_BilgiToplumuStratejisiEylemPlani.pdf, 21.07.2010
- Çevre ve Orman Bakanlığı (2010), “Çevre İstatistikleri”, <http://www.cevreorman.gov.tr/COB/istatistik.aspx?sflang=tr>, 23.05.2010.
- Çevre Orman Bakanlığı Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü Atık Yönetimi Dairesi Başkanlığı (2010), “İstatistiki Bilgiler”, <http://www.atikyönetimi.cevreorman.gov.tr>, 22.05.2010.
- Çevre Orman Bakanlığı Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü Ölçüm ve Denetim Dairesi Başkanlığı (2010), “İstatistiki Bilgiler”, www.atikyönetimi.cevreorman.gov.tr, 23.05.2010.
- Dernekler Dairesi Başkanlığı (2010), <http://dernekler.icisleri.gov.tr/Dernekler/Kurum/FaalFesihSayilari.aspx> 15.08.2010
- Devlet Hava Meydanları İşletmesi (2010), “İstatistiki Bilgiler”, <http://www.dhmi.gov.tr>, 22.05.2010.
- DPT (2009), “İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması”, 22.05.2010.
- DPT (2006a), İllerde Öne Çıkan Sanayi Sektörleri, Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayını, 29.05.2010.
- DPT (2006b), “Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi 2007-2013”.
- DPT (1996), İllerin ve Bölgelerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması, Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları.
- DPT (2004), İlçelerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2004), Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları.
- DPT (2003), İllerin ve Bölgelerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması, Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları.
- DSİ VI. Bölge Müdürlüğü (2010), “Hatay ve Osmaniye İli İşletmedeki Tesisler, Barajlar ve Hidroelektrik Santraller”, <http://www.dsi.gov.tr/bölge>, 22.05.2010.

DSİ XX. Bölge Müdürlüğü (2009), “Kahramanmaraş İli İşletmedeki Tesisler, Barajlar ve Hidroelektrik Santraller”, <http://www.dsi.gov.tr/bölge>, 22.05.2010.

Ekonomi ve Dış Politika Araştırmalar Merkezi (2009), “Türkiye İçin Bir Rekabet Endeksi”, http://www.deloitte.com/assets/Dcom-Turkey/Local%20Assets/Documents/Turkey-tr_cf_RekabetEndeksi_090309.pdf, 19.05.2010.

Elektrik İşleri Etüd İdaresi (2009a), “Güneş Enerjisi Potansiyel Atlası (GEPA)”, <http://repa.eie.gov.tr>, 22.05.2010.

Elektrik İşleri Etüd İdaresi (2009b), “Rüzgar Enerjisi Çalışmaları”, <http://www.eie.gov.tr>, 22.05.2010.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (2009), “Enerji Kaynakları: Kömür”, <http://www.enerji.gov.tr>, 22.05.2010.

Hatay İl Emniyet Müdürlüğü (2010), “Sendikalara İlişkin Bilgiler”, 20.08.2010.

Hatay Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü (2010), “Sporcu ve Spor Kulübü Sayıları”, 05.05.2010.

Hatay İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2010), “Konaklama Tesisleri Sayıları, Konaklama Tesisleri Sınıfı”, 01.05.2010.

Hatay İl Özel İdaresi (2010), “Kırsal Altyapı Verileri”, 12.05.2010.

Hatay İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü (2010), “İl Brifingi”, 20.05.2010.

Hatay İl Sağlık Müdürlüğü (2010), “İstatistiki Bilgiler”, 26.05.2010.

Hatay Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü (2010), “İstatistiki Bilgiler”, 17.05.2010.

Hatay Sinerji Odağı (2010), “KOSGEB Destek Yönetmeliği Kapsamında Verilen Destekler”, 01.06.2010.

Hazine Müsteşarlığı (2010), “İstatistiki Bilgiler”, www.hazine.gov.tr, 25.05.2010.

Hatay Tarım İl Müdürlüğü (2010), “Hatay Tarım İl Müdürlüğü Brifingi”, 31.05.2010.

IEA (2008), “Statistics by Country: Turkey”, <http://www.iea.org>, 22.05.2010.

İskenderun Gümrük Müdürlüğü (2010), “Giriş-Çıkış Verileri”.

İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı (2010), “Dernek İstatistikleri”, www.dernekler.gov.tr, 01.08.2010.

Kahramanmaraş İl Emniyet Müdürlüğü (2010), “Sendikalara İlişkin Bilgiler”, 20.08.2010.

Kahramanmaraş Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü (2010), “Sporcu ve Spor Kulübü Sayıları”, 05.05.2010.

Kahramanmaraş İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2010), “Konaklama Tesisi Sayıları, Konaklama Tesisi Sınıfı”, 01.05.2010.

Kahramanmaraş İl Özel İdaresi (2010), “Kırsal Altyapı Verileri”, 12.05.2010.

Kahramanmaraş İl Sağlık Müdürlüğü (2010), “İstatistiki Bilgiler”, 26.05.2010.

Kahramanmaraş Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü (2010), “İstatistiki Bilgiler”, 17.05.2010.

Kahramanmaraş İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü (2010), “İl Brifingi” , 20.05.2010.

Kahramanmaraş Tarım İl Müdürlüğü (2010), “Kahramanmaraş Tarım İl Müdürlüğü Brifingi”, 31.05.2010.

Karayolları Genel Müdürlüğü (2010), “İstatistiki Bilgiler”, <http://www.kgm.gov.tr>, 28.05.2010.

KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı (2007-2009), www.dpt.gov.tr/DocObjects/Download/3078/strateji.pdf, 14.07.2010

Koç, E. (2008), Osmaniye’nin Sosyoekonomik ve Kültürel Yapısı, Osmaniye.

KOSGEB Kahramanmaraş İşletme Geliştirme Merkez Müdürlüğü (2010), “İstatistiki Bilgiler”, 27.05.2010.

KOSGEB Osmaniye İşletme Geliştirme Merkez Müdürlüğü (2010), “İstatistiki Bilgiler”, 27.05.2010.

Kültür ve Turizm Bakanlığı (2007), “Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Eylem Planı 2007-2013”.

MEB (2010), “İstatistiki Bilgiler”, <http://www.meb.gov.tr>, 24.06.2010.

Maden İşleri Genel Müdürlüğü (2010), www.migem.gov.tr, 26.07.2010.

MTA (2009), Türkiye Yer Altı Kaynakları (İllere Göre) Yer Bilimleri Kültür Serisi 5, Ankara.

MTA (2008), “Türkiye Jeotermal Kaynakları Envanteri”, Envanter Serisi-201, Ankara.

OECD (2007), Science, Technology and Industry: Scoreboard 2007

Osmaniye İl Emniyet Müdürlüğü (2010), “ Sendikalara İlişkin Bilgiler”, 20.08.2010.

Osmaniye İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü (2010), “İl Brifingi”, 20.05.2010.

Osmaniye Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü (2010), “Sporcu ve Spor Kulübü Sayıları”, 05.05.2010.

Osmaniye İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2010), “Konaklama Tesisi Sayıları, Konaklama Tesisi Sınıfı”, 01.05.2010.

Osmaniye İl Özel İdaresi (2010), “Kırsal Altyapı Verileri”, 12.05.2010.

Osmaniye İl Sağlık Müdürlüğü (2010), “İstatistiki Bilgiler”, 26.05.2010.

Osmaniye Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü (2010), “İstatistiki Bilgiler”, 17.05.2010.

Osmaniye Tarım İl Müdürlüğü (2010), “Osmaniye Tarım İl Müdürlüğü Brifingi”, 31.05.2010.

Sağlık Bakanlığı (2008), “Sağlık İstatistikleri Yıllığı”, <http://www.saglik.gov.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFF88F742D0D711251F98E2B0DB37EDA76>, 22.05.2010.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı (2010), “OSB Bilgi Sistemi”, 01.06.2010.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Stratejik Plan (2010-2014), www.sanayi.gov.tr/DocumentList.aspx?catID=188&lng=tr, 28.06.2010

Tarım Strateji Belgesi (2006-2010), mevzuat.dpt.gov.tr/ypk/2004/92.pdf, 20.06.2010

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı (2009), “Kırsal Kalkınma Planı 2010-2013(Taslak)”

Türk Patent Enstitüsü (2010), “İstatistiki Bilgiler”, <http://www.turkpatent.gov.tr>, 24.05.2010.

Türkiye Bankalar Birliği (2010), “İllere ve Bölgelere Göre Şube Sayısı, Şube Bazında Mevduat ve Kredi Gelişimi”, [http:// www.tbb.org.tr](http://www.tbb.org.tr), 22.05.2010.

Türkiye İhracatçılar Meclisi (2010), “İhracat Rakamları”, <http://www.tim.org.tr/>, 23.05.2010.

Türkiye Kömür İşletmeleri A.Ş.(2009), “Kömür Sektör Raporu-Linyit”, <http://www.enerji.gov.tr>, 22.05.2010.

Türkiye Sanayi Politikası, ekutup.dpt.gov.tr/sanayi/tr2003ab.pdf, 20.07.2010

TÜİK (2010a), “Bölgesel Gayrisafı Katma Değer: 2004-2006”, TÜİK Haber Bülteni, Sayı 3, 01.06.2010.

TÜİK (2010b), “Bölgesel Göstergeler Veri Tabanı”, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/Bolgesel/menuAction.do>, 19.05.2010.

TÜİK (2009a), Bölgesel Göstergeler TR63 Hatay-Kahramanmaraş-Osmaniye, Ankara:TÜİK Yayını.

TÜİK (2009b), “Dış Ticaret İstatistikleri”,12.05.2010.

TÜİK (2009c), “Ulaşım İstatistikleri”, 28.05.2010.

TÜİK (2009d), “Bitkisel Üretim İstatistikleri”, 05.07.2010

TÜİK (2009e), “Hayvansal Üretim İstatistikleri”, 06.07.2010

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (2010), “Oda ve Borsalar Listesi”, <http://www.tobb.org.tr/odaveborsalar/adres.php>

Türkiye Turizm Stratejisi (2003), mevzuat.dpt.gov.tr/ypk/2007/20070302-17-1.doc, 15.06.2010

TÜSİAD (2003), Ulusal İnovasyon Sistemi,Yayın No: TÜSİAD-T/2003/10/362, İstanbul, Ekim.

Ulaştırma Ana Planı Stratejisi, intader.com/veri/ulastirma_str.pdf, 25.07.2010

Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi, sgb.tarim.gov.tr/mevzuat/YPK/20060204-9-2.pdf, 17.06.2010

Ulusal Yenilik Stratejisi (2008-2010), http://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files//BTYPD/strateji_belgeleri/Ulusal_Yenilik_Stratejisi_2008_2010.pdf, 26.07.2010

Uluslararası Rekabetçilik Araştırmaları Kurumu (2009), “İller Arası Rekabetçilik Endeksi 2008-2009”, 27.05.2010.

Vakıflar Genel Müdürlüğü (2010), http://www.vgm.gov.tr/02_VakiflarHakkinda/

<http://www.siviltoplum.com.tr/?ynt=icerikdetay&icerik=95&id=449>

10.EKLER

10.1. TR63 DÜZEY 2 BÖLGESİ KALKINMA AVANTAJLARI

TARIM, HAYVANCILIK VE SU ÜRÜNLERİ

ORTAK HATAY K.MARAŞ OSMANİYE

Bölgeye has tarımsal ürünlerin varlığı	X			
Seracılık potansiyeli	X			
İklim şartları tarım ve hayvancılık için elverişli	X			
Süt ve süt ürünleri	X			
Arıcılık	X			
Zeytincilik faaliyetleri	X			
Tıbbi ve aromatik bitki varlığı	X			
Su ürünleri varlığı	X			
Kilis keçisinin bölgeye özgü bir hayvan olması	X			
Elverişli tarım arazilerinin olması	X			
Su kaynaklarının varlığı	X			
İpek böcekçiliği		X		
Yerfıstığı işleme tesisleri				X
Elma ve kiraz üretimi			X	
Defne yağı ve bağlı ürünler		X		
Narenciye üretimi		X		
Sumak üretimi			X	
Kırmızı turp üretimi				X
Geleneksel gıda ürünleri üretimi			X	
Kömür havzalarında oluşan Leonarditin bol olması (toprak düzenleyici)			X	
Dondurma konusunda tecrübe ve kalite birikimi			X	
Türkiye’de en fazla çerezlik ayçekirdeği üretiminin yapılması			X	
Tarıma dayalı sanayi (süt-dondurma, biber-biber fabrikası, fıstık-fıstık ezmesi, süt-tarhana)			X	X

TR63 DÜZEY 2 BÖLGESİ KALKINMA AVANTAJLARI

KÜLTÜR VE TURİZM

ORTAK HATAY K.MARAŞ OSMANİYE

Kültür ve doğa turizmi potansiyeli	X			
Jeotermal zenginliğin olması	X			
Flora zenginliği	X			
Amanos Kelebeği	X			
Yöresel mutfak kültürü	X			
İnanç turizm altyapısı		X	X	
Medeniyetlerin buluşma noktası olması		X		
Uzun bir sahilin olması		X		
Medeniyetler korosunun varlığı		X		
Uğur böceklerinin Uludaz'da yaygın olması			X	
Kastabala, Karatepe kilimleri				X
Gavur Gölü ve Kırmıtlı'da kuş cenneti potansiyeli			X	X

TR63 DÜZEY 2 BÖLGESİ KALKINMA AVANTAJLARI

COĞRAFİ KONUM VE ULAŞTIRMA ALTYAPISI

	ORTAK	HATAY	K.MARAŞ	OSMANİYE
Gelişmiş illere yakınlık (pazar potansiyeli)	X			
Üretim için gerekli olan hammadde ve yarı mamullere kolay ulaşım	X			
Ana ulaşım ağlarına (demiryolu, karayolu, denizyolu) yakınlık	X			
Önemli ihracat bölgelerine yakınlığı (limanlar)		X		X
Lojistik kara ve deniz taşımacılığı		X		
Orta Asya ve Avrupa arasındaki enerji naklinin geçiş merkezi olması			X	X
Doğu- Batı arasında geçiş güzergahında bulunması				X
Sınır ili olması		X		

TR63 DÜZEY 2 BÖLGESİ KALKINMA AVANTAJLARI

SANAYİ VE TİCARET

ORTAK HATAY K.MARAŞ OSMANİYE

Bölge illerinin teşvik kapsamında olması	X			
Zeytincilik faaliyetleri	X			
Çimento sanayi için hammaddeye yakınlık	X			
El sanatları üretimi ve ticareti	X			
Demir çelik ve yan sanayinin güçlü olması		X		X
Metal eşya sektörünün gelişmiş olması			X	X
Tekstil ve hazır giyim sektöründe tecrübe, altyapı ve bilgi birikimi			X	
Sınır ticareti		X		
Mobilyacılık sektörü		X		X
Ayakkabıcılık sektörü		X	X	
Kozmetik ürün üretimi		X		
Narenciye üretimi		X		
Yer fıstığı üretimi				X
Defne yağı ve bağlı ürünler		X		
Kuyumculuk			X	X
Gelişmekte olan bir OSB'ye sahip				X
Orta doğu ülkelerinin gıda tedarikçisi olmak		X		
Yaş sebze meyve ihracatında üs olmak		X		

TR63 DÜZEY 2 BÖLGESİ KALKINMA AVANTAJLARI

ENERJİ

ORTAK HATAY K.MARAŞ OSMANİYE

Hidroelektrik enerji	X			
Yenilenebilir enerji (jeotermal, güneş, rüzgar) potansiyeli	X			
Petrol arama çalışmaları		X	X	
Ceyhan enerji merkezine yakınlık		X		X
BM Ortak Yaşam Projesi		X		
Termik santral		X	X	
Termik santrallerde atık enerjinin tarımda/seracılıkta kullanılması			X	

TR63 DÜZEY 2 BÖLGESİ KALKINMA AVANTAJLARI

İNSAN KAYNAKLARI

ORTAK HATAY K.MARAŞ OSMANİYE

Çalışma çağında genç nüfus potansiyeli	X			
Girişimcilik ruhu	X			
Üniversitenin varlığı	X			
Sosyal ortamın yabancı yatırımcılar için uygun olması		X		
Üniversitelerde araştırmacı potansiyelin fazla olması		X	X	

10.2. TR63 DÜZEY 2 BÖLGESİ KALKINMA SORUNLARI

TARIM

ORTAK HATAY K.MARAŞ OSMANİYE

Tarımsal arazinin parçalı oluşu	X			
Tarımsal alanda teknik bilgi eksikliği	X			
Tarımsal girdilerin pahalı olması	X			
Modern tarım tekniklerinin kullanılmaması	X			
Pazar değeri yüksek ürünlerin üretilmemesi	X			
Sözleşmeli, anlaşmalı çiftçiliğin yapılmaması	X			
Tarıma dayalı sanayinin eksikliği	X			
Toprak Koruma Kurulu uygulamaları	X			
Organik tarımın desteklenmemesi	X			
Tarımsal ürün araştırma ve tahlil laboratuvar eksikliği	X			
Tarımsal örgütlenme yetersizliği	X			
Tarımsal depolanma ve kalite kontrol çalışmalarının yapılmaması	X			
Balıkçılık potansiyelinin yeterince değerlendirilememesi	X			
Tarımsal pazarlama sorunu	X			
Hayvancılıkta teşviklerin yetersiz olması, Doğu ve Güneydoğu illerine uygulanan teşviklerin bu bölgede olmaması	X			

Tarımsal arazilerin amaç dışı kullanımı		X		
Amik ovasının sulama sorunu		X		
Ovada drenaj sorunu		X		
Antepfıstığı işleme tesislerinin eksikliği			X	

İŞ KÜLTÜRÜ VE KURUMSALLAŞMA

ORTAK HATAY K.MARAŞ OSMANİYE

Ortak iş yapma kültürünün oluşmaması	X			
Girişimcilerin risk alamaması	X			
Benzer alanlarda pazar araştırması yapılmadan yatırım yapılması	X			
Profesyonel yöneticilerle güçlü ortaklıkların oluşmaması	X			
Bilinçli üretici örgütlerinin eksikliği	X			

Birikimlerin yatırıma yeterince dönüşmemesi		X		X
Girişim kültürünün yerleşmemesi				X

KURUMSAL KAPASİTE EKSİKLİĞİ

ORTAK HATAY K.MARAŞ OSMANİYE

Proje hazırlama ve uygulama eksikliği	X			
Yatırım kararlarının rasyonel alınmaması	X			
Teşvik hibe gibi destekleri bilememesi	X			

EĞİTİM VE İNSAN KAYNAKLARI

ORTAK HATAY K.MARAŞ OSMANİYE

Mesleki eğitimde okul ve derslik eksikliği	X			
İnsan hakları alanında bilinç ve bilgi eksikliği	X			
Ürünlerde uluslararası sertifika ve akreditasyon eksikliği	X			
Eğitimde yönetici yetersizliği	X			
Kalifiye eleman sıkıntısı	X			
Eğitimde derslik sayısında yetersizlik	X			
YGS sınavlarında başarı düşüklüğü	X			

Derslik sayısının azlığı			X	
İlköğretimde okul azlığı			X	
SBS sınavlarında başarı düşüklüğü		X		X

ALTYAPI VE LOJİSTİK**ORTAK HATAY K.MARAŞ OSMANİYE**

Çarpık kentleşme	X			
Hizmet sunma kapasitesi düşük küçük belediyelerin fazla olması	X			
Park ve bahçe eksikliği	X			
Enerji nakil hatlarının yer üstünden gitmesi	X			
Kanalizasyon altyapısı eksikliği	X			
Yeni OSB yeri ihtiyacı	X			
Serbest Bölge olmaması	X			
Kırsal altyapı eksikliği	X			
Demiryolu ağının ihtiyaca cevap vermemesi	X			
Soğuk hava deposu eksikliği	X			

İskenderun limanının etkin kullanılamaması		X		X
Uçak seferlerinin yetersiz olması		X	X	
Fuar alanı yetersizliği		X		X
Konteynır taşımacılığı		X		

ÇEVRE**ORTAK HATAY K.MARAŞ OSMANİYE**

Çevre kirliliği sorunu (Hava kirliliği ve su kaynakları kirliliği)	X			
Arıtma tesislerinin eksikliği	X			
Çevre bilinci eksikliği	X			
Su havzalarının korunması ve su yönetimi	X			
Katı atık yönetimi	X			

Asi nehrinin kirliliği		X		
Termik santrallerin tarım arazisini tehdit etmesi		X	X	

AR-GE**ORTAK HATAY K.MARAŞ OSMANİYE**

Teknoparkların olmaması	X			
Ar-Ge ve yenilikçilik kültürünün gelişmemesi	X			
Sanayi üniversite işbirliği olmaması	X			
Araştırmalara maddi destek sağlanmaması	X			

SOSYAL SORUNLAR

ORTAK HATAY K.MARAŞ OSMANİYE

Engellilere dönük yaşam alanlarının olmaması	X			
--	---	--	--	--

Göç oranlarının yüksekliği		X		X
Sosyal aktivite yönünden eksiklik			X	X
Yabancılarla yönelik açık ortam eksikliği			X	X

KÜLTÜR VE TURİZM

ORTAK HATAY K.MARAŞ OSMANİYE

Tarihi ve kültürel mirasa sahip çıkılmasında bilinç eksikliği	X			
Tarihi dokunun restorasyonun yapılmayıp yok olması	X			
Turizmde altyapı ve tesis eksikliği	X			

PAZARLAMA VE TANITIM

ORTAK HATAY K.MARAŞ OSMANİYE

Markalaşma sorunu	X			
Piyasa ve pazar araştırması eksikliği	X			
Yeni pazarlama metotlarının bilinmemesi	X			
Ürünlerde uluslararası sertifika ve akreditasyon eksikliği	X			
İşletmelerde profesyonel yönetici eksikliği	X			
Kalite ve ambalaja önem verilmemesi	X			
Kültürel değerlerin yeterince tanıtılmaması	X			

BÜROKRASİ VE YÖNETİM

ORTAK HATAY K.MARAŞ OSMANİYE

Yerel yönetimlerde kapasite eksikliği	X			
Yerel yönetimler arası diyalog ve işbirliği eksikliği	X			
İşlemlerde bürokratik engeller	X			
Hizmet sunma kapasitesi düşük küçük belediyelerin fazla olması	X			

10.3. BÖLGENİN KALKINMA SORUNLARINA YÖNELİK ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

TR63 DÜZEY 2 BÖLGESİ KALKINMA SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ			
SORUN	ULUSAL DÜZEYDE ÇÖZÜM ÖNERİSİ	BÖLGE DÜZEYİNDE ÇÖZÜM ÖNERİSİ	AJANSTAN BEKLENTİLER
Tarımsal arazinin parçalı oluşu	* Mirastan dolayı bölünen tarlaların modern tarım için birleştirilmesi, ürün paylaşımının yapılması		* Tarım sektöründe üretici kooperatifçiliğinin desteklenmesi. * Tarımsal arazi planlaması konusunda çalışma yaptırılması.
Modern tarım tekniklerinin kullanılmaması (Tarımsal alanda teknik bilgi eksikliği)	* Bölgesel tarım ürünleri ve teknolojileri konusunda teşviklerin sağlanması. * Tarımsal kuruluşlar arasında koordinasyonun sağlanması. * Tarım alanında uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi.	* Bölgedeki ziraat fakültelerinden daha etkin yararlanılması. * Sergi, fuar ve panayırların düzenlenmesi. * Yüksek verim için topraklarda analiz yapılması ve sonuçlarına göre tarımsal kimyasalların kullanılması (gübre, vs.) * Teknik araç gereç temininde üreticiye destek verilmesi. * Tarımsal araçların ortaklaşa kullanımının teşvik edilmesi. * Seracılık ve topraksız tarıma önem verilmesi. * Kömür havzalarındaki Leonardit ile tarımsal alanlarının organik maddesini yükseltmeye yönelik çalışmaların desteklenmesi.	* Modern tarım teknikleri konusunda mali ve teknik destek verilmesi. * Modern tarım tekniklerinin kullanılması konusunda iletişim ve koordinasyonun sağlanması. * Önemli ulusal ve uluslararası fuarlara katılımın desteklenmesi. * İyi Uygulama örneklerinin yerinde gözlemi için geziler düzenlenmesi, tanıtımı ve transfer edilmesi. * Ziraat fakülteleri ile çiftçiler arasında koordinasyon sağlanması. * Modern tarım tekniklerinin geliştirilmesi konusunda AR-GE projelerinin desteklenmesi.
Tarımsal örgütlenme yetersizliği ve Tarımsal Pazarlama Sorunu	* Tarımsal ve hayvansal ürünlerin devlet eliyle pazarlanması. * Tarımsal ürün borsalarının geliştirilmesi	* Pazarlamaya yönelik örgütlenmelerin desteklenmesi. * Üniversite-sanayi işbirliğinin teşvik edilmesi. * Pazarlama ofislerinin kurulması. * Tarımsal ürünlerde markalaşmanın geliştirilmesi. * Sözleşmeli, anlaşmalı çiftçiliğin yapılmaması.	* Öne çıkan tarımsal ürünlerin tanıtımının Ulusal basında yapılması. * Tarımsal ürünlerin internet üzerinden pazarlanmasının desteklenmesi.

TR63 DÜZEY 2 BÖLGESİ KALKINMA SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ			
SORUN	ULUSAL DÜZEYDE ÇÖZÜM ÖNERİSİ	BÖLGE DÜZEYİNDE ÇÖZÜM ÖNERİSİ	AJANSTAN BEKLENTİLER
Pazar değeri yüksek ürünlerin üretilmemesi	* Kamu kurumları dış ve iç pazarları sürekli takip etmeli, talebi artacak ürünler konusunda önceden çiftçiye bilgilendirmeli ve verilecek destek miktarını önceden ilan etmelidir.	* Ürünlerin pazar durumlarının takip edilmesi ve üreticilerin bilgilendirilmesi. * Organik tarım için uygun olan alanların ve ürünlerin belirlenmesi	* Ürünlerin işlenerek pazarlanması, katma değer yaratılması ve markalaşma konularında çiftçilere eğitim ve danışmanlık desteği verilmesi. * Organik tarım konusundaki araştırma faaliyetlerinin desteklenmesi.
Tarıma dayalı sanayinin eksikliği	* Et kombinaları ve mandıralar yapılması, süt ürünlerinin ambalajlı imal edilmesi için devlet desteğinin artırılması. * Yöresel ürünlerin işlenmesine yönelik tesislerin desteklenmesi	* Organize tarım ve hayvancılık bölgesinin belirlenerek hayata geçirilmesi. * Modern tarım ve hayvancılık tesislerinin kurulmasına öncülük edilmesi	* Tarıma dayalı alternatif sanayi işletmeleri özendirilmeli ve ekstra hibe programlarıyla desteklenmesi. * Tarıma dayalı sanayi tesislerinin kurulmasına ve mevcutların modernizasyonuna yönelik teknik destek sağlanması.
Tarımsal depolanma çalışmalarının yapılmaması	* Soğuk hava depoları için AB desteği alınması. * Ticaret borsaları bünyesinde lisanslı depoculuk sistemlerinin kurulması için kolaylaştırıcı yasalar çıkarılması.	* Tarımsal ürünlere yönelik depolama kapasitesinin artırılması.	* Depolama konusunda ilgili kişilere eğitim verilmeli, üniversite, kamu ve özel sektör işbirliği geliştirilmelidir. * Tarımsal ürün depoları için mali ve teknik destek sağlanması.
Tarımsal ürünlerde standardizasyon ve kalite kontrol sorunları	* Sertifikalı tohum kullanımının yaygınlaştırılması.		* Tarımsal ürünlerin sertifikalandırılmasına yönelik çalışmalar yapılması.
Balıkçılık potansiyelinin yeterince değerlendirilememesi	* Balıkçılık ve su ürünlerinin desteklenmesi. * Balıkçılık sektörüne ilişkin düzenlemelerin iklim değişikliği göz önüne alınarak gözden geçirilmesi.		* Kültür balıkçılığı projelerine yönelik teknik destek sağlanması.

TR63 DÜZEY 2 BÖLGESİ KALKINMA SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ			
SORUN	ULUSAL DÜZEYDE ÇÖZÜM ÖNERİSİ	BÖLGE DÜZEYİNDE ÇÖZÜM ÖNERİSİ	AJANSTAN BEKLENTİLER
Hayvancılıkta teşviklerin yetersiz olması	* Teşviklerin bölgelerdeki hayvan sayısına göre bölgesel uygulanması. * Hayvancılıkta sağlanan teşviklerin daha küçük ölçekli üreticilere indirgenmesi. * Hayvancılıkta AB fonlarından yararlanılması. * Doğu ve Güneydoğu illerine uygulanan teşviklerin bu bölgede de uygulanması.	* İl Özel İdaresi kaynaklarından hayvancılıkta teknolojik yatırımlara yönelik destek verilmesi.	* Hayvancılık teşvikleri konusunda bilgilendirme yapılması.
Çayır mera yem bitkilerinin yetersizliği	* Çayır mera yetiştiriciliği teşviklerinin artırılması * Çayır meralar konusundaki mevzuatın etkin uygulanması * Lisanslı ot depolama yerlerinin kurulması * Tarım arazilerinde yem bitkileri ekim yüzdesinin artırılmasına yönelik teşviklerin artırılması	* Münavebeli otlatma sistemlerinin uygulanır hale getirilmesi. * Yeni mera alanlarının oluşturulması için Tarım İl Müdürlükleri ile Milli Emlak Müdürlükleri arasında işbirliğinin geliştirilmesi. * Çöplük olarak kullanılan çayır meraların çöplükten arındırılması ve bölgenin ıslah edilmesi. * Çayır ve meraların flora yapısının geliştirilmesi.	* Meraların korunması ve sürdürülebilir kullanımına yönelik projelere destek verilmesi. * Yem bitkileri yetiştiriciliği konusundaki projelere öncelik verilmelidir.
Tarımsal arazilerin amaç dışı kullanımı	* Mevzuatın etkin bir biçimde uygulanması ve bilinçlendirme yapılması.		* Eğitim ve bilinçlendirme kampanyalarına yönelik destek verilmesi. * Kurumlar arası koordinasyonun sağlanması.

TR63 DÜZEY 2 BÖLGESİ KALKINMA SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ			
SORUN	ULUSAL DÜZEYDE ÇÖZÜM ÖNERİSİ	BÖLGE DÜZEYİNDE ÇÖZÜM ÖNERİSİ	AJANSTAN BEKLENTİLER
Yanlış Tarımsal Sulama Teknikleri	* Destek sisteminin sürdürülmesi ve bilinçlendirme çalışmaları. * Tarımsal sulama projelerinin finansmanında uluslararası fonlardan destek sağlanması.	* Basınçlı sulama sistemlerinin yaygınlaştırılması(damlama ve yağmurlama). Çiftçilere sulama ile ilgili eğitim verilmesi. * Bölge bazında su politikalarının geliştirilmesi. * Toplulaştırma yapılması ve kapalı sisteme geçilmesi.	* Sulama ile ilgili projelere destek verilmesi. * Bölge bazında su politikalarının geliştirilmesi konusunda ilgili kuruluşlara destek verilmesi ve koordinasyonun sağlanması.
Tarım arazilerinin kullanımında yanlış uygulamalar		* Anız yangınlarının engellenmesi. * Aşırı gübre kullanımının engellenmesi. * Su kaynaklarının kirlenmesini önleyecek arıtma tesislerinin kurulmasının desteklenmesi. * Anızı direkt ekim makinelerinin desteklenmesi Anız parçalama makinelerinin desteklenmesi.	* Kurumlar arası koordinasyon sağlanması, bilinçlendirme ve eğitim çalışmalarına destek verilmesi.
Sel baskınları	* Tarım arazilerinin bulunduğu yerlerdeki dere çay ve nehirlerin ıslah edilmesi.	* Özellikle geçirimsiz toprakların bulunduğu ve taban suyunun sorun olduğu yerlerdeki açık drenaj kanallarının bir program çerçevesinde temizlenmesi ve bunun periyodik olarak tekrarlanması. * Bu konuda çiftçilerin eğitilerek gerekirse kendi tarlalarının tahliye sistemlerini kurmalarının sağlanması.	* Çiftçilere kendi tarlalarının drenajını kurmaları için proje üretmeleri sağlanarak bu alanda gerekli eğitim ve yönlendirilmenin verilmesi.
Birikimlerin yatırıma yeterince dönüşmemesi	* Ulusal düzeyde faiz oranlarının düşürülmesi.	* Uygun yatırım ortamlarının belirlenmesi ve yatırımcıların bu konularda bilgilendirilmesi.	* Potansiyel yatırım alanları konusunda bilgilendirme yapılması.

TR63 DÜZEY 2 BÖLGESİ KALKINMA SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ			
SORUN	ULUSAL DÜZEYDE ÇÖZÜM ÖNERİSİ	BÖLGE DÜZEYİNDE ÇÖZÜM ÖNERİSİ	AJANSTAN BEKLENTİLER
Ortak iş yapma kültürünün oluşmaması		* Bölgesel düzeyde işbirliği ve güç birliğine yönelik girişimlerin desteklenmesi. * Bilinçli üretici örgütlerinin kurulmasının desteklenmesi	* İyi uygulama örneklerinin tanıtılması, bu konuda geziler, konferanslar, bilgilendirmelerin yapılması, eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin desteklenmesi. * Her yıl düzenlenen kurumsal oyunlara (corporate games) bölgeden firmaların katılımının desteklenmesi.
Girişim kültürünün yerleşmemesi ve girişimcilerin risk alamaması (benzer alanlarda yatırım yapılması)	* Girişimcilik ile ilgili desteklerin yaygınlaştırılması ve artırılması. * Risk sermayesi şirketlerinin yaygınlaştırılması ve geliştirilmesi.	* Bölgenin yatırım için cazip sektörlerin tespit edilmesi ve yatırımcıların yönlendirilmesi. * Risk yönetimi konusunda yatırımcıların yönlendirilmesi ve bu konuda bir bilgilendirme platformunun oluşturulması. * Bölgedeki üniversitelerin girişimciliği desteklemesi, somut proje fikirleri üretmesi. * Bölge düzeyinde girişimciliği desteklemek üzere ortaklığa yönelik Risk Sermayesi Şirketlerinin desteklenmesi.	* Risk yönetimi konusunda yatırımcıların yönlendirilmesi ve bilinçlendirilmesi için eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin sağlanması. * Bölgede kuluçka merkezlerinin oluşturulmasına öncülük edilmesi.
Aile şirketlerinin kurumsallaşamaması	* Toplumsal güvenin tesis edilmesi için yasal mekanizmaların daha etkin kullanılması.	* Profesyonel yöneticilerle güçlü işbirliklerinin kurulması. * Profesyonel yönetim danışmanlarından daha etkin olarak faydalanılması.	* Firmaların profesyonel danışmanlık hizmetlerine yönelik desteklerin sağlanması. * Kurumsal yazılımların (ERP, CRM, vb.) tedariki ve kullanımı konusunda desteklerin sağlanması. * Kurumsallaşma konusunda iyi uygulama örneklerinin tanıtılması, teknik geziler eğitim ve konferanslar tertiplenmesi

TR63 DÜZEY 2 BÖLGESİ KALKINMA SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ			
SORUN	ULUSAL DÜZEYDE ÇÖZÜM ÖNERİSİ	BÖLGE DÜZEYİNDE ÇÖZÜM ÖNERİSİ	AJANSTAN BEKLENTİLER
Proje hazırlama ve uygulama eksikliği			*Kamu ve özel sektöre proje hazırlama ve yönetimi konusunda eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin sağlanması. * Proje hazırlama ve yönetimi konusunda sertifika verilmesi. * Bölge düzeyinde en iyi projelere ödülü verilmesi.
Teşvik hibe gibi desteklerinin bilinmemesi			* Ajans destekleri, AB hibeleri, teşvikler ile ilgili yerel yöneticilere, meslek odalarına ve STK'lara bilgi verilmesi ve bu konuda yazılı ve görsel medyanın kullanılması.
Eğitimde yönetici yetersizliği			* Yönetim konusunda seminerler verilmesi
Kalifiye eleman sıkıntısı	* Diplomasız–sertifikasız programsız yetişen elemanların acilen eğitilmesine yönelik çalışmaların güçlendirilmesi. * İhtiyaç duyulan mesleklere yönlendirme yapılması.	* Bütün kurumların personelinin niteliğini artırmaya yönelik hizmet içi eğitimlere ağırlık verilmesi. * Nitelikli eleman ihtiyaçlarının araştırılarak ihtiyaçlarına göre eğitim kurslarının açılması.	
YGS-SBS sınavlarında başarı düşüklüğü		* Sınav başarısının okul- öğrenci- aile ekseninde değerlendirilmesi, bilgilendirme yapılması.	* SODES kapsamında yapılan ilgili projeler benzeri projelerin desteklenmesi.
Okul öncesi okullaşma oranının düşük olması		* Okul öncesi eğitim konusunda bilinçlendirme yapılması.	* Okul öncesi eğitime yönelik faaliyetlerin desteklenmesi.
Eğitimde derslik sayısında yetersizlik		* Atıl durumdaki kamu/özel birimlerinin okula dönüştürülmesi. * Özel eğitim kurumlarının teşvik edilmesi. * Hayırseverlerin özendirilmesi.	

TR63 DÜZEY 2 BÖLGESİ KALKINMA SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ			
SORUN	ULUSAL DÜZEYDE ÇÖZÜM ÖNERİSİ	BÖLGE DÜZEYİNDE ÇÖZÜM ÖNERİSİ	AJANSTAN BEKLENTİLER
Mesleki eğitimin derslik ve içerik olarak yetersiz olması	* Mesleki eğitime yönelik kaynakların artırılması. * Mesleki eğitim programlarının yerel sanayiye duyarlı tasarlanması.	* Kamu kurumlarının hizmet alımlarında mesleki eğitim kurumlarının ürünlerinin tercih edilmesi. * OSB'lerde iş garantili MYO'ların açılması. * Mesleki eğitim alan öğrencilerin bölgedeki firmalarda staj imkânlarının artırılması.	* Okul sanayi işbirliği ile geliştirilmiş uygulamalı projelerin hibe programı kapsamında desteklenmesi. * Mesleki eğitim kurumları öğretmenlerinin iş dünyası ile işbirliği halinde çalışmasının sağlanması. * Mesleki eğitimde iş dünyasına ait ekipmanlardan yararlanılmasının sağlanması. * Rehber öğretmenlerin mesleki eğitim konusunda bilgilendirilmesi. * Ajans desteklerinden faydalanan işletmelerin staj ve eğitim konularında aktif rol almalarının sağlanması. * Mevcut mesleki eğitim kurumlarının modernizasyonuna destek verilmesi. * Mesleki eğitim konusunda özel müteşebbisin desteklenmesi. * Mesleki eğitimde yurtdışı başarılı örneklerin yerel koşullara adapte edilmesi ile ilgili projelere finansal destek verilmesi.
Çarpık kentleşme	* Mevcut yasal düzenlemelerin etkin biçimde uygulanması.	* Çarpık kentleşmeyle ilgili kentsel dönüşüm projelerinin hayata geçirilmesi. * Çarpık kentleşmeyi önlemek üzere imar planlarının revize edilmesi.	* Ülkemizde ve dünyadaki iyi örneklerin yerel yönetimlere tanıtılmasında destek vermesi.

TR63 DÜZEY 2 BÖLGESİ KALKINMA SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ			
SORUN	ULUSAL DÜZEYDE ÇÖZÜM ÖNERİSİ	BÖLGE DÜZEYİNDE ÇÖZÜM ÖNERİSİ	AJANSTAN BEKLENTİLER
Park ve bahçe eksikliği		* İmar planlarının bu perspektif doğrultusunda revize edilmesi.	* Park ve bahçe yapımlarının rekreasyon projeleri kapsamında desteklenmesi.
Kanalizasyon altyapısı eksikliği	* Merkezi yönetimin daha fazla kaynak aktarımının sağlanması.	* Belediyelerin bu konudaki projeleri öncelikli olarak ele alınmasının sağlanması. * Yerel yönetimlerin altyapıyı tamamlamadan üst yapı yatırım projeleri yapmalarına izin verilmemesi.	
Yeni OSB yeri ihtiyacı	* İhtisas organize sanayi bölgelerinin oluşturulması için ulusal düzeyde çalışma yapılması. * Sınırdaki Suriye ile ortak bir OSB'nin yapılması.	* Doğru alanların tespit edilmesi ve gerekli altyapı çalışmalarının yapılması. * Öncelikle mevcut OSB'lerdeki kapasitenin gözden geçirilerek OSB ihtiyacının ortaya çıkarılması.	* Kurulacak olan OSB'ler için teknik ve finansal desteklerin sağlanması. * Hibe desteklerinin OSB'nin gelişme eksenine doğrultusunda yönlendirilmesi.
Serbest Bölge olmaması	* Serbest Bölge kurulması.	* Yakın Serbest Bölgelerden yararlanma imkânlarının araştırılması. * Serbest Bölge kurulması için yer tespitinin yapılması.	* Serbest Bölge ihtiyacının olup olmadığının araştırılması.
Kırsal altyapı eksikliği	* İl Özel İdaresi bütçelerinin artırılması.	* İl Özel İdarelerinin bu konuları öncelikli olarak ele almalarının sağlanması.	
Demiryolu ağının ihtiyaca cevap vermemesi	* Demiryolu ağının bölgenin sınır ötesiyle ve GAP bölgesiyle bağlantısının sağlayacak şekilde güçlendirilmesi.	* Gaziantep-K.Maraş-Kayseri demiryolu hattının hayata geçirilmesi. * Türkoğlu ve Narlı Tren istasyonlarının gümrük işlemlerini de kapsayacak şekilde Lojistik Köy olarak hayata geçirilmesi. * OSB'lerin demiryollarına erişimlerinin sağlanması.	
İskenderun limanının etkin kullanılamaması	* Limanın özelleştirme sürecinin hızlandırılması.		
Bölgenin bir lojistik stratejisinin olmaması			* Bölgenin lojistik stratejisinin geliştirilmesinin desteklenmesi.

TR63 DÜZEY 2 BÖLGESİ KALKINMA SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ			
SORUN	ULUSAL DÜZEYDE ÇÖZÜM ÖNERİSİ	BÖLGE DÜZEYİNDE ÇÖZÜM ÖNERİSİ	AJANSTAN BEKLENTİLER
Uçak seferlerinin yetersiz olması	* Uçak sefer sayısının artırılması. * Havaalanı genişletme çalışmalarının tamamlanması.	* Havaalanı kapasitelerinin artırılması.	
Fuar alanı yetersizliği		* Uygun fuar alanlarının tespiti ve yapımlarının gerçekleştirilmesi.	* Bölgede yeni Fuar alanlarının oluşturulmasının desteklenmesi.
Konteynır taşımacılığının yetersiz olması		* Konteynır taşımacılığına uygun bir liman yapılması.	* Bölge potansiyelinin ortaya çıkarılması.
Çevre kirliliği sorunu (hava kirliliği ve su kaynakları kirliliği)	* Mevzuatın etkin bir biçimde uygulanması.	* Doğalgaz kullanımının yaygınlaştırılması. * Sanayi bölgelerinde hava kalitesi ölçüm istasyonlarının kurulması. * Standart dışı yakıtların yerel yönetimlerce şehirlere girişinin önlenmesi. * Yenilenebilen enerji kaynaklarının teşvik edilmesi(rüzgâr, güneş, vb.) * Çevre konusunda toplumun bilgilendirilmesi.	* Yenilenebilir enerji üretimi konusunda fizibilite çalışmalarına destek verilmesi. * Çevre konusunda ilgili paydaşlara eğitim verilmesi. *İlgili fonlardan yararlanma konusunda Ajansın bilgi vermesi. * Yerel yönetim projelerinin desteklenmesi. * Çevreyi korumaya yönelik bilinçlendirme projelerine destek verilmesi.
Arıtma tesislerinin eksikliği	* Mevcut yasal mevzuatın etkin bir şekilde hayata geçirilmesi.		* İnşası ve işletme giderleri düşük arıtım teknolojilerinin yerel yönetimlere tanıtımlarının desteklenmesi. * Bu konuda uygulanan destek programları hakkında ilgili kurumların bilgilendirilmesi.
Katı atık yönetimi yetersizliği	* Mevcut mevzuatın etkin bir şekilde uygulanması. * Ortak katı atık depolama alanlarının kurulumunun desteklenmesi.	* Özellikle belediyelerce ambalaj atıklarının kaynağından ayrı toplanması sağlanmalı. * Katı atık depolama alanlarının yasal süresi içinde tamamlanması.	* Katı atık depolama alanlarının yönetimi konusunda eğitim verilmesinin desteklenmesi.

TR63 DÜZEY 2 BÖLGESİ KALKINMA SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ			
SORUN	ULUSAL DÜZEYDE ÇÖZÜM ÖNERİSİ	BÖLGE DÜZEYİNDE ÇÖZÜM ÖNERİSİ	AJANSTAN BEKLENTİLER
Asi nehrinin kirliliği	* Asi nehrinin rehabilitasyonunun desteklenmesi.	* Asi nehrinin kirlenmesini önleyecek tedbirlerin alınması.	
Termik santrallerinin tarım arazisini tehdit etmesi	* Yeni termik santrallerinin tarım arazilerini kirlletmesini önleyecek tedbirler alınması ve tarım arazilerinden uzak yerlerde kurulmasının sağlanması.		
Teknoparkların ve Tekmerlerin olmaması		* Üniversitelerin Teknopark ve Tekmerlerin kurulumunda öncülük etmeleri.	* Teknopark ve Tekmer kurulması ile ilgili destek verilmesi.
Sanayi üniversite işbirliği olmaması	* Üniversite müfredatının sanayinin ihtiyaçları doğrultusunda düzenlenmesi.	* Üniversitelerin bünyesindeki bölümlerin piyasa beklentilerini takip etmesi. * Üniversite ve meslek odaları arasında işbirliği yapılması.	* Üniversite sanayi işbirliğini ortaya koyacak projelerin geliştirilmesi ve desteklenmesi.
Ar-Ge ve yenilikçilik kültürünün gelişmemesi	* Merkezi yönetimin daha fazla kaynak aktarması. * Ortaöğretimden itibaren öğrencilere AR-GE kültürünü geliştirecek derslere yer verilmesi.	* Ortak AR-GE çalışmalarını sağlayacak mekanizmalar kurulması.	* AR-GE çalışmaları ile ilgili eğitimler verilmesi. * Bölge düzeyinde periyodik olarak AR-GE ödülü verilmesi. * Ulusal ve Uluslararası AR-GE teşvikleri konusunda bilgilendirme yapılması.
Engellilerin yaşamın her alanında var olmaması		* Belediyelerin fiziksel alanlarda iyileştirmeler yapmaları. * İlgili mevzuatın yeterince uygulanmasının sağlanması.	* STK'lar ile işbirliği yapılması. * Bu konudaki fonlara erişimin kolaylaştırılması.
Göç oranlarının yüksekliği	* GAP projesinin tamamlanmasının sağlanması.	* Göç edenlerin kente entegrasyonuna ilişkin projelerin uygulanması.	* Göç hareketlerinin araştırılması. * Göçün etkisini yumuşatan projelerin desteklenmesi.
İşsizlik oranının yüksek olması			* Bölgenin öne çıkan sektörlerine yönelik kalifiye işgücü yetiştirilmesi için ilgili kuruluşlarla işbirliği yapılması

TR63 DÜZEY 2 BÖLGESİ KALKINMA SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ			
SORUN	ULUSAL DÜZEYDE ÇÖZÜM ÖNERİSİ	BÖLGE DÜZEYİNDE ÇÖZÜM ÖNERİSİ	AJANSTAN BEKLENTİLER
Sosyal aktivite yönünden eksiklik		* Bölgede spor komplekslerine ve turnuvalara ağırlık verilmesi. * Kente özel ve bölgeye özel festivallere ağırlık verilmesi. * Bölge düzeyinde sanatsal faaliyetlerin (konser, sinema, tiyatro, vb) ve AVM'lerin yapımının desteklenmesi. * Sosyal tesislerin çoğaltılması.	* Bu konuda ilgili paydaşların yönlendirilmesi
Tarihi ve kültürel mirasa sahip çıkılmasında bilinç eksikliği	* Tarihi eserlerle ilgili olarak halkın bilinçlendirilmesi. * Turizmin istihdama etkisinin ve öneminin ortaya konulması. * Kültür ve Turizm Müdürlükleri ile koordineli olarak reklam ve tanıtım çalışmalarının yapılması.	* Bilinç ve farkındalık yaratmak amacıyla yerli ve yabancı fonların maksimum düzeyde kullanılması. * Yerel halka ve turizm hizmet sektörü çalışanlarına yabancı dil ve iletişim dersleri verilmesi. * Eski tarihi evlerin, kiliselerin, havraların, kalelerin restorasyonları yapılması. * Butik oteller, özel çarşılar oluşturulması, tanıtımının yapılması. * Ulusal tanıtımı için Turizm fuarlarına katılımının desteklenmesi. * Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Sivil Toplum Örgütleri arasında işbirliği projeleri geliştirilmesi. * Bölge illerini kapsayan tur rotalarının yapılması, mevcut rotalara bölge illerinin de dahil edilmesi.	* Tarihi ve kültürel mirasa sahip çıkılmasına yönelik projelere destek verilmesi.

TR63 DÜZEY 2 BÖLGESİ KALKINMA SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ			
SORUN	ULUSAL DÜZEYDE ÇÖZÜM ÖNERİSİ	BÖLGE DÜZEYİNDE ÇÖZÜM ÖNERİSİ	AJANSTAN BEKLENTİLER
Markalaşma sorunu	* Markalaşma desteklerinin artırılması ve etkin uygulanması.	* Maraş dondurmasının, Osmaniye fıstığının, Hatay Künefesi gibi yöreye özgü ürünlerin isminin tescili ve patent hakkı alınmalı. * Bölge firmalarının kullanabileceği “logo” belirlenip, kalite kontrol mekanizmasının denetiminden sonra yurtiçi ve yurtdışı pazarlara ürünlerin sunulması.	* İyi uygulama örneklerinin tanıtılması, markalaşma konusunda eğitimler ve seminerler düzenlenmesi. * Coğrafi işaret, marka ve patent hakları konularında danışmanlık hizmetlerinin desteklenmesi.
Piyasa ve pazar araştırması eksikliği	* Bu konudaki dış ticaret müşavirliklerinin daha aktif kullanımının sağlanması.		* Piyasa ve Pazar araştırmalarının desteklenmesi.
Pazarlama konusunda fuar olanaklarının yeterince kullanılmaması		* Ulusal ve uluslar arası fuarlara katılımın desteklenmesi.	
Yeni pazarlama metotlarının bilinmemesi			* Yeni pazarlama teknikleri konusunda firmalara eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin verilmesi (e-ticaret dâhil).
Ürünlerde uluslararası sertifika ve akreditasyon ve kalite eksikliği	* Kalite standartlarına uyum konusunda denetimlerin daha sıkı bir şekilde yapılması sağlanmalıdır.	* Akreditasyonu destekleyecek altyapı çalışmalarının yapılması.	* Sertifika ve akreditasyon konusunda danışmanlık ve eğitim hizmetlerinin desteklenmesi.
Yerel yönetimlerde ve taşra teşkilatlarında kapasite eksikliği		* Yerel yönetimlerin uygulamaları ile ilgili bağımsız memnuniyet ölçümü yaptırması. * Yerel yönetimlerde vasıflı eleman istihdamının teşvik edilmesi.	* Kalkınma ajansı tarafından yerel yönetimlerde ve taşra teşkilatlarında kurumsal kapasitesinin geliştirilmesine yönelik destekler sağlanması.
Bölgedeki aktörler arasında işbirliği ve koordinasyon eksikliği			* Bölgede paydaş analizinin yapılarak işbirliği ve koordinasyonun geliştirilmesi.

TR63 DÜZEY 2 BÖLGESİ KALKINMA SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ			
SORUN	ULUSAL DÜZEYDE ÇÖZÜM ÖNERİSİ	BÖLGE DÜZEYİNDE ÇÖZÜM ÖNERİSİ	AJANSTAN BEKLENTİLER
İşlemlerde bürokratik engeller		* Kamu kurum ve kuruluşlarında vatandaş odaklı hizmet anlayışının yerleştirilmesi amacıyla, hizmet kalitesinin artırılması ve hizmet süresinin kısaltılması.	
Hizmet sunma kapasitesi düşük belediyelerin fazla olması		* Büyük belediyelerin küçük belediyelere destek olması.	* Küçük belediyelere yönelik destek sağlanması.
Lobi Faaliyetlerinin Yetersiz Olması	* Ankara, İstanbul ve İzmir gibi ekonomi ve politika merkezlerinde lobi faaliyetleri yapılması. * AB ve Dünya Bankası kredilerinden faydalanılması için destek sağlanması. * Bölgeden çıkan üst düzey bürokratların desteğinin sağlanması.	* Lobi faaliyetlerine siyasi, iktisadi, STK, Üniversite ve benzeri bütün aktörlerin katılımı ve desteklerinin sağlanması.	* Bölge aktörleri, ulusal teşviklerden bölgenin istifade etmesi noktasında lobicilik faaliyetleri yürütmesi. * Lobi faaliyetleri konusunda ilgili paydaşların bilinçlendirilmesi ve bu konuda eğitimler verilmesi.

10.4. GELİŞME EKSENLERİ, AMAÇLAR, HEDEFLER VE POLİTİKALAR

GELİŞME EKSENLERİ

BEŞERİ SERMAYENİN REKABETÇİ SEKTÖRLERLE UYUMLU BİR ŞEKİLDE GELİŞTİRİLMESİ

AMAÇ 1: Eğitim sisteminin Bölgedeki rekabetçi sektörlerle uyumu artırılacaktır.

HEDEF1: Derslik başına düşen öğrenci sayısı, başta mesleki ve teknik ortaöğretim kademesi olmak üzere Türkiye ortalamalarına yaklaştırılacaktır.

- Ortaöğretim kademesinde bölgeye yapılacak kamu eğitim yatırımlarında mesleki eğitime öncelik verilecektir.

HEDEF 2: Bölgenin ihtiyaç duyduğu sektörlerde, özellikle Ticaret, Turizm, Tarım, Ulaştırma ve Sanayi sektörlerinde, mesleki eğitim yaygınlaştırılacaktır.

- Bölgedeki üniversitelerde bölge öncelikleri ve ihtiyaçları doğrultusunda mevcut programlar geliştirilip, yeni programlar oluşturulacaktır.
- Mesleki eğitim altyapısını daha verimli bir şekilde kullanmak amacıyla eğitim altyapısının (derslik, atölye, laboratuvar) ortak ve tam gün kullanımı gözetilecektir.
- Bölge düzeyinde; İl Özel İdareleri, Sanayi ve Ticaret Odaları ve Kalkınma Ajansı gibi kurumların imkanları mesleki eğitimi yaygınlaştırmak amacıyla kullanılacaktır.
- Özel sektör kuruluşlarının özel mesleki eğitim kurumları kurmaları ve işletmeleri özendirilecektir.
- Öğrencileri bu mesleki eğitim alanlarına yönlendirecek rehberlik ve danışmanlık hizmetleri geliştirilecektir.

HEDEF 3: Mesleki eğitim kurumlarının ve bu kurumlarda eğitim gören öğrencilerin niteliklerinin artırılması desteklenecektir.

- Milli Eğitim Bakanlığı tarafından devam ettirilen Mesleki eğitim programlarının iş gücü piyasasına ihtiyaçlarına uygun olacak şekilde revize edilmesi desteklenecektir.
- Mevcut mesleki eğitim kurumlarının, eğitim araç-gereç ve makine teçhizat modernizasyonu desteklenecektir.
- Kamu kurumlarının ve özel sektör kuruluşlarının hizmet ve mal alımlarında mesleki eğitim kurumlarının ürünlerine öncelik vermeleri teşvik edilecektir.

HEDEF 4: Mesleki eğitim alanında, bölgede ön plana çıkan Ticaret, Turizm, Tarım, Taşımacılık ve Sanayi sektörlerinde Üniversite ile işbirliği geliştirilecektir.

- Mesleki eğitim konusunda üniversite-sanayi işbirliği strateji ve eylem planı hazırlanacaktır.
- Organize Sanayi Bölgeleri ve Üniversiteler işbirliği ile üniversitelerde iş garantili programların açılması desteklenecektir.
- Bölgedeki Üniversitelerde rehberlik eğitiminin lisans düzeyinde verilmesi sağlanacak olup, lisansüstü düzeyde rehberlik eğitimi teşvik edilecektir.
- Elektronik ticaretin geliştirilmesi amacıyla, Üniversiteler ile işbirliği içerisinde yazılım geliştirilecek ve kalifiye işgücü yetiştirilecektir.
- Tarımsal üretimde verimliliği ve kaliteyi artıracak modern üretim tekniklerinin yaygınlaştırılması amacıyla Üniversiteler ile ortak çiftçi eğitim programları yapılacaktır.

AMAÇ 1: Eğitim sisteminin Bölgedeki rekabetçi sektörlerle uyumu artırılacaktır.	HEDEF 5: Başta mesleki ortaöğretim ve önlisans programlarında olmak üzere tüm eğitim programlarında, öğrencilerin yabancı dil becerileri (İngilizce ve Arapça) ve temel bilgisayar bilgileri geliştirecektir. • Üniversitelerle işbirliği içerisinde yabancı dil öğrenim ve bilgisayar eğitimi merkezleri geliştirilecek ve yabancı dil (İngilizce ve Arapça) ve bilgisayar eğitimi alanlarında özel öğretim merkezleri teşvik edilecektir.
	HEDEF 6: Bölgedeki özel üniversitelerin kurulması ve mevcut üniversitelerin tercih edilebilirliği desteklenecektir. • Bölge içi ve dışındaki büyük ölçekli yatırımcılara ve işletme sahiplerince Bölgede özel üniversite kurulması özendirilecektir. • Özel üniversite kurulması amacına yönelik olarak özel sektör temsilcilerinin ortak bir platformda bir araya gelmeleri için çalışmalar yapılacak ve muhtemel teşvik unsurları konusunda (bedelsiz arazi tahsis, altyapı desteği, mali destekler gibi) modeller geliştirilecektir. • Bölgedeki üniversiteler ile Orta Doğu ülkeleri üniversiteleri arasında özel protokoller imzalanarak öğrenci değişimleri esnek ve etkili hale getirilecektir.
	HEDEF 7: TR63 bölgesinde okul öncesi eğitimde okullaşma oranı Türkiye ortalamasına yaklaştırılacaktır. • Okul öncesi eğitiminin özellikle kırsal yöreler başta olmak üzere yaygınlaştırılacaktır. • Okul öncesi eğitim konusunda bilinçlendirme yapılarak bu konudaki faaliyetlere destek sağlanacaktır. • Hayırseverler ve Bölgedeki sanayi kuruluşları, okul öncesi eğitim yatırımlarının desteklenmesi amacıyla yönlendirilecektir.
	HEDEF 1: Bölge işgücü piyasasındaki arz ve talep arasında farkındalık oluşturulacaktır. • Kalkınma Ajansı koordinasyonunda bölgesel iş veritabanı kurulacaktır. • İş-Kur İl Müdürlükleri ile koordineli bir şekilde Bölgedeki açık işler, işletmelerin talep ettiği işgücü nitelikleri düzenli olarak takip edilecek, bu taleplerin mevcut işsizler yoluyla karşılanabilmesi için ilgili kurumlar arasındaki eşgüdüm güçlendirilecektir.
	HEDEF 2: İstihdam ve eğitim arasındaki ilişki güçlendirilecektir. • Bölge sanayi ve Ticaret odalarının etkin katılımı ile ihtiyaç duyulan alanlarda eğitim programları düzenlenecektir. İstihdam-eğitim arasındaki ilişkinin güçlendirilmesine yönelik başarılı istihdam garantili eğitim programlarının Bölgede uygulanabilmesi için girişimler başlatılacaktır. • Yurt içi ve yurt dışında uygulanmış istihdam garantili eğitim programların ilişkin başarılı proje uygulama örneklerinin ve deneyimlerinin bölgeye aktarılması için girişimlerde bulunulacaktır. • İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurullarının ve Bölgede yer alan STK'ların koordinasyonu ve katılımı ile, iller bazında yapılacak işgücü piyasası analizlerinden hareketle, ön plana çıkan alanlarda ara eleman temini için programlar tasarlanacaktır.
	HEDEF 1: Dezavantajlı grupların istihdam piyasasına girişleri özendirilecektir. • Dezavantajlı gruplara yönelik gelir getiren faaliyetler özendirilecektir. • Ticari ve sınai işletmelerin dezavantajlı grupları da içeren istihdam artırıcı proje geliştirmeleri özendirilecektir. • Dezavantajlı gruplara yönelik mesleki eğitim kursları düzenlenecektir.

AMAÇ 3: Dezavantajlı grupların ekonomik ve sosyal hayata katılımı özendirilecektir.	HEDEF 2: Kadınların, gençlerin ve engellilerin sosyal faaliyetlere katılımı artırılacaktır.
	Sosyal ve fiziksel olarak dezavantajlı bireylerin ihtiyaçlarına yönelik toplumda farkındalık yaratmak amacıyla bu alanda hizmet veren oluşumların bölgedeki faaliyetleri desteklenecektir.
	İlgili kuruluşlar ile işbirliği içerisinde sosyal aktiviteler gerçekleştirilecektir.
	Gençlerin AB Gençlik programlarından daha fazla yararlanabilmesi sağlanacaktır.
	Toplum Merkezlerinin etkinliği artırılacaktır.
	Dezavantajlı grupların sosyal nitelikli proje hazırlamaları ve uygulamaları özendirilecektir.
AMAÇ 4: Sağlık hizmetleri etkinleştirilecektir.	HEDEF 1: Bölgedeki hastane ve yatak sayısı Türkiye ortalamasına yükseltilecektir.
	Bölgedeki kamu, üniversite ve özel sektör sağlık yatırımlarının artırılması için ortak işbirliği ve finans mekanizmaları geliştirilecektir.
	Sağlık sektöründeki yurtiçi ve yurtdışı yatırımcıların bölgede yatırım yapması özendirilecektir.
	Hayırseverlerin Bölgede sağlık sektöründe yatırım yapmaları özendirilecektir.
	HEDEF 2: Bölge düzeyinde mevcut sağlık altyapısının daha etkin kullanılması için 2011 yılı sonu itibarıyla bir strateji geliştirilecektir.
	Sağlık altyapısının daha etkin ve verimli kullanılması için Kalkınma Ajansı koordinasyonunda araştırma yapılacaktır.
	Sağlık kurum ve kuruluşlarının bilgi iletişim altyapısı geliştirilecektir.
	HEDEF 3: Başta kırsal nüfus olmak üzere nüfusun sağlık hizmetlerine erişimi iyileştirilecektir.
	Kırsal nüfusun ve geçici tarım işçiliğinin ülke ortalamasına oranla yüksekliği göz önünde bulundurulduğunda gezici sağlık hizmetleri gibi alternatif uygulamalar geliştirilecektir.
	Kırsal nüfusun sağlık hizmetlerine erişimindeki göreceli dezavantajlı durumları dikkate alınarak, koruyucu sağlık hizmetleri, temel sağlık konuları hakkında, özellikle kırsal yörelerde bilgilendirme ve bilinçlendirme faaliyetleri yürütülecektir.
	HEDEF 4: Bölgedeki sağlık hizmetleri arasındaki fark azaltılacaktır.
	Bölge kapsamındaki illerde modern tıbbi teknolojilerinin sağlık merkezlerinde kullanımı artırılacaktır.
	Aile hekimliği uygulamasının bölgenin tüm illerinde aktif hale getirilmesi için ilgili Kurum ve kuruluşlarla koordinasyon sağlanacaktır.
	Kahramanmaraş ilindeki Üniversitede diş hekimliği fakültesi kurulması için ilgili Kurum ve Kuruluşlarla iletişime geçilecektir.

YATIRIM ORTAMININ İYİLEŞTİRİLMESİ VE YENİLİKÇİLİK

AMAÇ 1: Kümelenme politikaları geliştirilecek, buna uygun yönetim ve destekleme mekanizması kurulacaktır.

HEDEF 1: Üniversite ve sanayi işbirliğinin yoğun olduğu Teknopark ve Tekmer gibi merkezler kurulacaktır.

- Üniversitelerle işbirliği içerisinde teknoloji bölgeleri kurulacak ve yatırımcıların, vergi muafiyetleri gibi avantajların olduğu bu merkezlerde yatırım yapmaları desteklenecektir.
- Bilgi yoğun ve ileri teknoloji tabanlı üretim yapısının geliştirilmesine yönelik kaynaklar artırılacak, böylece ekonomik büyümeye sürdürülebilir bir nitelik kazandırılacaktır.
- Uluslararası yatırımcıların dikkatini bölgeye çekebilmek amacıyla organizasyonlara katılım sağlanarak teknoloji bölgeleri başta olmak üzere, bölgenin potansiyel yatırım alanları tanıtılacaktır.

HEDEF 2: Sürdürülebilir ihracat artışını sağlamak amacıyla yenilikçiliğe ve Ar-Ge'ye dayalı, katma değeri yüksek, markalı ürün ve hizmetlerin üretim ve pazarlama süreçleri konusunda bölgede danışmanlık hizmetleri sağlanacaktır.

- KOBİ'lerin yenilikçilik (inovasyon) kültürüyle tanışmaları sağlanarak; tüketiciler tarafından tercih edilen katma değeri yüksek ürünlere yatırım yapmaları sağlanacaktır.
- KOBİ'lere ürettikleri yeniliklerin korunması ve sınai mülkiyet haklarının (patent, marka, endüstriyel tasarım, ticari sır vs.) stratejik kullanımı konusunda uluslararası pazarlarda gereksinim duyulacak korumalar ve takip edilecek yollar hakkında danışmanlık hizmetleri sağlanacaktır.

HEDEF 3: 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu kapsamında kurulacak teknoparklarda Bölge üniversitelerinin, Suriye üniversiteleriyle ortak proje fikri geliştirmeleri sağlanacaktır.

- TÜBİTAK ile Suriye Yüksek Öğretim Bakanlığına bağlı Bilimsel Araştırma Yüksek Konseyi Yüksek Şurası (SCHCSR) arasında 23 Aralık 2009 tarihinde imzalanan Bilimsel ve Teknolojik İşbirliği Protokolü benzeri bölge ve Suriyeli araştırmacıların ortak proje fikri geliştirmeleri sağlanacaktır.

AMAÇ 2: Yatırım cazibesini artırmak amacıyla altyapı olanakları iyileştirilecektir.

HEDEF 1: Ulusal ve uluslararası yatırım kaynaklarının bölgeye kazandırılması amacıyla altyapı olanakları geliştirilecektir.

- Yatırım alanlarıyla ilgili ulusal ve uluslararası teşvik ve destek mekanizmaları envanteri oluşturulacak ve bu veritabanı sürekli güncellenecektir.
- Bölgedeki limanların karayolu ve demiryolu bağlantıları tamamlanarak Doğu Akdeniz önemli bir lojistik merkezi haline getirilecektir.
- Bölgenin sahip olduğu ulaşım potansiyelinin daha etkin kullanımı için tarım, ticaret, turizm ve sağlık sektörlerinde ulaşım altyapısının getirdiği fırsatlar gözetilecek, bölge illeri ve Suriye arasında ulaşım ağları geliştirilecektir.
- Organize Sanayi Bölgeleri gibi yatırımcılara hazır fiziksel altyapı olanakları sunan oluşumların artırılması desteklenecektir.

HEDEF 2: Bölgenin yaşam kalitesini artırmak için sosyal faaliyetler ve tesisler artırılacaktır.

- Bölge illeri içerisinde alışveriş merkezleri, sinema ve tiyatro salonları gibi sosyal tesisleri barındıran merkezler kurulması özendirilecektir.
- Bölge illerinde aile yaşam merkezleri kurulacaktır.
- Kahramanmaraş ve Osmaniye illerinde mevcut park ve bahçe sayıları artırılacaktır.

AMAÇ 3: Bölgedeki yer altı kaynakları ekonomiye kazandırılacaktır.	HEDEF 1: Bölgedeki yer altı kaynakları ve rezerv durumları tespit edilecektir.
	Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü ile yapılacak bir protokol ile Bölgenin yer altı kaynaklarının tespiti yapılacaktır.
	Yer altı kaynaklarının ekonomik niteliklerine ve kullanım yerlerine ilişkin stratejik rapor hazırlanacaktır.
	Bölgedeki jeotermal kaynaklar tespit edilecek, MTA başta olmak üzere bu konudaki araştırmalar desteklenecektir.
	HEDEF 2: Bölgedeki yer altı kaynakların iktisadi katkısı artırılacaktır.
	Yer altı kaynaklarını işlememiş veya yarı işlenmiş olarak pazarlayan işletmelere yenilikçi teknolojilerle üretim yapmaları için bilgilendirme ve danışmanlık hizmetleri verilecektir.
	Bölgede yatırım potansiyeli taşıyan yer altı kaynakları yatırımcılara tanıtılacaktır.
	Yer altı kaynaklarının katma değerini artırmak için Ar-Ge merkezi kurulacaktır.
AMAÇ 3: Bürokratik işlemler azaltılacaktır.	HEDEF 1: Yatırımlarda bürokratik süreç kolaylaştırılacaktır.
	Yatırımlara ilişkin izin, onay ve işlemler hızlandırılacak, örtüşen işlemler kaldırılarak bürokratik işlem sayısı azaltılacaktır.
	Sermaye sahiplerinin yatırım süreçlerinde karşılaştıkları bürokratik işlemlerin daha kısa sürede tamamlanması ve bu işlemlere dair maliyetlerin azaltılması amacıyla Yatırım Destek Ofisleri etkin olarak kullanılacaktır.
SANAYİ VE TİCARETİN GELİŞTİRİLMESİ	
AMAÇ 1 Sınai ve ticari işletmeleri mali ve idari kapasiteleri geliştirilecektir.	HEDEF 1: Başta KOBİ'ler olmak üzere sınai ve ticari işletmelerin finans kaynaklarına erişim kapasiteleri geliştirilecektir.
	İşletmelere yönelik olarak kredi kanallarına erişim konularında bilgilendirme ve eğitim toplantıları düzenlenecek, bilgi ve bilinç düzeyi artırılacaktır.
	KOBİ destek programlarından yararlanan işletme sayısının artırılması için proje hazırlama eğitimleri verilecektir.
	KOSGEB ve Kalkınma Ajansları arasında yapılan protokol etkin olarak uygulanacaktır.
	HEDEF 2: Bölge düzeyindeki sanayi kümelenme eğilimleri ve rekabetçilik güçleri tespit edilerek yönlendirme ve teşvik programları tasarlanacaktır.
	Bölgede kümelenme araştırması yapılacak ve bu araştırma sonuçlarına göre uluslararası rekabetçilik çalışması yapılacaktır.
	Ölçek ekonomisine ulaşmak amacıyla; Ortak AR-GE merkezi kurulması, Ortak Tasarım Merkezi kurulması, Ölçüm, test ve analiz laboratuvarları kurulması, Pazar araştırması, tanıtım, pazarlama, ihracat ve lojistik konularında ortak danışmanlık hizmeti gibi alanlarda destekler sağlanacaktır.

AMAÇ 1 Sınai ve ticari işletmeleri mali ve idari kapasiteleri geliştirilecektir.	HEDEF 3: Ürün ve pazar araştırmaları, marka oluşturma ve yenilikçilik, yurt içi ve yurt dışı ortaklıkları gibi mali ve teknik konularda kapasite geliştirilecektir.
	KOBİ'lerin üretim yaptıkları alanlara dair yurt içinde ve yurtdışında ürün ve pazar araştırmaları yapılacaktır.
	KOBİ'lere örnek teşkil etmesi itibarıyla alanlarında yenilikçi yaklaşımlarla markalaşmış firmalardan bilgi ve tecrübe aktarımı sağlanacaktır.
	HEDEF 4: İşletmelerin çalışan tam ve/veya yarı zamanlı nitelikli personel sayısı artırılacaktır.
	KOBİ'lerin daha verimli iş yapabilme kapasitesine ulaşabilmesi için nitelikli personelin istihdam edilmesi desteklenecektir.
	HEDEF 5: KOBİ'lerin birleşerek büyüme çalışmaları desteklenecektir.
	Birleşerek büyümek isteyen KOBİ'lere bilgilendirme ve danışmanlık hizmeti verilecektir.
	KOBİ'ler arasındaki işbirliğinin artırılmasına yönelik ortak kullanım alanlarının oluşturulması desteklenecektir.
	KOBİ'lerin birleşerek sektörel dış ticaret şirketleri kurmalarına yönelik tanıtıcı faaliyetler gerçekleştirilecektir.
	HEDEF 6: KOBİ'lerin yeni teknoloji kullanım ve yenilikçilik kapasiteleri geliştirilecektir.
AMAÇ 2: Dış Ticaret geliştirilecektir.	KOBİ'lere işletme yönetiminde kullanılan modern tekniklerin, yenilikçi bir şekilde adapte edilmesi için danışmanlık hizmetleri yapılacaktır.
	KOBİ'lere optimum katkı sağlayacak teknolojilerin transferi ve kullanılmasına yönelik projeler desteklenecektir.
	HEDEF 1: Bölgede yer alan iki adet sınır kapısının (Cilvegözü ve Yayladağı) hızlı ve kaliteli hizmet vermesi sağlanacaktır.
	Gümrük sahalarının genişletilmesi için girişimler yapılacaktır.
	Gümrük personelinin teknik bilgi ve becerilerinin artırılmasına yönelik programlar desteklenecektir.
	Gümrük idarelerinde teknik altyapı ve donanımının güçlendirilmesine yönelik tedbirler alınacaktır.
	HEDEF 2: Bölge sınırları içerisinde Serbest Bölge kurulacaktır.
	Serbest Bölge kurulması için yapılacak olan fizibilite araştırması desteklenecektir.
	Serbest Bölge kurulması ile ilgili olarak Dış Ticaret Müsteşarlığı, Gümrük Müsteşarlığı gibi ilgili kurumlar arasında bir platform oluşturularak koordinasyon sağlanacaktır.
	HEDEF 3: Sınır ötesi işbirliği projeleri geliştirilecektir.
	Hatay, Türkiye-Suriye Bölgelerarası İşbirliği Programına dahil edilecektir.
	Suriye ile yapılacak işbirliği çerçevesinde Ortak Ticaret Merkezi kurulacaktır.
	HEDEF 4: Bölgedeki sınai ve ticari firmaların dış ticaret konusundaki bilgi ve bilinç düzeyi artırılacaktır.
	Dış ticaret ile ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde uygulamalı dış ticaret eğitimleri yapılacaktır.

AMAÇ 3: Bireysel ve kurumsal girişimcilik kültürü geliştirilecektir.	HEDEF 1: Bölgede girişimcilik kültürünün geliştirilecektir.
	• Milli Eğitim Bakanlığı tarafından mesleki eğitim kurumlarında tüm eğitim çağındaki nüfusun girişimcilik becerilerinin geliştirilmesine yönelik ders programlarında gerekli değişiklikler yapılacaktır.
	• Okul-işletme diyalogunu geliştirici faaliyetler desteklenecektir.
	HEDEF 2: Bireysel ve kurumsal girişimcilerin rekabetçilik yetenekleri artırılacaktır.
	• Ajans, üniversiteler, KOSGEB ve sanayi ve ticaret odalarıyla işbirliği içerisinde bireysel ve kurumsal girişimciliği geliştirmeye yönelik eğitim modülleri oluşturacaktır.
	• Kuluçka merkezleri kurularak yeni girişimcilerin iş hayatına atılmaları desteklenecektir.
	• Şirketlerinin kurumsallaşması desteklenecektir.
AMAÇ 4: İllerde öne çıkan sosyal ve iktisadi potansiyeller değerlendirilecektir.	HEDEF 1: Hatay ve Osmaniye ilinin demir-çelik sektörünün katma değeri artırılacaktır.
	• Demir-çelik sektörüne yönelik Ar-Ge merkezi kurulacaktır.
	• Otomotiv ve yan sanayilerinin bölgeye yatırım yapmaları sağlanacaktır.
	• Demir-çelik sektörünün Orta Doğu Pazar paylarının artırılmasına yönelik araştırmalar yapılacaktır.
	HEDEF 2: Kahramanmaraş ili tekstil sektörü daha rekabetçi hale getirilecektir.
	• Tekstil sektörünün ürün pazarlamasının geliştirilmesi için stratejik pazar ve ürün araştırması yapılacaktır.
	• Tekstil sektöründe markalar yaratılması için gerekli danışmanlık hizmetleri yapılacaktır.
	• Tekstil sektörü içerisinde daha rekabetçi olabilmek için kümelenme yol haritaları yapılacaktır.
	• Tekstilcilerin Ankara Malzeme Bilimi ve Nano Teknoloji Enstitüsü ile ortak çalışmaları ile yeni ürünler oluşturmaları sağlanacaktır.
	• İldeki tekstil firmalarının ortak kullanımına yönelik bir tekstil tasarım merkezi kurulacaktır.
	HEDEF 3: Osmaniye ili katma değeri yüksek yerfıstığı ürünleri geliştirilecek ve ulusal ve uluslararası pazarlara sunulacaktır.
	• Yerfıstığı tanıtım grubu oluşturulacaktır.
	• Yerfıstığı sektöründe lider olan Amerika Birleşik Devletleri'ndeki sektör yapısı incelenecek ve elde edilen bilgiler yerfıstığı üreticileri ile paylaşılacaktır.
	• Yerfıstığı üretimi yapılan tarım arazilerine uygun yerfıstığı çeşitlerinin belirlenmesi için üniversite bünyesinde gerekli araştırmalar yapılacaktır.
	• Katma değeri yüksek yerfıstığı ürünleri için ürün geliştirme merkezi kurulacaktır.
	• Yerfıstığı üretiminde verimliliği artıracak Ar-Ge çalışmaları desteklenecektir.
	• Yerfıstığı ve yerfıstığı ürünleri için stratejik pazar araştırması yapılacaktır.

HEDEF 4: Kahramanmaraş ilinde çelik mutfak eşyası üretim ve pazarlama faaliyetleri geliştirilecektir.

- Çelik mutfak eşyası ürünlerinin çeşitlendirilmesi ve kalite artırımına yönelik Ar-Ge faaliyetleri yapılacaktır.
- Ürünlerin pazar payını artırmak için markalaşma ve tanıtım faaliyetleri teşvik edilecektir.

HEDEF 5: Hatay ilinde mobilyacılık ve ayakkabıcılık sektörünün geliştirilmesine yönelik faaliyetler yapılacaktır.

- Küçük ölçekli mobilya ve ayakkabı atölyelerinin birleşmesi desteklenecektir.
- Üretim tesislerinde modernizasyon çalışmalarına teknik ve mali destek sağlanacaktır.
- Mobilyacılar ve ayakkabıcılar sitelerinin kurulmasına yönelik kümelenme çalışmaları ile sektörel araştırmalar desteklenecektir.

HEDEF 6: Kahramanmaraş ilinde dondurmacılık sektörü dünya çapında rekabet edilebilir hale getirilecektir.

- Küresel bazda modern ve inovatif pazarlama teknikleri araştırılacak ve sektöre entegre edilmesi sağlanacaktır.
- Uluslararası piyasalarda önde gelen üreticilere çalışma ziyaretleri gerçekleştirilecektir.
- Dondurma üretiminin hammaddesi olan keçi sütünün daha kaliteli ve verimli üretilmesi için yapılacak Ar-Ge faaliyetleri desteklenecektir.

HEDEF7: Kahramanmaraş ilinde kırmızı biber üretim ve pazarlama faaliyetleri iyileştirilecektir.

- Kırmızı biber işleme tesislerinin kurumsal kapasitesinin geliştirilerek iç ve dış pazar payının artırılmasına yönelik destek sağlanacaktır.

HEDEF 8: Hatay ilinde defne ürünleri işleme ve tanıtım faaliyetleri geliştirilecektir.

- Defne yağından üretilen ürün çeşitliliğinin artırılması ve tanıtılmasına yönelik faaliyetler desteklenecektir.
- Defne ürünlerinin promosyon ürünler olarak pazarlanmasına yönelik girişimler desteklenecektir.

HEDEF 9: Hatay ve Osmaniye illerinde zeytincilik geliştirilecektir.

- Toprak, iklim ve zeytin çeşitlerine göre havza ve arazi haritaları hazırlanacaktır.
- Zeytin çeşitlerinde gen araştırmaları yapılacak ve yüksek kalitede ürün veren zeytin çeşitleri tescil edilecektir.
- Uygun yetiştirme alanları ve yüksek verimlilikle ilgili Ar-Ge çalışmaları yapılacaktır.
- Modern depolama sistemleri geliştirilecektir.

AMAC 4: İllerde öne çıkan sosyal ve iktisadi potansiyeller değerlendirilecektir.	HEDEF 10: Yaş meyve ve sebze ihracatı desteklenecektir.
	İhracata konu tarım ürünlerine yönelik destek ve teşvik tedbirler alınacaktır.
	İhracatta tarım ürün çeşitliliği ve kalitesini artırmaya ve marka ürünler geliştirmeye yönelik faaliyetler desteklenecektir.
	Tarımsal ürünlerin ihracına yönelik yeni pazar araştırmaları yapılacak veya yaptırılacaktır. Yapılacak faaliyetlerle ilgili kuruluşlar ve üreticiler bilgilendirilecektir.
TARIMSAL REKABET GÜCÜNÜN ARTIRILMASI: Tarımda Yapısal Dönüşüm	
AMAC 1: Tarımda bilgi birikimi artırılabacak ve uzmanlaşma sağlanacaktır.	HEDEF 1: Tarımsal üreticilere yönelik eğitim ve bilgilendirme faaliyetleri yapılacaktır.
	İyi tarım uygulama örneklerinin yerinde gözlemi için geziler ve tanıtımlar düzenlenecek, üretimde uzmanlaşmanın sağlandığı bölgelerde bilgi ve tecrübe aktarımı sağlanacaktır.
	Üniversiteler ve çiftçilerin arasındaki iletişim kanalları geliştirilecek ve tarımsal üretim faaliyetlerine üniversitenin bilgi ve tecrübe aktarması sağlanacaktır.
	Tarımsal üreticilerin bilinçlendirilmesi amacıyla yazılı ve görsel medya araçları etkin olarak kullanılacaktır.
AMAC 2: Tarımsal ürünlerinin pazarlanma yöntemleri geliştirilecektir.	HEDEF 1: Ürün ihtisas borsaları kurulacaktır.
	Ürün ihtisas borsalarının kurulması için ön araştırma yapılacaktır.
	Türkiye ölçeğinde bölgenin öne çıkan ürünlerinde, ürün borsalarının kurulması için ilgili paydaşlarla koordinasyon sağlanacaktır.
	HEDEF 2: Lisanslı depoculuk yaygınlaştırılacaktır.
	Tarımsal ürün depolarının ve lisanslı depoculuk sistemlerinin kurulması özendirilecektir.
	Ürün depolaması konusunda kalifiye işgücü eğitimi verilecektir.
	HEDEF 3: Bölgede iktisadi anlamda öne çıkan ürünlerin pazar payları artırılabacaktır.
	Tarımsal ürünlerde markalaşma konularında ve ürünlerinin tanıtımında çiftçilere eğitim ve danışmanlık desteği verilecektir.
	Tarım ürünlerinin üretiminden pazarlanma sürecine kadar geçen süre içerisinde birlikte hareket etme kültürünü geliştirmek amacıyla tarımsal örgütlenmeler desteklenecektir.
	Tarımsal ürünlerin internet üzerinden pazarlanmasına yönelik ilgili kuruluşlara danışmanlık yapılacaktır.
	Tarımsal ürünlerin kalite standartlarına uygun üretilmesi ve bu ürünlerin sertifikalandırılmasına yönelik danışmanlık hizmetleri desteklenecektir.

AMAÇ 3: Tarımda örgütlülük bilinci ve tarımsal örgütlenme geliştirilecektir.	HEDEF 1: Bölgedeki üretici örgütlerinin yaygınlaştırılması desteklenecektir.
	Bölge üreticileri arasında örgütlenme bilincinin artırılması amacıyla ilgili kuruluşlar ile bilgilendirme faaliyetleri yapılacaktır.
	Tarımsal örgütlenmenin özendirilmesi amacıyla iyi uygulama örnekleri bölgeye aktarılacaktır.
	Yeni üretici örgütlerinin kurulması desteklenecektir.
	HEDEF 2: Bölgede yer alan üretici örgütlerinin kurumsallaşma düzeyleri geliştirilecektir.
	Üretici örgütleri yönetiminde kurumsallaşmanın sağlanması için profesyonel danışmanlık özendirilecektir.
	Üretici örgütlerinin etkinliğinin artırılması amacıyla tarımsal üretimin ve ürünlerin pazarlanması aşamalarında üreticilere yönelik eğitim faaliyetleri gerçekleştirmesi desteklenecektir.
	Üretici örgütlerinin idari ve mali yönden sürdürülebilirliklerinin sağlanması için hibe ve destek fonları hakkında bilinçlendirme faaliyetleri yapılacaktır.
	Üretici örgütlerinin pazarlama altyapılarının geliştirilmesi için fuar ve benzeri organizasyonlara katılımları desteklenecektir.
AMAÇ 4: Tarım arazileri korunacak ve verimliliği artırılabilecektir	HEDEF 1: Mevcut tarım arazileri korunması için gerekli teknik çalışmalar yapılacak ve üretici bu konuda bilinçlendirilecektir.
	Anız yangınlarının önlenmesine yönelik bölgedeki üreticiler bilinçlendirilecek ve anız parçalama makinelerinin kullanımı teşvik edilecektir.
	Tarımsal arazilerin amaç dışı ve yanlış kullanımını önlemeye yönelik eğitim ve bilinçlendirme kampanyaları yapılacaktır.
	Tarım arazilerinin bulunduğu yerlerdeki dere, çay ve nehirleri ıslah edilmesi için ilgili kuruluşlarla koordinasyon sağlanacaktır.
	HEDEF 2: Tarımda modern üretim teknikleri kullanımı desteklenecektir.
	Tarımda modern üretim teknikleri kullanılarak tarımsal işletmelerin altyapılarının geliştirilmesi özendirilecektir.
	Üreticiler, tarımsal laboratuvar gibi modern tarımsal araçların ortaklaşa kullanımına yönelik teşvik edilecektir.
	HEDEF 3: Tarımsal Ar-Ge çalışmaları desteklenecektir.
	Bölge üniversiteleri ve ziraat odaları arasındaki işbirliği ve koordinasyon güçlendirilecektir.
	Tarımsal Ar-Ge ve inovasyon merkezleri kurulacaktır.
	HEDEF 4: Tarım arazilerinin daha verimli kullanılacaktır.
	Tarım arazilerinin toplulaştırılması sağlanacaktır.
	Toprak tahlil laboratuvarlarında yapılacak tahlillerle tarım arazilerinden elde edilebilecek ürünlerin verimlilik değerleri saptanacak ve bu konuda çiftçiler bilinçlendirilecektir.

AMAÇ 5: Katma değeri yüksek tarım ürünlerinin üretimleri teşvik edilecek ve bu ürünlere dayalı sanayi kollarının gelişimi sağlanacaktır.	HEDEF 1: Pazar değeri yüksek ürünlerin toplam üretim miktarı ve payı artırılacaktır.
	Tarımsal ürünler için yurt içinde ve yurt dışında pazar araştırmaları yapılacak ve oluşan veri tabanı sürekli güncellenerek üreticilerle paylaşılacaktır.
	Veri tabanı çalışmalarında TOBB ve İGEME ile işbirliği yapılacaktır.
	Sözleşmeli çiftçilik uygulaması özendirilecektir.
	HEDEF 2: Bölgede yoğun olarak üretimi yapılan ürünlere dayalı sanayi kollarının gelişimi desteklenecek ve ürün yelpazesi genişletilecektir.
	Ürün yelpazesinin geliştirilmesine yönelik Ar-Ge çalışmaları desteklenecektir
	Ürün yelpazesinin geliştirilmesinde TÜBİTAK, Tarımsal Araştırma ve Uygulama Enstitüleri ile işbirliği yapılacaktır.
	Bölgede tıbbi ve aromatik bitki potansiyeli araştırılarak bu ürünler ekonomiye kazandırılacaktır.
AMAÇ 5: Katma değeri yüksek tarım ürünlerinin üretimleri teşvik edilecek ve bu ürünlere dayalı sanayi kollarının gelişimi sağlanacaktır.	HEDEF 3: Tarımsal kümelenme araştırması sonucunda yoğun olarak üretimi yapıldığı tespit edilen ürünlerin katma değeri yükseltilecektir.
	Tarımsal kümelenme çalışması yapılacaktır.
	Bölgede yoğun olarak üretilen tarımsal ürünlerin modern işleme teknikleri kullanılarak ürün değerleri artırılacaktır.
	HEDEF 4: Organik tarım üretimi uygulamaları desteklenecektir.
	Organik tarım ürünleri çeşitlendirilecek ve yaygınlaştırılacaktır.
	Bölgenin organik ürünlerinin tanıtıldığı organik tarım fuarı düzenlenecek ve ulusal ve uluslararası düzeydeki organik tarım fuarlarına katılım özendirilecektir.
	HEDEF 5: Artan meyve üretimin değerlendirilebileceği katma değeri yüksek yeni alanlar geliştirilecektir.
	- Yeni pazarlara yapılacak ihracatlara, yurt dışı fuarlara katılıma yönelik ilave teşvik mekanizmaları geliştirilecektir - Narenciye, kayısı, elma, kiraz ve nar üretiminde önemli bir paya sahip olan bölgede, meyve suyu tesislerinin kurulması teşvik edilecektir.

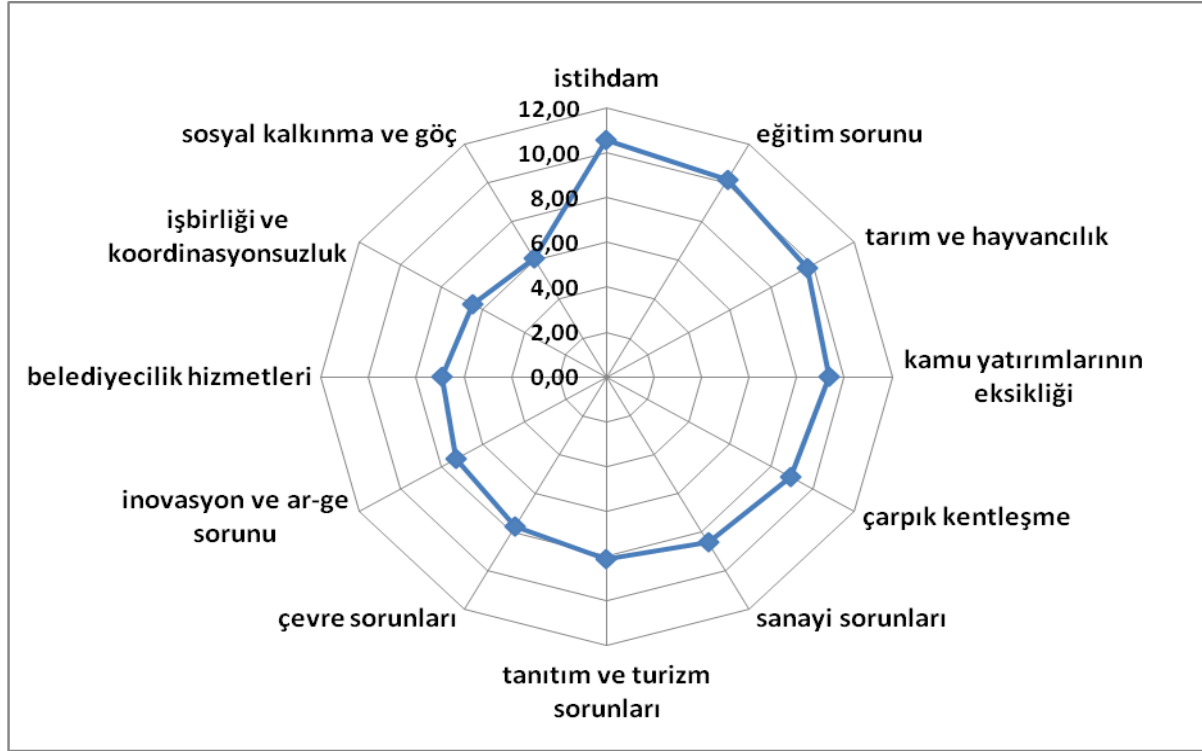
TURİZM POTANSİYELİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ: Bölgenin Marka ve Cazibe Merkezi Haline Getirilmesi

AMAÇ 1: Bölgenin Turizm Stratejisi ve Eylem Planı oluşturulacaktır.	HEDEF 1: Mevcut turizm potansiyelinin daha verimli kullanılabilmesi için Bölgenin Turizm Stratejisi ve Eylem Planı hazırlanacaktır.
	Bölgenin turizm sektörü temsilcileri bir araya getirilerek atölye çalışmaları düzenlenecektir.
	Bölge illerinin Turizm Master Planları hazırlanacaktır.
	HEDEF 2: 2023 Türkiye Turizm Stratejilerine paralel olarak Bölge turizmi canlandırılacaktır.
	Tarihi, kültürel ve mimari özelliği olan yapıların ve ören yerlerinin restorasyon çalışmalarına destek verilecektir.
	Anıt, kale, su kemeri, sur, han, kervansaray v.b. tarihi yapıların ışıklandırılma ve çevre düzenleme çalışmalarına destek verilecektir.
	Bölgemizde meşhur el sanatlarından, deri, halı, bakırcılık, kilim gibi ürünlerin sunulacağı Kapalıçarşı benzeri otantik alışveriş merkezlerinin yapılması özendirilecek, mevcut olanlar iyileştirilecektir.
AMAÇ 2: Bölgesel turizm stratejisi doğrultusunda alternatif turizm alanları belirlenecek ve geliştirilecektir.	HEDEF 1: Bölge sağlık turizminde cazibe merkezi haline getirilecektir.
	Jeotermal kaynakların üzerinde kurulmuş olan tesislerin modernizasyonu ve yeni tesislerin kurulumu teşvik edilecektir.
	Henüz ekonomik açıdan değerlendirilmemiş jeotermal kaynakların envanteri ile bu kaynaklar ile ilgili yatırımcıları bilgilendirmeye yönelik detaylı raporlar hazırlanacaktır.
	HEDEF 2: Bölgenin inanç turizmi geliştirilecektir.
	Yurt içinden ve yurtdışından tur operatörleri ile irtibata geçerek özellikle inanç turizmi noktasında bölgenin tur paketlerine dahil edilmesi sağlanacaktır.
	Farklı dinlerin özel gün ve haftalarında ilgili mekanlarda düzenlenecek ayin benzeri etkinlikler ve bu etkinliklere yönelik tanıtım faaliyetleri desteklenecektir.
	HEDEF 3: Bölgede eko-turizm yaygınlaştırılacaktır.
	Eko-turizmin geliştirilmesi için strateji ve eylem planı hazırlanacaktır.
	Doğa turları için uzman rehberler istihdam edilecektir.
	Eko-turizm ile ilgili düzenlemeler yapılarak bölgedeki flora ve fauna zenginliğinin zarar görmesi önleneyecektir.
	HEDEF 4: Bölge mutfak turizminde bir niş alan haline getirilecektir.
	Bölgede bir aşçılık okulu kurulması ve bölgedeki üniversitelerde gastronomi bölümü açılması konusunda üniversiteler nezdinde girişimlerde bulunulacaktır.
	2011 yılı sonuna kadar bölgeye özgü yiyecek ve içeceklerin envanteri hazırlanacaktır.
	Yöresel lezzetlerin tescillenmesi, coğrafi işaretlemeye dahil edilmesi ve sertifikalandırılması sağlanacaktır.
	Yurt içinden ve yurt dışından tur operatörleri ile irtibata geçerek bölgedeki mutfak zenginliğinin tur paketlerine dahil edilmesi sağlanacaktır.
	HEDEF 5: Hatay ili medeniyetlerin buluşma noktası olarak konumlandırılacaktır.
	Medeniyetler barışına yönelik faaliyet ve etkinlikler desteklenecektir.
	Hatay ilinin bir hoşgörü kenti konumuna gelmesi için ulusal ve uluslararası basında tanıtımlar yapılacaktır.

AMAÇ 3: Turizm Hizmet Kalitesinin Artırılacak, Tesisler Çeşitlendirilecektir.	HEDEF 1: Hizmet sunma kalitesinin artırılması amacıyla insan kaynakları geliştirilecektir.
	Turizm ve Otelcilik Meslek Yüksek Okullarından mezun olan öğrencilerin bölgede istihdam edilmesi özendirilecektir.
	Meslek yüksek okullarının programlarının bölge ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi için üniversitelerle görüşmeler başlatılacaktır.
	Turizm sektöründe istihdam edilen personelin eğitime yönelik teknik destek programları geliştirilecektir.
	HEDEF 2: Konaklama tesisleri yelpazesi çeşitlendirilecektir
	Bölgede büyük otel yatırımlarının yanı sıra mikro işletme ölçeğindeki pansiyonlar desteklenecektir.
	Turizmin gelişmesinde etkin güçlerden biri olan yerel yönetimlerin turizm işletmelerinde hizmet ve çevre kalitesini artırıcı yönlendirmeler yapmaları sağlanacaktır.
	Turizm hareketlerinin yoğunlaştığı bölgelerde yerel yönetimler ile işbirliği içerisinde tesislerin ve fiziki altyapının iyileştirilmesi sağlanacaktır.
AMAÇ 4: Doğal Çevre, Tarihi ve Kültürel Miras Korunacaktır.	HEDEF 1: Bölge halkının doğal çevre ve kültürel yapının korunmasına yönelik bilinçlendirilecektir.
	Örgün eğitim kurumlarında yeni nesillerin tarihi miras ve kültürel çevrenin korunması konusunda seminerler düzenlenecektir.
	Çevre bilincinin oluşturulması için kampanyalar düzenlenecektir.
	Yatırımların doğal, tarihsel ve sosyal çevreyi kollayıcı, koruyucu ve geliştirici bir yaklaşım içinde olmasına azami özen gösterilecektir.
	HEDEF 2: Bölgede tarihi ve turistik anlamda önem taşıyan mekanlar restore edilecektir.
	Üniversitelerle işbirliği çerçevesinde bölge illerindeki tarihi eserlerin restorasyon uygulama alanı olması sağlanacaktır.
	Bölgede atıl durumda olan tarihi yapıların restore edilerek çeşitli alanlarda değerlendirilmesi sağlanacaktır.
	HEDEF 3: Asi Nehri Havzasının rehabilite edilmesi ve korunması için gerekli tedbirler alınacaktır.
	Asi Nehri Havzası rehabilitasyonu ve korunması amacıyla ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılacaktır.
	Asi Nehri su kirliliğinin önlenmesi amacıyla, nehir havzasının bulunduğu Lübnan ve Suriye'deki ilgili makamlarla işbirliği yapılacaktır.
	HEDEF 4: Kentsel altyapı iyileştirilecektir.
	Belediyeler tarafından kanalizasyon, arıtma tesisi, geri dönüşüm tesisi gibi altyapı hizmetleri öncelikli olarak tamamlanacaktır.
	Altyapı için finansman sorunu yaşayan belediyelerin AB ve Dünya Bankası fonlarından yararlanmaları sağlanacaktır.
	Kentsel ve endüstriyel atıkların geri kazanımı, geri dönüşümü ve nihai bertarafı teşvik edilecektir.
	Yeni atık bertaraf teknolojileri bölgede ilgili paydaşlara tanıtılacaktır.

10.5. BÖLGE SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ ANKET SONUÇLARI

Bölgenin Sorunlarına Yönelik Anket Sonuçları

TR63 Düzey2 Bölgesinin yerel aktörlerinin katılımıyla gerçekleştirilmiş olan anket çalışmamızda 127 cevaplayıcıdan gelen yanıtlar sonucunda yukarıdaki grafik elde edilmiştir. Ankette bölgenin sorunlarına dair maddeler daha önceki toplantılardan elde edilmiştir. Katılımcılara bölgenin sorunlarını belirten sorular sorulmuş ve gelen neticeler sayesinde tüm anketler dikkate alınarak 12 madde ortaya çıkmıştır. Bu çalışmanın sonuçlarına göre TR63 bölgesinin en önemli sorununun yüzde 10,57'lik oranıyla istihdam sorunu olduğu ortaya çıkmıştır. İkinci sırada yüzde 10,16 oranıyla eğitim sorunu takip ederken üçüncü sırada da yüzde 9,76'lık oranla tarım ve hayvancılık sorununun olduğu göze çarpmaktadır.

Çalışmanın sonuçlarında sırasıyla; kamu yatırımlarının eksikliği yüzde 9,35 ile 4. sırada, çarpık kentleşme sorunu yüzde 8,94 ile 5. sırada, sanayi sorunları yüzde 8,54 ile 6. sırada, bölgenin tanıtım ve turizm potansiyeli sorunu yüzde 8,13 ile 7. sırada, çevre sorunları yüzde 7,72 ile 8. sırada, işletmelerin inovasyon ve Ar-Ge sorunları yüzde 7,32 ile 9. sırada, belediye hizmetleri yüzde 6,91 ile 10. sırada, işbirliği ve koordinasyon eksikliği yüzde 6,50 ile 11. sırada, sosyal kalkınma ve göç sorunu da yüzde 6,10 ile 12. sırada yer almaktadır.

Bölgenin Sorunlarına Yönelik Çözüm Önerileri Anket Sonuçları

Yapılan çalışmada katılımcılara Bölgenin sorunlarına dair geliştirilebilecek çözüm önerileri de sorulmuş ve yukarıdaki grafik elde edilmiştir. Bu çalışmaya göre TR63 Düzey 2 Bölgesinin sorunlarına dair geliştirilmesi gereken öncelikli çözüm önerisi yüzde 14,62'lik oranla istihdam ve nitelikli işgücünün artırılması olarak ortaya çıkmıştır.

Çözüm önerilerini sırasıyla; yüzde 12,55 oran ile sanayinin geliştirilmesi 2. sırada, yüzde 11,50 ile tarım ve hayvancılığın geliştirilmesi 3. sırada, yüzde 10,80 ile tanıtım ve turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi 4. sırada, yüzde 10,45 ile sektörel yatırım teşviklerinin artırılması 5. sırada, yüzde 9,76 ile şehir ve bölge planlarının yapılması 6. sırada , yüzde 9,06 ile koordinasyon ve işbirliğinin artırılması 7. sırada, yüzde 8,71 ile hibe ve fonlardan yararlanılması 8. sırada, yüzde 8,36 ile işletmelerde Ar-Ge ve inovasyonun artırılması 9. sırada ve yüzde 4,18 ile eğitimin artırılması 10. sırada takip etmiştir.

10.6. KALKINMA KURULU KATILIMCI LİSTESİ

KATILIMCI LİSTESİ (KALKINMA KURULU TOPLANTISI)			
	<u>Ad / Soyad</u>	<u>Kurum</u>	<u>Görev</u>
1	MAHMUT ARIKAN	K.MARAŞ TİCARET BORSASI	BAŞKAN – KAL. KUR. BŞK.
2	PROF.DR. SUAT ERDOĞAN	MKÜ	ÖĞRETİM ÜYESİ
3	MEHMET KIVRAK	MKÜ	ŞUBE MÜDÜRÜ
4	DOÇ. DR. MUSTAFA ÇOLAK	MKÜ	ÖĞRETİM ÜYESİ
5	TAMER SERMENLİ	MKÜ	Y.OKUL MÜDÜRÜ
6	DOÇ. DR. YAKUP BULUT	MKÜ	ÖĞRETİM ÜYESİ
7	ADNAN ÖZYILMAZ	MKÜ	ÖĞRETİM ÜYESİ
8	BEKİR DEMİRTAŞ	MKÜ	ÖĞRETİM ÜYESİ
9	DOÇ. DR. AHMET ŞAHİN	MKÜ	ÖĞRETİM ÜYESİ
10	DOÇ. DR. SUAT ŞAHİNLWE	MKÜ	ÖĞRETİM ÜYESİ
11	A. ÇİĞDEM KARDAŞ	MKÜ	BASIN HALKLA İLİŞKİLER
12	ALİ KOÇ	MKÜ	İ.M.Y.O. MÜDÜRÜ
13	KAMURAN GÜÇLÜ	MKÜ	DEKAN V.
14	ALİ RIZA TUNÇDEMİR	MKÜ	DIŞ HEKİMLİĞİ
15	ŞEVKET ŞAHİN	TARIMSAL KALKINMA KOOP.	BAŞKAN
16	ARİF GEDEMENLİ	K.MARAŞ KIRMIZI BİBER. DER.	BAŞKAN
17	SEYDİHAN KÜÇÜKDAĞLI	İL KÜL. VE TUR. MÜD.	İL MÜDÜRÜ
18	BURAK GÜNAL	KİŞİSEL GEL. VE SİNERJİ DER.	GENEL SEKRETER
19	MEHMET ÇAPAR	OSMANİYE ESN. VE SAN. OD. BİR.	BAŞKAN
20	MEHMET YILMAZ	K.MARAŞ KOSGEB	MÜDÜR
21	ALİ MURATOĞLU	ANTAKYA OSB	GENEL KOORDİNATOR
22	MUSA SIRT	TCDD İSKENDERUN LİM.İŞL.	LİMAN MÜDÜRÜ
23	MUSTAFA PAKSOY	ELBİSTAN TİCARET VE SANAYİ ODASI	YÖNETİM K. BAŞKANI
24	ALİ ÇERİBAŞ	OSMANİYE TARIM İL MÜDÜRLÜĞÜ	İL MÜDÜRÜ
25	MEHMET DİK	İŞ KUR OSMANİYE	İL MÜDÜRÜ
26	HÜSEYİN ÇANAK	İL ÇEVRE VE ORMAN MÜDÜRLÜĞÜ	İL MÜDÜRÜ
27	YAŞAR AKÇAKOYUN	İL SOSYAL HİZMETLER	İL MÜDÜRÜ
28	SERDAR YILMAZ SARAÇ	İL PLAN. VE KOORD. MÜD.	İL MÜDÜRÜ
29	MURAT ALTUNDIŞ	BAHÇE BELEDİYESİ	BELEDİYE BAŞKANI
30	AHMET DOLĞUN	OSMANİYE İL ÇEVRE VE ORMAN MÜD.	İL MÜDÜRÜ
31	MUHİTTİN AKKAYA	KAGİAD	BAŞKAN
32	MUSTAFA TAŞDEMİR	SANAYİ VE TİCARET İL MÜDÜRLÜĞÜ	İL MÜDÜRÜ

33	YAHYA KEMAL NALÇABASMAZ	HASİAD	BAŞKAN
34	MEHMET SİYAHIOĞLU	DÜSİAD	BAŞKAN
35	ABDULLAH KAYAN	VAKIFLAR BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ	BÖLGE MÜDÜRÜ
36	TOLGA POLAT	YAYLADAĞI KAYMAKAMLIĞI	KAYMAKAM
37	İZZET KAKİL	ANTAKYA BELEDİYESİ	BAŞKAN YARDIMCISI
38	NEJDET ÖZKUL	HATAY PAYAS OSB	BÖLGE MÜDÜRÜ
39	MUSTAFA TAŞHAN	TÜRKOĞLU BELEDİYESİ	BAŞKAN
40	ABDÜLKADİR TEKSÖZ	HATAY ESNAF VE SAN. ODALARI BİRLİĞİ	BAŞKAN
41	HÜSAMETTİN BULUT	İL PLANLAMA VE KOORD. MÜD.	İL MÜDÜRÜ
42	HAMİT AYGÜL	TARIM İL MÜDÜRLÜĞÜ	İL MÜDÜRÜ
43	BÜLENT KAVSAK	DTO	BAŞKAN
44	HAYRETTİN YILMAZ	BAYINDIRLIK VE İSKAN MÜD.	MÜDÜR
45	MUFAK ÖZSOY	İL ÖZEL İDARESİ	GENEL SEKRETER
46	MURAT YAPAR	HATAY BELEDİYELER BİRLİĞİ	MÜDÜR
47	ŞAHİN BALCIOĞLU	KAHRAMANMARAŞ SAN. VE TİC. ODASI	MECLİS BAŞKANI
48	TURHAN SOYLU	DÜĞİAD	BAŞKAN
49	PROF. DR. ŞERAFETTİN CANDA	MKÜ	REKTÖR
50	AHMET DOKGÖZ	İSKENDERUN OSB	MÜDÜR
51	KEMAL KARAKÜÇÜK	K.MARAŞ OSB	BAŞKAN
52	BAHADIR SEZGİN	OSMANİYE ZİRAAT ODASI	BAŞKAN
53	AHMET TABUR	İL KÜLTÜR VE TURİZM MÜDÜRLÜĞÜ	İL MÜDÜRÜ
54	HÜSEYİN KARALAR	İL ÖZEL İDARESİ	GENEL SEKRETER V.
55	ALİ CİHANGİR	AKTİF GAZETİCİLER CEMİYETİ	BAŞKAN
56	ÖKKEŞ KULAKOĞLU	TÜİK	TÜİK BÖLGE MÜDÜRÜ
57	İBRAHİM YÜZER	İL ÇEVRE VE ORMAN MÜDÜRLÜĞÜ	İL MÜDÜRÜ
58	AHMET BULANIK	İŞ KUR (HATAY)	BAŞKAN
59	N. DOĞAN BEKERECİOĞLU	SANAYİ VE TİCRAET İL MÜDÜRLÜĞÜ	İL MÜDÜR V.
60	CEVDET KABAKÇI	K.MARAŞ BELEDİYESİ	BAŞKAN YARDIMCISI
61	ÖMER SÜHA USLU	TKDK MARAŞ İL KOORD.	İL KOORDİNATÖRÜ
62	KAMİL DALKARA	PAZARCIK BELEDİYESİ	BAŞKAN
63	MEHMET ERGÜCEN	KARTALKAYA SOL SAHİL SULAMA BİR.	BAŞKAN
64	ZAFER ASKER	TURİZM KALKINDIRMA DER.	BAŞKAN
65	GAZİ TOPBAŞ	PAYMETAL	İD. MÜDÜR.
66	MUSTAFA KARAEVREN	OTSO	MECLİS BAŞKANI
67	KEMAL DİNÇGÖZOĞLU	OTSO	GENEL SEKRETER
68	HARUN ESKİGÜN	PAZARCIK NARLI İŞAD.DER.	YÖN. KUR. ÜYESİ
69	MİTHAL SULTANİ	DÜNYA KARDEŞLİK BİRLİĞİ	ETKİNLİK GÖREVLİSİ

70	AHMET KARAPÜR	DÖRTYOL TİCARET VE SANAYİ ODASI	GENEL SEKRETER
71	MELİH DÖNMEZ	DÖRTYOL TİCARET VE SANAYİ ODASI	MUHASEBE MEMURU
72	HAKAN SEMERCİOĞLU	KADIRLI BELEDİYESİ	PROJE MÜDÜRÜ
73	MEHMET EMİN ÖZSAN	DPT	UZMAN
74	RAHİM KÜÇÜKTAŞ	DPT	UZMAN
75	BEDRETTİN TAŞKESEN	FIRAT KALKINMA AJANSI	KALKINMA KURULU BAŞKANI
76	MELİH RÜŞTÜ ÇALIKOĞLU	ULUSAL AJANS	KOORDİNATOR
77	MAHMUT HAZIRLAR	İL KÜLTÜR VE TURİZM MÜDÜRLÜĞÜ	MÜDÜR V.
78	ENGİN SÖZER	ANTAKYA BELEDİYESİ	ETÜT VE PROJE MÜDÜR. V.
79	KEMAL OK	İSDEMİR A.Ş.	MÜDÜR
80	MUSTAFA KEMAL KARAKAPLAN	İŞKUR HATAY İL MÜDÜRLÜĞÜ	VHKİ
81	SİDDİK ÖNLEN	AOSB	YK. BAŞKANI
82	MEHMET AKİF KOCA	DPT	UZMAN
83	YUSUF YÜKSEL	DPT	UZMAN
84	MURAT KUTLUKSAMAN	DPT	UZMAN
85	MEHMET FATİH YAYLALI	ANTAKYA BELEDİYESİ	MAKİNE MÜHENDİSİ
86	RATİBE KUZEY	ANTAKYA BELEDİYESİ	ARKEOLOG
87	SERKAN KOÇ	ANTAKYA BELEDİYESİ	ŞEHİR PLANCISI
88	İREM ÜRÜNİBRAHİMOĞLU	ANTAKYA BELEDİYESİ	MİMAR
89	BÜLENT ÖZKAN	İPEKYOLU KALKINMA AJANSI	GENEL SEKRETER
90	MUSTAFA AKPIYAL	BİRSİAD	GENEL MÜDÜR
91	VAHİTTİN TÜLÜCE	SUNAR ÖZLEM GIDA SAN. VE TİC. A.Ş.	SATIN ALMA ŞEFİ
92	FETHİ ALTINYUVA	FIRAT KALKINMA AJANSI	GENEL SEKRETER
93	HAKAN İNAL	FIRAT KALKINMA AJANSI	YÖNETİCİ ASİSTANI
94	İBRAHİM AYAN	TCDD İSKENDERUN LİMAN İŞLETMESİ	LİMAN OPERASYON MÜDÜRÜ
95	ALİ OSMAN TEKİN	HAZİNE MÜSTEŞARLIĞI	UZMAN YARDIMCISI
96	GÜLİN YÖRÜK	HAZİNE MÜSTEŞARLIĞI	HAZİNE UZMANI
97	ALİ GÜRKAN	ALTINÖZÜ BELEDİYESİ	BELEDİYE MECLİS ÜYESİ
98	DOÇ. DR. MUHİTTİN ACAR	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ	ÖĞRETİM ÜYESİ
99	BÜNYAMİN GÜNAL	K.MARAŞ TİCARET BORSASI	GENEL SEKRETER
100	HİKMET MARAŞLI	SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ	TEKNOKENT KOORDİNATÖRÜ
101	ÖZER ÇINAR	SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ	REKTÖR DANIŞMANI
102	YUSUF KESKİN	KOSGEB	MÜDÜR V.
103	AHMET ÖZCAN	ELBİSTAN BELEDİYE BAŞKANLIĞI	YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
104	AHMET ÇAVDAR	TÜRK İŞ KURUMU İL MÜDÜRLÜĞÜ	ŞEF
105	GÖNÜL UĞURLU	AOSB	MÜT. HEYET BŞK. VEKİLİ
106	İLHAMİ ÖNAL	CEVDEDİYE BELEDİYESİ	BELEDİYE BAŞKANI
107	İBRAHİM ÖZDEMİR	GAZİKENT ÜNİVERSİTESİ	REKTÖR

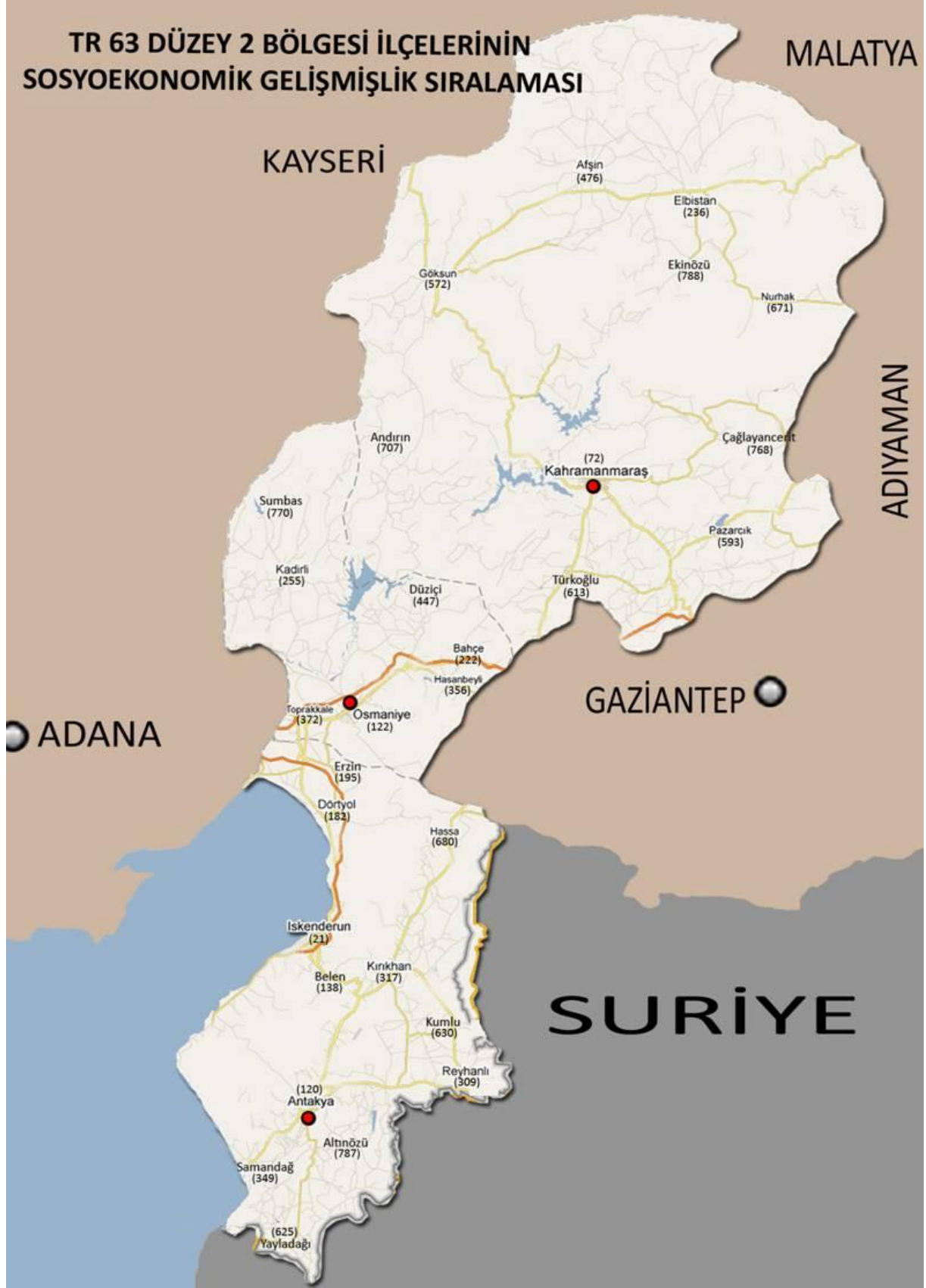
108	MEHMET ÜLKER		
109	ÇETİN KAYA	İSKENDERUN OSB	YÖN.KUR BAŞKANI
110	ERTUĞRUL BALTACIOĞLU	MKÜ	ÖĞRETİM ÜYESİ
111	ALİ ARSLAN	SAKARYA ÜNİVERSİTESİ	ÖĞRETİM ÜYESİ
112	HAMZA TOR	OSMANİYE İL ÖZEL İDARESİ İL GENEL MECLİSİ	BAŞKAN/YK ÜYESİ
113	NURAY KURTULAN		UZMAN
114	ENGİN YANIK	OSMANİYE BELEDİYESİ	BİLGİ İŞLEM MÜDÜRÜ
115	MUSTAFA NURİ NUHOĞLU	SUMBAS BELEDİYESİ	BELEDİYE BAŞKANI

10.7. VİZYON-MİSYON BELİRLEME TOPLANTISI KATILIMCI LİSTESİ

19 HAZİRAN 2010 KAHRAMANMARAŞ VİZYON-MİSYON BELİRLEME TOPLANTISI		
AD SOYAD	KURUM	GÖREVİ
HARUN NALÇACI	K.MARAŞ TİC.BORSASI	MUHASEBE MÜD.
TARIK YÖRÜKOĞLU	K.MARAŞ TİC.BORSASI	LAB. MÜD.
CEVDET KABAKCI	K.MARAŞ BEL.	BŞK.YARDIMCISI
ENGİN YANIK	OSMANİYE BEL.	BİLGİ İŞLEM MÜD.
MUSTAFA TAŞLIYAN	KSÜ	DEKAN YARD.
EYYUP OZAN	KMTSO	GENEL SEKRETER
NADİR YILDIRIM	MEM	AR-GE
ALİ Mungan	İL TARIM MÜD.	MÜHENDİS
KASIM ALMEVLU	BELEDİYE	MEMUR
MUSTAFA KARAEVREN	OTSO	MECLİS BAŞK.
ZAFER ASKER	KÜLT.TÜR.VE KAL. DER.	BAŞKAN
GÜLŞAH ERSOY	OTSO	ÜYE
HASAN ERSOY	OTSO	BAŞKAN YAR.
HARUN EVRAN	OSMANİYE VALİLİĞİ	İL PLANLAMA UZMANI
HAKAN SEMERCİOĞLU	KADIRLI BEL.	PROJE SORUMLUSU
CUMA HORASA	KERVAN PASTANESİ	MUHASEBE
BURAK GÜNAL	K.MARAŞ KİŞ. GEL.VE SİN. DER.	GENEL SEKRETER
TUNCAY KAZANCI	KENT KONSEYİ	YÜRÜTME KURULU
ÖZER ÇINAR	SÜTÇÜ İMAM ÜN.	REKTÖR DANIŞMANI
CİHANGİR KANATLIGİL	ETAP SOLAR	SOLAR Y.MİMAR
SEMİH GEMCİ	KÜLTÜR VE TURİZM MÜD.	MÜD. YAR.
İBRAHİM SAĞLAM	OSMANİYE TAR. İL MÜD.	İL MÜD. YAR.
GÜLAY GÜL	GÜLTEKS LTD	GENEL MÜD.
MEHMET KILIÇLAR	HATBORU	GENEL MÜD.
AHMET TABUR	OSMANİYE İL.KÜL. VE TUR.MD.	MÜDÜR
MAHMUT HAZIRLAR	HATAY İL KÜLT. VE TUR.MD	MÜDÜR
EMRULLAH AY	HATAY VALİLİĞİ	PROJE KOOR.
MEHMET BAYRAMOĞLU	HATAY VALİLİĞİ	MÜDÜR
F.NAZ KAYA	ÖZEL BELEN KOLEJİ	KURUCU
SITKI OKUMUŞ	İSO GRUP	GENEL MÜD.
ŞAHİN BALCIOĞLU	KMTSO	MECLİS BAŞK.
MUSTAFA YILDIRIM	K.MARAŞ BEL.	GÖREVLİ
H.İBRAHİM ÖZDEMİR	K.MARAŞ BEL.	GÖREVLİ
MUSTAFA MENGÜL	GÜVENLİK DAİRE BASK.	BAŞKAN
NESLİHAN KANBUR	MADO	ZİRAAT MÜH.
BUĞRAHAN SEÇER	ARMADA AJANS	HALKLA İLİŞKİLER UZM.

SELÇUK SOLAK	FERAH DONDURMA	PAZARLAMA MÜDÜRÜ
UTKU İNALBARS	FERAH DONDURMA	
YAKUP BULUT	MKÜ	ÖĞRETİM ÜYESİ
AHMET ŞAHİN	MKÜ	ÖĞRETİM ÜYESİ
M.EMİN PAKÖZ	K.MARAŞ BEL.	AB PROJE KOOR.
HACI SEÇER	MEGA TARIM HATAY	ÜYE
ABDULGAFFUR POLAT	K.MARAŞ VALİLİĞİ	PROJE UZMANI
HİKMET MARAŞLI	K.S.Ü.	ÖĞRETİM ÜYESİ
BÜNYAMİN GÜNAL	K.MARAŞ TİC.BORSASI	BAŞKAN DANIŞMANI

**TR 63 DÜZEY 2 BÖLGESİ İLÇELERİNİN
SOSYOEKONOMİK GELİŞİMİŞLİK SIRALAMASI**

10.8. İLÇELERİN SOSYOEKONOMİK GELİŞMİŞLİK SIRALAMASI

HATAY İLİ İLÇELERİNİN GELİŞMİŞLİK SIRALAMALARI, 2004

İl	İlçe	872 İlçe İçinde Gelişmişlik Sırası	Gelişmişlik Grubu	Gelişmişlik Endeksi
HATAY	Merkez	120	2	0,98304
HATAY	İskenderun	21	2	2,56211
HATAY	Belen	138	2	0,80827
HATAY	Dört Yol	182	3	0,51668
HATAY	Erzin	195	3	0,45779
HATAY	Reyhanlı	309	3	0,05528
HATAY	Kırıkhan	317	3	0,03957
HATAY	Samandağ	349	3	-0,06135
HATAY	Yayladağı	625	4	-0,55389
HATAY	Kumlu	630	4	-0,55694
HATAY	Hassa	680	5	-0,64875
HATAY	Altınözü	787	6	-0,94196

KAHRAMANMARAŞ İLİ İLÇELERİNİN GELİŞMİŞLİK SIRALAMALARI, 2004

İl	İlçe	872 İlçe İçinde Gelişmişlik Sırası	Gelişmişlik Grubu	Gelişmişlik Endeksi
KAHRAMANMARAŞ	Merkez	72	2	1,37067
KAHRAMANMARAŞ	Elbistan	236	3	0,26005
KAHRAMANMARAŞ	Afşin	476	3	-0,26973
KAHRAMANMARAŞ	Göksun	572	4	-0,45892
KAHRAMANMARAŞ	Pazarcık	593	4	-0,49233
KAHRAMANMARAŞ	Türkoğlu	613	4	-0,52882
KAHRAMANMARAŞ	Nurhak	671	5	-0,63777
KAHRAMANMARAŞ	Andırın	707	5	-0,69125
KAHRAMANMARAŞ	Çağlayancerit	768	6	-0,85395
KAHRAMANMARAŞ	Ekinözü	788	6	-0,91649

OSMANİYE İLİ İLÇELERİNİN GELİŞİMİŞLİK SIRALAMALARI, 2004

İl	İlçe	872 İlçe İçinde Gelişmişlik Sırası	Gelişmişlik Grubu	Gelişmişlik Endeksi
OSMANİYE	Merkez	122	2	0,97609
OSMANİYE	Bahçe	222	3	0,31628
OSMANİYE	Kadirli	255	3	0,19675
OSMANİYE	Hasanbeyli	356	3	-0,07696
OSMANİYE	Toprakkale	372	3	-0,09807
OSMANİYE	Düziçi	447	3	-0,21929
OSMANİYE	Sumbas	770	6	-0,86007

HATAY İLİ İLÇELERİNİN SOSYOEKONOMİK GÖSTERGELERİ VE 872 İLÇE İÇERİSİNDEKİ SIRALAMALARI, 2004

	Merkez	Altınözü	Belen	Dört Yol	Erzin	Hassa
Nüfus	345 320 (21)	59 167 (223)	28 382 (466)	126 258 (81)	33 988 (407)	49 994 (275)
Şehirleşme Oranı (%)	41,96 (434)	9,05 (871)	65,70 (126)	42,45 (421)	76,14 (54)	18,14 (822)
Nüfus Artış Hızı (‰)	19,48 (194)	1,50 (483)	21,49 (170)	12,55 (297)	15,32 (248)	5,90 (401)
Nüfus Yoğunluğu	402 (28)	126 (144)	218 (67)	210 (72)	95 (207)	97 (201)
Nüfus Bağımlılık Oranı (%)	61,45 (338)	88,07 (87)	53,83 (569)	59,44 (374)	62,80 (319)	71,15 (179)
Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü	4,93 (441)	6,46 (153)	4,41 (571)	4,70 (497)	4,66 (510)	5,72 (269)
Tarım Sektöründe Çalışanlar Oranı (%)	56,97 (693)	87,04 (62)	48,37 (741)	58,87 (679)	56,12 (699)	83,40 (172)
Sanayi Sektöründe Çalışanlar Oranı (%)	9,24 (180)	2,38 (606)	12,63 (101)	14,81 (78)	9,87 (166)	1,71 (699)
Hizmetler Sektöründe Çalışanlar Oranı (%)	33,78 (173)	10,58 (826)	38,99 (127)	26,32 (270)	34,01 (172)	14,89 (648)
İşsizlik Oranı (%)	5,09 (442)	0,88 (872)	10,02 (139)	6,60 (308)	14,88 (46)	2,92 (724)
Okur Yazar Oranı (%)	87,49 (297)	77,42 (724)	90,38 (144)	88,33 (244)	83,82 (517)	82,23 (595)
Bebek Ölüm Oranı (‰)	36,70 (502)	45,57 (284)	28,22 (728)	38,97 (440)	46,04 (271)	49,35 (204)
Fert Başına Genel Bütçe Geliri (Bin TL)	131 665 (107)	17 965 (635)	19 179 (617)	85 095 (191)	42 213 (390)	13 740 (698)
Vergi Gelirlerinin Ülke İçindeki Payı (%)						
Tarımsal Üretimin Ülke İçindeki Payı (%)						
	İskenderun	Kırıkhan	Kumlu	Reyhanlı	Samandağ	Yayladağı
Nüfus	287 384 (26)	98 530 (133)	16 070 (661)	74 225 (183)	106 754 (112)	27 654 (477)
Şehirleşme Oranı (%)	55,38 (223)	64,56 (138)	41,25 (451)	70,24 (88)	32,45 (604)	27,91 (681)
Nüfus Artış Hızı (‰)	10,21 (331)	-4,51 (583)	9,21 (343)	14,60 (265)	17,96 (221)	5,51 (409)
Nüfus Yoğunluğu	451 (20)	117 (157)	72 (276)	181 (92)	239 (62)	81 (250)
Nüfus Bağımlılık Oranı (%)	53,50 (578)	66,29 (247)	64,57 (282)	74,14 (153)	67,14 (228)	64,53 (283)
Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü	4,56 (533)	5,17 (385)	5,70 (276)	5,73 (268)	5,31 (345)	4,78 (471)
Tarım Sektöründe Çalışanlar Oranı (%)	49,02 (738)	64,77 (618)	85,45 (113)	60,54 (666)	74,98 (442)	76,22 (404)
Sanayi Sektöründe Çalışanlar Oranı (%)	11,31 (128)	6,57 (272)	2,02 (655)	6,85 (261)	3,18 (501)	2,57 (584)
Hizmetler Sektöründe Çalışanlar Oranı (%)	39,67 (123)	28,66 (230)	12,53 (766)	32,61 (186)	21,84 (380)	21,21 (393)
İşsizlik Oranı (%)	8,50 (189)	11,45 (95)	5,12 (437)	14,76 (47)	4,73 (483)	2,73 (752)
Okur Yazar Oranı (%)	89,34 (197)	82,16 (604)	77,55 (722)	79,98 (671)	84,21 (496)	85,29 (443)
Bebek Ölüm Oranı (‰)	32,97 (614)	36,35 (518)	25,49 (777)	31,45 (646)	27,72 (736)	39,78 (422)
Fert Başına Genel Bütçe Geliri (Bin TL)	701 393 (13)	58 465 (303)	15 473 (673)	50 835 (340)	39 365 (410)	21 703 (589)
Vergi Gelirlerinin Ülke İçindeki Payı (%)						
Tarımsal Üretimin Ülke İçindeki Payı (%)						

KAHRAMANMARAŞ İLİ İLÇELERİNİN SOSYOEKONOMİK GÖSTERGELERİ VE 872 İLÇE İÇERİSİNDEKİ SIRALAMALARI, 2004

	Merkez		Afsin		Andırın		Cağlavancerit		Ekinözü	
Nüfus	465 370	(11)	92 718	(139)	41 051	(348)	29 580	(454)	17 102	(641)
Şehirleşme Oranı (%)	70,09	(90)	38,65	(491)	20,25	(801)	42,74	(414)	40,23	(467)
Nüfus Artış Hızı (‰)	25,70	(119)	-6,88	(622)	-7,70	(635)	9,44	(339)	-16,87	(751)
Nüfus Yoğunluğu	157	(118)	65	(318)	35	(567)	71	(285)	29	(636)
Nüfus Bağımlılık Oranı (%)	67,39	(222)	63,71	(304)	67,08	(230)	67,90	(213)	79,22	(118)
Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü	5,28	(353)	5,79	(252)	5,77	(259)	6,42	(158)	5,99	(213)
Tarım Sektöründe Çalışanlar Oranı (%)	48,13	(746)	74,19	(460)	85,81	(99)	86,91	(65)	79,69	(292)
Sanayi Sektöründe Çalışanlar Oranı (%)	17,07	(59)	8,44	(205)	1,35	(756)	1,85	(685)	2,48	(594)
Hizmetler Sektöründe Çalışanlar Oranı (%)	34,80	(166)	17,37	(545)	12,84	(740)	11,24	(811)	17,83	(522)
İşsizlik Oranı (%)	9,71	(148)	6,72	(302)	3,18	(688)	8,36	(197)	5,18	(427)
Okur Yazar Oranı (%)	84,58	(482)	85,05	(457)	82,22	(597)	75,45	(750)	78,52	(705)
Bebek Ölüm Oranı (‰)	34,75	(560)	36,36	(517)	32,99	(612)	50,36	(189)	39,14	(439)
Fert Başına Genel Bütçe Geliri (Bin TL)	121 884	(123)	46 795	(361)	22 596	(576)	4 942	(849)	7 852	(793)
Vergi Gelirlerinin Ülke İçindeki Payı (%)	0,17558	(39)	0,02963	(158)	0,00407	(495)	0,00090	(784)	0,00061	(831)
Tarımsal Üretimin Ülke İçindeki Payı (%)	0,41719	(40)	0,22431	(124)	0,09177	(326)	0,01769	(683)	0,02339	(636)
	Elbistan		Göksun		Nurhak		Pazarcık		Türkoğlu	
Nüfus	128 267	(76)	76 033	(175)	17 260	(638)	72 628	(187)	62 375	(209)
Şehirleşme Oranı (%)	55,74	(215)	39,76	(477)	47,03	(339)	33,56	(578)	19,11	(815)
Nüfus Artış Hızı (‰)	12,31	(302)	4,70	(421)	14,10	(273)	-11,70	(691)	2,24	(461)
Nüfus Yoğunluğu	55	(377)	39	(521)	14	(819)	42	(483)	104	(185)
Nüfus Bağımlılık Oranı (%)	67,61	(220)	65,52	(264)	57,56	(437)	64,15	(297)	69,76	(192)
Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü	5,41	(332)	6,55	(145)	6,25	(176)	5,87	(240)	5,70	(277)
Tarım Sektöründe Çalışanlar Oranı (%)	65,79	(603)	78,83	(332)	81,83	(218)	79,31	(311)	79,63	(296)
Sanayi Sektöründe Çalışanlar Oranı (%)	8,60	(198)	2,11	(645)	1,61	(717)	3,72	(449)	6,34	(284)
Hizmetler Sektöründe Çalışanlar Oranı (%)	25,61	(281)	19,06	(473)	16,56	(578)	16,97	(559)	14,03	(691)
İşsizlik Oranı (%)	8,56	(186)	9,37	(160)	12,58	(70)	4,77	(476)	3,16	(692)
Okur Yazar Oranı (%)	87,11	(324)	85,15	(453)	77,55	(720)	74,34	(767)	81,10	(633)
Bebek Ölüm Oranı (‰)	31,18	(654)	46,81	(252)	19,57	(831)	44,24	(310)	37,79	(468)
Fert Başına Genel Bütçe Geliri (Bin TL)	91 169	(175)	15 018	(678)	6 428	(822)	28 948	(509)	30 858	(492)
Vergi Gelirlerinin Ülke İçindeki Payı (%)	0,07806	(84)	0,00538	(438)	0,00077	(805)	0,01020	(318)	0,00892	(345)
Tarımsal Üretimin Ülke İçindeki Payı (%)	0,27186	(94)	0,11794	(258)	0,00833	(800)	0,31134	(74)	0,10711	(286)

OSMANİYE İLİ İLÇELERİNİN SOSYOEKONOMİK GÖSTERGELERİ VE 872 İLÇE İÇERİSİNDEKİ SIRALAMALARI, 2004

	Merkez	Bahçe	Düziçi	Hasanbeyli	Kadirli	Sumbas	Toprakkale
Nüfus	207 862 (39)	26 398 (492)	83 709 (151)	7 101 (831)	102 417 (123)	16 776 (647)	14 519 (690)
Şehirleşme Oranı (%)	83,70 (27)	69,74 (91)	46,71 (346)	67,12 (115)	63,69 (145)	12,54 (860)	57,94 (207)
Nüfus Artış Hızı (‰)	26,45 (110)	4,69 (422)	22,03 (161)	34,39 (71)	5,56 (406)	-2,55 (549)	10,34 (325)
Nüfus Yoğunluğu	278 (49)	145 (130)	167 (106)	59 (355)	98 (197)	42 (487)	116 (159)
Nüfus Bağımlılık Oranı (%)	59,52 (372)	44,63 (811)	64,02 (299)	56,04 (481)	59,53 (371)	58,62 (395)	62,34 (326)
Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü	5,04 (415)	4,80 (468)	5,76 (263)	5,20 (376)	4,82 (464)	5,52 (305)	5,69 (283)
Tarım Sektöründe Çalışanlar Oranı (%)	39,45 (806)	56,81 (696)	75,91 (411)	65,27 (612)	66,32 (596)	91,96 (2)	66,43 (594)
Sanayi Sektöründe Çalışanlar Oranı (%)	10,54 (147)	13,12 (95)	3,10 (511)	3,08 (513)	4,91 (354)	1,02 (803)	8,99 (187)
Hizmetler Sektöründe Çalışanlar Oranı (%)	50,02 (64)	30,07 (205)	21,00 (404)	31,65 (191)	28,77 (229)	7,02 (871)	24,58 (303)
İşsizlik Oranı (%)	20,73 (10)	18,44 (20)	10,26 (127)	14,61 (49)	12,17 (78)	2,50 (785)	13,44 (58)
Okur Yazar Oranı (%)	86,76 (347)	87,41 (303)	85,56 (427)	88,47 (236)	85,03 (459)	81,67 (614)	86,09 (396)
Bebek Ölüm Oranı (‰)	39,28 (436)	45,87 (276)	31,10 (657)	16,67 (845)	27,91 (731)	32,68 (621)	22,94 (806)
Fert Başına Genel Bütçe Geliri (Bin TL)	52 663 (332)	34 042 (458)	26 574 (537)	11 797 (727)	46 469 (364)	7 139 (811)	18 757 (621)
Vergi Gelirlerinin Ülke İçindeki Payı (%)	0,05393 (115)	0,00635 (404)	0,01328 (277)	0,00035 (858)	0,02459 (170)	0,00070 (813)	0,00142 (695)
Tarımsal Üretimin Ülke İçindeki Payı (%)	0,17585 (169)	0,02050 (659)	0,07096 (386)	0,00801 (806)	0,34742 (59)	0,11585 (264)	0,03348 (554)

TR63 DÜZEY 2 BÖLGESİ TARIMSAL ÜRÜN HARİTASI

The map shows the following agricultural products and their approximate locations:

- North (Light Green):** Wheat (Buğday), Corn (Mısır), Sunflower (Ayçiçeği), Tomato (Domates), Eggplant (Patates), Zucchini (Kavun), Watermelon (Karpuz), Apple (Elma), Cherry (Kiraz), Walnut (Ceviz), Pistachio (Yerfıstığı), Olive (Zeytin), and Soybean (Soya).
- Central (Light Blue):** Wheat (Buğday), Corn (Mısır), Sunflower (Ayçiçeği), Tomato (Domates), Eggplant (Patates), Zucchini (Kavun), Watermelon (Karpuz), Apple (Elma), Cherry (Kiraz), Walnut (Ceviz), Pistachio (Yerfıstığı), Olive (Zeytin), and Soybean (Soya).
- South (Light Orange):** Wheat (Buğday), Corn (Mısır), Sunflower (Ayçiçeği), Tomato (Domates), Eggplant (Patates), Zucchini (Kavun), Watermelon (Karpuz), Apple (Elma), Cherry (Kiraz), Walnut (Ceviz), Pistachio (Yerfıstığı), Olive (Zeytin), and Soybean (Soya).

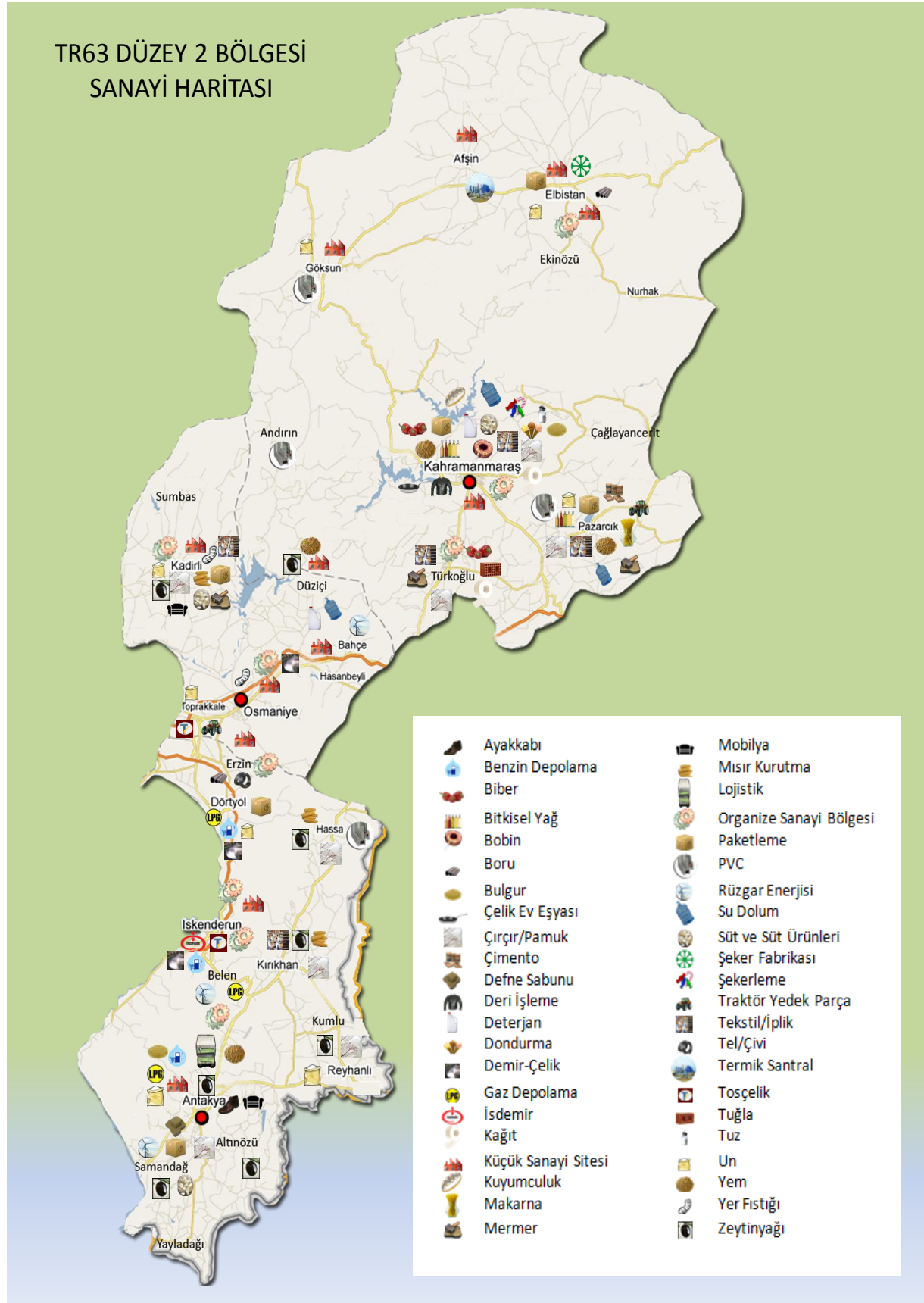
Legend:

Karpuz	Havuç
Kavun	Patates
Kayısı	Domates
Portakal-mandalina	Şeker pancarı
Kırmızı biber	Ceviz
Pamuk	Kiraz
Üzüm	Göbekli marul
Buğday	Elma
Zeytin	Yerfıstığı
Ayçiçeği	Nar
Soğan	Maydanoz
Ürün ihtisas borsası potansiyeli	Turp
	Mısır
	Soya

10.10.TR63 BÖLGESİ TURİZM GELİŞİM HARİTASI

10.11.TR63 BÖLGESİ SANAYİ HARİTASI

10.12.TANIM VE KAVRAMLAR

Aile Hekimi: Bireylerin ve aile fertlerinin ikamet yerlerinin yakınlarında ya da kolaylıkla ulaşabilecekleri bir yerde bulunan, ilk başvuracakları, kişiye yönelik koruyucu sağlık hizmetleri ile birinci basamak teşhis, tedavi ve rehabilite edici sağlık hizmetlerini tam gün esasına göre veren aile hekimliği uzmanı veya Bakanlığın öngördüğü eğitimleri alan uzman tabip veya tabipleridir.

Anız: Tarımsal üretim sonucunda biçilmiş olan ekinlerin toprakta kalan kök ve saplarına verilen isimdir.

Arıtma Tesisi: Atık su içerisinde kirliliğe neden olan yabancı maddelerin değişik metotlarla (fiziksel, kimyasal, biyolojik) atık sudan uzaklaştırıldığı birimlere denir.

Bölgesel Kişi Başı Gayri Safi Katma Değer: Bölgesel gayrisafi katma değerın yıl ortası bölge nüfusuna bölünmesi ile elde edilen değerdir.

Cinsiyet Oranı: Her 100 kadın için erkek sayısıdır.

Çalışamaz Halde: Bedensel özür, hastalık veya yaşlılık nedeniyle iş aramayan ve iş başı yapmaya hazır olmayan kişilerdir.

Eğitim/Öğretime Devam Eden: Bir öğrenim kurumuna veya kursa devam etmesi nedeniyle iş aramayan ve iş başı yapmaya hazır olmayan kişilerdir.

Ekilen Alan: Sonbahar-Kış ve İlkbahar-Yaz ayları ekiliş yapılan tarla alanını vermektedir.

Eko Turizm: doğayı ve kültürel kaynakları anlayarak korumayı destekleyen, düşük ziyaretçi etkisi olan ve yerel halka sosyoekonomik fayda sağlayan, bozulmamış doğal alanlara çevresel açıdan sorumlu seyahat ve ziyaretir.

Emekli: Bir sosyal güvenlik kuruluşundan emekli olduğu için iş aramayan ve iş başı yapmaya hazır olmayan kişilerdir.

Faydalı Model: Yeni olan ve sanayiye uygulanabilen (teknğin bilinen durumunu aşma şartının aranmadığı) buluşların sahiplerine 10 yıl süre ile bu buluş konusu ürünü üretme ve pazarlama hakkının verilmesidir.

Gayrisafi Katma Değer (GSKD): Bir bölgede yerleşik ekonomik birimlerin belli bir dönemde bu bölgedeki ekonomik faaliyetleri sonucunda ürettikleri mal ve hizmetlerin (çıktı) üretim değerinden, bu üretimde bulunabilmek için kullandıkları mal ve hizmetler (ara tüketim) değerinin çıkarılması sonucu elde edilen değerdir. **GSYİH** = GSKD + (ürünler üzerindeki vergiler – sübvansiyonlar)

Hanehalkı: Aralarında akrabalık bağı bulunsun ya da bulunmasın aynı konutta veya konutlarda, aynı konutun bir bölümünde yaşayan, kazanç ve masraflarını ayırmayan, hanehalkı hizmet ve yönetimine katılan bir veya birden fazla kişiden oluşan topluluk.

Hasat Edilen Alan: Ekilen alandan hasara uğrayan alan çıkarıldıktan sonra geriye kalan alandır.

İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi: İnsanların günlük faaliyetlerinde içme, yıkanma ve temizlik ihtiyaçları için kullandıkları suyun dağıtımı için kullanılan borulu sistemdir.

İhracat: Bir ülkede yerleşik kişi ve kurumların diğer ülkelere mal satmasıdır.

İstihdam Edilenler: İşbaşında olanlar ve işbaşında olmayanlar grubuna dahil olan kurumsal olmayan çalışma çağındaki tüm nüfus istihdam edilen nüfustur.

İşgücü: İstihdam edilenler ile işsizlerin oluşturduğu tüm nüfusu kapsar.

İşgücüne Dahil Olmayan Nüfus: İşsiz veya istihdamda olmayan ve kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfustur.

İşgücüne Katılma Oranı: İşgücünün kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus içindeki oranıdır.

İşsiz: Referans dönem içerisinde çalışabilecek durumda olan, çalışmak isteyen, cari ücret düzeyinden, iş arama isteği olmasına rağmen iş bulamayan kişiler.

İşsizlik Oranı: İşgücündeki her 100 kişi içinde işsiz olanlarının sayısıdır. Bir başka deyişle, işsiz hanehalkı nüfusunun işgücüne oranıdır.

İthalat: Bir ülkede yerleşik kişi ve kurumların diğer ülkelerden mal satın almasıdır.

Kanalizasyon Şebekesi: Atık suları toplamaya, uzaklaştırmaya ve arıtma tesislerine ya da deşarj edilen yere iletmeye yarayan birbirleriyle bağlantılı boru ya da kanallardan oluşan sistemdir.

Köy Nüfusu: Belde ve köylerdeki nüfustur.

Kurumsal Olmayan Sivil Nüfus: Okul, yurt, otel, çocuk yuvası, huzurevi, hastane, hapisane, kışla ya da orduvinde ikamet edenler dışında kalan nüfustur.

Kümelenme: Ekonomik anlamda belirli bir coğrafi bölgede koşullanmış, aynı malı ve/veya birbirini tamamlayıcı nitelikte malı üreten firmaların birbirleri ile Ar-Ge, pazarlama, üretim gibi konularda resmi olarak ortaklığa gitmesi, ayrıca firmaların birbirleri ile resmi bir ortaklık söz konusu olmaksızın bilgi, fikir, insan gücü ve sermaye alışverişinde bulunması.

Lisanslı Depoculuk: Tarım ürünleri ticaretini kolaylaştırmak, depolanması için yaygın bir sistem oluşturmak, ürün sahiplerinin mallarının emniyetini sağlamak ve kalitesini korumak, ürünlerin

sınıf ve derecelerinin yetkili sınıflandırıcılar tarafından saptanmasını sağlamak, ürünlerin mülkiyetini temsil eden ve finansmanını, satışını ve teslimini sağlayan ürün senedi çıkartmak ve standartları belirlenmiş tarım ürünlerinin ticaretini geliştirmektir.

Lojistik Köy: İçinde ulusal ve uluslararası taşımacılık, lojistik ve eşyanın dağıtımı ile ilgili tüm faaliyetlerin toplandığı alanadır.

Mevsimlik Çalışanlar: Mevsimlik çalışması nedeniyle iş aramayan ve iş başı yapmaya hazır olmayan kişilerdir.

Niş pazar: Bir pazarın içinde belli bir konuya odaklanmış pazardır.

Nüfus Artış Hızı: İki sayım tarihi arasındaki dönemde her 1000 nüfus için yıllık artan nüfustur.

$$P_n = P_o \cdot e^{rn}$$

P_n : iki ardıl sayımdan ikincisini, P_o : iki ardıl sayımdan birincisini,

e : 2.7182818 (sabit sayı), n : iki sayım arasında bulunan zaman birimi sayısını,

r : iki sayım arasında, zaman birimi içerisindeki nüfus artış hızını göstermektedir.

Nüfus Yoğunluğu: Bir kilometrekareye düşen nüfustur.

Okulöncesi Eğitim: İsteğe bağlı olarak zorunlu ilköğretim çağına gelmemiş 3-5 yaş grubundaki çocukların eğitimini kapsar.

Örgütlenme: Ortak bir çabayı gerektiren bir amacın gerçekleştirilebilmesi için gerekli yapının oluşturulmasına yönelik olarak yapılan eylemlerdir.

Sabit Sermaye Yatırımları: Referans dönemi süresince tüm maddi mallara yapılan yatırımdır.

Şehir Nüfusu: İl ve ilçe merkezleri belediye sınırları içindeki nüfustur.

Teknopark: Bilgiye dayalı kurumlarının ve işletmelerinin teknoloji alanındaki rekabet edebilirliğini ve yenilikçi niteliğini geliştirmek amacıyla; bilgi ve teknolojinin üniversiteler, araştırma merkezleri, şirketler ve pazarlar arasında dolaşmasını teşvik eden ve kolaylaştıran, inovasyona dayalı şirketlerin kurulmasını ve gelişimini destekleyen, paydaşlarına ARGE çalışmalarında kullanılacak yüksek nitelikli ofis alanları ve destek hizmetler sunan, profesyonel anlayışla yönetilen organizasyonlar.

Toplam Yaş Bağımlılık Oranı: “15-64” yaş grubundaki her 100 kişi için “0-14” ve “65 ve daha yukarı” yaş gruplarındaki kişi sayısıdır.

Topraksız Tarım: Her türlü tarımsal üretimin durgun veya akan besin eriyiklerinde, besin eriyikleri sis'inde veya besin eriyiklerince zenginleştirilmiş katı yetiştirme ortamlarında gerçekleştirilmesidir.

Yığınlaşma oranı: Bir bölgede bir sektörün ağırlığının, aynı sektörün ülke içindeki ağırlığına oranına yığınlaşma oranı denir. Eğer yığınlaşma oranı birden büyükse bölge belli bir sektörde yığınlaşmış aksi takdirde yığınlaşma yok denir.

$$Yığınlaşma\ Oranı = \frac{\frac{Sektörün\ bölge\ içindeki\ üretim\ değeri}{Bölge\ üretim\ değeri}}{\frac{Sektörün\ ülke\ içindeki\ üretim\ değeri}{Ülke\ üretim\ değeri}}$$